

קובץ גליונות

פרשת בשלה

ממרחן ורבנן גדולי ומאורי הדור

ראש ישיבת סלבודקה מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

מתבודד בביתו כהוראת הרופאים אך לא מוותר על תפילה במניין, בתפילת שחרית של יום חמישי כשהוא מאחורי מחיצת ניילון

ברכת מזל טוב לידידינו היקר

הר"ר חיים לבקוביץ הי"ו
לרגל שמחת נישואי בנו
הבה"ח שלמה נ"י
עב"ג רבקה תח"י
בת ר' ישראל רוטנברג הי"ו
יהי רצון שיזכו להקים בית נאמן
בישראל על אדני התורה והיראה
לתפארת המשפחות
בברכת מזל טוב
מערכת 'קובץ גליונות'

זמני השבת

בחסות:

גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:21	5:37	6:14
בני ברק	4:36	5:37	6:11
קרית ספר	4:30	5:37	6:13
בית שמש	4:21	5:37	6:14
אופקים	4:31	5:40	6:13
חיפה	4:27	5:36	6:10
ליקוואוד	4:37	6:08	6:21

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס': 053-3145900 | kgilyonot@gmail.com

הודעה

לבקשת רבים הרוצים להנות
מדי שבוע מה"קובץ גליונות",
מעגל ההפצה בהתרחבות גדולה,
רוצים להיות שותפים בהפצה?

צרו קשר עוד היום:

053-3145900

ותזכו להיות ממזכי הרבים.

בברכה מרובה,
מערכת "קובץ גליונות"

לכל הקוראים והלומדים

החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- יג שבט בשלח • ח ניסן מצורע • ג תמוז חקת
- כ שבט יתרו • טו ניסן חג הפסח • י תמוז בלק
- כז שבט משפטים • כב ניסן אחרי • יז תמוז פינחס
- ד אדר א' תרומה • כט ניסן קדושים • כד תמוז מטות
- יא אדר א' תצוה • ו אייר אמור • ב אב מסעי
- יח אדר א' כי תשא • יג אייר בהר • ט אב דברים
- כה אדר א' ויקהל • כ אייר בחקותי • ז אלול שופטים
- ב אדר ב' פקודי • כז אייר במדבר • יד אלול כי תצא
- ט אדר ב' ויקרא • ה סיון נשא • כא אלול כי תבא
- טז אדר ב' צו • יב סיון בהעלתך • כח אלול נצבים
- כג אדר ב' שמיני • יט סיון שלח • ו תשרי וילך יו"כ
- א ניסן תזריע • כו סיון קרח • חג הסוכות

לעילוי נשמת

הרב ר' **מרדכי**
ב"ר ישראל **יחיאל ז"ל**

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

יד"ל
לעילוי נשמתם של
מ"ה הרד"ג
האסון במירון
מזקדש השבוע לע"נ
הרב מרדכי יואל
פאקעטע ז"ל

גליון מס. 30 | שבט תשפ"ב | יד"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

בדידי הוי עובדא

לתומד "אני צריך לדרת ל"אוצר" להחזיר את הספר, פשוט מענין, בשבת חופשה האחרונה מצאתי את הספר הזה בשכונה שלי בירושלים מונח באחד מבתי הכנסיות, והנה אני מגלה את החותמת של הישיבה שלנו, שמחתי שהזדמנה לידי מצוות השבת אכירה ולקחת אותה כדי להשיבו לאוצר". שמעתי ותפעם רוחי, על כזה כיוון לא חשבתי בכלל.....

איך ולמה מגיע ספר מצפון הארץ לשכונה בירושלים???

כדי לאלף אותי בינה שאין סוף דרכים לספר להתגלות מכאן לשם, ואין סוף דרכים לדון לכף זכות, וגם הדמיון הפורה היצירתי ביותר לא יקיף את כל האפשרויות, ולכן אם אינך מצליח לדון לכף זכות, פשוט אל תדק!!!!

אל תחשוב עליו רע, ואל תשפוט אותו!!! אין בכוחך לדרת לסוף דעתו של הסיפור, וכח הדמיון מוגבל, המציאות לפעמים יצירתית, דמיונית, ומרתקת מעבר לכל דמיון.

כל מילה מיותרת.

אוצר הספרים

תודה עצומה על כל הקובץ בכלל, ובפרט על המדור המיוחד והמרגש, מה שהכי מרגש בו, זו המחשבה שעמדה בהקמתו, לעילוי נשמתם של הנפטרים, פשוט מרגש שיש כאלו אנשים מיוחדים בעם ישראל, שמקימים כזה פרויקט וכל שבוע על משהו מסוים.

אם אנחנו כ"כ מתפעמים ומתרגשים, מי יודע כמה ד' שמח מזה????!!!!!!

ואיזה קידוש ד' ורעש זה עושה בשמים, וסגנונה על כל עם ישראל!!!!!!

תודה עצומה, תבדכו משמים!!!!!!
הסיפור אמיתי לגמרי, והתרחש בזמן האחרון, מכלי ראשון!

בישיבה בה אני לומד, באזור הצפון בעיר מרוחקת מאוד, יש הקפדה מיוחדת לא להוציא ספרים מאוצר הספרים ומהיכל זה מוגדר ממש כ"גזל".

זה דבר ידוע לכולם ומקובל על כולם, ובחור שמפר כלל זה נקרא ממש פורץ גדר.

כאחד הימים אני מגלה בחדרי ליד מיטתו של חברי ספר מסוים שחתום עליו חותמת של "אוצר הספרים", ואני רואה את חברי מעיין בו.

אני מתפלא מאוד, חבר זה הוא בחור מצוין ואיך יתכן שלקח את הספר לחדרו???

ניסית להפך בטובתו, אבל לא יתכן שבקש רשות כי כתוב בהוראות שאין כזה מושג לקבל רשות על כך, וכן ברור לי שחברי יודע מכך, כי לא פעם דברנו בינינו על כלל זה.

בקיצור, אני תמה ומתפלא ומתלכט אם לשאול אותו על כך, או כחבר טוב להעיר את תשומת ליבו.

עוד לפני שגיבשתי החלטה כיצד עלי לנהוג, והנה חברי משתף אותי ומספר

חיסון נגד קורונה

סיפור טרי.

תקופת הרישום החלה ובעיצומה.

כמנהל מוסד הוספתי בגליון הרישום שאלה מעניני דיומא: "מי מבני הבית התחסנו נגד הקורונה...?".

הסיבה פשוטה: כך אראה בקלות אם הם מתאימים, ואכמ"ל.

ומה ההורים היקרים והישרים ענו? "אף אחד מבני הבית לא חוסן".

זו היתה דוקא הפתעה, עובדה שלא מתאימה למשפחה כזו.

מצד שני האם באמת צריך יותר מזה? הכל הרי ברור כשמש – יש כאן חודאת בעל דין!!!

אבל מי שקורא את הגליון הנפלא "כף זכות" אמור להבין שזה נגד ההיגיון להסיק מסקנות בחיפזון.

ואכן חזרתי ושאלתי אותם מה הסיבה.

ומה נראה שהשיבו? תשמעו טוב:

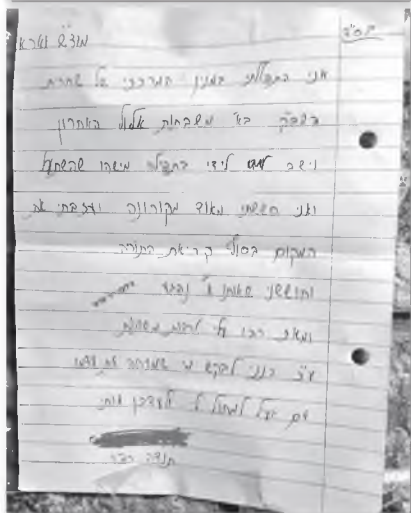
הם הסבירו שעקב בעיה בריאותית אצלם, הם נאלצים להימנע מלהתחסן כבר שנים רבות, וספציפית לקורונה עשו ליתר בטחון שאלת רב כדי להיות בטוחים שלא יחשב שעברו חס וחלילה על הוראתם של גדולי ישראל.

ואכן ניכרים דברי אמת....

שוב אני רואה שחור על גבי לבן, שמה שראיתי כ"שחור על גבי לבן" היה בעצם "לבן על גבי שחור", כמה עלי להיזהר לפני שאסיק מסקנות - ואפילו כששומעים מהנידון בעצמו, ק"ו כשזה מאתרים.

דברי החינוך (מצוה רלה) ביחס לחיוב לדון לכף זכות ש: "היה סיבה להיות בין אנשים שלום ורעות ונמצא שעיקר כל כוונת המצוה להועיל ביישוב בני אדם עם ישר הדין ולתת ביניהם שלום עם סילוק החשד איש באיש".

פתק שהיה תלוי באחד מבתי כנסת בבני ברק

שאלה לדיון בשולחן שבת

למרות שטרח רבות עבור הצדיק, לא אמר לו אפילו יישר כח

הצדיק רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל השיא כמה מילדיה, ומכיון ששימש כדיון בירושלים, סירב לקבל תמיכה מאף יהודי בארץ ישראל.

השאלה של כסף מנלן, הציקה בביתו בכל העצמה, אך בכל זאת לקבל מתנות אינו יכול, שהרי הוא משמש כדיון. חותנו הצדיק החליט לקחת יחמה ולנסוע לחו"ל כדי לזכות את ישראל במצוה רבה זו, של הכנסת כלה, ועזרה לצדיק ותלמיד חכם אמיתי.

תיכף בהגיעו שמה, חש בכרכת השם המיוחדת שמלווה אותו על כל צעד ושעל בזכות הצדיק הגדול. לשמחתו הגדולה הוא מצא שם איש נאמן, שהכיר את רבי בנימין והוקיר והעריך אותו מאד, וכרוך נאמנותו אליו הכניס עצמו בכל גופו ונפשו לעוכי הקורה, וכיתת את רגליו ביחד עם חתנו של הצדיק לכמה וכמה כתובות, לא לפני שדאג מראש לסדר שם נתינה הגונה ומפולפלת...

כך שכעבור תקופה קצרה ביותר עלה בידו לגייס ולהמציא עבורם את כל הסכום הנדרש, לשמחת כל הצדדים כולם. כעבור תקופה קצרה הגיע אותו אדם נאמן מאמריקה לבקר בארץ הקודש, כמובן שהוא לא וויתר על ביקור בביתו נאווה קודש של רבי בנימין הצדיק, הוא התקבל שם במאור פנים ובחכימות, ודברו כיניהם הרבה בכל העניינים שהיה נצרך להציע לפני הרב, אבל מענין אותו ממון שהמציא האיש עבורו לא הזכיר הרב מאומה!

כמובן שאותו איש הרגיש בכך הרגשה מאד קשה: איך יתכן שכל כך עזרתי לו, ואפילו מילה אחת לא אמר לי? הוא ניסה לתרץ שהצדיק מרגיש מכך אי נעימות, אבל עדיין, מה עם הכרת הטוב? ובכל זאת לא אמר האיש לצדיק ולו מילה אחת חלילה.

תשובה לשאלה משבוע שעבר

לאחר מה שראיתי, לא יכולתי לישון כל הלילה

הגעתי לדירה המדוברת והדירה פתוחה, ופתאום אני רואה שכנה מגיעה לדירה עם עוגה, קוראת לבעלת הדירה ומברכת אותה וכו', בעלת הדירה רואה אותי ושואלת אותי מי אני, עניתי לה: אני נציג של פלוני ופלוני, אז היא הגיבה: טוב תיכנס, ואז אני פשוט בחלום!!!

הם גרים באותו הכניס כי פשוט (שימו לב) יש להם 3 ילדים עם כיסאות גלגלים בבית, כאשר 2 מתוכם נולדו נכים, והשלישי נפגע בתאונת דרכים, וכל הבית מלא במכשירים רפואיים!!! וזה הבית היחידי שיכל לאפשר ככה לחיות...

התחלתי לשוחח עם בעלת הבית... ואז אני מקבל את ההלם הבא: כל אחד מטופל בבית חולים אחד, ומכיוון אחד - האחד מטופל בבית חולים הדסה בי-ם, השני בתל השומר בר"ג, והשלישי ברמב"ם שבחיפה, וכל אחד לפרקי זמן ארוכים! ובעלת הבית שהיא הגבר בבית, והיא החזקה, היא מחזיקה הכל.

אך לאחר שראיתי את כל זה, מסופק אני האם אני לא צריך להגיד מזמור לתודה בערב יום כיפור, ולהודות לקב"ה על החיים היפים שנותן לנו, ולהפסיק לדמיין שהשני שגר בכניס הכי יפה בב"ב הוא פשוט מיליארדר, כי פשוט הוא הכי מסכן מכל בני ברק!!!

כעסקן, ראיתי כבר הרבה מאד משפחות עם קשיים גדולים וקשים, אבל לאחר מה שראיתי בבית הזה, שכולם חשבו אותם למיליונרים, לא הצלחתי לעצום עין כל הלילה מזה, רק לומר מזמור לתודה על מה שיש לנו ולא לקנא בזולת.

(ורי העמודים)

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

גיליון מס' 457 פרשת בשלח
תשפ"ב שנה עשירית

להקדשה ע"ג הגליון
ולשותפות בדברי התורה של רבינו
פנה עוד היום למס' 053-3145900
ותזכה להיות שותף בהפצת תורתו
של מרן רבינו שליט"א
ואשרי מי שזוכה לכך

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

זכרון להולכים

ביום ראשון השבוע ז' שבט נסתלק מעמנו הגאון רבי ברוך אברהם נדל בנו של הגאון האדיר רבי גדליה נדל זללה"ה, בהלויות שיצאה מבית הכנסת 'לדרמן' סחו אחריו המתפללים כי הנה אנו מלוים לדרכו אחרונה מי שניתן לומר עליו 'צנוע ומעלי' בלי שום גוזמא, כאשר למעלה משבעים שנותיו שמר על פיו מלדבר דברי הבאי ורכילות, והיה מעולה במעלות גדולות ונפלאות.

יום אחרי שבא רבי ברוך ז"ל בברית הנישואין עב"ג תבלחטו"א, השיא רבינו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א את בתו הבכורה עם החתן רבי שרגא שטינמן שליט"א, בנו של רשכבה"ג זצ"ל. ומכיון שבתיהם של משפחות נדל וקניבסקי היו סמוכים, הציע הרה"ח ר' דוד פרנקל זצ"ל להגאון רבי גדליה נדל שיעשה שבע ברכות משותף.

הוא קיבל את ההצעה, ואכן באחד הערבים נערכה שמחת שבע ברכות בביתו של רבי גדליה לחתנים הצעירים, רבי ברוך נדל ולהבחל"ח רבי שרגא שטינמן. בשמחה נכחו מספר מצומצם מבאי ביתו של רבי גדליה.

אנקדוטה מעניינת שמענו מפיו של הגאון הגדול רבי שרגא שליט"א, שאף שנהגו ישראל שהחתן אומר דבר תורה במהלך השמחה, אצל ר' גדליה הדברים היו שונים. היחיד שנאם במהלך השמחה היה סב החתן - חמיו של רבי גדליה, הג"ר אליהו וינר ז"ל שהאריך בדברים אודות שבחו של החתן המופלג ברוך ז"ל.

ובמהלך דבריו, האירו את תשומת ליבו כי יש כאן חתן נוסף שצריכים לשבח אותו... אך התברר שהוא כלל לא הבחין בכך שיושבים כאן שני חתנים...

יצוין כי מחמת שחם על זמנו, אבי החתן השני, מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל לא הופיע כלל בשמחת השבע ברכות, ועסק בתורה באותה עת.

אלא ד' אמות של הלכה

לאחר שאזל מן השוק בשנה האחרונה הספר ההלכתי המפורסם ורב המכר 'אלא ד' אמות של הלכה' (340 עמודים) אשר בו מובא בצורה מיוחדת ומבוארת כל הנהגות וההלכות בהם נוהג רבינו ע"ס השולחן ערוך מלווה בתמונות הנוגעות להלכות המובאים בספר, יצא לאור בימים אלו מהדורה חדשה נוספת, ניתן להזמין דרך מערכת "דברי שי"ח" במחיר מיוחד בסך 45 ₪ בלבד להזמנות ניתן לפנות: 053-3145900

מענייני הפרשה

"וילינו העם על משה לאמר" (טו, כד)

אמר רבינו בבדיחותא: כתוב בתהילים (קו טז) ויקנאו למשה במחנה לאהרון קדוש ה'. אבא זללה"ה היה אומר בדרך רמז, כי יש כאלה שתמיד יש להם תלונות והערות הפוכות בכל דבר. על משה רבינו שהיה פרוש מאישה והיה כמלאך שלא אכל ארבעים יום וכו', טענו שאינו מספיק במחנה, וזהו ויקנאו למשה במחנה, ואילו על אהרון שכן היה מעורה עם הבריות ורודף שלום, בין אדם לחברו ובין איש לאשתו, אמרו הפוך, שהוא לא מספיק קדוש ה'... ומזה רואים שלא להתפעל מכל ביקורת של אנשים. והוסיף עוד עובדה בעניין "בעלי התלונות", שכבר הובאה בספרי הקדמונים: פעם אחת הלכו אב ובנו עם חמור. האב רכב על החמור, והבן הלך לידו רגלי. עבר שם אדם אחד, ראה את המחזה ואמר לאב: וכי לא תרחם על בנך, שהולך ברגל דרך ארוכה? קיבל האב את הדברים, ירד מהחמור והעלה עליו את בנו. עבר שם אדם נוסף וראה את הבן רוכב והאבא הולך ברגל. פנה לבן והעיר לו: וכי זה כיבוד אב? קיבל הבן את הדברים ועלו שניהם וישבו על החמור. פגשו אדם שלישי ואמר: וכי לא תרחמו על החמור שסוחר משא כה כבד? וירדו שניהם. פגעו באיש רביעי שהביט בהם והעיר: מחזה כה משונה אני רואה, שלשה חמורים (שני אנשים וחמור...) הולכים, ואין אחד רוכב על חברו... סוף דבר היה שלקחו שני האנשים החמור ושמוהו על שכמם. זה הסוף של מי שמתפעל מכל מה שאומרים לו...

(שבענו מטובך)

הדאגה הכלכלית גוברת מה ענה רבינו...

לפני תקופה עמד מוסד כל שהוא לפני קריסה. התחושות היו קשות. על פי כללי הסטטיסטיקה ודרכי הטבע, הסברות והתחזיות, נראה שהכל נסגר, מתאדה, מתפוגג. ההווה היה בסדר, אבל העתיד הנראה לעין, היה נראה קשה, קשה מאד.

מאחר שהיה לי קשר אישי לנושא, דאגתי מאד. פניתי במכתב למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א ושטחתי בפניו את כל הנתונים המוכיחים לכאורה שגם אם אתמול והיום נסתדר, הרי שכך לא יהיה בעתיד. ביקשתי עצה וברכה.

ומרן שליט"א השיב במכתב נוקב, במילים הבאות: "אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום".

מקור אמרה מופלאה זו היא ביבמות (סג: וסנהדרין ק:): והדברים מדברים בעד עצמם. היום בסדר? מדוע לדאוג את דאגת המחר? כל הנוגעים בדבר צילמו לעצמם את מכתבו של רבינו שליט"א והמשפט "אל תצר צרת מחר" שגור מאז על לשונם, בהתרגשות גדולה. וכן, הכל הסתדר, הכל נפלא, פועל כהלכה, ביתר עוז וביתר שאת, ממש מצוין, ברוך השם.

(יי"ש להרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א על מסירת הדברים)

להצטרפות לרשימת מקבלי חגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"כ. לרפואה ולהצלחה וכו'. נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹת

על גדולי הדורות

חדש! לא בא כבושם הזה!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹת - לשבועות הבאים בעזה

פרשת משפטים - על רבו שלימדו תורה, הג"ר יעקב שניידמן זצ"ל מייסד ישיבת תפארת ציון (י"ד כ"ז שבט)

פרשת תצוה - על הגאון רבי יואל קלופט זצ"ל מרבני 'חיפה' (י"ד ט' אדר)

פרשת ויקהל - הגאון האדיר רש"ז אורבך זצ"ל (י"ד כ' אדר)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

(אודות הערכת הגר"י אבוחצירא כלפי מן הקהילות יעקב ראה בהספדו של הגר"ש ברעוודא, בספר אשכבתיה דרבי, חלק ב', שהעיד שאמר כי 'הוא מעורר בכל יום רעש גדול בשמים')

מופת ממש

בדרך אגב מספר הגר"ש: הרב אלפסי היה ידיד טוב של אחי הגר"ר אי"ש, וכשכולם התברכו הוא נפנה לשוחח איתו לצד, והוא מספר לו, שהוא לא יודע מה קורה היום לצדיק, שנראה כל הזמן מהורהר מאוד וטרוד במשהו, הוא לא יודע מה קרה לו, כי נראה שיש משהו שמטריד את מנוחת ושלמות נפשו. והנה למחרת, י"ז ניסן תשמ"ג, בפתע פתאום הסתלק בנו הצדיק רבי מאיר זי"ע, וראיתי בחוש איך שהבאבא סאלי הרגיש יום קודם שעומד לקרות משהו.

עם משמשו בקודש הרב אלפסי ז"ל (תודתנו לבנו שיחי')

הקדמת 'פתח האוהל'

אחיו הגדול של הגר"י אבוחצירא, הגה"ק רבי דוד זי"ע נפטר בצעירותו והשאיר אחרי כתבי יד רבים בתורת הפרד"ס, רבי ישראל זי"ע התעסק בהדפסת כתביו ואף שכמעט לא היה כותב בעצמו חידו"ת מטעמים שלו, מכל מקום לכבוד אחיו כתב בעצמו את ההקדמה, בשפה מליצית ומבוססת על מקורות מדרשי חז"ל והתלמוד.

אחרי פטירתו ביקשו לבאר את ההקדמה, ופנו לרבינו שליט"א שיאות לפרש אותה, ואכן הוא נהג טובת עין מיוחדת וטרח לבאר את ההקדמה ובבקיאות נוראה מכל לשונות חז"ל"ם בנגלה ובנסתר פינח את הנעלם וגילה את הסתום. התברר שבכתביה כלל הבאבא סאלי מובאות ומקורות מכל מכמני תורה, ואין בה שורה מיותרת שאין לה מקור. הקדמה זו עם מקורות שכתב רבינו נדפס בספר אגרות וכתבים - דרך אמונה (תשפ"א, חלק ב' עמוד רנ"ז).

(וראה גם בספר פתח האוהל המבואר, בראשית, הוצאת עוז והדר).

ניכר שהוא בקי

נכדו של הבאבא סאלי, האדמו"ר רבי דוד חי אבוחצירא מנהריה העיד, כי אחרי שסיים רבינו לכתוב מקורות להקדמת הבאבא סאלי, הוא התבטא ואמר כי ניכר על כותבו שהוא בקי גדול במדרשים ואגדות חז"ל (שמע ממנו מקורבו הגר"ר יצחק חי אוהב ציון, ואמר לו רבי דוד שהוא שומר היטיב על כתב ידו המקורי של רבינו שליט"א בבית גנזיו).

באבא מאיר

אגב, אחרי הסתלקות הצדיק רבי מאיר בנו של הבאבא סאלי, המכונה 'באבא מאיר', התבטא רבינו ואמר שאת אביו אינו מכיר אבל את רבי מאיר הכיר כי למד תקופה בכולל אברכים חזון איש, וגם ראה פעם מאמר תורני שכתב והוא תלמיד חכם (בן רבינו, הגר"ש).

אודות האי צדיקא ופרישא

הגר"י אבוחצירא 'באבא סאלי' זצ"ל

מים מבורכים

סיפר הגאון הגדול ר"ש שטינמן שליט"א: בעודו בחור צעיר בישיבה, חזר פעם גיסי הצעיר רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, וסיפר לאביו רבינו שליט"א שיש לו חבר שהוא בן של הרב משה מלכה, המקורב להגאון רבי ישראל אבוחצירא מנתיבות, והחבר הציע לו שהיות והם עומדים ליסע עם בחורי ישיבתו, ישיבת 'אוהל משה' לקבל ברכה מהצדיק, שיצטרף לנסיעה, וחמי - רבינו שליט"א התחמק, ואמר לו שהוא לא מכיר אותו, ושישאל את הסבא - מרן הסטייפלר זצ"ל. ואכן הוא שאל ואמר שאפשר ליסוע. ואכן הם הוא נסע לקבל את ברכתו.

זכורני שאח"כ הוא חזר הביתה עם 'מים מבורכים' על ידי הצדיק ומכיון שחמי שליט"א לא הכיר דברים כאלה, הוא לא התפעל ולא הראה סימן שהוא מרוצה מזה...

נהג לברך מים.

הצדיק רבי ישראל אבוחצירא זי"ע

הבאבא סאלי מזדעזע

וכדי להביא העובדא הנ"ל בשלימות, נביא מה ששמענו מבעל המעשה בן רבינו הגר"י שליט"א: אכן הייתי צעיר וביקשתי מאבי רבינו שליט"א רשות ליסוע אך הוא חשש שאסע לבדי לכה מקום רחוק, כי באותם ימים זה היה מרחק של כמה שעות נסיעה, ולכן ביקש מאחי הגדול הגאון רבי אי"ש שיצטרף גם. ואכן הוא הצטרף, ונסענו באוטו גדול עם תלמידי הישיבה, זה היה בחול המועד פסח תשמ"ג, הייתי כבן חמש עשרה, ותלמידי הישיבה שהם בני עדות מזרח אכלו בדרך, ונוותר לי בזכרון שאנו לא נגענו בכלום כי אנו אשכנזים...

כשהגענו לנתיבות, מקום מגוריו של הבאבא סאלי, נכנסנו מיד אל ביתו, היה לו בית גדול ונאה, והוא ישב בצד החדר בישיבה מזרחית שהוא רגיל בה, ולצידו עמד תלמידו הרב אלפסי, שהיה בקי לשוחח איתו בשפה שהוא דיבר - השפה הערבית.

הרב מלכה הציג את תלמידי הישיבה וכל אחד קיבל ברכה, והבאבא סאלי נתן לכל אחד מים מבורכים, אחרי זה הגיע תורי, אז הגבאי הציג אותי כנכד של הרב יעקב קניבסקי מבני ברק. הבאבא סאלי, הגיב בסימן שאינו מכיר, או אז הוסיף הרב אלפסי שאנו משפחה של החזון איש. כאן ראיתי שהוא מרים את העיניים כמתפלל, ושאל אם אנו ממשפחתו של החזון איש, וכשהזכיר את שמו של החזון איש הזדעזע כל כולו מיראת הכבוד, ואמר, לחזון איש לא היו ילדים אבל הספרים שלו הם כמו הילדים שלו, שהתקבלו בעולם. ובירך אותי שאמצא את זיווגי זיווג טוב בקרוב.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✍ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

והסיבה לזה מפני שידוע שהיצר הרע הכי חזק הוא נגד תורה, והיצר הרע יגיד לאדם: תעשה מעשים טובים ותעשה את כל המצוות, ורק אל תלמד, ולא אכפת לו ליצר שהאדם יעסוק בשאר מצוות, והוא אף 'מציא' לאדם הרבה מצוות חשובות לעסוק בהם, והעיקר שלא ילמד, כי תורה זה הדבר הכי חזק נגד היצר הרע, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי לו תורה תבלין, ולכן היצר הרע מתלבש על זה, ולא אכפת לו שיהיה במקום זה כל המעשים הטובים וכל המצוות, העיקר לא תורה! כי התורה היא תבלין נגדו.

וכן הביא בקובץ הערות להגר"א וסרמן (ביאורי אגדות ע"ד הפשט סימן ו') בשם החפץ חיים: "ודוגמת זה במלחמת היצר אשר הקב"ה העיד בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ושום כלי זין אחר לא יצלח נגד היצר הרע רק לימוד התורה כמו שהאריך בזה במסילת ישרים... לכן היצר הרע מתחזק ומתאמץ לבטל מלימוד התורה יותר מכל המצוות, וכן שמעתי מפה קדוש רבינו בעל החפץ חיים בזה הלשון: לא אכפת לו ליצר הרע שיהודי יצום ויבכה ויתפלל כל היום ובלבד שלא ילמוד!"

ספרי המוסר תבלין ליצר הרע

והנה במשנה ברורה סימן א' הביא מדברי המפרשים כי "תבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", והיינו שהתבלין המועיל ביותר נגד היצר הרע הוא לימוד ספרי המוסר, שיש בהם דברי תורה של יראת שמים, ולכן היצר הרע מתגבר על זה ביותר שלא ללמוד מוסר, ויש גם אנשים חשובים שלא יודעים שלימוד המוסר הוא דבר הכרחי, ואינם מבינים את זה, שהמוסר הוא הכרחי לאדם, ואינו מידת חסידות, כי יש יצר הרע, ובלי ספרי מוסר – אם אין יראת שמים והוספת יראה, היצר הרע שולט!

וכבר דיברנו בעבר, כי יראת שמים היא מצות עשה בפני עצמה, אבל היא גם דבר שנותן כוח נגד כל החטאים, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ש"ג טו, יז, ועוד) כתב שיש הרבה מדרגות ביראת שמים ובאמונה, וצריכים תמיד להוסיף ולהוסיף בזה, על ידי לימוד המוסר, ורואים זאת במציאות בעולם, שאם לא מוסיפים יראת שמים, אזי היראה היא לא כמו שצריך להיות! ואין עצה אחרת, וחייבים קביעות יומית לספרי מוסר נגד היצר הרע.

וידוע שלימוד המוסר אינו פחד, ולא עצבות, אלא ההיפך, זה עושה חיים מאושרים, ואם יש בכל יום איזה קביעות לדברי מוסר קצת, אזי על ידי זה הבית מלא שמחה וחיים מאושרים, וזהו התבלין ליצר הרע.

הצורך וההכרח בקביעות לימוד המוסר

ומלפנים הייתה שאלה גדולה על קביעות סדר המוסר, האם לעשות קביעות למוסר בכל יום או שאין צורך בזה. ושמעתי מהגה"צ רבי אבא גרוסברד בשם הסבא מקלם כי בעבר היו אנשים שהתפילה הייתה עבורם כמו מוסר, מפני שהתפללו עם כוונה כמו שכתב השולחן ערוך (או"ח צח, א) בהתפשטות הגשמיות, וכפי שסיפרנו על גדולי ישראל שבשעת התפילה לא הרגישו כלל במה שנעשה סביבם, וכשדיברו אליהם הם לא שמעו, וכל החושים הגשמיים היו בטלים אצלם, וזוהי המדרגה של התפשטות הגשמיות, וקרוב למעלת הנבואה כמו שכתב שם בשולחן ערוך, שאמנם אין זו נבואה ממש, אבל זו מדרגה קרובה לנבואה, ואם מתפללים תפילה כזו שלוש פעמים ביום הרי זה ספר מוסר של תפילה, וכי אחרי זה צריכים גם ללמוד מוסר!

אבל אף על פי כן ידוע שגם אנשים כאלה למדו מוסר, והיו לומדים בכל יום פרק מסילת ישרים, והמוסר הוא הנותן את הכוח שהתפילה תהיה תפילה כזו, בהתפשטות הגשמיות, עם לימוד המוסר ומכוח לימוד המוסר מגיעים לזה! ואחרי שלומדים בכל יום פרק במסילת ישרים, אז התפילה היא תפילה אחרת, ולכן גם בעלי מדרגה כאלה שהיו מתפללים בהתפשטות הגשמיות, למדו בקביעות יומית בספר מסילת ישרים.

והחפץ חיים כבר כתב בזמנו (בית ישראל פ"ט) "ראוי ונחוץ לקבוע בכל הישיבות עת קבוע ללימוד המוסר בכל יום, וכן דיברתי עם גדולים שהתנגדו מלפנים ללימוד המוסר בישיבות, ועתה הודו הכל כי כהיום נחוץ מאד לימוד המוסר, ובכל לימוד המוסר אין אנו בטוחים שתתקיים תורת השם ויראתו בידינו, והן בני הישיבות והן סתם בעלי בתים צריכים לקבוע איזה זמן בכל יום ללימוד ספרי יראה, כמו ספר שערי תשובה וכדומה".

וכבר סיפרתי את המעשה שהיה עם בחור צעיר, שהיו לו הפרעות ולא היה יכול ללמוד, אבל בסוף היום הוא היה בא לישיבה ללמוד מוסר חצי שעה לפני מעריב, ושאלתי אותו מה הענין בזה ומדוע שלא ילמד גמרא באותה חצי שעה, ואמר לי כי הוא מרגיש שלימוד המוסר מחיה אותו.

עסק התורה והכרת חשיבותה

ידוע שעסק התורה שכרו גדול מאד, כמו שאמרו חז"ל (במשנה ריש פאה) ותלמוד תורה כנגד כולם, והיינו לגבי השכר, שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, כנגד כל הדברים השנויים במשנה שם, כיבוד אב ואם וכו', ובתלמוד תורה זוכים לשכר פירותיהן בעולם הזה כנגד כולם.

אכן מלבד השכר הרי זה גם חיוב, וחיוב עסק התורה הוא חיוב גדול מאד, ולעומת זה ביטול תורה הוא גם כן דבר חמור מאד.

ובגמרא נדרים דף פ"א הובא הפסוק בירמיה "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דיבר פי השם אליו ויגידה על מה אבדה הארץ ניצתה כמדבר מבלי עובר", ואמרו על זה בגמרא, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים (וגרסת הבי"ח גם ולמלאכי השרת) ולא פירשוהו, על מה אבדה הארץ, מה הסיבה לחורבן ארץ ישראל, והגלות, ודבר זה נשאל לחכמים – כמו שאמר מי האיש 'החכם' ויבן את זאת, וכן לנביאים – כמו שהמשיך ואמר 'ואשר דיבר פי השם אליה', והיינו הנביאים שהשם מדבר איתם, וכולם לא ידעו תשובה, ואפילו מלאכי השרת גם כן, לא ידעו לפרש על מה אבדה הארץ.

עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב "ויאמר השם על עזבם את תורת אשר נתתי לפניכם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה", ומוזכרים כאן כמה עניינים: על עזבם את תורת היינו עסק התורה, ולא שמעו בקולי היינו קיום המצוות, ולא הלכו בה זהו דבר נוסף, ואמרו על זה בגמרא היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, והיינו שיש להבין מהו כפל הלשון ומה הם שני הדברים הללו – לא שמעו בקולי ולא הלכו בה, ומפרשת בזה הגמרא כי 'לא הלכו בה' היינו לומר שלא היו מברכים בתורה תחילה.

ובפשטות הכוונה בזה שלא ברכו ברכות התורה, כמו שכתב המפרש שם שאין מברכין – כשמשיכין לתלמוד תורה ותלמידי חכמים מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה אינן זהירין לברך וכו', ע"כ, והיינו שהיו עוסקים בתורה ולומדים בלי ברכה, ולא ברכו ברכות התורה.

אכן כבר הקשה הר"ן שם, דאם איתא על עזבם את תורתה כפשטא שעזבו את התורה ולא היו עוסקים בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, ע"כ, והיינו שאם כוונת הפסוק כפשטו שלא היו לומדים, ולא עסקו בתורה, אם כן זהו דבר גלוי הנראה לעין, וכך גם אם הכוונה היא שלא ברכו בתורה, הרי זה גם כן דבר גלוי, שרואים שלא ברכו ברכות התורה, ומדוע לא פירשוהו החכמים והנביאים?

ולכן פירש הר"ן בשם רבינו יונה "אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם כל כך שהיא ראוי לברך עליה, שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה, והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה, עכ"ל.

והיינו שבאמת הם היו עוסקים בתורה ולמדו בהתמדה, ולכן החכמים והנביאים לא הבינו על מה אבדה הארץ, ומה היא סיבת הגלות, עד שפירשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב, שאין הכוונה כפשטו שלא היו מברכים, אלא שלא הייתה התורה חשובה בעיניהם שהיא ראוי לברך עליה, שלא עסקו בה לשמה, ומתוך כך היו מזלזלים בברכתה, ואמנם היו מברכים ברכות התורה, אך ברכו בלי להרגיש את החשיבות של תורה שיש להודות עליה, ולא הרגישו שהתורה זה דבר גדול כל כך שחייבים לברך עליו ברכות השבח.

וזה היה חטאם, במעמקי הלב, שהם למדו וברכו ברכות התורה – אבל בלי הרגשת החשיבות, וזהו חטא שבלב שאין רואים אותו, ורק הקב"ה היודע מעמקי הלב, הוא ידע שזה היה החטא, שהיה חסר אצלם בהכרת חשיבות התורה, וחיסרון הכרת החשיבות הוא חטא חמור מאד.

וכן אמרו חז"ל (סנהדרין צט, א) שמי שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק, עליו נאמר "כי דבר השם בזה", ומשמע כי עיקר החטא הוא לא עצם הדבר שאינו עוסק בתורה, אלא הביזיון, כי דבר השם 'בזה', שאינו מחשיב את עסק התורה כמה שזה מקדש אותו, ומזלזל בהכרת החשיבות.

היצר הרע הכי חזק הוא נגד תורה

ובאמת לא מובן, שהרי עסק התורה הוא מאד מעניין, כידוע שדברי תורה מאד מעניינים, ויש אפילו אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, שאוהבים ללמוד, כי זה מאד מעניין, ואף על פי כן אין הרבה מתמידים, ולא כולם לומדים בהתמדה, וצריך להבין מדוע זה כך.

ובאמת ידוע ששאלו את רבי ישראל סלטר לגבי אדם שיש לו רק חצי שעה פנויה ביום, מה ילמד בה, האם גמרא או מוסר? ואמר רבי ישראל שילמד מוסר, כי אז יגלה וימצא שיש לו עוד חצי שעה, והמוסר יראה לו שיש לו עוד חצי שעה ביום שאינה מנוצלת. וכך אותו הבחור הצעיר, היה מגיע בכל יום לשיבה לסדר המוסר, והסוף היה שזכה לסייעתא דשמיא מיוחדת שנסתלקו כל ההפרעות ונכנס ללמוד בישיבה כל היום, וכהיום הוא מרביץ תורה ומרביץ יראת שמים, כל זה בזכות החצי שעה מוסר שהוא למד, מתוך הכרה שהוא מרגיש שזה מחיה אותו, והיה לו טעם במוסר.

אמנם לא לכולם יש טעם במוסר, וכדי שהמוסר ישיפע, צריכים ללמוד בספר מוסר שמעניין, כי לימוד שמעמם אינו משפיע, ורק מה שמעניין משפיע, ויש הרבה ספרי מוסר שכל אחד יכול למצוא בהם את הספר שמעניין אותו ומשפיע עליו, כגון חובות הלבבות, מסילת ישרים, שערי תשובה, וארחות צדיקים, ויש גם ספר פלא יועץ שהוא ספר מוסר מיוחד, וכשמו כן הוא – פלא יועץ! וכתנה יש הרבה ספרי מוסר, ואם יש בכל יום קביעות, אין זה משנה כמה זמן, ואפילו קביעות קטנה, וכמו שאמר פעם מרן הגרא"ל זצ"ל שגם חמש דקות ביום, זה דבר שמאד משפיע, וזהו התבלין ליצר הרע.

היצר הרע אינו האדם בעצמו

ובחובות הלבבות (שער יחוד המעשה פ"ה) כתב "בן אדם, ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך, הנמשך בכוחות נפשך והמעורב במוג רוחך", היצר הרע הוא השונא הגדול ביותר של האדם, שמעורב ונמצא בתוך כוחות הנפש שלו, והאדם אינו מרגיש שזה היצר הרע ולא הוא, וחושב שהוא בעצמו רוצה את כל פיתויי היצר, אבל זה לא הוא, אלא היצר הרע!

"לכל לך בגדי הידידות, ועדה עדי האהבה לך", היינו שהיצר הרע מתלבש כמו ידיד ומתקשט כמו אוהב, ומפתה את האדם שהוא ידיד ואוהב שלו, אך כל **הפיתויים האלו אינם רצון האדם עצמו, אלא היצר הרע מפתה אותו**, ודא עקא שהאדם אינו מרגיש בזה, וחושב שזה הוא בעצמו רוצה כך.

ומצינו בגמרא (נדרים ט, ב) מעשה בשמעון הצדיק, שהיה כהן, ופעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, היינו שהיו שערתיו כל כך יפות, ואמר לו שמעון הצדיק: בני, מה ראתי להשחית את שערך זה הנאה? שקיבלת עליך נזירות שבסופה תצטרך לגלח את שערתך, ומדוע לגלח שיער כל כך יפה?

והשיב לו הנזיר: רועה הייתי לאבא בעירי, רועה צאן, והלכתי למלאות מים מן המעיין, כדי להשקות את הצאן, והמים הם כמו ראי, שיכול לראות בהם את עצמו, ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי וביקש לטורדני מן העולם, דהיינו שהיצר הרע התגבר עלי ורצה לעשות מעשים רעים, לטורדני מן העולם! ולכן מיד אמרתי לו, רשע, למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה.

ואף שהוא היה אדם צעיר, הוא הבין שזה היצר הרע ולא הוא! ודיבר אל היצר ואמר לו: 'רשע', למה אתה מתנאה בעולם הזה, ומה חשיבותך, תתבונן ותחשוב לאן אתה הולך! וכמו שאמר עקביא בן מהללאל בפרקי אבות (ג, א) הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עבירה, דע מאין באת ולאן אתה הולך וכו' למקום עפר רימה ותולעה, ולכן נשבע לקבל עליו נזירות שבסופה יגלח את שערו לשם שמים, כי השיער הוא יצר הרע.

בכל התגברות נגד הטבע – מתקדשים

וכששמע מזה שמעון הצדיק, עמד ונשקו על ראשו ואמר לו, בני, כמוד ירבו נזירי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר להשם, דהיינו לשם שמים. וביאר בזה הרא"ש שם וזה לשונו: עליך אמר קרא איש כי יפליא וכו', וכתוב קדוש יהיה, כיצא בך קראו הכתוב קדוש, עכ"ל. והיינו שנזיר הוא אדם קדוש, וגם סתם נזיר הוא קדוש, אבל בפרט נזיר כזה,

שעשה את הנזירות לשם שמים כדי להתגבר בה נגד היצר הרע, הוא קדוש! ולמדנו מכאן **שכל מה שאדם עושה נגד הטבע כדי להתגבר נגד היצר הרע, זה מקדש אותו, והוא נהיה בזה אדם קדוש**.

והרמב"ם בפ"ג מהלכות דעות הביא מה ששנינו באבות (ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, וכתב על זה שאם אדם ישן לשם שמים, והולך לישון בזמן כדי שיהיה לו כוח למחר לקיים כל תרי"ג מצוות, אזי גם השינה שלו היא עבודה למקום, והוא עובד השם עם השינה שלו, ואמנם הוא ישן כי הוא צריך ומוכרח לישון, אבל תלוי מה כוונתו בשנתו, ואם הכוונה היא לשם שמים זה נקרא עבודתו, והוא עובד את השם בזה, כי כל דבר שהוא לשם שמים זה כמו עבודה, ואם זה עבודה הרי זה כמו שכתב הרא"ש שעליו נאמר 'קדוש יהיה', כי הוא עושה דבר לשם שמים ונגד הטבע, ומתקדש בזה!

ואם כן כל אחד מאיתנו הוא קדוש, מפני שאנו עושים דברים נגד הטבע, ולמשל כשאומרים ברכה, כל ברכה, כגון ברכות הנהנין, ותפילה, נגד הטבע החומרי, מתוך אמונה, הרי זה מעשים קדושים, וכל אחד מתקדש בזה, כי הוא עושה נגד הטבע, ומתוך אמונה, כי הוא חייב, ואינו מצטער על החיוב הזה, אלא הוא עושה כן ברצון, ושמח בזה, וממילא זוהי קדושה, ומתקדשים. אלו הם הזכויות הגדולות שיש לנו, במה שעושים נגד הטבע, ומצד שני ההיפך.

והרמב"ם הזכיר בדבריו שהשינה היא עבודת השם, וכך גם באכילה, אם אדם אוכל עם חשבון, ולא מצד התאוה, אלא כדי שיוכל לקיים תרי"ג מצוות, ויהיה לו כוח לכל המעשים הטובים שהוא עושה, אזי גם האכילה היא עבודת השם כמו שכתב הרמב"ם לגבי שינה, ואם זו עבודה הרי זה קדושה, ומתקדש בזה, כי הוא עושה מעשים המקדשים, וכשעושה לשם שמים זה מקדש אותו, אפילו שינה שהיא בשב ואל תעשה, וכל שכן כשעושה פעולות של אכילה ושתיה ושאר צרכי הגוף, וכמו שכתב בספר החינוך (מצוה תפח) שיש ארבעה דברים שהגוף צריך: מזון, שינה, ומנוחה, וגם שמחה, שתהיה הרגשה נעימה, להרגיש טוב, עם מצב רוח טוב, שהגוף צריך את זה, וכל צרכי הגוף הם צרכי עבודת השם וצרכי הקדושה, וכשהוא עושה את צרכי הגוף אם כוונתו בהם לצורך תרי"ג מצוות הרי זה קדושה ומתקדש בזה.

וזהו מה שאנו זוכים שיש לנו את הזכויות האלה, כגון כשמברכים ברכות, שאוכלים עם ברכה ושותים עם ברכה, וכבר סיפרתי המעשה שהיה עם הדיבוק בזמן החפץ חיים, שנכנס דיבוק בעירה צעירה, ושאלוהו מדוע נכנס דווקא בה, ואמר כי היא שתתה מים בלי ברכה! כלומר שאם היא הייתה מברכת, לא היה שייך שייכנס בה הדיבוק, והרי אם היא הייתה מברכת, איזו כוונה הייתה מכוונת? הרי נערה כזו, ששותה ושוכחת לברך, אינה בעלת מדרגה, ואף על פי כן אם היא הייתה מברכת, אפילו ברכה כזו של צעירה בלי מדרגה כלל, מצות להיכנס, ומכל מקום אסור שיהיה מלומדה, וזהו חטא חמור מאד אם מברכים מצות אנשים מלומדה, וצריכים לברך עם יראת שמים!

ונמצא שכל מעשה מצוה שעושים, אף אם הוא במדרגה פחותה, זה כבר קדושה. ואמנם יש דרגות, ויש חיוב שלא יהיה מלומדה, וצריך שיהיה עם הבנה ועם יראת שמים ולא מלומדה, כמו שכתב המשנה ברורה בסימן ה' בשם ספר חסידים, אבל אפילו אם זה מלומדה גם כן זה כבר קדושה שהדיבוק אינו יכול להיכנס, ומכל מקום אסור שיהיה מלומדה, וזהו חטא חמור מאד אם מברכים מצות אנשים מלומדה, וצריכים לברך עם יראת שמים!

ואם כן המסקנה מה שנוגע לנו למעשה הוא להוסיף יראת שמים, על ידי קביעות יומית ללימוד המוסר, וכמו שדיברנו שזה נותן חיים מאושרים והרגשה מאד נעימה, אם לומדים כמה דקות ביום, ואפילו רק חמש דקות, אם לומדים בקביעות בספר מוסר שמעניין, זה חיים מאושרים עם קדושה.

יהי רצון שנוכה כולנו להתקדש ולהתקדש ולהתקדש, ויש הרבה מדרגות בקדושה, ובעזרת השם נזכה לסייעתא דשמיא בזה.

מצוה לפרסם

יש דין שלא כולם יודעים אותו, שהרצועה של התפילין היא תשמישי קדושה ואסור שתיגע ברצפה, וכשמורידים ומקפלים את התפילין, הרי הרצועה היא ארוכה, ואם הרצועה נוגעת ברצפה זה אסור, כי יש בזה קדושה, וזה תשמישי קדושה. ושמעתי מאחד שהיה בן בית אצל מרן הגאון רבי יצחק אלחנן זצ"ל מעשה שהיה לפני שנים רבות, שרבי יצחק אלחנן ראה פעם בביתו אדם שלא נזהר בזה, ורצועת התפילין נגעה על הרצפה, וצעק רבי יצחק אלחנן: הרי זה 'תשמישי קדושה', ואסור שהרצועה תיגע ברצפה! ולא כולם יודעים את הדין הזה, ומצוה לפרסמו.

(מדברי רבינו שליט"א בסוף החבורה בביתו לבני הישיבות, ליל ששי פרשת וארא)

לעילוי נשמת

הבה"ח **יצחק דרחי** ז"ל
בן הרב **זכריה דוד** שיבלחט"א
נלב"ע ז' שבט תשע"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי **צבי ב"ר מרדכי** ז"ל
נלב"ע ט' שבט תשס"ח
תנצב"ה

לעילוי נשמת

הגאון רבי **יוסף דיסקין** זצ"ל
ב"ר **יהושע זליג** זצ"ל
נלב"ע ז' שבט תשע"ו - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש

לעילוי נשמת
הרב ר' **יוסף יהודה לוי** ז"ל
נלב"ע ה' שבט תשע"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרב **חיים ב"ר יחיאל פריד** זצ"ל, נלב"ע ה' שבט תשל"ח

וזוג' מרת **שושנה ב"ר דב** ע"ה, נלב"ע ג' שבט תשנ"ג - תנצב"ה

לעילוי נשמת הבה"ח **חיים בן ציון טובי** ז"ל

בן יבל"א רבי **אברהם צבי שליט"א** נלב"ע ב' שבט תשע"א - תנצב"ה

‘פיקודי ה’ ישרים משמחי לב’ –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר

(מדברי מרן שליט”א ע”פ חז”ל
בילקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר”ג אדלשטיין שליט”א

פרשת בשלח טו בשבט שנת שמיטה תשפ”ב לפ”ק * גליון 89 * עיה”ק ירושת”ו * כתבי תלמידים

שביעין חביבין

בענין ר”ה לאילנות למעשר ולשביעית

הנה הזכרנו בגליון פרשת וירא מחלוקת הראשונים אימת הו”ר ר”ה לאילנות לגבי שביעית, שדעת הר”ח בר”ה טוב, וכן שיטת הר”ש בשביעית פ”ב מ”ה דר”ה הוא שבט, וכמו לענין מעשר וערלה, והביא כן מהתו”כ, אך שיטת הרמב”ם בפ”ד משמיטה דלענין שביעית גם באילנות ר”ה שלהן הוא תשרי, וע’ בחזו”א ובתורת זרעים מ”ש בביאור טעם הרמב”ם בחילוק זה, וכבר הרחבנו בזה בגליון הנ”ל.

והחזו”א הוכיח כהרמב”ם מדאיתא בסוכה לט דאתוה הנלקט אחר ר”ה של שביעית יש בו קדושת שביעית, ואע”פ שלקטתו קודם שבט, וחזו”א א”כ דר”ה שלו לענין שביעית הוא כבר בתשרי, וליישב שיטת הר”ח כתב החזו”א דצ”ל שרק בדבר שהחנטה קובעת בו ר”ה שלו הוא שבט, אבל אתרוג דאזלינן ביה בתר לקיטה ר”ה שלו הוא תשרי, עיי”ש.

ובאמת דסברא זו מבוארת מאד, עפ”מ בתור”ז (שביעית פ”ה) דטעם הני ראשונים שאין מחלקין בין שביעית למעשרות, הוא עפ”ד התוס’ בר”ה יד, דא דשבט הוא ר”ה לאילנות משום שכל החנוטים עד שבט הן מגשמי שנה שעברה, והיינו דבאמת ר”ה הוא תשרי אלא דכל הפירות שחנטו עד שבט חשיבי פירות השנה שקדמה לתשרי ע”ש, [ולמהרמב”ם צ”ל דס”ל דשבט עצמו הוא ר”ה וכמ”ש רש”י בר”ה שם, וזהו דוקא למעשר ולא לשביעית].

ולפ”ז הדבר פשוט, דכ”ז הוא רק היכא דאזלינן בתר חנטה, משא”כ באתרוג דאזלינן ביה בתר לקיטה, כל שנלקט אחרי א’ תשרי הרי הוא של השנה הבאה, וכמ”ש בחזו”א.

אלא דעדיין קשה מהא דאיתא בר”ה טו, דאף שבאתרוג אזלינן בתר לקיטה כירק, אבל לענין מעשר ר”ה שלו הוא שבט, הרי דלא כהסברא הנ”ל, אלא הגם שהאתרוג תלוי בלקיטה יש בו דין ר”ה בשבט לענין מעשר. וצ”ל לשיטתם דמאחר שמעשר אתרוג דרבנן, לא רצו רבנן לחלקו משאר אילנות לענין ר”ה שלו, ולכן תיקנו שיהא ר”ה שלו למעשר בשבט.

ומעתה נראה דהרמב”ם לשיטתו אזיל בזה, שהרי שיטת הרמב”ם דמעשר כל פירות האילן הוא מה”ת, וכן מעשר אתרוג הוי מה”ת לשיטתו, ומעתה שוב אין מקום לחלק בין שביעית למעשרות לענין ר”ה שלו אי נימא דעיקר ר”ה לאילנות הוא תשרי גם למעשרות, ועל כרחך שיש חילוק ביניהן ולעולם ר”ה דשביעית הוא תשרי ולא כלגבי מעשרות דר”ה שלו הוא שבט.

(הערה: וביאורים ע”ס הרמב”ם)

‘הוא הלחם אשר נתן ה’ לכם לאכלה’

אמונה וביטחון

ירידת המן בכל יום - חיזוק תמידי באמונה

מצינו בגמרא (יומא עו, א) ששאלו את רבי שמעון בן יוחי מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה, אמר להם משל למלך בשר ודם שיש לו בן אחד, פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו בכל יום, אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמישה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולם מתים ברעב, נמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים.

והיינו שהרי עצם ירידת המן היתה נס, וביום ששי ירד ליומים, ואם כן מדוע לא נעשה נס שירד כבר בפעם אחת לכל השנה כולה, וכי יד השם תקצר, הלא זו טרחה לילך בכל יום להביא את המן, ואמנם לצדיקים היה נופל המן ליד הפתח, ולא היו צריכים לטרוח לילך ולהביאו, אבל מדוע הוצרכו שירד בכל יום, ולא ירד בפעם אחת לכל השנה כולה. והשיב רשב”י שהסיבה שלא הוריד הקב”ה את המן בפעם אחת לכל השנה, זהו מפני שאם היה יורד פעם אחת בשנה היו שוכחים מי נותן את המן, והיו מתרגלים כאילו שזה דבר טבעי, וכדי שיתחזקו באמונה ירד המן בכל יום ויום, שבכל פעם יהיה מה לאכול רק לאותו היום, ועל ידי זה ישעבדו את לבם לאביהם שבשמים.

ונתן על כך משל למלך שיש לו בן, ונתן המלך לבן את הוצאות הפרנסה בשביל כל השנה כולה, והיה הבן בא אליו רק פעם אחת בשנה לקבל את ההוצאות, וכל השנה היה שוכח מאביו, כי לא היה חסר לו כלום, ולא הרגיש שהוא צריך את אביו, כי כן הטבע, למרות שהוא בן, ובוודאי הוא אוהב את אביו, אבל יש לו משפחה שלו, עם עסקים אחרים, ושוכח מאביו.

והמלך רצה יותר לראות את הבן, כי הוא אוהב את הבן ומתגעגע אליו, כידוע שאהבת האב לבן גדולה יותר מאהבת הבן לאב, כמו שמצינו בדין בא במחתרת בסנהדרין דף ע”ב, ורצה המלך לראות את בנו בכל יום, לכן עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והתחיל לתת לו בכל יום את ההוצאות רק בשביל אותו היום, כדי שיבוא אליו ויראהו בכל יום ויום, ולא ישכח ממנו.

וכך גם היתה הנהגת הקב”ה עם ישראל במן, שאם היה יורד בפעם אחת לכל השנה, היו שוכחים מי נותן את המן, שיש לנו אב בשמים ואנחנו בניו כמו שכתוב (דברים יד, א) בנים אתם לה’ אלקיכם, ואבינו שבשמים דואג לכל מחסורנו ומוריד לנו לחם מן השמים, ואם היה יורד פעם בשנה, היו מתרגלים שכך הטבע ושוכחים את האמונה, וכל הקשר עם הקב”ה היה נחלש.

והקב”ה רוצה שיהיה קשר, וישעבדו את לבם לאביהן שבשמים, כמו המלך שרוצה לראות את הבן, ואמנם במלך בשר ודם גם המלך עצמו צריך לזה, שהוא מתגעגע אל הבן ורוצה לראותו, אבל זה גם לטובת הבן, שיוכל יותר לחנכו ולהדריכו, וכך הקב”ה רוצה להיטיב עם כלל ישראל, שיהיה טוב להם, הטוב הנצחי, על ידי שישעבדו לבם לאביהם שבשמים, והעצה היא שירד המן בכל יום לאותו היום, ואז יזכרו כי זהו נס, ומי יודע מה יהיה מחר, ועל ידי כך ישעבדו את לבם לאביהם שבשמים.

על ידי הדאגה לבניו יזכור אדם את אביו שבשמים

והנה יש לדקדק שרבי שמעון הוסיף בדבריו “מי שיש לו ארבעה וחמישה בנים”, והיינו מפני שאדם דואג לבניו יותר מאשר לעצמו, וגם אם לא אכפת לו על עצמו, אבל על בניו הוא דואג מה יאכלו למחר, ועל ידי כך הוא זוכר שיש לו אבא בשמים שנותן לו בשביל הבנים שלו, ומתפלל אליו ומבקש ממנו, ומשעבד את לבו לאביו שבשמים.

זהו ענין הצרות והגזירות על הפרט והכלל, כדי שיחזרו בתשובה, שאם אדם חי בשלווה ואין לו קשיים עלול לשכוח את מה שהוא חייב, וכשיש גזירות וצרות הרי זה מעורר את האדם להתחזק באמונה ולחזור בתשובה.

וידוע שאם יש לאדם חולה בתוך ביתו רחמנא לצלן, הרי הוא מבקש בברכת רפאנו בכוונה עצומה, ומתפלל בתחנונים מעומק הלב ממש, ויכול להיות שבאותו הזמן הוא אומר את שאר הברכות שלא בכוונה כל כך, וכשמבקש השיבנו וסלח לנו אינו מכוון לבו כראוי, אבל בברכת רפאנו מתפלל ומבקש בתחנונים גדולים, וזהו מפני שמרגיש שחסר לו, אבל בשאר הדברים אינו מרגיש שחסר לו, ולכן אינו מכוון לבו כראוי.

וזהו שכתוב בירידת המן (שם טז, יב) "וידעתם כי אני ה' אלקיכם", כי זו היתה כל תכליתו, להביא לחיזוק האמונה.

* * *

הדואג למחר הרי זה מקטני אמנה

הנה לפי המבואר נמצא שזה דבר טוב מאד שירד המן בכל יום ויום, כי על ידי זה היו מתחזקים באמונה, שדואגים מה יאכלו למחר, ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, וזוהי דאגה טובה מאד המביאה לחיזוק האמונה.

ובספר כוכבי אור להגר"י בלאזר (מאמר י"א) כתב להעיר בזה, שהרי בגמרא מנחות (דף ק"ג) דרשו על הפסוק (דברים כח, טו) והיו חייך תלואים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמן בחיך, "והיו חייך תלואים לך מנגד" – זה הלוקח תבואה משנה לשנה, "ופחדת לילה ויומם" – זה הלוקח תבואה מערב שבת לערב שבת, "ואל תאמן בחיך" – זה הסומך על הפלטר. ופירש רש"י: הלוקח תבואה משנה לשנה שאין לו קרקע לזרוע והיינו חיי תלואים שאינו יודע אם יהיו לו מעות לשנה הבאה, עכ"ל.

ומבואר כי אפילו אדם שיש לו אוכל לשנה זו, ורק אינו יודע מה יאכל לשנה הבאה, זוהי קללה שחיי תלויים לו מנגד, וכל שכן מי שאינו יודע מה יאכל למחר וצריך בכל יום ליקח מן הפלטר, זוהי קללה גדולה יותר שעל זה נאמר "לא תאמן בחיך", ונמצא כי מה שירד המן רק לאותו היום, זוהי קללה מפרשת התוכחה, וכי חלילה נתן הקב"ה לדור המדבר את הקללה מהתוכחה.

וביאר הגר"י בלאזר על פי מה שמצינו גמרא נוספת (סוטה מח, ב) תניא רבי אליעזר הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה, והיינו שאדם שיש לו מה לאכול היום, ודואג מה יאכל מחר, הוא מקטני אמנה, שאמונתו חלשה, כי בעל אמונה יש לו ביטחון ואינו דואג דאגת מחר.

ובזה מיושב, כי מי שהוא בעל אמונה באמת אין זו קללה עבורו, כי הוא סומך על הקב"ה ויודע שהכל בידי שמים, וגם מה שיש לו לאכול תמיד זה בהשגחה, ואינו בטוח כלל אם יחיה מחר, כמו שאמרו (שבת קנג, א) שמא ימות למחר, אבל הוא יודע שהכל בהשגחה, ולכן אין זה משנה אם יש לו למחר או שאין לו, כי הכל תלוי בגזירת הבורא יתברך, וממילא אין זו קללה אלא טובה עבורו, שעל ידי זה הוא מתחזק באמונתו, ומשעבד את לבו לאביו שבשמים.

חיזוק האדם ע"י הנסיון הוא כפי דרגת האמונה שבו

ולכן בדור המדבר שהיו בעלי מדרגה ולא היו מקטני אמנה, מה שירד להם המן בכל יום ולא ידעו מה יאכלו מחר, זו טובה בשבילם, שבכל יום התחזקו באמונה ובביטחון, ושעבדו את לבם להקב"ה, אבל פרשת התוכחה נאמרה לדור שאינם צדיקים, קטני אמנה, ועבורם זוהי באמת קללה גדולה, כי יהיו חיייהם תלויים להם מנגד ולא יאמינו בחייהם, וזה תלוי אצל כל אחד ואחד לפי מה שהוא, לקטני אמנה זה תוכחה, אבל מי שהוא בעל אמונה אזי אדרבה הוא מתחזק מזה, ובשבילו זהו חיזוק האמונה.

וכן כל הניסיונות והקשיים שבעולם, זה משפיע על כל אחד לפי מדרגתו, מי שהוא בעל אמונה חזקה מתחזק עוד יותר, ומי שהוא חלש באמונתו נחלש יותר. כמו שידוע מניצולי השואה, שיש כאלה שעברו את הצרות וקיבלו חיזוק האמונה שאין לשער, כי מתוך הניסיונות והייסורים האמונה מתחזקת עוד יותר, ולעומת זה היו אחרים שסבלו פחות ואף על פי כן לא התחזקו באמונה אלא להיפך, ויש שבאו בקושיות על ההשגחה למה אירע כך ולמה כך, ודבר זה תלוי בדרגת האמונה שהיתה קודם.

וסיפר לי אדם שהיה בחוץ לארץ בתחילת השואה, וראה אנשים פשוטים שלפני השואה לא היו מדקדקים במצוות כל כך, וכשהתחילה השואה התחזקו באמונה ופרסמו את האמונה בקול רעש גדול, ומאידך היו אנשים בעלי מעמד חשוב שפרקו עול תורה ומצוות רח"ל, וזה תלוי כיצד הייתה דרגת האמונה בפנימיות הלב, מי שהיה בעל אמונה חזקה התחזק יותר, ומי שהיה חלש באמונתו נחלש יותר.

מדרגת הזכיה בתורה תלויה במדרגת האמונה

ובספר כוכבי אור שם כתב עוד לפרש לפי דבריו מה שאמרו חז"ל (תנחומא בשלח כ') לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שבפשוטו הכוונה בזה שאוכלי המן היה מזונם מצוי להם ולא היו טרודים בדאגות של פרנסה, אבל לפי מה שנתבאר אפשר לפרש כי אוכלי המן היו בעלי אמונה, שירד להם מזונם בכל יום והיו משעבדים את לבם לאביהם שבשמים, וזה הפירוש לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שכפי מדרגת האמונה זוכים לתורה, וככל שאדם יותר עולה באמונה כך הוא זוכה יותר לתורה.

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בשלה תשפ"ב

הדרך להינצל בגאולה האחרונה

"וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" (י"ג, י"ח).

במדרש תנחומא כאן מבואר, שרוב עם ישראל לא זכו להיגאל בגאולת מצרים, ורק חלק מועט מאוד, [אחד מחמישה, או אחד מחמישים, או אחד מחמש מאות או אחד מחמשת אלפים] זכו להיגאל.

ומו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה חוזר בהתפעלות על דברי חז"ל אלו, שהרי הרשעים הללו ראו במצרים אותות ומופתים - שמונה מכות [עד מכת חושך], וראו איך הקב"ה מפליא בין מצרים ובין ישראל, ומ"מ נשארו רשעים עד שלא היו זכאים להיגאל, ורק מועטים ממש שהיו בעלי מדריגה עליונה הם זכו להינצל.

ובכ"ה מו"ר זצ"ל בדמעות ואמר, שבספרים הלא מבואר שכלל סדר הגאולה הראשונה במצרים יחזור ויהא בגאולה האחרונה קודם ביאת משיח, וא"כ גם בגאולה האחרונה קודם ביאת משיח, כוח הטומאה יהא גדול כל כך שהמון העם לא ישובו בתשובה אפילו כשיראו ניסים גלויים, ויהא צריך להיות בעל מדריגה כדי להינצל. ועורר מו"ר זצ"ל שאין שום דרך לזכות לגאולה האחרונה אם לא נחזור בתשובה ונתחזק באמונה ובתורה ובתפילה. רפיון באמונה אצל בעלי מדריגה נחשב כעבודה זרה.

רפיון באמונה אצל בעלי מדריגה נחשב כעבודה זרה

"מה תצק אל", (י"ד, ט"ו).

"צטעה שיאלו ישראל ממזרים עמד סמאל המלאך לקטרם אומן אמר לפני הקדוש ברוך הוא רצ"ע עד עכשיו היו אלו עוזדים עזודת כוכבים ואמה קורע להם את היס".

"והמים להם חומה, שירד סמאל ואמר לפניו רצ"ע לא עצדו ישראל עבודה זרה צמזרים ואמה עושה להם נסים, והיה משמע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חמה וצקס לטבען, מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא, שוטה שצטעלס, וכי לדעתם עבודה זרה, והלא לא עצדו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרופ דעם, ואמה דן שוגג כמזיד ואונס כרזון, כיון ששמע שר של ים אותה חמה שנתמלא על ישראל, החזירה על מזרים שנאמר וישונו המים, שצטו מישראל על מזרים".

(ילקוט, סי' רמ"ד, ד"ה והמים)

הדברים צריכים ביאור, שהרי כבר אמרו חז"ל (ילקוט סי' ר"ח) שבמכת חושך מתו כל רשעי ישראל, ולא נגאלו אלא הצדיקים, וא"כ היאך קטרם עליהם השטן שהם עבדו עבודה זרה במצרים, והרי הם היו צדיקים, וא"כ לכאורה לא עבדו עבודה זרה מעולם.

ונראה שמה שאמרו חז"ל "הללו עובדי עבודה זרה", אין הכוונה שהיו עובדי עבודה זרה כפשוטו, אלא כיון שהיו "קטני אמנה" וכדאיתא בגמ' בערכין (ט"ו ע"א) שהיו אומרים כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, הרי לפי גודל מדריגתם נחשב להם חיסרון זה באמונה כעבודה זרה ממש, כי כל אחד לפי מדריגתו כך הוא נתבע על חסרון באמונה.

וכעין זה מבואר בפסוק בהושע (י"ד ד') "ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו", והרי מבואר שהמדמה שהצלחתו תלויה במעשי ידיו ולא בקב"ה, הרי הוא נידון כעובד עבודה זרה, כיון שתולה את שורש הצלחתו במעשי ידיו, והוא הדין כאן כיון שהסיתו דעתם מהקב"ה, נחשב להם הדבר כעבודה זרה לפי גודל מדריגתם.

וכן אמר פעם הקדוש החפץ חיים, מה אתם חושבים שצריך ללכת לכנסיה כדי לעבוד עבודה זרה, אפשר לעבוד עבודה זרה גם בתוך הבית, וכאותם הסוחרים שחושבים כל הזמן על העסק שלהם וחושבים לעצמם "זה העסק שלי", וחושבים שהם מוצלחים שיודעים היטב איך להביא פרנסה בכח עשר אצבעותיהם ובכח שכלם או מזלם, ובזה הם עושים מהעסק שלהם עבודה זרה.

מי שאין לו יראת שמים אינו נקרא בשם מאמין כלל

"ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו", (י"ד, ל"א).

הקדימה תורה יראת שמים לאמונה, וכמו שנאמר "ויראו העם את ה'", ורק אח"כ "ויאמינו בה'", ונראה לפרש בטעם הדבר, כי אין האדם נקרא מאמין אלא אם יש לו יראת שמים, אבל בלא יראת שמים, אינו נקרא בשם "מאמין" כלל, ומשום שאם אינו מסכים לוותר על תאוותיו, אות הוא שאינו מאמין

בקב"ה בכל ליבו, ורק אם הוא חי עם יראת שמים, ומסכים להתגבר על תאוותיו מתוך מסירות נפש למען כבודו יתברך, אות הוא שהוא אכן מאמין בקב"ה בכל ליבו.

וז"ה מה שנאמר כאן (שמות י"ד, ל"א) "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", ולהורות שאין מספיק רק להגיע למדריגת "ויאמינו בה'", אלא צריך גם להוסיף "ובמשה עבדו" והיינו גם לקיים את התורה שנמסרה על ידי משה רבינו, דבלא קיום התורה אין האדם נקרא בשם מאמין כלל.

ולפני שנים כשהייתי דורש בדרום אפריקה לפני רחוקים לקרבם לתשובה, טענו לי הרחוקים שמספיק להם במה שהם מאמינים בקב"ה ויש להם "לב יהודי", והארכתי להשיב להם שעיקר תפקיד היהודי בעולמו הוא לשמור על דיני התורה הקדושה ומצוותיה, ואין לך אדם מאושר ממי שזוכה לעבוד את בוראו, והבאתי מה שנאמר בפרשת ניצבים (דברים כ"ט יח-יט) "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרות לבי אלך למען ספות הרהר את הצמאה", וביארתי שהוא מתברך בלבבו ומרגיע את עצמו במה שבלבבו הוא עם הקב"ה, ופוסט עצמו מעבודת ה' ואומר לנפשו "שלום יהיה לי", וכל זה כדי שיוכל להמשיך לחיות כתאוות ליבו וכפי שממשיך הכתוב ואומר "כי בשרות לבי אלך" וגו', וע"ז מסיים הכתוב בדברים נוראים, "לא יאבה ה' סלח לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה ומחה ה' את שמו מתחת השמים".

האמונה בתחיית המתים נותנת לאדם בוחות נפש להחזיק בשמחה במצבים הקשים ביותר

"אז ישיר משה", (ט"ו, א').

"מניין לתחיית המתים מן המורה שנאמר אז ישיר משה וצני ישראל את השירה הזאת לה', שר לא נאמר אלא ישיר, מכאן לתחיית המתים מן המורה".

(סנהדרין צ"א ע"ב)

שמעתי מאחד שהיה נוכח בשולחן הראשון שערך כ"ק האדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע כשעלה לארץ ישראל לאחר שאיבד בימי המלחמה האיומה את כל משפחתו ואת רבבות קהל מרעיתו ה", שבדברות קדשו בעריכת השולחן שאל הרב זי"ע על הפסוק "אז ישיר משה ובני ישראל" היאך שמתו ישראל בשעה שניצלו ממצרים, והרי לא ניצלו אלא אחד מחמישה או אחד מחמישים או אחד מחמש מאות [וכמבואר במדרש כמה דעות חלוקות בזה], וא"כ לשמחה זו מה היא עושה בשעה שרובא רובא דכלל ישראל - מיליונים מיליונים נאבדו ומתו, ולא ניצלו אלא מועטים ממש.

ואמר הרה"ק מהר"א זי"ע, שמי שחי ומרגיש באמונה בתחיית המתים, הרי הוא יודע שהעולם הזה הוא רק מעבר זמני, והחיים האמיתיים הם החיים הנצחיים לעתיד לבוא, שם יראה את קרוביו שמתו, וצערנו אינו צער נצחי ובזה הוא מתנחם, ועל כן, כיון שעם ישראל האמינו בתחיית המתים, היו יכולים לומר שירה בשמחה, ובזה הטעם הרבי זי"ע דברי חז"ל שדווקא בפסוק זה נרמז מקור לתחיית המתים מן התורה, כי לולא אמונתם בתחיית המתים לא היו יכולים לשמוח ולשיר כ"כ.

ורמז הרה"ק מהר"א זי"ע על עצמו שאע"פ שנהרגו כל בני משפחתו ורבבות קהל מקורביו חסידי בעלזא בחז"ל, מ"מ מאחר שמאמינים אנו בתחיית המתים, הרי יש לנו להתחזק בשמחה ולשיר שירה לקב"ה על הצלתנו, ולהמשיך את עבודת ה' בשמחה על שאנחנו עדיין חיים.

וכפי ששמעתי, דבריו של הרבי זי"ע עשו רושם רב על שרידי קהל בעלזא שנוכחו במקום, והתפלאו בראותם שאף שאיבד את כל משפחתו ורבבות חסידיו, מ"מ המשיך בעבודתו בקודש כמו בימים ימימה בשמחה, וכל זה מתוך אמונתו בתחיית המתים וידיעתו שמקורביו לא מתו מיתה נצחית, ועדיין חיים הם בעולם הבא בעולם שכולו טוב.

"מי כמוך באלמים ה'"

"מי כמוך באלם ה'", (ט"ו, י"א).

"מי כמוך צללים ה', מי כמוך צללים".

(גיטין נ"ז ע"א)

בשנות הזעם במלחמה האיומה, היה מו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל רגיל להביא מדרש חז"ל על פסוק זה "מי כמוך באלמים", והיינו שהקב"ה

לכשעצמם, שרק אם האדם שקוע בלימוד הרי הוא מרגיש את מתיקות התורה.

פרנסה של יהודי נידון בפיקוח נפש ממש

"ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אתו לפני ה' למשמרת לדורותיכם" (ט"ז, ל"ג).

נראה לרמז בזה דבר נפלא, דהנה ידוע שה'מן' רומז על פרנסתם של ישראל שהרי ניכר בו איך הקב"ה מכין לכל אחד את מאכלו הנצרך לו באותו היום, ונראה שלכן ציווה הקב"ה להניח מן בקודש הקדשים כדי להראות כמה חביב לפני הקב"ה לפרנס כל יהודי ויהודי, והטעם בזה כי חיי הנפש של האדם תלויים בפרנסתו, ומאחר שנפשם של ישראל חביבה לפני הקב"ה [וכלשון רש"י ביזמא (פ"ב ע"ב) "חביבה נפש של ישראל לפני המקום יותר מן המצות, אמר הקב"ה, תבטל המצוה ויחיה זה"], א"כ גם פרנסתו של ישראל חביבה לפני הקב"ה, ולכן הניחו את המן בקודש הקדשים להורות על חביבותם של ישראל לפני הקב"ה.

וזוהו לימוד גדול שלא לזלזל בפרנסה של יהודי לחשוב כאילו אינו כלום, אלא ראוי לדעת שזהו דבר חביב מאוד אצל הקב"ה העומד אצלו לפני ולפנים בקודש הקדשים.

עובדא ידענא אצל רבינו החזון איש זצ"ל, שבערב יום כיפור לאחר תפילת מנחה, עברו אצלו הקהל לקבל ברכתו לפני יום הכיפורים, ובאמצע הפסקת החזון איש אצל אחד העוברים לפניו ושאל אותו על מצב פרנסתו, והלה השיב, "רבי, אנחנו עומדים כעת לפני יום הקדוש - יום הכיפורים, ואיננו חושבים כעת על גשמיות", והשיב לו רבינו החזון איש, הרי הכהן גדול ביו"כ היה מתפלל על פרנסת ישראל, על כן נכון הוא מצידי לשאול על פרנסתך, ואף שאצלך זהו רק גשמיות, אבל הגשמיות של יהודי אחר זהו רוחניות אצלי, ועל כן אני דואג על מצב פרנסתך.

ואצל מרן הגאון מטשעביץ זצ"ל ראיתי שנשאל מיהודי אחד שרצה לפטר את פועליו שהיו מחללי שבתות, ולמנות תחתיהם פועלים חרדים שומרי שבת, והשיב לו הגאון מטשעביץ זצ"ל שנידון זה לפטור עובד מעבודתו הוא שאלה של פיקוח נפש ממש, שהלא חיי נפש של האדם תלויים בפרנסתו, ועל כן מאחר שעכ"פ זה ודאי שאנו חייבים מן הדין לפרנס את בניו הקטנים שלא חטאו, א"כ אינו רשאי לפטר אותו מהעבודה ולהכניס בכך את בני משפחתו הקטנים לסכנת נפשות, עכ"ד.

עובדות והנהגות שקיבל מרן שליט"א על הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל (מובא לרגל יום ה'צ"ז שחל בשבוע שעבר)

שמנהגי ישראל תורה, ואין לזוז מהם כל שהוא, ואם פורצים ח"ו משהו במנהגי ישראל, הרי סופו מי ישרונו ועלול הפירצה להתרחב עד שיגיע לזילותא בעיקרי הדת.

[ד] הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל לא היה אוכל מצה אלא כזית בליל הסדר בלבד, אך בכל שאר ימי הפסח, היה נמנע מלאכול מצה מחמת חשש שלא שמרו את המצה כראוי מחימוץ, וכן נהג הגאון מטרנפול ז"ל (החבצלת השרון).

[ה] הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל אמר לפרש מה שאומרים בתפילת הושענות: "הושענא שלש שעות הושענא", שתפילה זו היא על שלש שעות האחרונות שלפני ביאת משיח צדקינו, שאז מבול של כפירה ישטוף את העולם, ועל זה מתפללים אנו: "הושענא שלש שעות הושענא".

[ו] שמעתי מזקן אחד בעיה"ק, שכאשר בא הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל לארץ ישראל, אמר שמעיקר הדין היינו צריכים להתבדל מהציונים בתכלית הריחוק כדי שלא ליטמא מהם כלל, והיה ראוי לגזור שאם הם יאכלו פת חיטין, אנו נאכל רק פת שעורין, אלא שזהו גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה, אבל מ"מ נפרד מהם בזה שהם ידברו עברית, ואנחנו נדבר יידיש, ועי"ז לא יתערבו עמנו ונוכל לינצל מהם.

[ז] שמעתי מפי הגאון רבי צבי הירש פרבר זצ"ל, שבצעירותו זכה להתלוות להגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל ונסע עמו ברכבת, ומפעם לפעם היה מהרי"ל דיסקין זצ"ל עומד בדרך החלון והיה מתפעל מנפלאות הבורא, והנה היה עם מהרי"ל דיסקין בחור אחד נושא כליו שלקח את הבשר של מהרי"ל דיסקין עמו לדרכו, והביט בדרך מעט דרך החלון לחוץ, וריל"ד גער בו בלישנא דגמ' בב"מ "לא אעלים מיניה" דאין להעלות העין מהבשר אפי' רגע כממראה. [וכפי הנראה לא היה אוסר הבשר מחמת זה, אלא התמיר לכתחלה להצריך שמירה שלמה].

[ח] בהיותו באנגליה ראיתי מכתב בכת"י מהגה"ק רבי יהושע ליב דיסקין זצ"ל להרב ליזרויץ זצ"ל (שקבע בסוף ימיו מושבו בארץ ישראל) שהמציצה דדם ברית אינה רק מפני הסכנה, אלא מעיקר מצות מילה, ומסיים על אותם שלא קיימו בהם מצוות ברית עם מציצה "הלואי יבוא אליהו ויטהרם".

[ט] שמעתי שכאשר נפטר הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל, רצו להביא גדול בתורה שיספידו, והגה"ק מבריסק זצ"ל סירב ואמר שבהספד אין צריך "דרשן" אלא "ספדן", והיינו שאי"צ מי שיוודע לדרוש בדברי אגדה, אלא מי שיוודע לעורר את הקהל לבכי ולשוב בתשובה, ובלא זה אין יוצאים דין הספד, והורה הגה"ק זצ"ל לשכור ספדן בתשלום, שיעורר את הקהל לבכי ולתשובה.

שומע ורואה איך הגויים מחרפים את שמו הגדול ואת עמו ישראל, ומ"מ הוא משים עצמו כאילים ושותק, ואמר מו"ר זצ"ל, "הקב"ה רואה איך עמו מושלכים באש לרבותיהם אנשים נשים וטף, ומ"מ הוא שותק ומניח לגויים להרוג בנו, וזהו סוד ה' הכמוס וגנוז אצלו בלבד למה הוא שותק", ולכן נאמר בסוף הפסוק "מי כמוך נאדר בקודש", להורות שאין לנו שום אפשרות להבין ולהשיג את דרכי ה', והוסיף שבזמן זה צריכים להתחזק באמונה ולעורר הרבה רחמי שמים.

ובזמנינו הרשעים מחרפים את הקב"ה בקביעות בממשלה באר"י, ומחוקקים חוקים נגד הקב"ה ותורתו, והאחרון הכביד, שנתנו לרפורמים חלק נכבד בהמשך הכותל המערבי, ומה עוד, שהרפורמים מדברים בשם דת ישראל, וכביכול הם מושרש 'בית הלל המקילים ע"פ', וקוראים לעצמם בשם ישראל אף שהם בלא דת, והחופשיים כאן ממזהרים להצטרף להם, ועל זה ג"כ יש לקרוא מה שפירשו חז"ל בפסוק זה: "מי כמוכה באלמים", שהרי הקב"ה רואה את חרפתו שמחרפים אותו הרשעים ושותק, ואנו מצפים לישועת ה' שיושיע אותנו למען שמו הגדול המתחלל בראש כל חוצות.

הדרך היחידה למצוא טעם בלימוד היא על ידי שקיעות בלימוד

"ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם וגו', ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים" (ט"ו, כג-כה).

הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל סיפר, שפעם נזדמן לפניו ספר אחד שבהקדמתו פירש המחבר את הפסוק הזה בדרך רמז באופן מחודש: "ויבאו מרתה": לפעמים מגיע האדם למצבים קשים ומרים, "ולא יכלו לשתות מים ממרה": אין מים אלא תורה, ומרוב מרידות ליבו מרגיש האדם שאינו מסוגל עוד לשתות ממי התורה וללמוד, "כי מרים הם": הוא אמנם מנסה ללמוד אבל "כי מרים הם", מרוב צרות אינו מרגיש טעם ושמחה בלימודו אלא רק מר לו כל הזמן, ומה עושה היהודי בעת צרה, "ויצעק אל ה'": הוא מתפלל אל ה', ואז "ויורהו ה' עץ": הקב"ה נותן לו ומורהו עצה, ומהו העצה, "וישלך אל המים": שישליך וימסור את עצמו לגמרי למים דהיינו ללימוד התורה, ואז "וימתקו המים", ממילא יהא לו מתוק, ("ער וועט זיך ארייננווארפן אין לערנען וועט עס ווערן זיס"), כי כדי להרגיש את מתיקות התורה וגודל אושרה, צריך האדם להיות שקוע לגמרי בתורה.

וסיפר הגה"ק אברמסקי זצ"ל שאמר דבר זה קמיה רבו הגה"ק מבריסק זצ"ל, והשיב לו הגה"ק זצ"ל שאמנם אין זה פשט הפסוק, אבל הדברים אמיתיים

[א] ידוע שהגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל, לא הלך מעולם להתפלל בכותל המערבי ואע"פ שמקום דירתו היה בסמוך לכותל המערבי, ואין בידנו בזה טעם ברור, יש אומרים שחשש שהכותל הוא חומת העזרה וא"כ אנו נכנסים למקום הר הבית, אבל שמעתי לפני שנים רבות מגדול אחד זצ"ל שזכה עוד לשמשו ואחר כך את תלמידיו, שאצל תלמידי הגה"ק זצ"ל מקובל שהטעם שנמנע מללכת לכותל המערבי, הוא מפני שפחד שכאשר יגיע למקום יתעלף מרוב התרגשות, ולכן רק לעיתים תכופות היה מסתכל מחלונו על מקום המקדש, וזלגו עיניו מדמעות, אבל במקום הכותל ממש, רעדה אחזתה והיה אצלו בגדר פיקוח נפש ממש.

וכן מקובל שכשבא ארצה היה בדרכו לכותל, אבל בדרך נתעורר והתרגש מאד ואמר, "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים, ועכשיו השכינה הקדושה בגלות ובצער ובוכה ומייללת", ומרוב בכיות ודמעות הרגיש ברע וחזר לאחוריו, ומעולם לא ביקר מאז בכותל המערבי.

[ב] שמעתי בשם הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל שתמה איך ישנם בעולם כופרים ואפיקורסים, והלא מעשה ה' וגבורותיו ניכרים בכל פינה, וכמו שפשוט לכל בר דעת שכל מכתב נכתב על ידי אדם ולא נתהווה מעצמו על ידי הרבה טיפות דיו שנפלו ונסדרו מעצמם, כך גם כל העולם שנברא בדקדוק ובחכמה נפלאה לא יתכן להתהוות מעצמו, והגע עצמך, אילו היה כדור הארץ קרוב מעט יותר לשמש או מעט רחוק יותר לא היה העולם יכול להתקיים, וכן כל מיליארדי הכוכבים אשר כולם משלימים יצירה אחת גדולה מעידים על אמיתת הבורא וכמוש"כ (תהילים י"ט ב'). "השמים מספרים כבוד אל ומעשי ידיו מגיד הרקיע", וכל הבריאה כולה מלאה הרבה באלפי נסים ונפלאות עד אין חקר וכמו למשל בנין הגוף של האדם ובהמה הנעשה בחכמה נפלאה, וא"כ איך ישנם כופרים בעולם בשעה שכל הבריאה כולה מעידה ללא שום ספק על אמיתת הבורא.

ואמר בזה הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל שבאמת על פי הטבע אי אפשר לכפור בקב"ה, אלא הקב"ה שברא העולם, וברא אור וברא חושך וברא טוב וברא רע, ברא גם יצירה מיוחדת של "יצר הכפירה" המושרת את האדם באופן בלתי טבעי להיות כופר, כדי ליתן שכר למאמינים בו ומתגברים על יצר הכפירה.

[ג] מעידים שפעם כובד הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל בסידור קידושין, וכשהרגיש שלא שרו את הניגון "מי אדיר" סירב לסדר קידושין, ומפני

מערכי תורה

בשלה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אז ישיר משה

בתחילת שירת הים כתוב (ט"ו, א) 'אז ישיר משה ובני ישראל'. ופירש רש"י, אז, כשראה הנס, עלה בליבו שישיר שירה. ונראה דעוד יש לבאר ד'אז' הוא דאמר שירה, שהוא המשך לפסוקים דלעיל דכתיב 'וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים וגו', ואז דייקא ישיר משה ובני ישראל, וביאור הדבר דאע"פ שכבר יצאו ממצרים שבעה ימים קודם לכן, וכדכתיב היום אתם יוצאים, ואיתא בגמ' במגילה דף י"ד דביציאה מעבדות לחירות ראוי לומר שירה, מ"מ נראה דעדיין לא נגמרה ונשלמה היציאה מעבדות מצרים, ועד שלא ראו ישראל את מצרים מתים על שפת הים, לא נשלמה היציאה מהעבדות, דהנה איתא בחז"ל (הובא ברש"י לעיל י"ד, ה) דפרעה שלח עם בני ישראל שומרים, והם חזרו לפרעה ואמרו לו שישאל אינם חוזרים למצרים, והם אלה שגרמו שיהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם לאמר מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל, ונמצא שהיה לו לפרעה ידא אריכתא עליהם. ואע"פ שפרעה אמר לבני ישראל הרי אתם בני חורין וכו' כדאיתא במדרש, מ"מ עדיין היו ישראל בצרה גדולה בעת שמצרים השיגו אותם חונים על הים, וכדכתיב לעיל פסוק י' ויצעקו אל ה', ולא זו בלבד אלא גם כאשר כבר נכנסו לים סוף, איתא בגמ' בפסחים (הובא ברש"י פסוק ל') דלא יאמרו כשם שאנו עולין מצד אחד כך המצרים עולים מצד שני, ונמצא דעדיין לא יצאו מתחת יד פרעה לגמרי, עד אחר שראו אותם מתים, ובזה נשלמה ונגמרה יציאתם מתחת יד מצרים.

והנה רבנו הגר"ח זצ"ל ביאר הפסוק דכתיב 'ואני בחסדך בטחתי, יגל ליבי בישועתך, אשירה לה', כי גמל עלי, דאע"פ דבבטחון בחסד השם לבד עוד טרם בוא הישועה בפועל, כבר די בשביל שיהא יגל ליבי, אעפ"כ שירה אין לומר עד שתבא הישועה בפועל, דשירה נאמרת רק על ישועה בפועל, ולא על הבטחת הישועה, וזהו פירוש הפסוק, דאני בחסדך בטחתי, ולכן יגל ליבי כבר מעכשיו עוד בטרם שנעשית הישועה בפועל, אבל אשירה לה' יהא רק כי גמל עלי, דתהא ישועה בפועל, דרק אז אפשר יהיה לומר שירה.

ועל פי זה נראה לפרש גם הכא, דכיון דעדיין לא נשלמה ונגמרה היציאה מעבדות מצרים, עד שמתו על שפת היאור, על כן עדיין לא יכלו לומר שירה, דעדיין לא נגמרה הישועה בפועל, ורק כשראו אותם מתים על שפת היאור, אז הוא דיכלו לומר שירה, וזהו דכתוב אז ישיר משה.

'מרכבות פרעה וחילו ירה בים'

כתוב (ט"ו, ד) 'מרכבות פרעה וחילו ירה בים ומבחר שלישי טבעו בים סוף'. יש להעיר בלשון הפסוק דבתחילה כתוב ירה בים בסתמא, ולבסוף כתוב טבעו בים סוף.

ונראה לבאר עפ"י מה דאיתא במכילתא שטבעו היינו בטיט, דאין טביעה אלא בטיט, כמ"ש טבעתי בין מצולה, והיינו הטיט שהיה באופן מרכבות מצרים כמו שהביא רש"י לעיל (י"ד, כ"ד), שעמוד ענן היה יורד ועושה אותו כטיט, ועמוד אש מרתיחו, ונענשו בזה מצרים במדה כנגד מדה, דכנגד וימררו את חייהם בחומר, נעשו להם המים כטיט ונשתקעו בהן. והנה עוד איתא במכילתא עה"פ ירדו במצולות, מה ת"ל במצולות, מלמד שנפרץ הים הגדול לתוכו והיו המים נלחמים בהם בכל מיני פורעניות, הנה מבואר בדברי המכילתא דלא רק מימי ים סוף היו שם, אלא גם מימי הים הגדול היו שם.

אשר לפי זה יש לפרש דמרכבות פרעה וחילו ירה בים, זה קאי על מה שטבעו במים, וזהו לשון ירה, שהוא לשון השלכה וזה היה למים, והמים הרי לא היו רק מימי ים סוף, אלא גם מי הים הגדול היו שם, על כן כתוב בסתמא ירה בים, וסיפא דקרא דטבעו בים סוף, דזה קאי על מה ששקעו בטיט, זה היה בקרקעית הים, וזה היה רק בקרקעית של ים סוף, על כן כתוב טבעו בים סוף.

ה' ימלוך לעולם ועד

בסוף השירה כתוב (ט"ו, י"ח) 'ה' ימלוך לעולם ועד'. צריך ביאור מה שייך פסוק זה לענין שירת הים. ובתרגום יונתן איתא, כד חמוץ עמא בית ישראל ית נסיה וית פרישוותא דעבד להון קודשא יהי שמיא משבח, על ימא דסוף, וגבורת ידיה וכו' עניין ואמרין אלין לאלין, איתו ניתן כליל דרבו, בריש פרוקן וכו', דדיליה הוא כליל מלכותא, והוא מלך מלכין בעלמא הדין, ודיליה הוא מלכותא לעלמא דאתי, ודיליה היא והוא לעלמי עלמין. היינו דבעת שראו ישראל את הנסים והנפלאות שעשה להם בים סוף, ואחר שנתנו שבח ושיר על זה, ענו ואמרו זה לזה לקבל על עצמם עול מלכות שמים, ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד. וזהו הביאור במה שאומרים בתפלת שחרית בברכת גאל ישראל, יחד כולם הודו והמליכו ואמרו ה' ימלוך לעולם ועד, דמלבד ההודאה והשירה שאמרו, גם המליכו, וזהו האמור כאן בסוף השירה, ה' ימלוך לעולם ועד.

ירידת המן בזכותו של משה

הנה הענין שגם אחר מיתת משה, המשיכו להסתפק מהמן שבכליהם צריך ביאור, דהנה בגמ' בתענית דף ט' ע"א איתא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן משה אהרן ומרים, וג' מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן, באר וענן ומן, באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה, מתה מרים נסתלק הבאר, וחזרה בזכות שניהן, מת אהרן נסתלקו ענני הכבוד, חזרו שניהם שניהם בזכות משה, מת משה, נסתלקו כולם, ומבואר דירידת המן צריכה את זכות משה כדי לירד, וא"כ כיון שנסתלק משה, היה צריך להפסיק להם המן לגמרי, וגם לא יוכלו להסתפק מהמן שבכליהם, שהרי כבר נסתלק זכותו של משה, וכמו דהבאר והעננים היו רק כל זמן שהיה זכות שיהיו, כך היה צריך להיות גם עם המן, שיהיה להם מן לאכול, רק כל זמן שזכותו של משה קיימת, ולמה יכלו להמשיך להסתפק מהמן שבכליהם גם אחר הסתלקותו של משה.

ומבואר דמה שהמן היה בזכותו של משה, הוא על שעת ירידת המן, ולא על זמן אכילתו, דהמן בשעת ירידתו היה צריך את זכותו של משה, ועל כן כשנסתלק משה, פסק המן מליירד, אבל אכילת המן אחר שכבר ירד, זה היה אפשר גם אחר שנסתלק זכותו של משה, דכיון דכבר קיבלו את המן בזכותו של משה, כבר זכו במן מכח זכותו של משה משעת ירידתו, ויכולים לאוכלו גם אחר שנסתלק משה ונסתלק זכותו, ומה שאוכלים לאחר זמן הוא כולו נחשב מכח זכותו של משה שהיה להם בשעת ירידת המן.

ונראה לבאר הדברים, דהנה אמרו חז"ל במכילתא לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, ועוד הביא רש"י בפסוק ל"ב דברי חז"ל במכילתא, דבימי ירמיהו, כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם, הדור אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר, אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. ובמכילתא שם מוסיף עוד על דברי רש"י, דירמיהו אמר להם, אף אתם אם תעסקו בתורה הקב"ה יפרנסכם מזה. ומבואר מדברי חז"ל, דהמן הוא פרנסת התורה, והוא בא ליתן מזון ופרנסה ללומדי התורה, והוא מישך שייך לתורה.

ואשר לפי זה נראה לבאר, דהטעם דהמן ירד בזכותו של משה, הוא משום דהמן בא ביחד עם התורה עצמה, ומסירת התורה, באה עם נתינת הפרנסה לתורה, וכמו דמשה רבנו הוא מוסר התורה ומנחילה, כך הוא זה שבזכותו גם ניתן המן לישראל, דכל זה הוא מכלל השלמת נתינת התורה לישראל, שהתורה ניתנת לישראל יחד עם פרנסתה, ומי שהוא מקבל התורה ומנחילה, על ידו גם צריך שיתנתן הפרנסה של תורה שזוהו המן.

ולפי זה נראה לבאר, דכמו דנתינת התורה נגמרה ונשלמה בהסתלקותו של משה, וכל זמן שמשה חי, היה נמשך מסירת התורה, וכל הזמן היה נמסר תורה חדשה, ומעת שנסתלק נשלמה מסירת התורה, ושוב התורה לא בשמים היא, ואי אפשר ליתן תורה חדשה, וכל עסק התורה, הוא רק לגלות עומק וצפונות התורה שבידינו כבר, כך הוא גם בענין המן, דכל זמן שמשה רבנו חי, שנמשכה מסירת התורה, נמשך גם ענין ירידת המן, וכמו דנתינת תורה חדשה, כך ניתן פרנסת התורה מחודשת, אבל בעת שנסתלק משה, שכבר אין ניתן תורה חדשה, וכל התורה היא כבר בידינו, ואי אפשר ליתן ולהוסיף עוד תורה חדשה, כך הוא גם בענין המן, שאין ניתן פרנסה מחודשת ואין יורד מן חדש, ורק המן שבידינו כבר, ממנו אנו מתפרנסים.

ירידת המן - תערוך לפני שולחן

הנה כפל הכתוב את ענין אכילת המן שכתוב (ט"ז, ל"ה) 'ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת. את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען'. וביאור הכפילות הוא כמבואר בדברי רש"י כאן מדברי הגמ' בקידושין דף ל"ח ע"א, דבסדר ירידת המן היו שתי חלקים, ונחלקו בזמניהם, דבז' באדר שמת משה, פסק המן מליירד, אבל עדיין המשיכו לאכול מהמן עד שהקריבו העומר בט"ז בניסן. ורישא דקרא, מדבר מזמן אכילת המן, שזה היה עד בואם אל ארץ נושבת, וסיפא דקרא מדבר מזמן ירידת המן, שזה היה עד בואם אל קצה ארץ כנען, שזוהו ערבות מואב, מקום קבורת משה.

ומבואר דהכתוב מחלק את שתי העניינים, ומזכיר את זמן ירידת המן בפני עצמו, ואת זמן אכילת המן בפני עצמו. והדבר צריך ביאור דכיון דהמשיכו להסתפק מן המן גם אחר שפסק מליירד, איזה נפק"מ יש מזה שפסק מליירד, ולמה הוזכר דבר זה כזמן בפני עצמו.

ונראה לבאר דבמן היו באמת שתי עניינים נפרדים, דמלבד שהיה את עצם הדבר שהיה להם מן לאכול, גם היה בזה ענין בפני עצמו של ירידת המן, וביאור הענין בירידת המן, הוא על פי הכתוב בתהלים פרק ע"ח, וידברו באלוקים אמרו היוכל קל לערוך שולחן, ועל זה אומר הכתוב להלן שם, ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח, וימטר עליהם מן לאכול ודגן שמים נתן למו וגו'. ומבואר בכתוב דירידת המן היה בגדר של עריכת שולחן שהקב"ה ערך שולחן לישראל. וכן מבואר להדיא מדברי הגמ' ביומא דף ע"ו ע"א, תניא, איסי בן יהודה אומר, מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר תערוך לפני שולחן נגד צוררי. הרי דירידת המן, היה בגדר של עריכת שולחן, שהקב"ה ערך שולחן לישראל.

ויש לומר דזהו הביאור בענין ירידת המן, דירידת המן, זה היה עריכת השולחן שערך הקב"ה לישראל, וזהו ענין בפני עצמו, מלבד עצם הדבר שהיה להם מזון לאכול. ולפי זה מבואר היטב שהכתוב מונה את זמן ירידת המן בפני עצמו, דירידת המן הוא ענין מיוחד לעצמו של עריכת שולחן, וזה היה רק עד ז' אדר שנסתלק משה רבנו, ואכילת המן הוא נמשך גם אח"כ עד הקרבת העומר בט"ז ניסן.

הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים".

יהודי חי על אמונה. מה שמחזיק אותנו - זה אמונה. בא חבוקק והעמידן על אחת - וצדיק באמונתו יחיה. וזה מה שנשאר לדור, יסוד אחד שממנו - אי אפשר לצאת. וצדיק באמונתו יחיה. אמונה. אמונה. אמונה.

האמונה שלנו מבוססת המון על יציאת מצרים, וכמו שכתב הרמב"ן עה"פ "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". לא כתוב אשר בראתי שמים וארץ, אלא שהוציא אותנו ממצרים.

ולמה באמת? למה לא כתוב אשר בראתי שמים וארץ אלא הוא מסביר שבראת שמים וארץ - אינה מורה על חידוש הבריאה. הם נבראו, וגמרנו. וכמו שמי שבנה את הבנין הזה ויתכן והוא כבר לא בין החיים... הוא בנה, והבנין נשאר.

אבל ביציאת מצרים הקב"ה מראה לנו השגחה פרטית בכל רגע ורגע. (ובעז"ה נרחיב בהמשך). וממילא יהודי חי עם מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, כמה שיותר להכניס את זה ללב.

בספר החינוך, בטעמי המצוות, הוא כותב, שהאדם צריך להכניס את זה שוב ושוב ולהחדיר זאת בתודעתו, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות. עוד פעם ועוד פעם ועוד פעם, ולבסוף זה נכנס ללב.

ולכן יציאת מצרים זה היסוד והשורש לאמונה. כל החיים שלנו נעים סביב יציאת מצרים.

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א, הביא, שכתוב בפרשה: "וכי יגור אתך גר ועשה פסח לה' המול לו כל זכר, ואז יקרב לעשותו והיה כאזרח הארץ". וברש"י, ועשה פסח. "יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר, והיה כאזרח הארץ. מה אזרח ב"ד אף גר ב"ד". והקשה: הרי לא מצאנו כן בשאר המצוות, שיכול מיד כשהגר מתגייר שיתחייב באיזו מצוה מסוימת. למה רק בקרבן פסח היתה כזו הנה אמינא שהוא יתחייב בזה מיד, וצריך גזיה"כ מיוחדת ללמד שהוא כאזרח הארץ?

התשובה היא: כי היסוד של אמונה - זה יציאת מצרים, לכן היתה הו"א, שכל גר שמתגייר, הדבר הראשון שהוא יעשה - זה קרבן פסח. קודם כל - בא תתחבר ליציאת מצרים, כי זה הבסיס.

מספרים, שהמשגיח של "קול תורה" ביקש פעם ברכה מהמשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, ואמר לו, **אם תהיה לך שייכות ליציאת מצרים - תהיה לך שייכות להכל! זה הבסיס.** על זה אנחנו בונים.

"אנוכי ה' אלוקיך". אמר לי פעם הדוד ר' אליהו מישקובסקי זצ"ל בשם הנצי"ב: 'אנוכי' - זה מלשון 'אנך בנין'. כאשר רוצים לבנות בנין, רוצים לראות שהכל ישר, ועל זה אפשר להעמיד את היסודות. כי אם חלילה היסודות עקומים - אח"כ כל הבנין בסכנת נפילה. וממילא, ה"אנוכי" - האנך בנין שלי, הפלס המראה על ישר היסוד שעליו אני בונה, מהו?... "ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". זהו היסוד זהו הבנין.

חטוף חטוף, חטוף ואכול!

כתוב בפסוק, "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות גדמו". (תהילים מט, כג) מה פירוש הפסוק?

מביא בספר "אוצרותיהם אמלא" בשם המשגיח ר' גדליה אייזמן זצ"ל, שהוא אמר פעם להגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, משל, למה הדבר דומה? למלך אחד, שהגיע יום הולדתו. וכידוע, שאצל מלכי הגוים, יום הולדת זה עניין גדול. הם עושים מזה טקס שלם. ובאותו היום הם היו עושים הרבה טובות, ברוסיה היו משחררים הרבה אסירים, וכל מדינה ומדינה כמנהגה. והיה כטוב לב המלך ביין, אותו המלך, פתח את ארמון האוצרות שלו, ואמר: כל הרוצה יבא ויטול! מי שרוצה - יבא ויקח מה שהוא רוצה!! היו שמה אוצרות בשווי של מליונים ומאות אלפים!!!

החיים מסתובבים סביב קדושה

סיפר הגאון ר' זאב ברלין שליט"א ראש ישיבת גאון יעקב (חתנו של מרן רה"י זיע"א) בשם שכנו הרב סלומון, נכד של הגאון ר' משה לנדינסקי זצ"ל (ראש ישיבת ראדין).

הוא אמר, שר' משה לנדינסקי אמר פעם בשם החפץ חיים, על המשנה הראשונה בברכות: כתוב, מאימתי קוראין את שמע בערבית? משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. וכי אם נשאל: ממתי הכהנים נכנסין לאכול בתרומתן? תבא התשובה - ממתי שקוראין את שמע בערבית...

והפליאה עצומה: שאלנו מתי קוראים את שמע, אז מה אתה תולה את זה בזמן אחר, זה עדיין לא מיישב לי את השאלה...! מהו בכל זאת הזמן.

אלא, אמר הגר"מ לנדינסקי בשם הח"ח, משל למה הדבר דומה? לאדם שהוצרך לנסוע ברכבת. אז הוא התכוון כבר יום קודם לכן, ושאל מישוה בבית הכנסת - מתי הרכבת נוסעת מחר? הוא אמר לו בשעה תשע בבוקר. הוא שאל עוד מישוה, והוא אמר לו - שעה אחרי שגומרים תפילת שחרית.

מה ההבדל בין שניהם? הוא אומר, אצל הראשון - החיים מסתובבים סביב השעון. אך אצל השני - החיים מסתובבים סביב התפילה, וסביב הבית מדרש וסביב הקדושה. זה עולם אחר בכלל.

כך מתחילה המשנה הראשונה. היא מלמדת אותנו איפה יהודי צריך לחיות. כל הראש שלנו מונח בקדושה. וכשאתה רוצה לדעת גדרים במצוה מסוימת, תאמרו זאת על פי מצוה דומה ולפי זה תתנהג. אמנם אח"כ תברר גם מתי זה, אבל הראש שלך עובד סביב המצוה. שעה אחרי תפילת שחרית...! כאשר היו רוצים לדבר עם הדוד ע"ה (ראש ישיבת כפר חסידים) על איזה מאורע שקרה בשנה מסוימת. אם היו אומרים לו שנת תשל"ח או תשל"ט, הוא לא היה מבין מה אתה מדבר איתו... הוא היה שואל, מה אתה מתכוין? כשלמדו חורף כתובות? חורף יבמות? או קיץ קידושין? זה מה שדיבר איתו!

שמעתי מכמה אנשים שלמדו בישיבה קטנה "נחלת דוד", שסיפרו על המגיד שיעור, הגאון ר' יששכר איינסבכר. הוא היה הולך רגלית מביתו עד הישיבה, בכפר אברהם. וכששאלו אותו כמה זמן לוקח לו הדרך? היה משיב, שמונה עשרה פרקי משניות...! הוא בכלל לא הסתכל על השעון. הוא היה משנן משניות בע"פ כל הדרך, והוא היה מודד את הזמן לפי הפרקי משניות שהוא היה מספיק ללמוד בדרך.

מסופר בספר על מרן הרה"י ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, שבאחד מימי ראשון, הוא פתח את השיעור - אתמול הזכרנו כך וכך. ומיד הוא תיקן את עצמו... אוי... מה זה אתמול, וכי זה יום רגיל רק שזה היה אתמול?!... **בשבת** דיברנו! למדנו!... יהודי שהראש שלו סביב קדושה - כך הוא חי.

וסיפר ר' מיכל יהודה, שהיה אחד מן המשכילים שהוא היה תלמיד חכם גדול מאד, והיה מאד קשה לעמוד על טיבו. הבית שלו היה נראה רגיל, ממש כמו בית של תורה. אז שלחו מישוה לרגל אחריו ולראות אם הוא באמת משכיל, או שהוא יהודי ת"ח כשר. ומאפה ידעו שהוא משכיל?... הכל היה ממש רגיל...! אך בשבת קדש, בבוקר יום השבת - הוא אמר - בא נאכל "ארוחת בוקר".

זהו זה... נגמר הכל. בשבת אוכלים ארוחת בוקר?...! מי אוכל בשבת ארוחת בוקר?... בשבת אוכלים **"סעודה של שבת"**! ואכן לאחמ"כ נודע הדבר. שהוא היה משכיל גדול.

יסוד האמונה - יציאת מצרים

ידועים ומפורסמים בשער בת רבים דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא. הרמב"ן אומר שכל החיים שלנו התורניים נעים סביב יציאת מצרים. וכלשונו: "וכן כל כיוצא בהן מצוות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל

- הם נשארים רעבים... מי שלא טרם בערב שבת - מה יאכל בשבת?...

בין אדם לחבירו

בסלבודקא ואצל המשגיח זצ"ל טיפחו את האדם ביקר' של השני.

חזונו ע"ה, כשהוא התחתן - המשגיח, בא לבקר אותו בשבת, מיד אחרי שהוא התחתן, יחד עם הרבנית צביה ע"ה. הוא מסתכל עליו בשעת האוכל ושואל אותו בפליאה, חצק'ל! אין לך חלאט? אין לך חלוק? הוא עונה, לו, לא. מאיפה יש לי כסף לקנות חלוק?... כבר למחרת, ביום ראשון, שלח לו המשגיח מעטפה עם כסף בשביל לקנות חלוק.

ר' ירוחם מאד התפעל מהחינוך של הסבא מסלבודקא. הוא סיפר, שכאשר היו מאורעות תרפ"ט בחברון, הערבים ימח שמים רצחו הרבה בחורי ישיבה, ואחר כך הם עברו לראות מי מת ומי עוד נשאר חי.

מה עשו הבחורים של חברון? הם עוד היו ברגעים האחרונים לחייהם, ובכחות האחרונים הם נשכבו על בחורים החיים בשביל שייטוף עליהם הרבה הרבה דם, וכך הערבים יהיו בטוחים שהם כבר מתו, והם יעזבו אותם. וככה הם הצילו כמה וכמה נפשות!

אמר ר' ירוחם בהתרגשות: תראו מה זה... ברגעים האחרונים של החיים! על מה יש לי עוד לחשוב??? איך אני יכול לעזור לשני! בדם שלי... בדמייך חיי!... בדם שלך - החבר שלך יחיה...

וזהו ואעבור עלייך ואראך מתבוססת בדמייך, ואומר לך בדמייך חיי!

על כל פנים, זה דברים פשוטים, ועלינו לדעת - חטוף ואכול, חטוף ושתי. כי עוד מעט יהיה מאוחר...

אדם ביקר - אתה נכבד!

הג"ר יעקב גלינסקי אמר פעם לסטייפלער, שהרבה פעמים קורה, שהוא דורש דרשות חזוק, אך הוא מרגיש שחסר לו את המכוש האחרון. את המכה בפטיש. איך לסיים... הסטייפלער אמר לו את דבריו, והמסר שהוא אמר לו, תסביר להם שהקב"ה נתן לכולנו הזדמנות ועוד הזדמנות, גילגול ועוד גילגול, ולמה? כי הוא אוהב את הבריות והוא רוצה שכולם יזכו. אם לא זכית בגלגול הזה - אולי תזכה בגלגול הבא. ואם לא, אז עוד גלגול ועוד גלגול.

היום - אנחנו כבר הגלגולים האחרונים. מפה - כבר לא חוזרים שוב לעולם הזה. איך שייצאת מפה - זה לנצח נצחים! ומה הכי מתאים?... חטוף ואכול! אדם ביקר, ולא יבין. בהמה - יש לה את האוכל שלה והיא לא יודעת שום דבר אחר.

אך אדם ביקר! אתה חשוב, נכבד, נתנו לך תחליף. נשמה שנתת בי - טהורה היא! בראו אותי לאיזו מטרה, רוצים שאני יזכה בחיי נצח, שכל רגע בעולם הבא שווה יותר מכל חיי העולם הזה! בא תחטוף, פה, ורק פה תחטוף. המלך נותן לך, הוא פותח לך את כל האוצרות!

ההתבוננות...

הגמרא בעבודה זרה (דף יא, א) מספרת שאונקלוס בר קלונימוס - התגייר. שלח הקיסר גדוד רומאים אחריו, (הוא היה בן אחיו של הקיסר, והיה צריך למלוך תחתיו) משכינהו בקראי, הוא אמר להם פסוקים, והם נתגיירו. חזר הקיסר ושלה גדוד אחר, והזהירם: לא תימרו ליה ולא מדי, לא לדבר איתו מאומה על היהדות והפסוקים.

אמר להם אונקלוס, אני יאמר לכם דבר בעלמא. (לא יידישקייט, ולא סמינר) ניופאר נקט גורא קמי פיפיורא. דהיינו יש כאן כמה מיני שררות, וכל שר מוליך את האש לפני השר שגדול ממנו. האפיפיור לדוכס, הדוכס להגמון, וההגמון למלך. אבל המלך בעצמו יקח הבר לפני האנשים! אמר לו - לא. אמר להם, הקדוש ברוך הוא נקט גורא קמי ישראל דכתיב, וה' הולך לפניו יומם. ונתגיירו כולם. חזר הקיסר ושלה גדוד נוסף והזהירם, אל תדברו אתו כלום! גם לא במילי דעלמא... הוא יצא מהבית והניח ידו על המזוזה. שאלו אותו מה זה (אולי פחדו מכשול) אמר להם, מנהגה של עולם - מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה - עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ שנאמר: ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם. נתגיירו כולם. והקיסר כבר התייאש, ויותר לא שלח אחריו.

אמר על הזה הגאון ר' חיים קמיל: **קצת מתחשבה... הרי כולנו גם כן קוראים את הפסוקים הנ"ל. איך אנחנו מתקדמים עם זה? האם השתנינו באמת? או שאנחנו קוראים, ועוברים הלאה לסדר היום.**

הגיע לשם אדם עני, עם תרמיל על גבו, וחפש איפה יש איזה לחם מעופש, מה שהוא רגיל לאכול תמיד... חיפש חיפש, ומשלא מצא - הוא יצא מאוכזב ושב לביתו... באו אליו אחר כך ואמרו לו, שוטה שבעולם! והלא בפרט אחד שהיית לוקח משם היית יכול לאכול עד סוף חייך! ובפרט השני - גם לכל המשפחה שלך גם יחד!

אדם ביקר... הקדוש ברוך הוא ברא אותך והכניס אותך לתוך בית האוצרות. לבית גנזיו. אתה יכול לחטוף פה כל רגע! נצח נצחים אוצרות של מליארים. לא מליונים, מליארים!!!

ואדם ביקר, היקרות של הבן אדם, והנכבדות... והוא לא מבין. אני לא מבין מה רוצים ממני... אני בא, אני מחפש את החתיכת לחם שלי, את התענוגות, וכשאני לא מוצא - אני מאוכזב. האוכל לא כ"כ טעים, זה לא שווה...

נמשל כבהמות נדמו. אתה חי חיים של בהמה! אתה יודע מה אתה יכול לחטוף? אתה יודע כמה אתה יכול להשיג? אתה יודע מה זה כשהאוצרות פתוחות?...

סיפר הגאון ר' יעקב גלינסקי זצ"ל, שכאשר הוא הגיע לביאליסטוק, שלחו אותו (ר' אברהם יפה'ן זצ"ל) קודם כל להתבודדות באיזה בית כנסת. וכאשר הוא הגיע לשם הוא שמע קול שלומד בכזו נעימות... וחזר על מאמר חז"ל שוב ושוב, הגמרא בעירובין (נד, א): שינא, שינא, חטוף ואכול, חטוף, חטוף, חטוף, חטוף... דעלמא דאזלינן מיניה - כהילולא דמי!...

כולנו יודעים, שבחתונה, באולמות יש את האוכל הכי טעים ואת השפע הכי גדול. גם אצל אנשים שהם בדר"כ אנשים פשוטים ולא מבזבזים כסף, אבל בחתונות - יש את השפע הכי גדול, והכל ערוך ומוגש בצורה מכובדת ויפה. אבל יש כאלו שישבו ופטפטו עם החבר שלהם, עד שהמלצר כבר הגיע והוריד את האוכל - והוא נשאר בלי כלום.

חטוף ואכול! האי עלמא כבי הילולא. הוא כמו חתונה, יש לך הכל, ובשפע, אבל זה נגמר בסוף.... יש לך כמה שעות - תחטוף!!! אם פטפטת, דיברת, או בזבזת את הזמן - אתה חוזר הביתה כלעומת שבאת. חזר ללחם היבש שלך...

האי עלמא כבי הילולא דמי. יש לנו שנים קצרות, ואחרי זה הכל נגמר. ומה זה בי הילולא? אוצרות... כמה אפשר, חטוף! עוד מצוה, עוד מצוה, עוד דף גמרא, עוד קדושה, תחטוף תחטוף תחטוף!!! אחרי זה - נגמרה החתונה... אחרי מאה ועשרים - נגמרו... כן הספקת לאכול או לא הספקת... אתה יכול להישאר רעב. מי שלא טרם בערב שבת, מה יאכל בשבת?... אין לך כבר.

החשיבות של בן תורה

השבוע, היה היארכייט של מרן המשגיח ר' מאיר חדש זצ"ל. וזו היתה העבודה של סלבודקא, על האדם ביקר. כל עבודתם היתה על גדלות האדם. (אגב, גם בספר של הרב וולבה על ר' ירוחם הוא קורא לו האדם ביקר). בא תבין כמה אתה גדול, בא תבין כמה נתנו לך אפשרות לגדול.

ומה שהקפידו שם על בגדים נאים ומסודרים, זה נכון. אך המטרה היתה בשביל לתת חשיבות וכבוד לבני תורה. התקופה היתה תקופה קשה, רוחות ההשכלה נשבו בעוז, יראי חטא נמאסו, זלזלו בבני תורה, לא ידעו להעריך אותם כראוי, היה קשה מאד למצא שידוך לבן תורה, זה לא כמו היום.

אז נתנו להם חשיבות וכמו שאחז"ל דקרי למאני מכבדותא. ואחרי הפעולות נמשכות הלבבות. להתחיל לחוש ולהרגיש את האדם ביקר אני בן תורה!!! ובאמת בעולם הישיבות - מאד הקפידו ללכת עם קובע וחליפה גם ברחוב. אמת! ולמה? כל אחד מבין שרמטכ"ל לא יוצא בלי המדים שלו, וכל אדם חשוב עם הבגדים המסמלים את חשיבותו.

אני לא כמו כולם. מלך יוצא בבגדי מלכותו. וזה מה שהיה אצל המשגיח רבי מאיר. אדם ביקר. תבין כמה אתה גדול, תבין כמה אתה חשוב. ונחזור ונספר, שכאשר למדנו בישיבה, היא היתה סמוכה לשכונת 'גאולה' בירושלים, מלבד סימטא קצרה של בתים ספורים.

ופעם פגש המשגיח רבי מאיר, את א' מגדולי ראשי הישיבות בדורינו שלמד אז בישיבה, בבחרותו, והוא הלך ללא הכובע והחליפה בסימטא. אמר לו המשגיח בחיבה: אתה נמצא בבית מרחץ?... ככה לא הולכים, אדם ביקר...! אבל אם יש כאלו שמזלזלים בעצמם, ומרשים לעצמם להיות כמו אנשי רחוב, אז ממילא ולא יבין... אין להם חטוף, אין להם אכול, ואין להם שתי, ואחרי זה

קצת להתבונן! הגמרא בברכות (ז, ב) אומרת אבירי לב - אלו בני מתא מחסיא דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו. ותוספות שם אומרים בשם ספר העינים, שהם ראו עמוד של אש שיוורד מן השמים! עמוד האש ירד בכלה דאלול ובכלה דאדר...! ולא איגייר גיורא מינייהו.

אם לא מתבוננים - אתה יכול לראות את הדברים הכי גדולים, אבל זה לא מדבר אליך כלום. רק טיפה להתבונן. יציאת מצרים ממלאת אותנו באמונה מכף רגל ועד ראש. אמונה אמונה ואמונה!

סיפר הגאון רבי יחיאל וילנסקי זצ"ל - אב"ד תל אביב על הגאון ר' אהרן בקשט זצ"ל שהיה רב בלומז'ה. וביללות שבת בחורף, שבת היתה נכנסת מאד מוקדם, והבחורים בלומז'ה היו הולכים לביתו ודברו אתו בלימוד ובמוסר. (הוא היה אחד מגדולי התורה של הדור). פעם אחת הם באו לביתו, ומצאו אותו הולך מוטד מקיר לקיר ומדבר לעצמו: אני לא מבין... מה פרעה חשב? הוא קיבל עוד מכה, ועוד מכה, מה הוא חשב??? ... אז הם ניסו להגיד לו כל מיני הסברים. שלא נתקבלו על הדעת ור' אהרן לא נחה דעתו, מה הוא חשב? הרי הוא לא היה כזה טפש...! א' הבחורים שכבר פקעה סבלנותו, אמר לו, נו... שהרב יגיד לנו!

אה... אמר ר' אהרן. אם הוא היה תושב זה היה טוב. הבעיה היא שהוא לא חשב...!

אם לא תושבים ולא מתבוננים - אז נופלים כסומא בארובה.

כל אלו שהתבוננו ביציאת מצרים הם הגיעו לדרגות של ראות שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן. הם ראו מראות אלוקים! האמונה של יציאת מצרים, ויאמינו בה! ובמשה עבדו, האמונה ההיא רוממה בני אדם עד כדי כך שזכו לראות את מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי.

ומאידך גיסא, כאשר בן אדם לא רוצה להתבונן, אז הוא נופל ונופל ונופל.

אין גבולות ליהודי

יש לימוד מעניין בפרשה שלנו, והרחיב בזה הגאון ר' מיכל פיינשטיין: כאשר משה בא להתרות על מכת בכורות פרעה אמר לו - "לך מעלי. השמר לך אל תוסף ראות פני, כי ביום ראותך פני - תמות". ויאמר משה - "כן דברתי! לא אוסיף עוד ראות פניך".

מה היה פה הויכוח? מסביר התרגום יונתן בן עוזיאל, פרעה אמר "איזההו לך לא תוסיף למחמי סבר אפי וכו' ארום ביומא דאת חמי סבר אפי יתקוף רוגזי בך ואמסור יתך ביד בני נשא אילין דהוו תבעין נפשך למיסב יתה". פרעה אמר למשה, אני - לא יהרג אותך, אבל אני ימסור אותך בידי דתן ואבירם, והם רוצים להרגך! אמר לו משה - יפה דברתי! כי כאשר ישבתי במדין איתאמר לי במימר מן קדם ה' דגובריא דבעו למיקטלי נחתו מנכסיהון והינון חשיבין כמתא. הקב"ה אמר לי כבר כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך. אין לי מה לפחד.

אומר הגאון ר' מיכל פיינשטיין דבר נורא: פרעה כבר מבין. פרעה מפחד להתחיל עם משה רבינו. הוא כבר עשה לו יותר מידי מופתים... אז הוא שולח את דתן ואבירם, הם כן מסוגלים. זה הרי גורא גוראות! אומר ר' מיכל. הרי הם גם היו שם, וראו את המופתים הגדולים, ואת הכל. ולמרות הכל, אם משה היה בידיהם - הם היו הורגים אותו. ולמה? כי כאשר יהודים נופלים הם נופלים עד התהום. הם עוד יותר גרועים מהגוי! הגוי עוד מפחד, והם לא.

כך היה גם במציאות ברוסיה, כאשר החלו הקומוניסטים, היתה שם מחלקה יהודית, (שעבדו שם יהודים) קראו לזה יבסיקציה. הם עשו צרות ליידישקייט עוד יותר מהקומוניסטים!

וכן בגרמניה, כל זמן שהיתה שליטה לפרומים (עד שהתחיל ר' שמשון רפאל הירש להפריד את הקהילות) - הם עשו צרות וסגרו מקוואות!

ולמה? מה מפריע לפרומי שיהודי הולך למקוה?... זה כמו שהיום מפריע לממשלת הרשעה שיש טלפון כשר. מה זה מפריע לך, מה איכפת לך???

אלא, אמר ר' מיכל - כשהם יורדים - הם יורדים עד לתהום. אין גבולות! דתן ואבירם ראו את כל המופתים כמו כל עם ישראל. מי שזכה התרומם לגבהים וראה מה שלא ראה יחזקאל הנביא. אך מי שלא זכה - הוא עוד יותר גרוע מהגוי!!! הגוי עוד מפחד להתחיל עם היהודים. והם לא מפחדים. אדם לא מודע לאן הוא מסוגל להגיע. מצד אחד - הוא יכול

להתרומם לשמי רום. אך מצד שני - הוא יכול לרדת עד שאל תחתית. כשאתם עולים - אתה עולים עד לרקיע, וכשאתם יורדים - אתם יורדים עד לתהום. אין גבולות ליהודי.

רבי יהודה הלוי אומר: כידוע, יש דרגות בבריא. דומם, צומח, חי, מדבר - מוסיף רבי יהודה הלוי - יהודי. והסביר ר' יהודה הלוי: מה קורה כאשר יהודי הוא לא מתנהג כמו יהודי, האם הוא נשאר בדרגת מדבר, רק שהוא גוי? הרי בעל חי, כאשר הוא לא בעל חי - וכי הוא הופך להיות צומח? לא. וגם לא דומם, הוא הופך לנבילה.

ולמה? כי כל דבר יש לו את המעלה המיוחדת שלו רק כשהוא נמצא במעלה שלו. אך אם הוא יורד מהמעלה שלו - הוא לא יורד דרגה, אלא הוא מפסיד את הכל. יהודי - אם הוא לא יהודי הוא גרוע עוד יותר מהגוי. הגוי לא חייב יותר, אבל יהודי כאשר הוא לא מתנהג כמו יהודי - הוא מאבד את הכל. הבאנו פה דבר מהיום: ידוע, שמרן הרה"י ר' גרשון אידלשטיין שליט"א, אוחז מאד בדור שלנו ללכת עם הבחורים בעדינות ובמשנה זהירות. לא באגרסיביות. הדברים ידועים.

יש פה שאלה ששאלו אליו היום מיישיבת 'אמרי משה' בירושלים: "ישנה תופעה חדשה וחריגה בישיבתנו הקדושה, שישנם יחידים המרשים לעצמם לדבר בשעת השיחות והועדים, והדבר כרוך בחוסר דרך ארץ בפרהסיא. והדיבורים עצמם - מועילים לפרק זמן קצר. האם ניתן על דבר כזה להרחיק כמה ימים מהישיבה למען ישמעו וייראו?"

תשובת מרן שליט"א: הם מזיקים! הם מזיקים! הם לא מתאימים לישיבה. להתרות בהם, ואם זה לא עוזר - אז להרחיק אותם מן הישיבה!!! אדם ביקר... אדם ביקר ולא יבין. אתה יכול לפעמים על שטויות (!) ליפול לגמרי, נמשל כבהמות גדמו. בן תורה זה בן תורה...!

הישועה באה מתוך עומק הקושי

אנחנו נמצאים היום במצב של ואנחנו לא נדע מה נעשה. הדבר היחיד הוא - כי אליך עניינו. ההדבקה בנגיף הולכת וגדלה בצורה משמעותית, ומדברים שכבר רוב רובה של המדינה יהיו בפרשה הזו. (אבל מה הם יודעים...) הגר"ח קמיל מביא, שכתוב במדרש האחרון בפרשת וישב (פח, ז) ולא זכר שר המשקים וגו' אמר לו הקב"ה את שוחרו ואני לא אשכחהו ה"ד ולא זכר שר המשקים.

דבר אחר: שר המשקים שכח, ואני לא אשכחך. מי היה מחכה לאברהם ושרה שהיו זקנים שיוולד להם בן? מי מחכה ליעקב שעבר במקלו הירדן שיפרצץ ויעשיר? מי היה מחכה ליוסף שעברו עליו כל הצרות האלו שיהיה מלך? מי היה מחכה למשה שהושלך ליאור שיהיה כמו שנהיה? מי מחכה לרות שהיתה גרה שחזרה למלכות ישראל? מי מחכה לדוד שיהיה מלך עד סוף כל הדורות? מי מחכה ליהויכין שיצא מבית האסורים? מי מחכה לחנניה מישאל ועזריה שיצאו מתוך האש? מי מחכה לישראל בימי המן שיצילים הקב"ה? מי מחכה לגלויות שיהיו לשם ולתהילה? מי מחכה לסוכת דוד הנופלת שיקימנה הקדוש ברוך הוא. שנא' ביום ההוא אקים את סוכת דוד. שיהיו כל העולם אגודה אחת - שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

אומר ה'יפה תואר': שזוהי ההנהגה של כלל ישראל לאורך כל הדורות. הקדוש ברוך הוא מביא מצב שהכל נסגר מבחוץ ואין כבר למה לחכות ולקוות. וכמו שהיו ישראל במצרים, שהיו רודים בהם ושום תקוה לא נראתה באופק. אין יוצא ואין בא, גם אף א' לא ידע שיעבדו רק מאתים ועשר שנה במקום ארבע מאות. הכל נסגר מכל הכיוונים, ואז - ויצעקו בני ישראל אל ה' אלוהי אבותיהם, והקב"ה הושיע אותם. כך גם היה בקריעת ים סוף, וכך היא ההנהגה לאורך כל הדורות בלי הפסק. כך אומר היפה תואר.

בהקדמה לספר 'דבר הלכה' (על הלכות יחוד) להג"ר אברהם הורביץ זצ"ל, הוא מביא, שכמה וכמה פעמים נתנסינו אני וזוגתי במידת הבטחון, ואמר לנו מרן זללה"ה (החזו"א) שישועת ה' מגיעה ברגע והבן אדם לא רואה שום דבר מסביבו להיעזר, והוא פונה אל הקב"ה ואז הקב"ה עוזר לו. וזה מה שכתוב בסוף מסכת סוטה, ואין לנו על מי להישען - אלא על אבינו שבשמים. זה לא חלק מהיאוש. **זה התקווה!!!** אני מביא אתכם למצב שאין על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, ואז תוכלו להינצל!

וכן הוא מביא את הספורנו על הפסוק "ליל שימורים הוא לה'". **שהיה מצפה להוציאם**, כי לא עינה מלבו, אבל לא מצא את ישראל מוכנים וראויים לגאולה עד אותה הלילה. **ואותה היה משמר ומצפה** כי חפץ חסד הוא, כאמרם ז"ל שהקב"ה מחשב את הקץ. הקב"ה חיכה ושמר (מלשון ואביו שמר את הדבר) שיהיה זמן ראוי להוציא אותם, וכשהגיע הלילה הזה - מיד הוא הוציא אותם. וכך ההנהגה גם היום. הקדוש ברוך הוא מביא אותנו למצב כזה שאין לנו על מי להסתמך, רק על בורא עולם!!! אתה מסתכל על הבורא עולם, מבקש ממנו, ומתחנן לפניו, ומתבונן מאין יבא עזרתי? ... עזרי מעם ה'. ואז הקב"ה מרשיע אותנו. ובעצם, הקב"ה יכול הכל, והכל בידים שלו:

הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעבדיו. הרי מה פתאום התחילו המצרים עם איזה רעיון חדש, הנה עם בני"ב רב ועצום, הבה נתחכמה לו... **למה??** הפך לבם לשנא עמו. ובאותו הרגע שהמצרים התאבלו על הבכורות - ויתן ה' את חן העם בעיני פרעה ובעיני העם, וישאילום.

ומציירים ע"ז דרך דוגמא: משפחה אשר ל"ע יושבת שבעה. בא שכן ודופק בדלת. כן, מה אתה רוצה? באו אלי אורחים - מספר השכן - יש לך להשאיל לי את מערכת כלי ה'סרביס' שברשותך? כן כן... ברוך הבא! בא, אני יתן לך את ההכי יקר! מה קרה פתאום? הרי אתה באמצע השבעה, אתה מבכה על מכת בכורות...! אבל אצל הקב"ה אין בעיות. ברגע אחד - הפך לבם לשנא עמו, וכשהגיע הזמן, ברגע אחד הוא נותן את חן העם בעיני מצרים.

הרשעים מפחדים להתיישר

אני רוצה לומר לכם דבר נורא - ובתרי אנפי - הנה הכתוב אומר (ישעיה ו, י) השמן לב העם הזה, ואזניו הכבד, ועיניו השע, פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין, ושם ורפא לו. ועיניו רד"ק על אתר שיש לפרשו על שני פנים.

האמת והוא מה שכתב הרמב"ם (בהלכות תשובה ו, ג) 'ואפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דין האמת שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו **שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה הוא**. שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו השמן לב העם הזה וגו' דהיינו שהקב"ה מכביד לבו. ומרן הרב שך זצ"ל היה מעורר רבות עם דברי הרמב"ם האלו, שלפעמים יש בחור שמתעצל כמה ימים לקום לתפילה ולבוא לתחילת הסדר וכיוצא"ב, ואח"כ משמים מכבדים את לבו שכבר לא מבין מה החסרון שבזה והוא מתפשט על הרבה ענפי החיים. וצריך הרבה תפילה ועבודה לשוב לטהרת הלב האמתית והישרה.

והשנית הוא מה שפירש רש"י שם, שהוא מדברי הרשעים, השמן לב העם הזה וכו' כמו הכבד את לבו (שמות ח), לשון פעול לבם הולך הלך והשמן, ואזניו הולכים הלך והכבד משמוע. ועיניו השע - טחים וכו' פן יראה בעיניו - נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאים, שהם יראים שמה יוטבו בעיניהם דבריו ויבינו בלבם וישובו אלי והיא רפואתם. וכך הוא דרך הרשעים שמאנה אזנם משמוע קול גבר שיכול לשכנעם להבין מהי דרך הישרה, ויצטרכו לשנות דרך כסלם.

ושמעתי דבר נפלא מהג"ר אביגדור שפירא שליט"א, במכת ברד בסוף פרשת וארא (ט, ט), ויאמר אליו משה וכו' הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד וכו' וכתב ע"ז בעל הטורים אבל לא אמר על הקולות שלא יהיו עוד, כי יהיו במתן תורה.

והדבר פלא לדמות הקולות של הברד לקולות של מתן תורה, ופירש השמועה על פי מה שאמר הגאון רבי אהרן כהן זצ"ל מראשי ישיבת חברון, פירוש על

דרך מה שאמרו חז"ל (ברכות נט, א) לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב.

ומעתה נחזה אנן, הרי במכת הברד מבואר בפסוק (ט, כה) ויד הברד בכל ארץ מצרים, את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הכה הברד, ואת כל עץ השדה שבר. ואעפ"כ כאשר פרעה קורא למשה הוא מבקש (שם כח) העתירו אל ה' ורב מהיות קולות אלוקים וברד, ואשלה ה' אתכם וכו'.

עיקר מה שמפריע לו זה הקולות אלוקים, הרי כל מצרים בשברה ומוכה. אלא אלו הקולות שמפשיטים ומיישרים עקמומיות שבלב, והוא ענין הקולות של מתן תורה, הנזכר בספורנו 'בפקודי ה' ישרים' (ואולי הוא הלשון 'קולות אלוקים').

פרעה מפחד אולי הלב שלו יתיישר, ויבין את הדבר הפשוט, שאבדה מצרים כל זמן שישראל לא משוחררים, ואז יצטרך לשלחם מן הארץ, הוא רוצה להישאר עם 'הראש העקום' שלו, זה מה שמפחיד אותו יותר, והוא הוא מה שפירש רש"י ב'השמן לב העם וכו'.

תבא לכל החילונים ותגיד להם תבא פעם אחת (!) לסמינר של ערכים. פעם אחת! אם לא ימצא חן בעיניך - תמשיך הלאה. אך הם חוששים. כן... אבל אולי ישיעו עלי? אולי אני יראה שהם צודקים? ... פן יראה ולבבו יבין ושב ורפא לו. הוא מפחד להכיר באמת. פרעה מתחנן, אני רוצה להישאר עקום!!! אם אני יהיה ישר - אני אצטרך לשלח את עם ישראל. הקולות האלו לא נותנים לי לישון בלילה... לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב. וככה זה בן אדם. הוא לא נותן לעצמו שייכנסו אליו קולות אלוקים. ורב מהיות קולות אלוקים. על זה פרעה התאונן, קשה לי עם הקולות...

מעוררים אותנו! אנחנו צריכים לדעת שדברים אלו מדברים גם אלינו, (כל אחד בסיון שלו). כולם שואלים, כתוב 'ויקם פרעה לילה', אומר רש"י, ממיסתו. לילה - ולא כדרך המלכים שקמים בשלש שעות ביום. והתמיהה עצומה: איך אתה הולך לישון? איך??? אתה יודע שאתה בכור, ואתה יודע שתמות, איך אתה הולך לישון?

יש אנשים שחולמים ל"ע והם מפחדים מהמוות. אז הם מבקשים מהרופא הרבה כדורי שינה בשביל שיוכלו לישון כל הזמן. הרי בין כה וכה הוא ימות כשיגיע זמנו, אז בשביל מה לסבול את הפחד הזה? עדיף לישון...

פרעה עשה חשבון, אמנם אני בכור, אז ביחא, אני ימות כמו כולם, אז למה אני צריך לסבול את הפחד עד חצות? תן לי לישון...! עד שלבסוף העירו אותו באמצע הלילה. אנחנו לא ככה? ...! הלכנו לישון... אנחנו צריכים משהו שיעיר אותנו. והקדוש ברוך הוא מעיר אותנו! עוד מכה, ועוד מכה, ועוד מכה. (כמה מכות) צריך עוד???

הרי עם מי הקב"ה מדבר? אם יעמוד אדם בכיכר המרכזית של יפן, עומדים שם מליון יפנים ויהודי אחד - והוא יצעק בעברית, אל מי הוא מדבר? אל היהודי האחד! אומר הח"ח - הקדוש ברוך הוא מדבר **אלינו**! עוד מכה, ועוד מכה, ועוד מכה, לאן רוצים להגיע? זה קולות אלוקים!!! לפשט עקמומיות שבלב!!! בא... מה אתה מפחד, תהיה ישר!!!

האי עלמא לבי הלילא דמי. עוד מעט החתונה נגמרת ואתה תישאר רעב! היום יש אוכל טעים! יש בשפע... כל רגע זה עוד מצוה ועוד מצוה, אתה יודע כמה אתה יכול להרויח?

איך היה אומר הרב המגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי? חרשו - נותן לו דמי כולו. אם בן אדם לא שומע - הפסיד הכל, אין תקווה גדולה ממנו, ולכן בן סורר ומורה חייב מיתה, ולא חושבים שיתחפף וישתנה כי 'איננו שומע' כמבואר בפסוק.

בראו נשמע את הקולות אלוקים שצועקים אלינו שובו אלי - ואשובה אליכם!

לע"נ

הרה"ג ר' נתן בן הרה"ג
ר' יהושע לייב אילשורונג זצ"ל
נלב"ע ו' שבט תשע"ט
תנצב"ה

לע"נ

הגאון רבי מרדכי דוד בן ר' ברוך לוי זצ"ל
בעל הדרכי דוד וראש ישיבת עץ חיים
נלב"ע ז' שבט תשכ"ז
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מורינו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשיח"ק

גדלות בתורה - רק מתוך יראת שמיים

ובטוח שיש להם כושר הבנה בכל נושא שבעולם, אך הנה כאשר ניגשתי אליהם והתחלתי לדבר איתם על סברות עדינות ודקות - היה משאם ומתנם כבהמות וכחיות, ולא הצלחתי להסביר להם מאומה. הא כיצד? ועל כרחך צריך לומר, שרק התורה היא שמזככת את השכל ומעדנת אותו להשיג את הדברים הזכים והמרומומים למעלה למשכיל, ומבלי שיהיה ביד האדם את סגולת קדושת התורה הוא יישאר טמון למטה בארץ, ולא תועיל לו אף חכמה שבעולם בכדי להתרומם.

'פקודי ה' ישרים'

ישנה כוונה נוספת בדברי המשנה, וכמו שמשמע ברבינו יונה - שרק כאשר יש יראת חטא אצל האדם הוא מכוון לאמיתותה של התורה ומעמיד את הדברים על דיוקם, אך כאשר ניגש לתורה מבלי היראה הדין נותן שלא ישיג באמת את המכוון.

אי' בחז"ל שאשת פוטיפר לשם שמיים נתכונה להוציא תולדות מיוסף, ומשמע שגם יוסף ידע את כוונתה ומשום כך נעתר לה בתחילה, ואם כן נשאלת השאלה מדוע נשתנתה דעתו כאשר ראה את דמות דיוקנו של אביו. וביאר בזה הגאון רבי אברהם יפה"ל זצ"ל ביאור נפלא, שגם כאשר חושבים על דברים מסויימים שהם לשם שמיים עדיין יש מבחן המבחין עד כמה הדבר אמיתי: כאשר מציבים לנגד העיניים את 'דמות דיוקנו של אביו' אפשר לשים לב לפתע שלא, את זה אבא לא היה עושה, ואם את זה אבא לא עשה - על כרחך שגם אני לא אמור לעשות, למרות כל הסברות שיכולות להיות.

פעמים רבות היצר יושב לאדם בין מפתחי הלב ומבלבל אותו על ידי הצגת מצג שווא כאילו האסור הוא מותר והמותר הוא אסור, עד שהאדם חושב כאילו זו היא אמת, ואכן אין שום דרך לצאת מתוך גן המבוכה כי אם על ידי 'יראת החטא' שתבער בלב האדם ותציב לו את 'דמות הדיוקן' - כזה דבר לא עושים ויהי מה, כי גם השכל חושב כך מכל מקום הלב אומר אחרת.

אלו הם דברי המשנה, שהדרך להשיג את החכמה האמיתית לא תתכן בלי יראת החטא שתכוון את האדם ותסייע בעדו לא לפנות ימין ושמאל, ללכת בדרך הישר ולרכב על דבר אמת, ורק כך האדם יכול ללמוד את התורה כפי שהיא ולהשיג את דקות הסברה ואת דיוקה.

'פקודי ה' ישרים' - התורה היא ישרה ומדוקדקת, ואינה מתחברת לדברים עקומים, ולפיכך דוקא אם האדם הוא ישר ומכוון את כל דרכיו על פי יראת ה' שעומדת לנגדו יש לו את היכולת להכיל בתוכו את ישרות התורה ולא לעקם את דבריה, אחרת 'אין חכמתו מתקיימת'.

'ואשריו כי צידק נפשו בשעה קלה'

המשך דברי המשנה הם "כל שמעשיו מרובין מחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת", ועל זה כתב רבינו יונה את אחד מיסודותיו הנודעים, אשר מובא גם בשערי תשובה (שער ב' אות י'): ראשית דבר מקשה רבינו יונה כיצד עם ישראל אמרו בהר סיני נעשה קודם לנשמע, וכי מניין ידעו שיהיה בידם את הכח לקיים את כל דברי התורה, וכמו כן יש להעיר על דברי המשנה, היאך שייך אדם ש'מעשיו מרובים מחכמתו' ובכל זאת 'חכמתו מתקיימת', והלא אם אין לו חכמה בדרגה המספיקה למעשים הוא אמור שהוא לא ידע מה עליו לעשות, וא"כ איך עושה מה שעושה.

ועל כך ביאר רבינו יונה שכאשר האדם מקבל על עצמו לשמור ולעשות את דברי החכמים כאשר יורוהו בלי לסור ימין ושמאל, נחשב לו כבר מעתה כאילו עשה את כל המעשים שקיבל על עצמו ומקבל שכר כמו שעשאים, גם אם בסופו של דבר נאנס ולא עלתה בידו.

וזהו שאומרת המשנה 'כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת', שהכוונה היא למי שמקבל על עצמו לעשות את הכל, שאז

פ"ג משנה ט'. אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת.

חכמת התורה לא ניתנה לכל אחד

'יראת החטא' האמורה במשנה אין הכוונה ליראה בפועל ולפרישה מן העבירות, כי אם כן מה ההבדל בינה לבין סיוע המשנה 'כל שמעשיו מרובים מחכמתו', אלא המכוון הוא כפי שפירש ברבינו יונה, שכאן מדובר על עיקר הצורה שבה האדם ניגש לתורה, האם הוא בא ללמוד מתוך יראת שמיים ומתוך רצון לקיים את רצון בוראו, או שמא אינו משתדל מתחילה ללמוד החכמה כדי לקיימה 'כי אם להבין ולהשכיל'.

ועל כך אומרת המשנה 'כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת', ללמדך ולומר לך שהדרך לשמור את דברי התורה שיהיו מחוברים לליבו היא דוקא על ידי יראת שמיים, ואם האדם ניגש ללימוד התורה כלימוד שאר חכמות בעלמא מובטח לו שלא יתקיים תלמודו בידו.

כל בר בי רב המשקיע את ראשו ורובו בעיון התלמוד מרגיש בנפשו כיצד התורה היא תורת ה', שיש בה סברות עליונות ודקות שאף פעם אי אפשר לרדת לעומק תכליתם, וגם כאשר מבינים את גדר הדברים מרגישים כיצד יש כאן עומק לפנינו מעומק שזקוקים לעדינות ורוממות כדי לרדת עד סופו, ותמיד אפשר להוסיף חקר ולהעמיק עוד.

משום כך ככל שהאדם מקדש את עצמו יותר ומתרומם למעלה להיות יותר גבוה ורוחני, יש לו ממילא את היכולת להשיג יותר מגדולותה של התורה לעומקה ולרוחבה, ונשמת שקי תבינהו להשיג עוד ועוד ולהתחבר ככל הניתן אל דברי התורה.

מסופר על מרן החזון איש שפעם ניגש אליו צורב אחד וביקש להבין את עומק הסברה של 'לא חזרה שליחות אצל בעל', אמר לו החזון איש - אל תבוא אלי עכשיו, תבוא אלי בשבת קודש, אז אוכל להסביר את הענין. ומבואר, שבכדי להשיג את הסברות העדינות שגנוזות בתורת ה' זקוקים לקדושה עליונה שתסייע ביד האדם לרדת לעומק דשמעתא, עד שבשבת קודש יש בכח קדושת היום לסייע לאדם להבין יותר את מה שלומד, וממילא ברור מאליז שכאשר האדם שייך לעולם הטומאה ומנותק מקדושת המצוות אין לו שום אפשרות להשיג משהו מההבנה האמיתית בתורה.

ואכן פוק חזי בשוקא, אם ניגש אל יהודי שאינו שומר תורה ומצוות וננסה לבאר לו איזו סברה מסוגיות הש"ס, גם אם נבאר לו את כל השתלשלות הענינים ומהלך הגמרא ו'נכניס אותו' לתוך הסוגיא - הוא לא יצליח להבין בשום פנים, הואיל והנשמה שלו מנותקת הרחק כמטחוי קשת, ומהיכן יצליח להשיג את קדושת התורה.

ובאמת כאשר זוכים אותם יהודים לחזור בתשובה, ניתן לראות באופן ברור כיצד יש כאן תהליך שמתרחש שלב אחרי שלב: בהתחלה הם יושבים ליד הגמרא ולא מצליחים להבין, הם מתאמצים בכל כוחם ומנסים להשיג יותר, ואחרי שהם משקיעים הרבה עמל ויזע או אז הגסות שבליבם מתמוססת, והקדושה שבעמל התורה מסייעת להם להתנתק מהחומר ולשבור אותו מהיסוד, עד שלא חולפים כמה חודשים והם יכולים להבין את כל עומק הסוגיות.

מרן ראש הישיבה הג"ר שמואל רוזנבסקי זצ"ל היה חולה בסוף ימיו במחלה הנוראה, ולשם כך נסע לארה"ב לטיפולים אצל גדולי המומחים שבעולם. וזכור אני את הימים שבהם חזר ארצה בשנתו האחרונה, לאחר שכבר הפסיק את הטיפולים בחו"ל. הוא נכנס להיכל הישיבה ומוסר שיחה בפני כל התלמידים, וכך אמר: הייתי אצל הרופאים הגדולים ביותר, בעלי ידע והבנה מופלגת בכל הקשור לחכמת הרפואה, אותם אלו שנחשבים בעלי כשרון וניתוח היוצאים מגדר הרגיל, והייתי סמוך

נחשב לו שעשה ועושה ויעשה את כל המעשים שעתידיים לבוא ואפילו אותם אלו שאינו יודע כעת ואין חכמתו משגת.

ויעוין בשערי תשובה שם מוסיף רבינו יונה עוד כמה מילים ספורות: "ואשריו כי צידק נפשו בשעה קלה". ללמדך שהכל טמון בכח הקבלה, וכאשר מקבל האדם על עצמו בהחלטה אמיתית שישה את דרכו, הוא יכול ברגע אחד לצאת מאפילה לאורה ולזכות לנצח נצחים.

בבני ברק היה יהודי בשם **רבי שלמה טנא זצ"ל**, שבסוף ימיו עבר התקף לב חריף ונחלשו כוחותיו, אך לאחר ששוחרר לביתו ראה אותו יהודי עולה במרוצה את מדרגות 'כולל פוניבז', שם ישב ועסק בתורה כל ימיו, וזאת בשעה שבע עשרים וחמש, חמש דקות לפני תפילת מעריב. שאל היהודי את ר' שלמה: מה לך רץ במדרגות, הרי עוד חמש דקות כבר מתחילים את התפילה ונגמר הסדר מוסר. מה אפשר להספיק? ר' שלמה השיב תוך כדי מרוצה: **"ואשריו כי צידק נפשו בשעה קלה..."** ברגע אחד ניתן להתייבב על דרך טוב ולשנות את כל המהלך, אך זה רק אם האדם מעורר את עצמו ומתבונן על דרכיו.

לא שייך להיות תלמיד חכם בלא יראת שמיים

עולה לנו אם כן, שרק כאשר האדם מכוון את מעשיו שיתאימו לדרך התורה יש לו את הדרך לקנות את חכמת התורה, ואם מעשיו סותרים את חכמתו אין חכמתו מתקיימת. ומבואר בעומק הדברים היוצאים מדברי התנא, שישנן שתי סיבות מדוע מי שאין בו יראת שמים לא יכול לזכות לחכמת התורה, האחת היא משום שבלי יראת שמים אין את היכולת לאדם לכוון לאמת ולהבין את התורה עד תכליתה, והשניה היא סיבה רוחנית, שכאשר האדם מתנהג בדרך אחרת ממה שנאמר בתורה עצמה, התורה אינה מוכנה מצידה למסור את עצמה לו ולהקנות אליו.

הדרך לקנות את תורת ה' אותה אינה כפי שקונים שאר חכמות שבעולם, אלא יש קודם כל להתקדש ולהיות מוכנים אליה, ואלמלי כן האדם יכול אולי להיות 'סטודנט לתלמוד' אך לא לגדול לתלמיד חכם היודע את התורה באמת.

ומרן הגרא"מ שך העיד שמעולם לא ראה תלמיד חכם שאינו ירא שמים, **ומי שאין בו יראת שמים חזקה עליו שלא ייצא תלמיד חכם, גם אם יישב וילמד בכל כוחו.**

זוהי הסיבה והתכלית של 'סדר מוסר', שכן למרות שכל חלק בתורה מקדש את האדם ומרומם אותו למעלה, וכמו שכותב הגר"י מסלנט באגרותיו שגם שור שנגח את הפרה נותן קדושה לאדם כמו כל חלק אחר בתורה, מכל מקום אם האדם מצידו לא מתבונן על מעשיו לשפר אותם ולהתאימם למה שלומד - לא תהיה לו שום אפשרות בעולם לקנות את התורה, כי הוא לא יכול להתחבר אליה.

הגישה שמכוחה האדם מגיע לתורה צריכה להיות מתוך הבנה שיש מטרה לתורה לרומם אותו להתקרב לקב"ה, אך אם הוא מגיע לתורה כחכמה בפני עצמה - הוא אינו נחשב כלומד תורה, ואדרבה, הוא גורע יותר מאשר אם לא היה לומד ולא היה מעקם ומוריד בקדושת התורה. והלכה למעשה, אם למשל חלילה וחס האדם מעדיף את הלימוד בעצמו ואינו קורא לשם דוגמא קריאת שמע בזמנה רח"ל - **אין ספק שכל תורתו אינה שווה ולו כקליפת השום**, הוא יושב ומאבד את כוחו לריק והכל הבל ורעות רוח, זה וזה לא עלתה בידו ומוטב שלא ילמד.

התורה אינה חכמה אלא מציאות אלוקית, והיא ניתנה לבני אדם בדוקא כדי שיתרוממו על ידי וישיגו את המטרה העליונה, וכל מהלך חיים שאינו תואם לדרכה של התורה סותר מלכתחילה את כל מהותה.

חובתנו בתקופה זו - להכיר ולהפנים ש'אין עוד מלבדו'

(דברי חזקוני מריבנו רה"י שנמסרו בתחילת התפוצות בג' ה'קרינה', ולגדול נחיצתם מובאים כעת)

למורי הישיבה הקד' די בכל אתר ואתר

אנו נמצאים עכשיו בתקופה תמוהה הצריכה הסבר, כמדומה שמאז המבול לא היה מעולם גזירה שהקיפה את כל העולם כולו אמנם נכון שפעם לא היה הרבה מגיפות, היו הרבה חורבנות, אבל אף פעם זה לא הקיף את כל כדור הארץ, והפעם זו גזירה המקיפה את כל העולם כולו, אמנם נכון שפעם לא היה מפותח הקשר בין הארצות כמו היום, ולא הייתה אפשרות להעביר מחלות בצורה כזו, אבל כמובן שאם אנחנו יודעים שיש דבר לא נעשה לבד אז זו לא תשובה, ומאחר ואני אמרתי "אך יירא אותי תקחי מוסר", הרי אנו צריכים לדעת מה המוסר ומה המסר. כמובן שקל מאד לפטור את עצמינו בתשובות של גוג ומגוג וביאת המשיח וכיו"ב, הרב שך היה אומר שיש אנשים שכשיש להם צרה הם הולכים לבדוק את המזוזות, האם אתה סבור שהמזוזה שלך חטאה, וכשהקב"ה שולח לך עונש הוא מתכוון למזוזה שלך, תבדוק את עצמך, ותראה מה יש לך לתקן, זו כמובן עצת היצר שאינו רוצה שאדם ישוב בתשובה, אז הוא שולח אותו לבדוק מזוזות ולעשות כל מיני תיקונים ועניינים, מי שסבור שהקב"ה שולח לו צרה כדי שהוא יתרום לאיזה קופת צדקה או כדי שיגיד כל יום איזה טקסט יערב לו, אנו בני תורה יודעים שכשהקב"ה שולח צרה הוא רוצה מאתנו משהו, כמובן שתפלה וצדקה הם מהדברים המועילים את רוע הגזירה, אבל הם באים כנספח לעיקר שהוא התשובה, שזה מועיל בצירוף תפלה וצדקה, שאל"כ הרי לא פתרנו את הבעיה ואת סיבת הצרה, ומה הועילנו. ומאחר והכלל הוא תמיד שעונשי שמים באים מדה כנגד מדה הרי צריך לבדוק מה משמעות הצרה ומה הכנגד שאליו הוא מגיע.

האדם חי כל ימיו בהרגשה ובהבנה שהעסק בשליטתו, הוא עושה כך והוא מחליט כך, הוא קובע לעצמו מה יעשה והאם יעשה ואין יעשה, גם כשמתרגשים עליו צרות הוא מתמודד אתם, וגם כשהוא קשה אבל העסק בשליטתו, הוא מתמודד והוא נלחם, לא תמיד הוא מנצח, אבל תמיד הוא נלחם, ואת זה הוא יכול לסבול, אבל יש מצב שהוא מרגיש שהעסק יצא מכלל שליטה, אין לו שום שליטה על מה שקורה, הוא עומד מול כח אדיר שהוא אינו יודע אפילו איך מתמודדים עם דבר כזה, זו ההרגשה הכי גרועה שיש לאדם, שהוא מרגיש שהוא כלום והוא לא בעניינים, והוא נגרר אחרי כח שאין לו עליו שליטה, זו הרגשת חדלון ואפסיות שכאן האדם מרגיש שהוא כלום.

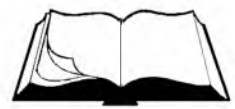
אנחנו ב'ה' יהודים טובים, לומדים, מתפללים, עושים חסד, נמנעים מעבירות, וכו' וכו', כל אחד לפי דרגתו, אבל אנחנו עושים, כל דבר שאנחנו עושים או לא עושים, זה הכל אנחנו, רק כמובן בעזרת ד' ואם ירצה ד', שזה מטבע לשון ומס שפתים בעלמא, ההרגשה התמידית היא שאנחנו אלו שפועלים, כמובן הקב"ה נמצא ברקע והוא נותן לנו כח וכו', זה הכל נכון כידיעה מן הצד, אבל כל ההתנהלות היא לא כזאת, ההתנהלות היא אני ואני ואני, וכשישאלו אותנו האם אנחנו מקיימים את המטרה שעבורה נבראנו ברור שהתשובה תהיה פחות או יותר חיובית, כמובן שיש הרבה מה לתקן, אבל פחות או יותר הכיוון בסדר.

אבל הרי הרמב"ן בסוף פרשת בא אומר, הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולם חביבות וחמדות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהם לאלוקיו, וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו וכו', כלומר, שאם אנחנו לומדים ומתפללים ומדקדקים בקלה כבחמורה, ולא מגיעים מזה למטרה של נאמין באלוקינו ונודה לו שבראנו הרי הפסדנו את העיקר, וכשזה חסר אין שום טעם ביצירה הראשונה. האם אכן אנחנו מגיעים לכך, שכשאנחנו עושים מצוה אנחנו מרגישים מזה חיזוק באמונה והודאה להקב"ה, כלומר, שהמטרה היא שכסדר נזכור את הקב"ה ונחיה כסדר באמונה שהוא הכל, יבדוק כל אחד בעצמו אם באמת קיום התורה והמצוות מביא אותו לתובנה הזו, או לא, הרי הקב"ה אומר על ידי נביאו "ותופשי התורה לא ידעוני", אדם שהוא בדרגה שהקב"ה קורא לו "תופשי התורה" הרי הוא אדם בעל דרגה גבוהה מאד, ואעפ"כ לא ידעוני, והעיקר חסר מן הספר, האם אנחנו חיים אמונה, האם אנחנו חשים אחרי כל קיום מצוה הודאה להקב"ה שבראנו לכבודו, האם אחרי כל קיום מצוה אנו מרגישים חיזוק באמונה. וכאן מגיע לעולם נגיף קטנטן, שהדבר הראשון המפחיד שבו הוא שאין שום אדם בעולם יודע איך להתמודד אתו ואיך מתחסנים נגדו ואיך נרפאים ממנו, יש הרבה מחלות קשות רח"ל, אבל שם אין הרגשת חידלון, יש רופאים ויש רפואה, מתמודדים, לפעמים מצליחים ולפעמים לא, אבל מתמודדים, כאן כולם מרימים ידים, אף אחד לא יודע מה עושים מולו, והוא לא עוצר בשום מקום, מתפשט ומתפשט בכל העולם כולו, וכולם עומדים חזלי מעש עם פיות פגורים ורואים בעיניים קמות איך הוא משתלט על כל החיים, ואין מי שיוודע מה לעשות. והדבר השני הבא כתוצאה ממנו הוא שהדרך היחידה להתגונן מפניו הוא לעצור את כל הבריאה, אין לימודים, אין עבודה, הכל סגור, יושבים בבית, וזהו, הכל נעצר, זו היא לא הרגשת חידלון, זה החידלון בעצמו, חיידקון קטנטן מטייל בעולם ונועל אותו לחלוטין, כאן לראשונה התוודענו לכך שאנחנו כלום, ולא אנחנו מנהלים את העולם, יש מנהיג לביה, ואנחנו אפס, והמדה כנגד מדה שעלינו ללמוד מזה הוא את זה בעצמו, שלא אנחנו עושים ולא אנחנו מנהלים, לא שאנחנו עושים בעזרת ד', ולא שאנחנו פועלים אם ירצה ד', כלומר אם הוא לא יפריע, אלא אין עוד מלבדו, כפשוטו ממש, וגם הרוחניות שלנו, הלימוד והתפלה, הכל צריך להיות מכוון כדברי הרמב"ן להכרה היהודית הבסיסית והפשוטה להאמין באלוקינו ולהודות לו, לחיות את זה, ולחוש את זה כסדר, זה שינוי בכל ההתנהלות ובכל תפיסת החיים, אבל זו המטרה שלשמה נבראנו. קבלנו מסר חד משמעי שאנחנו כלום, הבה נפנים אותו.

וכאשר אנו עומדים בפתחם של ימי יציאת מצרים ששם הכל היה מכוון הרי לתובנה הזו שאין עוד מלבדו, וכידוע שכל החגים בבואם מתחדשים בימים אלו ההארות שהיו אז, הרי זה הזמן המסוגל להתחזק ולהתחיל לחוש את בורא עולם כסדר, וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות.

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 458

שבט תשפ"ב שבת שירה, ט"ו בשבט, סדר הברכות

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

סדר הברכות

שבת שירה

שבת שירה - האכלת בעלי חיים בשבת

▲ כתב ה"מגן אברהם" (סי' שכ"ד): "יש נוהגים ליתן חיטים לפני עופות בשבת שירה" (יש אומרים שהטעם הוא משום שהציפורים אמרו שירה על הים, ויש אומרים משום שהציפורים אכלו את המן שפיזרו דתן ואבירם מחוץ למחנה), אך מנהג זה אינו נכון שהרי אין מזונן של הציפורים על האדם ואסור לו להאכילן בשבת, (עכ"ד) וע"כ יש להכין את מזונן ולהניחו לפניו בערב שבת.

▲ מותר לאדם ליתן בשבת מזונות לפני בהמות ועופות שמזונותיהם עליו, דהיינו אלו שאינם רגילים לחפש לעצמם אוכל, ואם לא נותנים להם לא יהיה להם מה לאכול.

▲ כמו כן מותר לכל אדם להאכיל בעלי חיים אלו, ואפילו אינם שלו ("ביאור הלכה" שם סעיף י"א, ועי' ספר "תהלה לדוד" סי' ק"ד).

▲ ציפורים הנתונות בכלוב – מותר להאכילן בשבת אם צריכות לכך מכיוון שמזונותיהן על האדם, אבל אסור לטלטל הכלוב משום מוקצה.

▲ דגים באקווריום (AQUARIUM) – מותר להאכילם בשבת אם צריכים לכך, אבל דגים שמאכילים אותם רק פעם בכמה ימים אין להאכילם בשבת.

▲ יש מתירים לעור מפה עם פירורים אע"פ שציפורים יאכלום, מכיוון שאין כאן טרחה יתרה (עי' משנ"ב שם סי' כ"ט, ועוד עי' "אשל אברהם בוטשאש"). אם יש שומשים הראוי לזרעה יש להקפיד לעור את המפה על אבנים ולא על מקום שראוי לזרוע שם (עי' שו"ע סי' של"ו סעיף ד').

▲ כאשר מגיע זמן האכלת הבהמות שמזונותיהן על האדם – אסור לו לאכול לפני שנותן לבהמות לאכול (ברכות מ.).

ט"ו בשבט

תחנון

▲ בט"ו בשבט אין אומרים תחנון כיון שנקרא ראש השנה, ואין אומרים גם במנחה שלפניו (משנ"ב קלי"א ל"ה), אבל אומרים "למנצח".

מנהג אכילת פירות בט"ו בשבט

▲ כתב ה"מגן אברהם" (סי' קל"א): "ונוהגים האשכנזים להרבות בו במיני פירות של אילנות". ועי' "כף החיים" סי' קל"א סי' צ"ז שכן יש נוהגין בספרד, ויש שעושין לימוד באותו לילה, שלומדים משנה או זוהר המדבר בענין אותו הפרי ואח"כ מברכים עליו, ויש ספר מסודר בנושא הנקרא "פרי עץ הדר", עי' שם.

▲ יש הנוהגים לאכול ט"ו מיני פירות (ספר "מועד לכל חי" סי' ל'), ויש הנוהגים לומר אחד מטי"ו פרקי "שיר המעלות" בין פרי לפרי (ספר "דרכי יוסף צבי", ו"מועד לכל חי" שם).

▲ וי"א שהמנהג לאכול הרבה מיני פירות הוא עפ"י הירושלמי (סוף קידושין): "ר' חזקיה ר' כהן בשם רב, עתיד אדם ליתן דין וחשבון על כל מה שראו עיניו ולא אכל. ר' אליעזר חשש להדא שמועתא ומצמיח ליה פריטין (מאסף פרוטות שיהיו מצויין לו לקנות) ואכיל בהון מכל מילה (מכל מין) חדא בשתא" ואפשר שבגלל זה קבעו לאכול כל מיני פירות בט"ו בשבט. ועי' "פני משה" שמפרש משום ש"אינו נותן לבו לחזור אחריהם לברך להודות השם ב"ה שברא מינים אלו להחיות בהם בני אדם, וכמו שאינו נחשב בעיניו טובתו יתעלה ב"ה", עכ"ל.

לימוד בט"ו בשבט

▲ "ביום ט"ו בשבט למדתי הלכות מעשר מספר הרמב"ם, ובמסכת ראש השנה (י"ד: והלאה) וחזרתי לחדש דבר מה – כערכי, ויהא חשוב כקיום המצוה במעשר אילן, והתפללתי לה' שיזכני באותה המצוה בפועל ממש מן התורה, ומאז נראה לי שמה שהראשונים קבעו יום זה ליום טוב שלא לומר בו תחנון, הוא להזכירנו מצוות הפרשת מעשר אילנות" (האדר"ת ב"נפש דוד" הנהגה ט"ו).

ראש השנה לאילנות

▲ ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות בכל הארצות, ואפילו באותם מקומות שזמן הגשם הוא לאחר פסח, כגון: אוסטרליה, ארגנטינה וכד' ("הר צבי" ח"ב או"ח סי' כ"ט).

תשובה: יש סוברים שסו"ס אסור ליהנות מהעולם הזה בלי ברכה, ואסור לאכול בלי ברכה (הגרי"ל שטיינמן זצ"ל, והגר"ח קניבסקי שליט"א), ויברך על משהו אחר, ואח"כ יאכל. ויש סוברים, כיון שאסור חז"ל לברך, ה"ל כמו אונן שאסור לברך וממילא מותר לאכול בלי ברכה. (הגר"א גניחובסקי זצ"ל).

ברכה על אוכל המזיק לבריאות

◀ **שאלה:** חולה סכרת שאסור לו לאכול מאכלים ממותקים, האם יברך עליו ברכה ראשונה או אחרונה?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' קצ"ו א') אם אכל מאכל איסור אפילו אם אסור רק מדרבנן אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף, ע"י שם. משום בוצע בירך נאף ה' (משנ"ב סי' ג'), ולפי"ז האוכל מאכל המסוכן לבריאותו, אסור לו לברך עליו משום שעובר עברה באכילתו, שהרי כתוב "וחי בהם" (שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ר"ס).

אולם חולה סכרת האוכל עוגה המזיקה לבריאותו, יברך ברכה ראשונה ולא אחרונה, משום דמסתבר שהפירור הראשון שאוכל אינו מסכנו, ואין איסור באכילתו, ורק לענין ברכה אחרונה, שבאה על אכילת כזית, לא יברך משום שעבר איסור באכילתו ("חשוקי חמד" ברכות ל"ו. בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ויש סוברים שאם בשעת האכילה נהנה ממנה באופן רגיל, אין בזה חסרון של אכילה ויש לברך בין לפניו ובין לאחריה, ורק אם מיד בשעת האכילה כבר מרגיש לא טוב ולא נהנה, לא יברך (הגר"ע קרליץ זצ"ל "חוט שני" ה' ברכות עמ' קפ"ד).

מעשה שהיה בפתח תקוה, הגיע הגאון הגדול ר' יששכר מאיר זצ"ל ראש ישיבת הנגב בנתיבות, למסור שיעור בישיבת בין הזמנים (וידוע שסבל ממחלת הסכרת והיה אסור לו לשתות משקאות מתוקים), באמצע השיעור בחור הביא לו כוס תה חם, והרב שאלו האם יש בו סוכר, ענה הבחור שודאי שיש. הרב הפסיק את השיעור לכמה שניות ושוב אמר לו תודה, אבל אני לא יכול לשתות.

אח"כ הסביר הרב לציבור, באמת זה לא בריא לו לשתות את התה בגלל הסוכר, רק שהיה מוכן לסבול צער זה כדי לא לגרום עגמות נפש לבחור, אבל אז הסתפק האם יכול לברך עליו או לא (ככל הנדון ה"ל), וכדי לא להיכנס לספק ברכות אינו יכול לשתות!!!

[רואים חשבוניות של גדולים שמוכנים לסבול צער והעיקר לשמור על הצער של הזולת].

וכעין זה מספרים שהברון רוטשילד ז"ל נפגש בשבת בבוקר עם הגר"ע גרודזינסקי זצ"ל (בעל ה"אחיעזר"), ונתן לו כוס יין לקדש עליו. אמר לו הברון שלאחר שיגמור לקדש ולשתות היין, הוא יכול לברך מזונות על הכוס, שהכוס היא עוגה המכוסה בקרם שנראה ככסף, הגר"ע זצ"ל חשב כמה דקות ואח"כ קידש עליו.

והסביר שהספק שלו היה שהרי חייבים לכסות את המזונות בזמן הקידוש, וכאן הרי זה מגולה, וא"כ לא ראוי לקדש עליו (ע"י שו"ע סי' רע"א סעיף ט'), ואחר כך חשב לעצמו והיו כל הסיבה שצריך לכסות את הפת או המזונות הוא משום בושה של הפת (משנ"ב שם סי' ק"מ), א"כ זה ברור שבושה של אדם חשוב יותר מבושה של מזונות, ואם לא יקדש יגרם בושה לברון.

הלכות המצויות בברכות-תשובות מהגר"ח קניבסקי שליט"א

◀ **שאלה:** מי שיש לו בשר ושניצל שברכת שניהם "שהכל", והשניצל מטוגן בשמן זית, האם יש לו מעלה של ז' מינים שיברך עליו קודם (דבברכותיהם שוות, מין שבע קודם)?

תשובה: מסתבר שאע"פ שהוא טפל, סו"ס הברכה הולכת גם עליו, ויברך עליו קודם.

◀ **שאלה:** מי שיש לו ב' פרוסות לחם, על אחת מהן יש ממרח, האם זה נחשב לחביב שיברך עליו קודם?

תשובה: אע"פ שהממרח טפל, בכל זאת מסתבר שיברך עליו קודם.

◀ **שאלה:** אבל מיני מזונות וגם כמה גרגירי רימון שיש עליהם דין בריה (כמבואר בשו"ע סי' ר"י), האם יכול להוסיף בברכה מעין שלוש גם "על העץ ועל פרי העץ"?

תשובה: ה"חסידיפלג" זצ"ל הורה שאם שתה יין כשיעור כזית, ואפילו כשיעור כזית קטן, יכול להוסיף בתוך ברכת מעין שלוש אם בין כך מברך כגון על מזונות, כיון שהיין הוא ספק ברכה (ע"י "ארחות רבינו" ח"א עמ' פ"ט, וכעין זה כתב המשנ"ב סו"ס ר"ח לענין שאר ספיקות שעדיף לכלול בתוכה ממה שישאר בלי ברכה אחרונה כלל).

וכמו כן בבריה יכול להוסיף בתוך ברכת "על המחיה" (אולם אם אכל מזונות ושתה יין פחות מכשיעור, לא יכלול "הגפן" בברכתו), וכן הורה הגר"ש"י אוערבך זצ"ל (מובא בשש"כ פרק כ"ד סי' ע"א, וע"י ספר "הזאת הברכה" עמ' 48 שו"ת "משנה הלכות" ח"ד סי' כ"ט, וחו"ה סי' ל"ו, ודלא כשו"ת "אגרות משה" ח"ב תשי"ק).

◀ **שאלה:** אם אכל כמה גרגירי רימון שהוא בריה וספק אם חייב בברכה אחרונה, האם יכול להמשיך לאכול עוד כמה גרגירים מכיון שבין כך כבר הכניס את עצמו לספק?

תשובה: מסתבר שמותר לאכול עוד בריה.

◀ **שאלה:** אם אכל בריה בשיעור הקטן של כזית, האם יכול לברך עליו ברכה אחרונה?

תשובה: מסתבר שכן, שיש לו ב' צדדים, ספק בריה ועוד שמא יש כאן

שיעור (ומסתבר דכוונת רבינו רק כשיש עוד ספק שמצטרף לשיעור הקטן של כזית דיכול לברך, ואין מזה ראייה לשאר ס"ס).

◀ **שאלה:** יש לו חלב וקולה (בברכותיהן שוות אמרינן ז' מינים קודם משום שנשתבחה בהם ארץ ישראל), האם יש לשתות חלב קודם שגם בו נשתבחה ארץ ישראל כדכתיב (שמות ג', י"ז): "אַרְץ זָבַת חֶלֶב וְחֵמָה" (כמו שז' מינים קודם)?

תשובה: לא מוזכר שיש בזה מעלה, וכוונת הפסוק "חֶלֶב" אין זה חלב ממש רק הכוונה שפירות ארץ ישראל שמנים מחלב.

◀ **שאלה:** אבוקדו גדול יותר מתפוח, על מה יברך קודם, על האבוקדו כיון שנראה גדול שהרי יש בתוכו גרעין או על התפוח כיון שבשר התפוח גדול יותר, וכן על מה יברך קודם על פלפל או מלפפון?

תשובה: כיון שיש גרעין גדול בתוך האבוקדו נמצא שבשר התפוח גדל יותר מבשר האבוקדו, ולכן יברך על התפוח אע"פ שהוא נראה לעין קטן יותר. וכן בפלפל ומלפפון, יש לברך על הפרי שכמותו בשרו גדולה יותר (האו"ר אינו מצטרף).

וזה לימוד חשוב בשבילנו שיש אנשים שבפנים מלאים אוויר ורק מבחוץ נראים כאנשים גדולים וחשובים, אבל העיקר הוא איך נראים בפנים.

◀ **שאלה:** יש לו ספק ברכה, כגון ספק ברכת "בורא נפשות", האם יכול לבקש מאחר שמברך ברכה אחרת שיכוון להוציא ב"ברוך... מלך העולם" וחברו יסיים את הברכה שלו והוא יסיים את הברכה האחרת?

תשובה: אם אין לו עצה אחרת יכול לעשות כן, אע"פ ש"א שאין שומע כוונה על חצי ברכה, ה"מ כשהמברך אומר רק חצי, אבל אם המברך אומר את כל הברכה אפשר לכוון לצאת ממנו אפילו חצי ברכה.

תשובות מהגאון רבינו נסים קרליץ זצ"ל

◀ **שאלה:** מצוי היום שמוכרים פירות חתוכים לפרוסות ומסוכרים בסוכר, ולא ניכר צורת הפרי, האם נשתנה ברכתם?

תשובה: זה נחשב שניכר צורת הפרי, והרי אם יגידו לו מהו הפרי יבחין שזה הפרי ולכן יש לברך ברכתו הרגילה של הפרי.

◀ **שאלה:** פירות כתפוחי עץ, בננות וכדומה שריסקום או שעשו מהם ריבות, האם יברך ברכתם כרגיל?

תשובה: כל זמן שניכר תואר וצורת הפרי מברך ברכתו הראויה, אבל אם ריסקם עד שאין ניכר תוארם וצורתם, ובפרט כשעושה מהם ריבות, יברך עליהם "שהכל".

◀ **שאלה:** רסק פירות שברכתו "שהכל" האם מועיל לקחת חתיכת פרי ולברך עליו ברכת "בורא פרי העץ", ולפטור ע"י זה את הריסק?

תשובה: כיון שמעיקר הדין אם בירך "בורא פרי העץ" יצא, מועיל לקחת פרי וע"י זה לפטור את הריסק.

◀ **שאלה:** שקדים או בוטנים שרוב העולם אוכלים אותם קלויים ולא חיים, האם נחשבים כפרי שכן הרגילות לאוכלו דווקא קלוי ולא חי, ולפי"ז נשתנה ברכתו, שאם יאכלנו חי יברך "שהכל"?

תשובה: כיון שעל ידי הקלייה זה לא משתנה לדבר אחר אלא רק עושה אותו ליותר טוב, ואפשר לאכול כך וכך, מברך עליהם בין חיים ובין קלויים אותה הברכה.

◀ **שאלה:** הדין הוא שיין פוטר כל מיני משקין, האם זה פוטר גם משקים כדוגמת מרק שיש לו חשיבות בגלל הירקות שהתבשלו בתוכו?

תשובה: כיון שלמעשה המרק הוא משקה גמור ושיעורו לברכה אחרונה הוא ברביעית ככל משקים, א"כ ברכת היין פוטר את המרק.

◀ **שאלה:** סלט פירות המעורב בדברים שברכתם "בורא פרי העץ" ו"בורא פרי האדמה", והדין בתערובת שמברך לפי הרוב, איך ניתן לקבוע אם זה מוגדר כתערובת?

תשובה: גדר תערובת הוא שאם יקח את האוכל בכפית יעלו לו בכפית משני המינים, אבל אם אוכלים כל חתיכה בפני עצמה אין זו תערובת.

◀ **שאלה:** האוכלים פירות ט"ו בשבט בתוך הסעודה ומביאים גם זיתים, האם יברך עליהם בתוך הסעודה, או שנחשב כדברים הרגילים לאכול בסעודה שאין מברכין עליו?

תשובה: מסתבר שיברך על הזיתים בתוך הסעודה כיון שמביאים את הזית לזם מנהג אכילת פירות ולא מחמת הסעודה, ע"כ יש מקום לברך על זה מה שהוא באמצע הסעודה. ואמנם אם אוכל הזית בלחם ודאי א"צ ברכה.

◀ **שאלה:** מי שברך על פרי "בורא פרי העץ", והיה על השולחן עוד מין פרי שברכתו ג"כ "בורא פרי העץ", שלא ראה אותו ולא כיוון עליו, האם צריך לחזור ולברך עליו?

תשובה: אין צריך לחזור ולברך על הפרי השני כיון שהיה על השולחן.

◀ **שאלה:** אם עוסק באכילה והחליט בדעתו שאינו רוצה לאכול מין פרי אחד ממנין הפירות שלפניו, ואח"כ חזר בו ורצה לאכול אותו הפרי, האם צריך לחזור ולברך "בורא פרי העץ"?

תשובה: אין צריך לחזור ולברך, כיון שעדיין עוסק באכילה, וכך הדרך שלפעמים נמלך ואין זה היסח הדעת גמור.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הפסק בניגון שבע ברכות

שאלה שרים בברכת 'אשר ברא' בשבע ברכות. האם יש בזה הפסק, כיון שבאותו זמן המבורך שותק ולעתים מאריכים יותר משהיה כדי לגמור את כולה?
תשובה אין בעיה בזה, למרות שהקהל שרים ולא המבורך, כיון שהוא מעניין הברכה.

ולא דומה לדברי המשנה ברורה (פ"ד, ד) "לכתחילה נכון להיזהר שלא ינגן הש"ץ הרבה בברכת קריאת שמע, שיהיה בהפסק אחד כדי לגמור כולה, שאז יצטרפו הקהל להפסיק הרבה בשתיקה על ידו", כיון שבשבע ברכות ובהלל השירה היא חלק והמשך הברכה (עיון הלכה - נישואין קסב).

הפסק בניגון ברכת כהנים

שאלה האם נכון מנהגם של הכהנים בימים נוראים וברגלים לנגן בברכת כהנים, בשעה שהציבור אומר 'יהי רצון' להטבת חלום.

תשובה במקרה זה הנגון כהפסק, כיון שאף שנתקן לאמרו, אך הוא עניין אחר ואינו חלק מהברכה. אמנם יש לחשב זמן הברכה כולל אמירת הש"ץ, ברכת הכהנים, ואף עניית אמן בין הפסוקים. ונראה שכרוב המקומות הנגון לא אורך יותר מכל הברכת כהנים, ומיילא אפשר לנגן גם שם.

גדלות האדם בחיבור רגשות שמחה וכאב

בידי האדם לקבוע גודל הצער

המציאות מוכיחה שניתן לשלב את הרגשות גם יחד באותה עת, שהרי "לפעמים אותו מאורע שובר את האדם עד דכדוכה של נפש, ולפעמים כמעט ואינו מביא" (הגר"ה נריימן מכתבי התעוררות בספרו 'השתדלות מ'), הרי שבידי האדם לקבוע אם הצער ימלא אותו, או רק מעט מלבדו, והשאר יופנה לשמחה.

ומסיים לבאר "מה שאמרו (יזכ"ר, א) 'דאגה כלב איש ישיחנה - ישיחנה לאחרים וישיחנה מדעתו' ומסתברא דתרווייהו איתנהו, ואין להתעטף בניגון ולדבקה בו. אבל יש להסיר דעת ולחזור לחיים הרגילים במשנה מרין".

ע"פ דבריו חלק מעבודת האדם היא להמשיך את מהלך החיים ולא להתבוסס בצרתו ויגונו.

דברים נפלאים כתב שם (מכתב יא) "ולכן [בעת צרה] מלבד תפילה נרגשת מדי פעם, אין לסטות מעולם כמנהגו נוהג, וזו העבודה הרצויה לפניו יתברך. וככל שהאדם מצליח יותר במצבים הללו לנהוג כרגיל, הרי הוא עושה נחת רוח ליוצרו. ואמרו אצל שאל המלך כאשר לא שיעה מנהגו של עולם, גם לאחר שנאמר לו מחר אתה ובניך עמי (ש"ה) כותים כמו שאני מת - ד"ק" "ראו בריה שבראתי בעולמי" (ויקרא רבה כ, ז). על אחת כמה וכמה במצבים שכל העתיד עדיין לפנינו, ובמה שנקרא דרך הטבע. כללו של דבר יש להנחות את החיים במסלול הרגיל כאילו לא קרה דבר".

ביאר הגר"י **סרנא** (אחר האקף קל) "ראו כמה כוחו וגבורתו של שאל מלך ישראל וכמה נפלא כוחו לשלוט במידותיו. זה עתה נתבשר משמואל בשורה אימה ונראה בעוצמתה שנבהל מאד ממנה עד שנפל מלא קומתו ארצה. וכעבור רגעים ספורים כשעומד שוב עם שני מלווי, גדולי עולם בתורתם ובחכמתם, רגע השכיל להעלים לגמרי מה שבלבו ולכסות על מצבו הטרגי ביותר שעלי אדמות, ולהסתיר רגשת לבבו על צערו ויגונו העצום עד כדי שלא יוכרו עליו. והעמיד בפניהם פני אדם מאושר שנתבשר מהנביא בשורת ניצחון לו ולכל העם, ואשר בניו יאכלו פרי הניצחון. האין זה פלא?"

"וזהו שאמר עליו הקב"ה הנה הוא נחבא אל

בקריעת ים סוף ביקשו מלאכי השרת לומר שירה. אמר להם הקב"ה: מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה? (סנהדרין לט, ב). מואידך, אחת השירות הגדולות היא השירה ששרו בני ישראל בקריעת ים סוף. "משעמדת בים ואמרנו שירה לפניך, ביאור" נתיישרה מלכותך וכסאך נכון" (מדרש רבה שמות כז).

ויש להבין מדוע למלאכים אמר הקב"ה שלא לשיר, ואילו בשירת בני ישראל שש ושמו.

ביאר ראש ישיבת טלז הגר"מ בלוך (ויסרון אליהו רמח) "אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות" (רש"י בראשית יז, ב), וכאשר מלאך אומר שירה אין אצלו אלא שמחה, כי אין לו אלא לב אחד, ולא הסכים הקב"ה למלאכי לשיר שירה כשאנים מתייחסים כלל לכאב המוות הקיים אף הוא באותו רגע.

אך אדם האומר שירה על ניצחון איוביו, אין בזה חסרון של רחמים, כי אפשר שיהיה לבו מלא רחמים על הרשעים הגנעשים, ועם כל זאת הוא שש ושמו במפלתם ואומר שירה בשמחה עצומה.

אכן על האדם להיטמר לכל יאבד רגישותו לזולת בעת שמחתו ויתמקד רק בשמחתו בלא שיתן לבו לצער הזולת המתרחש באותה עת.

וכותב הגר"מ בלוך: "כאשר האדם שרוי ברגש הצער, אין ביכולתו להתעלות ולראות את צדדי הטוב. למרות שכשמתבונן לאחר מכן מרגיש בטוב שנעשה עמו בזה, משום שמדד טובה מרובה על מדת פורענות. אך בשעת מעשה מרגיש האדם יותר את רגש הצער ובה ליד פסימיזם.

אך אם יהיה לאדם הכח להרגיש אף הרגשות נוספות יחד באותה עת, ימצא תמיד את הטוב שבכל מצב. ולא רק כפי שאומרים אלו המגיעים לימי השחרות והזקנה שטובים היו ימי הנוער, ומה באים ליד עיניו.

לא! כל מצב החיים, הילדות הנוער, העמידה והזקנה, טובים הם לזה המכיר בטובה. ואף יום המיתה טוב הוא למבין ולמתעמק. רק אל ימסור האדם את עצמו לרגש של צער אחד, אלא ימצא את התועלת מכל מצב החיים ואז יעבוד את ה' תמיד בשמחה וכלבב שלם".

קול צהלה ורינה שפתנו אז תרננה

מכאן הארץ ומידות נשמיע. דגשי הלב בברכת מזל טבא נביע, מלא הטנא נעמים איחולינו. לראש כבוד מעלת ידידנו גברא רבא יקירא משופרא דעמיה, דרכיו אמונה מתהלך בתמימות ועובד את קונו באמת. מרבה כבוד התורה וכבוד שמיים. ומזכה את ישראל בכח פסיקותיו ודרך הוראתו. מיטיב לכת בדרכי אבותיו ליבו ער וקשוב לצרת אחיו בני ישראל ועומד לימין מוסדנו הק' בעצה ותושיה ומחזק ידינו מזה שנים ארוכות לטובת הווגות. מאזין לשועות המצפים לישועה. ומבין לכאבם של חשוכי הילדים

הגאון הגדול

רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

רב מרכז פ"ת וחבר ועדת ההלכה של בוני עולם

לרגל שמחת ליבו בבוא עת זידיים נישואי אפריון בתו הכלה המהוללה תחי' עב"ג הבחור החשוב כלי חמדה החתן יהודה הכהן רפפורט ג"ו בשעתו"מ

הא רעואו מן קדם אבותיו דבשמיא להשרות שבינתו שיעלה תיווג יפה לתפארת התורים והמשפחה הרוממה. יצו ד' איתכם את הברכה לרוות נחת במלוא חפניים מבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות בדרך ישראל סבא מתוך בריאות איתנה והרווחה גדולה. לגלגל על ידם עוד שנים רבות זכות קיום העולם ממש לשם שמים בשמחה ובטוב לבב. להשפיע אוהליכם אך טוב וחסד כל ימי חייכם עדי תנובון בשיבה דשנים ורעננים במנוחת הנפש ושלמות הגוף עד ביאת גוא"ל אמן

כעתירת וברכת

ארגון בוני עולם ישראל

בוני עולם
BONEI OLAM
מחיה וטוב לחשוב ילדים

הלכה למעשה

דרשת החתן בסעודה שלישית

שאלה איזו דרשה נחשבת 'פנים חדשות' בסעודה שלישית לברך שבע ברכות.

תשובה מרן הגר"ש אלישיב הורה שמה שכתב שלחן ערוך (פכ, ה) שבסעודה שלישית "הדרשה הוי כפנים חדשות", דווקא אם החתן עצמו דורש כמשמעות הכ"ח (שם), ואף אם ידרוש דרשן חשוב אחר, אין זה מועיל (שם רכז).

חתן וכלה שאיחרו לסעודה שלישית

שאלה חתן וכלה איחרו לסעודה שלישית ולאחר צאת השבת נטלו ידיים והצטרפו לסעודה והחתן דרש כנהוג. אמנם אצלם היה זה כבר מלווה מלכה, האם צריכים 'פנים חדשות' בכדי לברך שבע ברכות.

תשובה אין צריך פנים חדשות, כיון שהפנים חדשות הם לא החתן וכלה, אלא הסועדים בסעודה השבת שהחתן דורש בה (שם), וכיון שלקהל היתה זו סעודה שלישית, מועיל.

מזוזה בחדר קטן

שאלה חדר שיש בו ד' אמות על ד' אמות בצמצום, ויש בו שולחן מתקפל לאכילה הקבוע בקיר, שרוב שעות היום פתוח. האם השולחן נידון כחלק מהקיר וממנו משטח ד' על ד'.

תשובה אינו ממנו מוד' אמות, כיון שסוף סוף אינו הקיר עצמו אלא שולחן, וזאת ועוד שניתן להשתמש בשטח מעליו ומתחתיו. וכבר החזון איש (אורח חיים ק, כח) לא החשיב זאת לחלק מהקיר "יש לעיין בבית חרושת שמכונותיו וספסליה מחוברות לקרקע וקבועים". וכיון שהשולחן מתקפל, בוודאי אינו ממנו.

בדיקת מזוזה ע"י כל אדם

שאלה בדיקת המזוזה, האם צריכה להיערך דווקא על ידי מגיה מוסמך.

תשובה "מזוזות יחיד נבדקת פעמיים בשבע שנים" (שו"ע יורה דעה רצא, א). ובדיקה זו מועילה על ידי כל אדם, כיון שאינה להכשרת האותיות כנפסם הראשונה לאחר כתיבתה, אלא רק לוודא שלא הישמשו האותיות. כמבואר בפתחי תשובה (יורה דעה רצא, ג) "ענין הבדיקה לא בעי מומחה הבקיא בחסרות ויתרות, אלא כל אדם יכול לבדוק, אבל על כל פנים צריך לפתח ולעיין בכל אות אם לא נרקב, כיון שעשוי להירקב ולבלות באורך הימים".

לברך בשעה שבגדי מוטופים

שאלה התלכלכו בגדי או נעליו במי רגליים, האם יכול לברך ולומר דברים שבקדושה.

תשובה א. אם הבגד העליון לא התלכלך, מותר, כיון שמכוסה בבגדו (שלחן ערוך עה, א). מי רגליים על בגד פנימי, קל יותר מצוואה על בשרו המכוסה בבגד שאסור לכתחילה (שם עה, ד).

ב. כשרטב הבגד העליון או נעליו אסור, ובלבד שיש בהם "טופח על מנת להטפח", כלומר, רטובים עד שהיד תרגיש ברכיבות (פכ, ב הג"ח).

ג. כשבגדי התריטבו בטופח על מנת להטפח, יכול לבטלם על ידי שריטב את המקום במעט מים, כיון שאינם בעין רק בלועים בבגד (משנה ברורה פכ, ד), אמנם יש להעביר את המים על כל השטח הרטוב.

ד. אף בשבת מותר לעשות כן ולהריטב בגדו במים, כיון שהוא דרך לכלוך ואין מונעו לנקות אלא רק לבטל המי רגליים (אורח חיים, י הג"ח).

ה. רטיבות על נעליו, למרות שהיא נראית בעין, כיון שאינה אלא מעט, אינה צריכה רביעית כדי לבטלה, אלא די במעט מים מרובים מהם (משנה ברורה פכ, ז).

ו. אם הבגד העליון נרטב באמצע תפילת שמונה עשרה, אינו צריך להפסיק תפילתו ורשאי לסיימה, כיון שאיסור מי רגלים מדרבנן וקל מצוואה (שם עה, ב).

שמחה ובכי של צער, כאשר כתוב אחד אומר "עו וחדווה במקומו" (דברי הימים א טז, כז), ומאידך כתוב אחר אומר "במסתרים תבכה נפשי" (דמיון יג, יז). מיישבת הגמרא (תענית ה, ב) שבחדרים הפנימיים מבכה בצער, ובחדרים הפנימיים שרוי בעוה וחדווה, ומשמע שכל זה הוא באותו זמן.

הרי שהדרך הנכונה להתמודדות עם הצרה, היא הדבקות בדרכי הקב"ה, המשלב שמחה ובכי גם יחד, ואמנם מראה כלפי חוץ עוז והדרה במקומו.

דמעות במסתרים

לאחר שהתיימתי בהיותי ילד כבן אחת עשרה, גידלה אותנו הסבתא הרבנית בילא רחל קוק באווירה שמחה. ביום נישואי שאלתיה איך יכלה לא לבכות אף פעם בפנינו הילדים, לאחר האסון הטראגי בו שכלה את הוריה - בנה וכלתה יחד עם שניים מנכדיה.

ואמרה שנתן לה הקב"ה את הכוחות לא להראות בפנינו את צערה, וכשהיתה עמונה התאמצה להסיר ממהשבותיה את אכלה הגדול, שהרי ילדים בריאים צריכים לגדול בבית שמח, ולא בבית של טרגדיות. אמנם העידה שביללות הרטיבה את הכרית בדמעות.

שילוב בין שני הכוחות גם יחד מוצאים בקריעת ים סוף, שם כאמור הותר לבני ישראל לשיר תוך כדי הצער על שמעשי ידיו הטובעים בים. וכיון שקשה זיווג של אדם בקריעת ים סוף, מצאנו בכתובים לשון המתייחסת לזיווג המשלבת בכי ושירה.

מילה מיוחדת הקיימת רק בלשון הקודש - "אלוקים מושיב יחידים ביתה", מוציא אסירים בכושרות" (תהלים סח, ז). ומבאר המדרש (ויקרא רבה, ח, א) "זהו בכושרות - בכי ושירות, מאן דבעי אומר שירה, ומאן דלא בעי בכי". אמנם בסנהדרין (כב, א) מבואר שהפסוק נאמר על זיווג שני, אך נראה שככל זיווג משולבת הבכיה יחד עם השמחה.

אמנם לגוף קיימות מוגבלות, אך "הנפש לא תמלא" (קהלת ג, ז) ותכונות הנפש, חלק אלוך ממעל, אין להם גבול. עד שיכול האדם להכיל את שילוב הרגשות.

ועבדי ה' אשר כל תחושותיהם ממוקד אמת, וממוקד פנימי מלא בחיות, הם היכולים לשלב שתי תחושות בעת ובעונה אחת בבחינת "גילו ברעדה" (תהלים ב, א), בשונה ממי שכל תנועותיו הם חיצוניות בלבד, שלא יצליח לשלב ביניהם.

הכלים (שמואל א, כב) שידע שאול להביא עצמו ולהצניע ולכסות מה שבנפשו. הנהגה זו היא פלא כל כך גדול עד שהקב"ה בכבודו קרא לפמליה של מעלה ואמר להם ראו בריה שבראתי בעולמי".

מאת ה' היתה זאת

לאחר שכבשו הקומוניסטים את ליטא, החלה לנשב רוח כפירה רח"ל, וכאשר נודע לראש ישיבת טלו הגאון רבי אליהו מאיר בלוק, שאחד הספרים היהודים ממשך לעבוד בשבת קודש כביום חול, למרות שכל הגערות והדיבורים נפלו על אזני האטמוזות, וביקש מהמתפללים עם תום התפילה לצאת אל מול המספרה ולהביע מחאתם על חילול ה' הגדול.

ובראותו שהיהודי הפוקר לא שת לבו גם לזאת והמשיך בעבודתו כאילו לא אליו מכוונת המחאה, נכנס לתוככי החנות וסטר על פניו בעוצמה.

עם יציאתו הסבירו לו מקורביו שכיון שהיכה אדם על שמירת השבת, עונשו בידי הקומוניסטים יהא מוות או לכה"פ גלות בסיביר. וכיון שקר אפילו לא שב לביתו, אלא ביקש להודיע לבני משפחתו שהוא בורח לאמריקה, ויבואו אחריו. ועוד בעיצומה של השבת עזב את טלו, וברח בדרך נס לקליבלנד בארה"ב, שם הקים את ישיבתו הרמה. מה שהתברר לבסוף כי מאת ה' היתה זאת והסמירה היא שהצילתו מהכיליון יחד עם בני משפחתו.

לאחר השואה האיומה, עם תום סעודת הפורים לאחר ששמח עם בני הישיבה בעוה וחדווה גדולה, ניגשה אליו אשה ותמונה בפניו איך ייתכן שהוא מפגין שמחה כה גדולה כלפי חוץ, בשעה שלבו מלא בעצב ויוגן על איבוד משפחתו, תלמידיו וכל רבבות עמך בית ישראל באדמות אירופה, והוסיפה שמסתבר שכל שמחתו רק חיצונית ולא שמחה אמתית מושלמת.

את תשובתו העלה בכתביו (שעורי ופני דעת פכ) "אמרת לה כי באמת כשנזכרים בצרות אשר עוברות על כל יקירינו, יכאב הלב. וטרם אכלה לדבר, השלימה היא באמרה כי רק מן השפה ולחוץ אני מראה את השמחה. אז הרגשתי מה גדולה טענות של האנשים אשר לא יבינו אותנו, כי שמחה מעושה לא תועיל כלום. אדרבה דווקא מעומק הלב תפרוץ שמחה אין קץ, וזאת זה עלינו להבליש לפני תלמידינו".

והוסיף כי אף אצל הקב"ה מצאנו שמשלב

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנחה בעלון באמצעות נדריה. בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 38

פרשת בשלח תשפ"ב

אין עוד מלבדו - קריעת ים סוף

א כשמתבוננים בפרשת בשלח זה נראה שתי מהדורות של יצ"מ, שקודם כבר יצאו מצרים ביד רמה, אבל פתאום "יוסיב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף", צריכים לחזור לים סוף. ועוד יותר, כתוב בפסוק ויחננו לפני פי החירות, שיחזור, ואז "אמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ...". הרי כבר גמרנו עם פרעה, הוא כבר שלח את כל ישראל לגמרי. מה חסר עד עכשיו, שעכשיו מתחילה מהדורה שניה של יציאת מצרים?

וכן מה שאמר הקב"ה למשה "ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'", צריך להבין, הרי כבר ביצאת ראשונה נאמר "וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם", ומה התחדש בקריעת ים סוף, כמו שרואים בחז"ל שצריך להזכיר את שניהם, גם את יצ"מ וגם את קריעת ים סוף.

ב והנה בספרים מביאים את דברי הזוה"ק שמדבר על העבודה שהיתה לישראל בעמדם על ים סוף, ומקדים זוהר בסיוד הידוע של "אתערותא דלתתא", "דבכל יומא בעי אחאזה עובדא (להורות המעשים) ולאתערותא אתערותא ממה דאצטרך (לעודד התעוררות כפי עבודת היום), ובשבת במל דשמיא ובקדושתא דימא (בשבת צריך להתעורר בענינים רוחניים ובאמירת קידוש היום)", כידוע שהקב"ה מנהיג את עולמו עם "מעשי התחתונים, ובמעשי המצוות אנו מעוררים את התנהגה למעלה לטובה.

אמנם ממשיך זוהר ואומר "אתא חזי (אבל בא וראה), הכא כד אתקריב פרעה לאגחא קרבא בהו בישראל, בההוא זמנא לא בעי קודשא בריך הוא דיתעורר ישראל אתערותא לתתא כלל, דהא אתערותא לעילא הוא, דהא אבהו אקדימו ואתערו אתערותא דא לעילא, וזכתא דלהון קאים קמיה ולא בעא קודשא בריך הוא דישאל יתערון לתתא כלל דהא הוא דכתבי ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, תחרישון ודאי ולא תתערון מלה דלא אצטרך לכי".

ונסיף ונבאר, שהנה כבר הזכרנו את דברי הרמח"ל שהעולם עבר שינוי מהותי בזמן יציאת מצרים, שהרי התנהגה הקבוצה שבה אמורה הבריא להתנהג היא הנחגת "שכר ועונש" שתליה במעשי התחתונים, ואין שום דבר בא מלמעלה בלי התעוררות התחתונים, כמו שמצאנו בירידת הגשמים שלא ידדו עד שביקש עליהם אדם הראשון, וכן בעוד מקומות, וא"כ נברא העולם בלי שום התעוררות? התשובה על זה "עולם חסד יבנה", ובאמת גם אחר כך עד שלא נהיו ישראל לעם הכל היה בבחינת עולם חסד.

אבל ביציאת מצרים הכל השתנה, כי אז נולד עם ישראל ואז התחיל העולם לעבוד להתנהג של שכר ועונש, שיישראל מנהיגים את כל הבריא, ועדיין לא נקבע אמרי עד מתי תורה שאז נתן להם הכח שבמעשים יפעלו וישפיעו בכל הבריא כמו שנתבאר.

ומה יפעל את יצירת עם ישראל? על זה אמרים חז"ל שנתן להם הקב"ה ב' מצוות שיתעסקו בהם, אבל הקשינו שבשביל לעשות את המצוות בעצמם הם כבר צריכים להיות עם ישראל, והתשובה לזה 'באין כאחת', שביצ"מ היה ג"כ חסד מיוחד, שעם ישראל יכולים להצטוות, ותוך כדי הציווי להתקדש בקדושה, והיה כאן את הכח שהמצוות האלו מקדשים אותן, והם יכולים לעשות את המצוות ולהתקדש כאחת על ידיהם.

ואם כן, כל זה לא ביציאת מצרים, אבל לגבי קריעת ים סוף נראה בזוהר לא כן, אלא שם חזרו בחזרה למצב של החסד הגמור, שהם לא צריכים להתעורר מצידם כלום, אלא הקב"ה פועל הכל באיתערותא דלעילא. והדברים כמוהו צריכים הבנה, מדוע נעשה כך.

ג והנה התעוררות שבנפח"ח (שע"א פ"ט) מפרש לנא"ל לא כביאר זה, שאחרי שביאר בארובה את היסוד שהתנהג הבריא היא על פי מעשיהם של ישראל, ביאר לפ"ז את דברי הקב"ה למשה "מה תצטק אל דבר אל בני ישראל ויסעו", שבא לומר לו שקריעת הים תליה ועומדת כפי אמונתם של ישראל, "שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבחון ויסעו הליך ונסוע אל הים סמוך לכם לא ירא מניצם בטחונם שרדי יקרע לפניהם, אז גרמו ע"ז התעוררות למעלה שישעיה להם הנס ויקרע לפניהם".

ורואים בדבריו שבודאי גם בקריעת ים סוף היתה ההנהגה על פי מעשיהם של ישראל, ואם כן צריך לדעת אין יתיישבו בדבריו עם דברי זוה"ק שקר"ס אינה תליה באיתערותא דלתתא.

ד כתוב במדרש שה"ש "ייתי בחגיו הסלע בסתר המדינה, הראיני את מראיך השמיעני את קולך". על מה הולך הפסוק הזה? אומר המדרש "תני דבי ר' ישימעאל בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין, ליונה שברחה מפני הנץ, הנץ טורף וממהר יותר מהיונה, מה עשתה? "וכנסה לנקיק הסלע ומצאה שם הנחש מקנן, ונכנסה לפניו, ולא יתנה יכולה להכנס שעדני הנחש מקנן, תחזור לאחורה - לא תהי יכולה שהנץ עומד בחור", מה עושים? אם תחזור לאחורה תפוס אותה הנץ, אם תכנס הנחש בפנים. "מה עשתה היונה התחילה צוחה ומטפת באגפיה כדי שישמע לה בעל השוכן ויבא ויציל".

"כך היו ישראל דומים על הים, לירד לים לא היו יכולין - שעדיין לא נקרע להם הים, לחזור לאחוריהם לא היו יכולין שכבר פרעה הקריב, מה עשו? "ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' מדי וישועה ביום ההוא".

צריך להבין את הדבר שרואים כאן במדרש, שהקב"ה לוקח את בני ישראל דרך המדבר ים סוף, בשביל "ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה'", לגמור את העונש במצרים ואת ההצלה של עם ישראל. אז למה צריך להיות כזה מצב כמו אצל היונה שאין לה לאן לפנות, כך כאן אין להם לאן לפנות. כשהקב"ה רוצה להציל את עם ישראל, מתי חיי צריך להקדע? רק כשנחשון בן עמינדב מגיע עם 'מים עד נפש'.

ואומר ע"ז המדרש "ופרעה הקריב, מהו הקריב, שהקריב את ישראל לתשובה, כיון שראו אותם תלו עיניהם להקב"ה ויצעקו לפניו, שנא' וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחוריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' כאחתה צעקה שצעקו במצרים, כיון ששמע הקב"ה אמר להם אילולי שעשיתי לכם כן לא שמעתי את קולכם, על אותה שעה אמר יונתי בחגיו הסלע, השמיעני את הקול אין כתיב כאן אלא קולך, שכבר שמעתי במצרים, וכשצעקו בני ישראל לפני הקב"ה מדי וישועה ביום ההוא".

ה אלא נראה לבאר הדברים, שהנה כללות העבודה של עם ישראל היא בלימוד התורה וקיום המצוות המעשיות, ואין מתעסקים עם הטוב והרע אלא בעקפין שפן מביאים את כל הטוב ע"י המצוות.

אמנם כאן רואים מהלך שונה, שהנה אחר שיצאו ממצרים אמר הקב"ה למשה "דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירות וגו' ואמר פרעה לבני ישראל נבוכים הם בארץ וגו'", והיינו שמכיון שפרעה ומצרים שהם שורש הס' וחילוליו עדיין לא נעקרו לגמרי, היה צורך לפתות אותם ולגרות אותם לבוא ולהלחם בכדי להשפילם ולהכניעם, וזה היה ציווי מיוחד לישראל לעשות מעשה של השפלה בפני הרע (בעל צפון), בשביל לחזור ולהכניעו אח"כ, כמו היסוד של הדעת' שיחודו ה' בעולם מגיע מתוך התגברות הרע ופשתלת הטוב, שאח"כ ניכר היטב יחודו השלם ואיך שהכל היה תלכסלת של גילוי היחוד.

ועכ"פ היה כאן ציווי מיוחד מציינת את שבח ישראל בזה, כמו שדורשים חז"ל - "ענישן" כ, להודיע כחמתן של ישראל, שלא אמרו איך אנו חוזרים לאחורינו שלא לימס לבב ק"ו נשיגם בעטם (מלא אהנו ביכורים, אבל הטף והנשים הם חושבים), אמרו רוצין ולא וצין אין לנו אלא דברי בן עמרם".

וממילא בנין ש"דבר אל בני ישראל ויסעו" הוא המשך מאותה עבודה, אחרי שעשו מעשה הכנעה בפני הרע, כעת נדרש לעשות להיפך, לפעול את ביטול הרע, וזה רק ע"י מעשה של מסירות נפש לקדש את שמו ית', זו היתה עבודתם לקדש את שמו ית', כמו שמצינו האריות במדרש שהתווכחו השבטים מי ירד ראשון לים, עד שקפץ נחשון בן עמינדב ואחריו קצפו כולם (כפי שיטה אחת במדרש).

[ו] ויהנה מצוה זו של קידוש ה' אינה במהלך הרגלי של תרי"ג מצוות, אלא היא מצוה מיוחדת לזמן נסיון כשנדרש מהאדם להביע את מסירותו לקב"ה, ע"י כפייה של גויים או שאר מקדמים המבוארים בהלכה, וזו המצוה היא לאדם לבטל את כל כולו לקב"ה, שאין לי עצמיות כלל, ולכן אני מוסר את גופי לקב"ה, ובזה מקדש את שמו בעולם.

וכמו שמצינו אצל חגיגה מישאל ועזריה, שהתעצבו עם יחזקאל מה לעשות עם גזירת נבוכדנאצר להשתחוות לצלם, ויחזקאל שאל את הקב"ה ואמר לו "דבש"ע חגיגה מישאל ונעזריה מבקשים ליתן נפשם על קדושת שכן, מתקיים את עליון או לא, אמר לו איני מתקיים עליהם, ובכה יחזקאל בכי רב ובריא להם את תשובתו של הקב"ה, ענו לו "בין מתקיים בין שאין מתקיים אנו נתונם נפשיתנו על קדושת שמו", אבל מיד אחרי שיצאו נגלה הקדוש ברוך הוא ואמר לו "יחזקאל מה את סבור שאיני מתקיים עליהם? לא תפסי לאני עליהם בודאי! אין שכן ולא תימר להן מיד, אשבוב אותם מהלכין על תנומם".

והיינו שבזה שמסור את עצמם למלאך ללכת לנפש האש מתוך כוונה להשריף בו, דוקא בגלל זה ניצלו, ואין חיוני שישעו, ולא היה בזה מסירות נפש, ולא היו זוכים לכך. וכך מובא בספר "יוסף אומץ" (ס' תפס) שהמכין לקדש שמו יתברך, מובטח לו שיעמוד בנסיון ולא יכאיב, [וכן מובא בתשב"ט] "ס' תנו בשם מהר"ם "נשהאדם גומר בדעתו לקדש השם וימסור נפשו על קדוש השם כל מה שעשיון לו הן סקילה הן שריפה הן קבורת חיים הן תליה אינו כיבא לו כלום. ותדע שכן הוא שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באצבע קטנה באש היה צועק אפילו אם היה בדעתו לעכב עצמו לא היה יכול ורבים מוסרים עצמם לשרפה ולהריגה על קדוש השם יתברך ואינם צועקים לא איו ולא אבין".

וכן אמרו חז"ל בברכות (דף כ') "מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא? .. קמאי הוו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם", והיינו כנ"ל ש"ע"י מסירות נפש יוצאים ממערכת חוקי הטבע.

ואיתו הדבר צריך פרש במעשה של הקפיצה לים, שהיה בזה מסירות נפש כפשוטו, שלא קצפו על דעת שיקרע לפניהם, אלא רק מחמת שכן ציוה משה, וכמו שאמרו לפניו "אין לנו אלא דברי בן עמרם".

[ז] ויותר מזה, כשנאמר מבטל האדם את עצמו וכו', עולה למדריגה יותר גבוהה של ביטול כל המציאות, ע"י ההכרה האמיתית שאין בעולם כולו רק רצון ה', כמו שהארץ הנפה"ח שב"פ"ב שבאמת הכל הלא מלאך רק עצמאות אחרותו הפשוט ית' ואין עוד מלבדו שום מציאות כח כלל לא כחות הטומאה ולא שום כח שיועיל עולם ונבוא כלל. אלא שהוא ית' קבע כחם למעלה מכחות טבעי הכוכבים ומלות כדי שעל ידי זה יאה ביכולתם לעשות פעולות, אף גם לשנות סדרי טבעי המולות. ולכן אדם כ' חגיגה שידע ומשער בנפשו שזאת האמיתה קבעה בלבו לאמיתה שאין עוד מלבדו ית' שום כח כלל, ומדיבק עצמו בקדושת מחשבתו לבצע הכחות כולם אדון יחיד המלא כל עצמין ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל, נכון לבי בטוח בזה שלא ישלטו עליו פעולות הכפשים הנמשכים מכחות המוכרבה טמאה".

בזמן מלחמ"ה השנה הברסקער רב היה בורשא, ואח"כ אמרו שילוא תהיה משחררת, ומי שיהיה בויולט יוכל להמלא בויולט יום חמישים. וכל חבני תורה הגיעו כן, וחיפשו עגלה לרב מברסק. וכך נסעו והיה סכנה גדולה. אמר להם הברסקער רב לבניו, יש סגולה נפלאה שאומר הנפה"ח. [צריך לדעת שזה לא ה'ענינים' שנקרא אצלנו 'ענינים', ולא 'סגולה' שנקרא אצלנו 'סגולה'], וז"ל "באמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמת אין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלאך רק אחדותו הפשוט ית'". ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו מוסיף כלל על שום כח ורצון בעולם. לא מסתכל על כחות ומאורעות ודרכי ההשתדלות, "ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה". כן יסיק הוא ית' בידו שממילא יבטל מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל. זה לא ענין או קפיטל להגיד, אלא התבוננות עצומה שצריכה להיות, עמל של חיים בשביל להגיע לרצון אחד של כזו התבוננות, להתבונן שהכל זה רצון הש"ת, שום כח לא יכול להרע או להפריע לו.

ממילא אמר הברסקער רב לבניו, אנחנו נחשוב על זה וכן נעבור בשלום את כל המשמרות (ויכמון אין לנו מושג איזו דרגה היה לברסקער רב בזה). באמצע הדרך פתאום הגיע משמר ובקד את התעודות, והברסקער רב אמר לבניו אין עוד מלבדו, והרשעים הלכו.

ובספר "דעת יואל" מביא אבי זצ"ל את דברי המדרש"א בסוטה שכתב, דמה שנצרך לקרוע את ים סוף, היה רק בשביל שאר השטים שיראו לנפשם לירד לים, אבל נחשון בן עמינדב שקידש שם שמים ונכנס לים, בתוקף הבטחון שאין חילוק בין ים ליבשה ואין הכרח בשום טבע המוטבע לעשות היפך רצונו ית', בשבילי לא היה צריך קריעת ים סוף. [וביאור שם שזה היה הדרגה העליונה שזכו לה יוצאי מצרים שראו על חים מה שלא ראו יחזקאל בן בוזי, שהם ראו ביטול טבע ממש].

[ח] ולפ"ז צריך להסביר, שכל התהליך הזה של שני המצבים של יצ"מ וקריעת ים סוף, בא להעמיד בעם ישראל שתי מצבים ושתי דרגות. אבי זצ"ל מביא בספר שוכס חמשי רשות לא כנגד קריעת ים סוף.

צריך להבין ששאת השלב של יצ"מ, "עבדו עיני אותם" כ' מאות שנה, ובכ"י נמצאים בתוך הטומאה, גוי בקרב גוי, כעבור הבלוע, והיצירה שלהם ע"י העשר מכות, וכמו שביארו שזה בא ע"י ישראל בונים את היצירה שלהם ואת המצב שלהם. שהם באיתעורות דלתתא משתתפים, עם ישראל צריך לעשות בשביל זה משהו, וזה בדם פסח דם מילה, ונ"ח הגיע לדרגה של בני בכורי ישראל. ונעשו בקריעת ים סוף תהורה מלמדת אותנו עוד דרגה חדשה של אמונה. דרגה של אין עוד מלבדו.

זה מה שמלמדים אותנו בקרי"ם, שנחשון צריך לקפץ לים ולהגיע עד הנשימה, וצועק הושיעני אלקים, ויש כאן שבריר של שניה, שאם נחשון נעצר שניה יותר ומקדם ונפשה חשבון, מה יהיה. אין אני אלק? אז כבר לא יקרה הים, וכשמציאים במצב הזה של אין עוד מלבדו, אז דאוי האמונה האמונה שיש, וזו אין הים עומד בוטח, כי באמונה של אין עוד מלבדו אז גורמים שאין י, ברעו שהישראל נכנס לאמונה חזקה שאין עוד מלבדו, אז אין יבשה וים. ואין יבשה וים. וזו הדרגה של קריעת ים סוף. וזה באמת המטרה שהיתה כאן. שהיה עוד מהדרוה של יצ"מ, כי זה שתי דרגות.

- - - נערך מתכני תלמידים - - -

לתרומות ולתנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת קהלות יעקב < קטגוריות > "עולן חקרי לב"

או להשאיר הודעה ב"ק בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: ky688042@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו של"ט, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

- כל שיעורי רבינו של"ט א"ב ב"ק בית המדרש נפש החיים: 077-26-111-78 -

דתן ואבירים בקריעת ים סוף

ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ (יד ג') ופרש"י על בני ישראל, אבל בתרגום יונתן אי' וימר לדתן ולאבירים בני ישראל דמשתירו במצרים, ומבואר שדתן ואבירים נשארו במצרים ולא רצו לצאת ופרעה דיבר עמם על בני ישראל שהם נבכים בארץ והרי מצינו שדתן ואבירים היו עם בני ישראל במדבר בפ' קרח ועוד מקומות, ואין מובן שכיון שהיו עם מחנה מצרים שטבעו בים איך עברו את הים, ועל כרחך שאף ששבו המים על מצרים מ"מ הם ניצלו והוא פלא שנעשה להם קריעת ים סוף בפנ"ע, ואיזה זכות היה להם לזה.

והנה בפ' לך לך (בראשית י"ד י) ועמק השדים בארות בארות חמר וינוסו מלך סדם ועמרה ויפלו שמה, ופרש"י ומדרש אגדה שהיה הטיט מגובל בהם ונעשה נס למלך סדם שיצא משם לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינין שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע, ומבואר שהנס שנעשה למלך סדם שיצא מבארות החמר היה שוה לנס

שהיה לאברהם שיצא מכבשן האש, דאל"כ אין זו ראי' על הנס של כבשן האש, ונמצא שנעשה למלך סדם נס השוה לאברהם אבל לא משום זכותו אלא משום סיבה אחרת, כיון שהיו מקצתם שאין מאמינים בנס של כבשן האש וע"כ

נעשה לו נס, ומבואר שיש נסים שנעשים לאדם אבל אין זה משום מעלתו או זכותו אלא מסיבה אחרת, וכמו כן אפשר שגם מה שנבקע הים לדתן ואבירים אף שלא היה מחמת זכותם אבל היה מסיבה

אחרת כזו. שו"ר שהובא בשם מהרי"ל דיסקין שהק' איך לא מתו דתן ואבירים כמו כל הרשעים בימי החשך, ותל' דכיון שהיו משוטרי בני ישראל שהוכו בגלל בני ישראל ע"כ ניצלו, ואפשר שעפ"ז ל"ק גם הנ"ל.

ובסנהדרין נ"ט א' כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני - לזה ולזה נאמרה. לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח. ואנו אין לנו אלא גיד הנשה ואליבא דרבי

יהודה.

ובחיודשי רבינו יונה הק' שאפי' היה נאמר בסיני ל"ש לאסור לב"נ שהרי כתוב בתורה על כן לא יאכלו בני ישראל, ותל' שאין הכוונה בני נח ממש, אלא בני יעקב שנשארו במצרים ולא רצו לצאת, ואילו היה מצות גיד הנשה נשנית בסיני היו נאסרים בה כדין בני נח אבל מ"מ הם מבני יעקב, ולפ"ז אפשר לבאר ואמר פרעה לבני ישראל לאותם בני ישראל שנשארו במצרים.

כל הנשים אחריה בתפיש ובמחלת

ותקף מרים הנביאה אהרן אהרן אתה תהי' בידה נמצאן כל הנשים אחריה בתפיש ובמחלת. [טו כ]

הנה בפרשיות של יציאת מצרים הוזכרו משה ואהרן ולא מצינו למרים שהיה לה חלק בזה, ורק בשירת הים מצינו שמרים שרה עם הנשים.

אבל מצינו בס' מיכה פרק ו' פסוק ד (הפסרת בלק) כי העלתי מִצְרַיִם מִצְרַיִם וּמִבְתֵּי עֲבָדִים פָּדִיתִיךָ וְאֶשְׁלַח לְפָנֶיךָ אֶת מֹשֶׁה אֶהְרֹן וּמִרְיָם, ופרש"י את משה אהרן ומרים, ת"י משה לאלפא מסורת דינין, ואהרן לכפרא על עמא, ומרים לאוראה לנשיא.

ומצינו עוד בתוספתא סוטה פ"א ר' יוסי בר' יהודה אומר כיון שיצאו ישראל ממצרים נתמנו להן פרנסים טובים אלו הן משה ואהרן ומרים

בזכותן נתנו להם שלש מתנות באר ועמוד ענן ומן באר בזכות מרים עמוד ענן בזכות אהרן מן בזכות משה מתה מרים בטלה הבאר וחזרה בזכות משה [ויעו' תענית ט.].

ובמכילתא אי' וכי מנין היו לה תופים ומחולות במדבר אלא הצדיקים היו מובטחים ויודעים שהקב"ה עושה להם נסים וגבורות עת שיוצאין ממצרים התקינו להם תופים ומחולות, וכ"ה בפירקי דר' אליעזר פרק מ"ב, ובביאורי הרד"ל כ' שאין מובן מה שייד התקינו מחולות, אלא צ"ל שמחולות היינו כלי ניגון ולא כהתרגום חינגין, ומיהו רש"י כ' מנין היה להם תופים ולא הזכיר מחולות.

והנה בתהילים נ"ג למנצח על מחלת משכיל לדוד וברש"י על מחלת שם כלי שיר, ד"א על מחלתן של ישראל כו', ואבן עזרא הביא שיש מפרשים שהוא כמו חליל ודחה פי' זה, וע"ע בתהילים פ"ח שיר מזמור לבני קרח למנצח על מחלת לענות משכיל כו' ושם פי' רש"י על מחלת לענות על חולת אהבה, ובמצודות פי' שם ג"כ שהוא כלי ניגון, ולהפי' שמחלת הוא כלי ניגון הוא ע"ד הנ"ל שמחולות הם כלי ניגון. שוב הראוני בס' שלטי הגבורים לרבי אברהם הרופא פרק חמישי שהאריך אודות כלי ניגון שנקרא מחול, גם הראוני בפ' ר' בחיי לפ' תשא על הפסוק וירא את העגל ומחולות פי' שהוא כלי ניגון ע"ש שהאריך בזה.

מחיקת השם

ט"ו כ"ה ויצעק אל ד' וירה ד' עץ וישלך אל המים וימתקו המים כו' ובתרגום יונתן ואחיה ליה ד' אילן מריר דארדפני וכתב עליו שמא רבא ויקירא וטלק לגו מיא, והנה בסוכה (נ"ג ע"א) בשעה שכרה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא אמר דוד מי איכא ידיע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדיה בתהומא ומנח כו' נשא אחיתופל ק"ו בעצמו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום לכל העולם כולו על אחת כמה וכמה כו', וק' למה לא הוכיחו ממה שמשה הניח בתוך מי מרה עץ עם שם ד'.

ובלא"ה הק' שם האחרונים משבת דף ק"כ ע"ב הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו הר"ז לא ירחוק ולא יסוך כו' נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל ר' יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף שאני התם דאמר קרא ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לד' אלקיכם עשייה הוא דאסור גרמא שרי, וק' א"כ מה נסתפק דוד, וע' בזה בערוך לנר, וגם הביא בילקוט ר"פ בשלח סי' רכ"ז ויש אומרים נטל חרס וכתב עליו שם המפורש והשליך ליאור מיד צף ועלה ארונם של יוסף והק' בזית רענא א"כ מה נסתפק דוד ע"ש. וע' בשו"ת שבט הלוי ח"א סי' מ"ד אודות מי שהיה כתוב שם הוי"ה על ידו איך יעשה בנטילת ידיים.

הפטרת בשלח

ודבורה אשה נביאה אשת אֶשֶׁת לַפִּדְיוֹת היא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַקֵּיא.

ובתו' ב"ק ט"ו דנו אם אשה כשרה לדון והק' מדבורה וכו' דהיו מקבלים אותה עליהם משום שכינה, ובתו' נדה נ' ע"א כ' "ודבורה היתה דנה ע"פ הדיבור, אי נמי לא היתה דנה אלא מלמדת להם הדינים".

והנה בגיטין ה' ע"ב מחלוקת במביא גט ממדינת הים שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בפני ג' או בפני ב' והשליח מצטרף עמהם, ואי' שם דמר סבר כיון דאשה כשירה להביא את הגט זמנין דמיינתא ליה איתתא וסמכי עלה ואידך אשה מידע ידעי ולא סמכי עלה, ולכא' מוכח מגמ' זו שאשה פסולה לדון, וע' רש"ש ב"ק שם.

אבל כ"ז לגירסתנו זמנין דמיינתא ליה איתתא, אבל בתו' הרא"ש הביא גי' זמנין דמיינתא ליה איה והיינו שהאשה עצמה מביאה גיטה והיא אינה כשרה לדון, ולפ"ז ניהא דהיא עצמה ודאי פסולה לדון משום שהיא בע"ד, ובאמת שהראשונים נתקשו על גי' זו למה נקטו שמה היא מביאה שהוא באופן רחוק כמבואר בדף כ"ג ע"א ולא נקטו חשש המצוי יותר שמה תביא אשה סתם, וי"ל ע"פ הסוברים דאשה כשרה לדון וע"כ נקטו בדוקא רק את החשש שמה תביא היא בעצמה.

✽ מראות הצבאות – דף היומי ✽

במו"ק ג' ב' הק' גבי תוספת שביעית והני הלכתא נינהו קראי נינהו, ובדף ד' א' אי' אלא אמר רב נחמן בר יצחק כי גמירי הלכתא למישרי ילדה, קראי - למיסר זקניה. וכיון דהלכתא למשרי ילדה לאו ממילא זקניה אסירה.

והנה בקדושין ל"ט א' ספק ערלת חו"ל לקולא, ובפמ"ג ס' ל"ב ס"ק כ"ז במש"ז דן אם ספק הלל"מ לחומרא וכן ע' בפתחיה לה' טרפות. ובחכמת אדם בסוף שער הקבוע בדיני ס"ס אות ט"ו הביא שזה מחלוקת אם ספק הלל"מ לקולא או לחומרא ורק בערלה לקולא, וכן ע' מצפה איתן הוריות ו' שנקט שספק הלכה למשה מסיני לא נאמר בה דין ספק דאורייתא לחומרא מה"ת,

ולפ"ז צ"ע מה הק' בגמ' דהואיל וילפי' דילדה מותר בתוספת שביעית למאי איצטרך למיסר זקנה, והרי נפ"מ שאם רק מוכח הראי' מהלכה למשה מסיני הרי ספק לקולא, ומשום קרא ספק לחומרא,

תוספת שביעית בזה"ז

במו"ק ד' א' אי' בד' ר"ג שאין תוספת לשביעית ור' יוחנן אמר ר"ג ובית דינו מדאורייתא בטיל להו מ"ט גמר שבת שבת משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין אף כאן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין, וכו' בתוד"ה מה ואי קשיא והא מפקינן מקרא במס' יומא פרק בתרא (פא:) דצריך לעשות תוספת גבי שבת בין בכניסתה בין ביציאתה להוסיפה מחול על הקודש, איכא למימר ההוא פורתא לא קא חשיב כיון דלא הוי אלא כל שהוא וכי ההוא שיעורא נמי יהא מודה ר"ג דצריך להוסיף, ומבואר בתו' שלכו"ע יש תוספת לשביעית בשיעור תוספת כמו לשבת, ולפ"ז נמצא שקודם שביעית זמן מועט יש דין תוספת שביעית, ולכא' אין בזה שום נפ"מ כיון שיש תוספת ליו"ט של ר"ה, ובלא"ה אסור בכל עבודות שביעית משום איסור יו"ט.

וי"ל דהנה בתו' גיטין מ"ד ב' כ' בד"ה שנתקווצה דשביעית לא מיפטר משום מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולפ"ז שפיר יש נפ"מ בדין תוספת שביעית שבזה אסור גם מלאכה שאינה צריכה לגופה משא"כ משום תוספת שביעית אינו אסור בזה, שו"ר במצפה איתן שכ"כ בשם חמד"ש דנפ"מ למלאשצ"ל, וכו' שכן מבואר בתו' גיטין וכן בתו' מו"ק י"ג, וע"ע בתו' סנהדרין דף כ"ו א' ד"ה לעקל. (והנה ע' בפני' שבת דף מ"ו שצידד שבי"ט נאסרה כל מלאכה ולא ילפי' ממשכן ואין פטור במלאשצ"ל ובד' חמד"ש מוכח לא כן).

ב. עו"ל נפ"מ אם קיבל עליו תוס' שביעית ולא קיבל עליו תוספת יו"ט, והנה בתלמיד ר' יונה בברכות כ"ז ע"ב בשם ר' יעקב דאורליינש "שאע"פ שתוספת שבת די בכ"ש אפ"ה אם הוא מוסיף הרבה יותר בכלל תוספת הוי וחייב עליו אע"פ

שאפ"ל שאינו אלא מדרבנן אפ"ה אסור לעשות בו שום דבר כמו תוספת כל שהוא", והנ"ל יש לדון רק אם נימא דמה שמוסיף הרבה הוא מה"ת, דאם הוא מדרבנן אין נפ"מ בכ"ז.

ג. אלא שיש לדון ביו"ט שחל בשבת וקיבל עליו תוספת של אחד מהם אם מהני, ובמגילה ד' ב' מבואר דאין קורין המגילה בשבת שמא יעביר ד"א ברה"ר, ובחי' מהר"ל דיסקין על מס' מגילה שנדפסו בס' אהלים, הק' להמבואר בשו"ע שאפשר לקרות המגילה קודם ליל י"ד מפלג המנחה א"כ משכח"ל שיקרא בלא חילול שבת, ואף שאם קורא אז את המגילה נעשה אצלו שבת ואסור גם בעשית מלאכה אבל מ"מ אין בזה איסור סקילה, ובדבריו מבואר שאם קורא את המגילה מפלג המנחה נעשה אצלו אז פורים, וכע"ז מבואר בחת"ס או"ח סי' קצ"ה שהק' ע"ד הירושלמי היה כותבה דורשה ומגילה דהוכיחו בירושלמי דפורים מותר בעשית מלאכה והרי אפשר להעמיד בקריאה מפלג המנחה, ות' בחת"ס דאם פורים אסור בעשית מלאכה הרי אם קורא את המגילה מפלג המנחה היה נאסר אז במלאכה, ומשמע דהוי כמו תוספת יו"ט, ועוד מבואר בדבריו שבשבת שחל בה יו"ט או יו"כ אי אפשר לקבל תוספת של א' מהם בלא השני, וע"כ כ' דאם קורא את המגילה נעשה אצלו אז שבת. ועוד יש להוכיח כן גם משו"ת מהר"ל דיסקין קו' אחרון סי' ה' אות צ"ד גבי יו"כ שחל בשבת ושכח להזכיר שבת בנעילה שכ' שלהרמב"ם שאין תוספת בשבת אלא רק ביו"כ הרי משכח"ל שמתפלל נעילה גם אחר השבת וע"כ אין מחויב בהזכרת שבת, ואם אפשר תוספת של א' מהם הרי לכו"ע משכח"ל שנהג תוספת ליו"כ ולא לשבת, ומוכח שא"ל לחלק ביניהם.

ושמעתי ש"ל עוד נפ"מ להסוברים שאם אחר עבד בקרקע שלו עובר משום שביעית הארץ א"כ נפ"מ אם גוי עבד בקרקע שלו בתוספת שביעית דמשום יו"ט ל"ש ומשום שביעית איכא.

ד. ויש לדון עוד לענין ירקות דאזלי' בתר לקיטה לקדושת שביעית והשתא אם הגיע זמן תוספת יו"ט ושביעית ונתלשו הירקות ע"י גוי או ע"י ישראל לר' הסוברים שקצירה מותרת ביו"ט לצורך או"נ, (ע' תו' ביצה ג' א') או נקצרו באיסור, והשתא משום תוספת שביעית אפשר שיהא עליהם קדושת שביעית, אך יל"ע אם קיבל תוספת שביעית יותר מהחייב אם נימא שלגבי יחול קדושת שביעית על ירקות שנתלשו באותו זמן וצ"ע בזה.

✽ לצבא צבא – ט"ו בשבט ✽

מצינו חשש בהיאסף עם לאכילת פירות בט"ו בשבט [ובכל השנה]

ודע דחייב זימון הוא דוקא כשאכלו פת שחייבין עליו בהמ"ז אבל אם אכלו פירות ואפילו הן משבעה מינים לא כדק"ל בסיומן ר"ג דאין זימון לפירות ויש מחמירין בו' מינים להצריכו זימון ולכן טוב שלא יקבעו ג' ביחד על ז' מינים כדי לאפוקי נפשין מפלוגתא. ב"ח. [משנ"ב קצצ ס"ק ו]. מאת העורך.

מצינו מאכל שעי' הטעם שנותן במאכל אחר משנה את ברכת עצמו

בגמ' ברכות לט מ"א דסלקא כסלקא ומיא דכולהו שלקי כשלקי, ובדף לח טרימא מהו כו' והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלייהו בפה"ע מ"ט במילתייהו קיימי כדמעיקרא, וברש"י ושם טרימא כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק, וכו' עלה התורה"ד סי' כ"ט דלרש"י כל מה דמסיק הגמ' לברך בפה"ע הוא דווקא שלא נתרסק לגמרי אבל אם נתרסק לגמרי ברכתו שהכל, והביאו הרמ"א להלכה בס' ר"ב ס"ז.

ומה שק' מהא דאמר' מ' שלקי כשלקי כ' הרא"ש בס' י"ח דיותר יוצא טעם הפרי בבישול מסחיטה דהוי זיעה בעלמא. וג"ז נפסק בשו"ע סי' ר"ה ס"ב על המים שבישלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן אע"פ שאין בהם אלא טעם הירק.

ומעתה נמצא יציבא בארעא וגיורא בשמיא, דמרק המצוי בימינו שמבשלים ירקות במים ואח"כ טוחנים היטב, שברכת הירקות הוא שהכל כמובא מהתרה"ד, ואילו המים ברכתם בפה"א מכוח הטעם שקיבלו מן הירקות, ובכה"ג לכא' אמרי' שהעיקר הוא הירקות [שהכל] והמים [בפה"א] טפל, וברכתו שהכל. והסכים לזה מו"ר וצהביו פניו. מאת העורך.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 48

דצ"ך עד"ש באח"ב – שלשה יסודות באמונה

בא תשפ"ב

כל כינה זה דבר מורכב מאד, ולכך שאל משה רבינו לקב"ה, האידן יתכן דבר פלא כזה שגרגיר עפר יהפוך לפתע להיות כינה, ואידן ייברא מעפר בריאה חדשה לגמרי של כינים.

ומה תשובה השיב הקב"ה לשאלתו: "אמר לו, מתחילה מים היה העפר שנאמר והארץ היתה תהו ובוהו ורוח וגוי' מרחפת על פני המים, וחשבתני על המים ומיד נהיה עפר, וכן אני גוזר וייעשה העפר כינים", פירוש הדבר, וכי העפר הזה היה כאן מתחילה? הלוא בתחילת הבריאה הכל היה מים, ואני הוא שעשיתי את המים לעפר, ואני הוא שעכשיו אעשה את העפר לכינים.

והמכוון הוא, שהרי בבריאת העולם ברא הקב"ה את עולמו במאמר פיו, שאמר יהי אור ונהיה אור וכן כל הבריאה, וזה אמר הקב"ה למשה, הלוא האמירה שלי היא שמחזיקה ומחיה את העפר כל העת, וממילא ברגע שאומר שהעפר יהיה כינים, מאותה סיבה שקודם הוא היה עפר כעת הוא יהיה כינים, כי גם העפר שהיה קודם לא מעצמו הוא עמד להיות עפר אלא האמירה שלי היא שמהווה אותו בכל רגע ורגע, וכאשר אני אומר שהוא יהיה כינים הרי שהוא יהפוך להיות כינים.

וכמו במכת כינים כן גם בשתי המכות האחרות – דם וצפרדע, אידן יכול להיות שיהפכו מים לדם, והרי התרכובת של המים רחוקה מאד מהתרכובת של הדם, המים מורכבים משליש חמצן ושני שליש ממן (והם סוגים שונים של גז), שני המרכיבים האלה כשהם מותחברים יחד נהפכים למים [וכשלמדתי בביה"ס במרוקו הראו לנו אידן מפרידים עי"י כלי מעבדה את החמצן והממן אחד מהשני והמים מתבטלים ונעלמים, ולאחמ"כ החזירו את החמצן והממן וחזרו שוב להיות מים], ומעתה יש להתפלא אידן יכול להיות דם מהמים, שהרי הדם זה תרכובת אחרת לגמרי, אותה פליאה שהתפלא משה רבינו אידן עפר נהפך לכינה יש להעמיד גם בדם – אידן דם יהפך למים.

שמה תאמר שהמים לא באמת הפכו לדם, אלא עשה הקב"ה שיחיה מראה המים כמראה הדם. זה אינו נכון, אלא המים הפכו בעצמותם להיות דם ממש, וראיה לדבר שהרי הדגים שהיו ביאור מתו וכמ"ש "והדגה אשר ביאר מתה ויבאש היאר", ומפני מה הדגים מתו, משום שהדגים צריכים חמצן לחיותם, ואמנם אין להם ריאות כדי לספוג האויר כמו שאר בע"ח, אך הם מקבלים את החמצן הזקוק להם מן החמצן הנמצא במים וכנ"ל, וכשנהפך היאור לדם מתו מאיליהם כל הדגים מחמת חוסר החמצן הנצרך לחיותם שהרי אין חמצן בדם, אבל אם תאמר שלא היה זה דם ממש אלא רק צבע של דם מפני מה מתו הדגים, ועל כרחך מוכח מזה שנהפכו המים להיות דם אמיתי ממש, ואם כן עולה הפליאה כיצד הפכו המים להיות בריאה אחרת לגמרי – בריאה של דם.

אכן הפליאה הזו נובעת ממחשבה שאמנם השם ברא את המים אבל כעת הם כבר עומדים בכוחות עצמם, ועל זה יש להתפלא כיצד פתאום הם הופכים לדם. אבל זה גופא מלמד אותנו הקב"ה במכת דם, למען תדע כי אני השם – שאני מהווה את המים האלו בכל רגע ורגע, וממילא ברגע שאני מפסיק להוות כאן מים – אין מים, וברגע שאני מתחיל להוות כאן דם – נהיה דם. ולא כמו שחושבים האנשים, שהקב"ה הפך את המים לדם, אלא מכיוון הקב"ה מהווה את המים כל רגע הרי הוא אומר

עשר מכות הביא הקב"ה על מצרים, שבע מכות כתובות בפרשת וארא ועוד שלוש מכות בפרשת בא, בפי' וארא כתובות המכות דם צפרדע כינים ערוב דבר שחין וברד, ובפרשת בא ארבה חושך ומכת בכורות.

והנה בהגדה של פסח מובאים דברי רבי יהודה שהיה נותן בהם סימנים: דצ"ך עד"ש באח"ב. ויש להבין כוונתו, וכי נתנית ראשי תיבות גרידא בא לומר כאן?

ומו"י הגה"צ רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל בהקדמה לספרו קיצור שו"ע כתוב שם לבאר דברי רבי יהודה הנ"ל, ועניינים אלו היה דורש ברבים להחזיר האמונה בלבבות, להאמין במציאות השם יתברך, שהוא מהווה ומחיה את כל הבריאה, וכל מה שאנו לומדים מהמכות, וכפי שיבואר [וזה גם היתה הדרשה שלי ושל אחי בבר מצוה שלנו, כי הרבה עיקרי האמונה כלולים בה].

תורף דבריו הוא, כי כבר בתורה עצמה מצונו חלוקה זו של שלש קטגוריות, דצ"ך, עד"ש, באח"ב, כי בכל אחד מאלו אמרה התורה לימודים אחרים מה שיש ללמוד מהמכות. בראשונות נאמר: "וידעו מצרים כי אני ה'", "בזאת תדע כי אני ה'", הפירוש ב"כי אני השם" הוא שהוא ית' מהווה את כל הבריאה, מחדש ומחיה את הבריאה בכל רגע ורגע. ואת היסוד הזה רואים בשלש המכות הראשונות וכמו שנבאר.

במכות האמצעיות נאמר: למען תדע כי אני השם בקרב הארץ. וזה מלמדנו על כך שהקב"ה יודע ומשגיח ומנהל את כל העולם בכל רגע ורגע, ושליטתו מוחלטת לגמרי בכל הבעלי חיים ובכל מאורעות העולם, וכל מה שמרחש כאן בכל פרט ופרט הכל בהשגחה מכוונת.

והמכות האחרונות מלמדות אותנו עוד רובד בכוחו וגבורתו של הקב"ה, שהוא שולט אפילו ברוחות שהם דבר שאין ליד אדם שום יכולת לגעת בו או לשנות משהו ממנו, ועל זה נאמר בתורה: למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ. ונבאר בס"ד כל חלק וחלק מהיסודות הללו.

דצ"ך – כי אני השם

המכות הראשונות, דם צפרדע וכינים, מלמדות אותנו שהקב"ה מהווה ומחיה את הבריאה בכל רגע ורגע. לא כמו שיכולים לחשוב שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי בראשית ומאז העולם כבר קיים בכוחות עצמו, כמו נגר שמרכיב שולחן, שאמנם הוא נצרך בשביל לבנות אותו אבל לאחר שהשולחן כבר עומד שוב אין צורך בנגר כלל. הבריאה אינה כן, הקב"ה הוא מהווה ומחיה אותה בכל רגע ורגע, ואילו לא שהוא מקיים אותה אין לה שום יכולת להתקיים.

כיצד אנו לומדים את זה מהמכות?

הנה מצאתי מובא בשם מדרש הגדול שכאשר ציווה הקב"ה את משה והך את עפר הארץ והיה לכינים, אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם אידן עפר יכול להוציא כינים, דבאמת כשנתבונן דבר פלא הוא האידן יכול להיות שמעפר יהיה כינים, הכינה הרי זה בעל חי עם כל המערכות, מערכת כלי העיכול וכלי הדם וגם לב ועינים יש לכינה, מערכות גדולות נמצאים בכל כינה קטנה כזו, ואם כן איפוא אידן יתכן שהעפר יהפוך להיות כינים והרי

עכשיו במקום להוות מים אני מהווה דם, שאם הקב"ה מפסיק להוות את המים ממילא אין מים, ובמקום המים מהווה עכשיו ובורא דם חדש שיהיה במקום המים שעמדו.

וכך גם היתה מכת צפרדע, "ושרץ היאור צפרדעים", מהיכן באו כל כך הרבה צפרדעים, וכל צפרדע הרי הוא בעל חי מתוכנן היטב עם כ"כ הרבה מערכות ומהיכן יצאו כ"כ הרבה צפרדעים, ולפי הפשט בריש"י (פ"ח פסוק ב') משי"כ "ותעל הצפרדע" היינו להקט צפרדעים, ומהיכן היו כל הצפרדעים הללו וכי מיימי היאור הכילו כמות מרובה כ"כ של צפרדעים, אלא מכאן ראינו שהקב"ה מהווה את הבריאה בכל רגע ועתה הווה הקב"ה במקום מים מהווה עכשיו צפרדעים. וגם למי"ד שצפרדע אחת היתה ומתניה נחלים של צפרדעים ומילאה את כל מצרים, הרי דבר פלא הוא מהיכן יצאו כל הצפרדעים הללו, שאף אם היא היתה גדולה מאד ושרצו בקירבה הרבה צפרדעים קטנים, אך לא יתכן הדבר שהיו בקרבה כמיות אדירות כ"כ של צפרדעים. אלא גם מכה זו מלמדת אותנו "כי אני ה'", אני ה' שמהווה את הבריאה בכל רגע, וכמו שברא הקב"ה בששת ימי בראשית את הבריאה כולה ומהווה אותה בכל רגע, כך ברא הקב"ה עכשיו צפרדעים.

זוהי תכלית שלושת המכות הללו, דם, צפרדע כינים, "בזאת תדע כי אני ה'", ללמדנו שהקב"ה מהווה כל רגע את הבריאה, וכביכול כל רגע ורגע הבריאה נבראת מחדש.

"אני ה" – מהווה את העולם בכל רגע

וזכורני פעמים רבות שהיה מו"ר מרן הרב שך זצ"ל מדבר איתי להתחזק באמונה ממכת דם, שאיך יכול להיות מים נהפכים לדם, אלא שבמכת דם רואים שהקב"ה מהווה כל רגע את הבריאה ובמקום להוות מים מהווה דם. וידוע מה שמו"ר מרן הרב שך זצ"ל היה חוזר ואומר תמיד מיי"ש "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כאומר לעושה אורים גדולים", לא כתוב "עשה" אורים גדולים אלא "עושה", שבכל יום ויום מחדש הקב"ה מחדש את הבריאה, וזהו משי"כ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", דהיינו שהמילים שבהם ברא הקב"ה את הבריאה בששת ימי בראשית, כמו "יהי רקיע" שהמאמר הזה היה את הרקיע במעשה בראשית, גם היום המילים האלו הם אלו שמהווים את הרקיע. המאמר הזה פעל לברוא את הרקיע יש מאין ומאמר זה ניצב וקיים לעולם ומכח זה מתהווה הרקיע בכל עת¹. ומסופר על מו"ר מרן הרב שך זצ"ל שהתפלל פעם על אדם שהכבד שלו חלה, פנה הרב שך להתפלל לפני הקב"ה ואמר רבנו של עולם, מאחר שכל רגע אחת מהווה כל אבר ואבר של האדם, תהווה לו כבד ברא וחדש! כך אנו צריכים להאמין ולחיות את הדברים שהקב"ה מהווה את הבריאה כל רגע!

וכך כתב הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"א ה"א): "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו". דקדק הרמב"ם בלשונו ואמר "והוא ממציא כל נמצא", ולא כתב "המציא" כל נמצא, אלא שהקב"ה ממציא את הנמצאים כל רגע ורגע, ועיקר זו הוא מיסוד היסודות ועמוד החכמות! וזהו ביאור משי"כ שם הרמב"ם: "וכל הנמצאים וכו' לא נמצאים אלא מאמתת המצאו", והיינו שבגלל שהוא נמצא ומחיה את העולם מכח זה נמצאים כל הנמצאים, והמשך הרמב"ם וכתב (ה"ב): "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי - אין דבר אחר יכול להמצאות", אם הוא לא נמצא הכל בטל, אבל: "ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא לבטולם, שכל הנמצאים צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם".

והיסוד הזה לימד אותנו הקב"ה בשלושת המכות האלו, שלא נחשוב שאחרי שהקב"ה ברא את העולם הוא מתקיים כבר

מעצמו, לא כן! בכל רגע ורגע הקב"ה מהווה ומחיה את כל העולם, וממילא ברגע שמאמר פיו משתנה ממים לדם, או מעפר לכינים, מיד כך נהיה. וזה מה שאמר הנביא נחמיה, אתה הוא השם האלוקים אשר עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם וגו', ואתה מחיה את כולם.

עז"ש – "אני ה' בקרב הארץ"

המכות האמצעיות, ערוב דבר ושחין, באות ללמד אותנו עוד יסוד גדול באמונה - למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ, כי מהמכות הללו אנו למדים שהשם יתברך משגיח השגחה פרטית בקרב הארץ. כי באמת במכות אלו לא נבראו בריאות חדשות, שהרי החיות של מכת ערוב לא נוצרו במחידו למכה, וכן בדבר ובשחין, אלא הוא הביא את החיות מכל העולם למצרים, וכן במכות האחרות, ונתבונן בזה.

ברגע שהתחילה מכת הערוב התקבצו ובאו לתוך מצרים כל החיות, ובאורח פלא הסתובבו בכל מצרים אך לארץ גושן לא נכנסו! ודבר פלא הוא, שהרי ארץ גושן לא היתה מוקפת חומה, וא"כ יכלו כל החיות להכנס גם לארץ גושן ומי מונע בעדם מלהיכנס לשם, אלא אמר הכתוב "והפלתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ!", וכתוב עוד "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך", ולכאן אינו מובן מה פסוק זה בא להוסיף, והרי כבר אמר מקודם "והפלתי את ארץ גושן", ומפרש הרמב"ן שבא להוסיף שאפי' בהמה של ישראל שנכנסה לבין המצרים החיות לא היו פוגעים בה, ואינו מובן האידך החיות ידעו להבחין איזה בהמות שייכות למצרים ואיזה בהמות של ישראל, אלא "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ!", החיות אינם עושים מה שהם רוצים, הקב"ה מראה לנו שהחיות הם בשליטה שלו, חיה לא באה לבד לטרוף עד שתקבל ציווי מהקב"ה ומרגישה ע"י זה רצון לטרוף.

וכן אנו למדים ממכת דבר, "הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד", ויש לבאר מה זה דבר, כי הנה בעיר מולדתי לפני ששים שנה היה שכיח דבר שהרבה בהמות היו מתות בזמן קצר והיו קוראים לזה דבר, והיום לא שומעים זה שמות בהמות מהדבר, והיינו משום שהדבר בא כתוצאה מחיידקים שתוקפים את הבהמות, והיום יודעים לייצר חיידקים לבהמות שימנעו את התקיפה הזו, אך בעבר שלא ידעו לעשות כן היה שכיח מאוד מגפות כאלו אצל בהמות וחיות².

ובמכת הדבר לימדה אותנו תורה שהחיידקים הם בשליטתו המלאה של הקב"ה ואין שום חיידק תוקף מעצמו, והראיה לזה כי מה מנע מהחיידקים להכנס לארץ גושן? ועוד שאפי' עגל של ישראל שנכנס לרפת של מצרי הוא לא נפגע ולא נדבק בזמן שבהמותיו של המצרי הולכות ומתות, ואיך החיידקים יודעים להבדיל בין שור של ישראל לשור של מצרי? וע"כ אין החיידקים תוקפים מעצמם רק בציוויו של הקב"ה, "כי אני ה' בקרב הארץ!"

וכן אנו למדים ממכת שחין, נתבונן האידך היתה מכת שחין, שאמר הקב"ה למשה שיקח מלא חופנים פיח כבשן ויזרוק את זה לשמים, ונעשה נס שהתפור הפיח בכל ארץ מצרים וכמ"ש רש"י, ומהגרירים של פיח הכבשן נהפך להיות שחין ואם היה נופל פירור אחד קטן על המצרי היה מקבל אבעבעות שחין, והנה דבר פלא הוא שלא היה נופל אף גריר על אף יהודי, הכל נפל רק על המצרים, זה נקרא "אני ה' בקרב הארץ", זה נקרא 'השגחה פרטית', הוא יודע שזה יהודי וזה לא יהודי, "מתוך שידוע את עצמו יודע את כל הנבראים" כך כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' יסוה"ת ה"ט), ונתבאר בזה במקו"א שאין ידיעתו כמו ידיעה שלנו, שהאדם רואה את חבריו באישון עינו ומוזה הוא מכיר את

¹ ויש לדעת, כי מאמרו יתברך איננו דבר הנפרד ממנו, וכמו שכתוב בפתח אליהו שהספירות לא פירשו ממנו, אלא הוא יתברך עצמו מהווה את הבריאה כל רגע.
² ומכבר אמרתי שהקב"ה להם עם המצרים בנשק ביולוגי - נשק העשוי מחיידקים, ("ביו" - פי' חיידקים כנודע), שזה הדבר, ובנשק כימי - זה השחין, פיח הכבשן.

זולתו, אבל הקב"ה הוא נשמת הבריאה ויודע הכל מתוך הבריאה עצמה כמו הנשמה שיודעת כל מה שקורא בגוף ואכמ"ל בזה.

זוהי היתה מכת ערוב - אני הוא השולט על החיות, זוהי מכת דבר - שולט על החיידקים, וזו היתה ג"כ מכת שחין - שולט על הגרגרים האלו שלא יזיקו, זה היתה תכלית שלושת המכות השניות "אני ה' בקרב הארץ" - לדעת שהקב"ה מנהל בארץ, הוא לבדו המנהל ואין עוד מלבדו.

באח"ב - "אין כמוני בכל הארץ"

המכות האחרונות, ברד ארבה חושך ובכורות, בזה נאמר בתורה "אין כמוני בכל הארץ", ובא ללמדנו את כוחו הגדול וגדולתו העצומה של הבורא, שאף בדברים שאין יד אדם משגת כלל, כמו הרוחות, וכי יש יכולת ביד אדם לקבוע או לשנות משהו בסדרי הרוחות? אך הקב"ה הוא שולט בכל הכוחות שקיימים בבריאה.

נתבונן במכת הברד, ראשית כל יש להתבונן בנפלאות הבורא האיק נוצר הברד, הברד נוצר מהגשם, והגשם מגיע מהעננים,

העננים הם נושאים מים כל ענן זה מים מאודים, וכששולח הקב"ה רוח וקור ומתקרב הענן אזי יורד מהענן הגשם ואם מתקרב עוד יותר אזי הוא נהיה ברד, הנה כבר רואים אנו את ה"אין כמוני בכל הארץ", שהקב"ה שולט בקור והחום, הקב"ה שולט ברוחות שמביאות את העננים, ויש רוחות חזקות מאד כמו הסופות שיש לעתים באמריקה, מי הביא את הסופות האלו, כאלו סופות שבאים במהירות חזקה מאד, רוח עזה, הם שוברים בתים ועוקרים אילנות, מי עושה אתנם, הכל זה הקב"ה "אין כמוני בכל הארץ" - אני בעל הרוחות!

וכן יש להתבונן במכת חושך, הרי מלבד שהיה במכה זו ההעדר אור, כתוב עוד "וימש חושך", היה גם חושך ממש, מציאות של חושך, ומהיכן הביא הקב"ה את החושך? נחלקו בזה במדרש "וי"י אומר מחושך של מעלה שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו, ורי נחמיה אומר מחושך של גיהנם שנאמר ארץ עפתה כמו אופל צלמות וגו'", וזה מראה שהקב"ה שולט בכל גם בעולמות נסתרים מבני אדם, זה נקרא "אין כמוני בכל הארץ", שאני שולט בכל, בכל הבריאה כולה!

התבוננות בהשלכת המכות

לא נהפכו המים לדם, ואם כן זה הרי דבר פלא האיק היתה מכת הדם במשך שבעה ימים, והרי לכא' מכת דם היתה צריכה להיות לכל היותר יום אחד בלבד, שהרי המים הזורמים בנחל של סודן ממשיכים לזרום בכח ודוחפים את המים שהיו ביאור מצרים ונהפכו לדם ושופכים את הדם לים התיכון ונמצא ייאור מצרים מלא במים חדשים שבאו מסודן ואוגנדה, והאיך איפוא היתה המכה שבעה ימים?

אלא הביאור הוא, שברגע שהמים של סודן נכנסו לתחום מצרים נהפכו מיד לדם, מכת דם לא היתה כמו שמבינים שרגע אחד בתחילת המכה הפך הקב"ה את המים לדם ונשאר כך שבעה ימים, אלא כל רגע ורגע היתה המכה מכה במצרים שהמים שבמצרים יהיו דם, ולכן המים החדשים שנכנסו למצרים מסודן נהפכו אף הם לדם ברגע שנכנסו למצרים, וכך שמי שעמד בגבול שבין סודן למצרים היה רואה דבר מדהים איך שכאן בצד הזה של סודן זה מים ופתאום כשנכנסים למצרים הם נהפכים לדם, שכך היתה המכה שכל רגע מימי מצרים צריכים להיות דם, וכל השבעה ימים מה שהמים של מצרים זה דם לא מפני שנהפכו בתחילה להיות דם אלא כי עכשיו, כל רגע, הקב"ה מהווה את המים לדם.

ויש להביא ראיה לדבר, ממה שאמרו חז"ל במדרש שאף הגוי היה מבקש מהיהודי מים כשהיה הגוי מתחיל לשתות היהודי היהודי היהודי להיות דם, ועוד אמרו חז"ל שאפילו אם היו שותים היהודי והמצרי יחדיו מכד אחד, הצד של היהודי מים והצד של הגוי נהפך לדם, הרי לנו מפורש שכל רגע ורגע במשך שבעת הימים היתה המכה שמיימי מצרים צריכים להיות דם, ולכן אפילו שכשהיו המים אצל היהודי מים כשעברו המים לגוי נהפכו להיות דם.

והנה ממאמרי חז"ל הללו אפשר לראות בחוש אמונה, כתוב כאן במדרש שהקב"ה יודע מתי המים מגיעים לפה של המצרי, אלא רואים אנו שהקב"ה יודע ומשגיח על כל מה שנעשה בבריאה, כל פעולה קטנה שלנו הקב"ה יודע ממנה!, וכמו שאנו אומרים בתפלות ר"ה "ואין נסתר מנגד עיניך", "צופה ומביט", דבר זה הוא הנקרא 'השגחה פרטית', שהקב"ה משגיח על כל פרט בבריאה!

מכת צפרדע

נתבונן בזה במכת צפרדע, הנה הצפרדעים היו מקרקים הרבה, וזה היה עונש למצרים מדה כנגד מדה שהיו מפריעים לישראל לישון שהיו מקימים אותם מהשינה לעבודה ולכן נענשו שהיו הצפרדעים מקרקים להם וגוזלים את שנתם. וצריך לדעת, כמות הצפרדעים שהיתה בכל בית ובית היתה רבה מאד, וכמו שנאמר "ותכס את כל ארץ מצרים", היינו שכיסתה את כל הארץ! ועוד כתוב שאחרי שבעת ימים שהיתה המכה המצרים פינו מבתיהם "ויצברו אתם חמרים חמרים" - ערמות ערמות, ודרשו חז"ל חמרים לשון רבים זה שנים, שתי ערמות, "וחמרים חמרים" זה ארבע, שכל אחד פינה מביתו ארבע ערמות של צפרדעים! ואמרו חז"ל שלא היה מצרי אחד שומע את דברי חבירו כיבירו מחמת צעקות הצפרדעים, ובאמת הבה נתאר

מכת דם

נתבונן מעט בהשלכות הכואבות שהיו למצרים במכת דם, עד כמה היתה המכה הזו מכת מוות עבורם, מכה קשה מנשוא.

תחילה יש להעמיד שאת המכה הזו הביא הקב"ה על המצרים בתקופה הכי חמה בשנה, בחודש תמוז. והחשבון פשוט, שהרי מכת בכורות היתה בחודש ניסן, וכל מכה וכמה ארכה חודש ימים [שבוע המכה עצמה, ועוד שלשה שבועות התראה, כמש"כ רש"י ז. כה] נמצא שמכת דם היתה בתמוז שהוא עשרה חודשים קודם ניסן. ומצרים היא ארץ חמה מאד, עוד יותר מארץ ישראל [לפי שהיא קרובה יותר לקו המשווה], ובכוונה תחילה בחר הקב"ה חודש חם במצרים להפוך בו את היאור לדם שכך מכה זו שהיה להם מחסור במים היתה קשה יותר מאשר אם היה זה באחד מחודשי החורף הקרים שאז לא היה המחסור במים חמור כ"כ כמו בחודשי הקיץ. מכה זו של הפיכת היאור מקור השתייה במצרים בזמן בו החום הכבד שורר בחוץ זה דבר נורא.

ומלבד עצם המכה שנהפכו המים לדם היו גם תוצאות והשלכות קשות למכה, מלבד שלא היה מים לשתות הנה ממילא גם לא היה להם לחם לאכול שהרי בלא מים האיק יעשו לחם, וגם לא היה להם במה להתרחץ ובמה לרחוץ את התינוקות, וגם כשנשפך להם הדם על הרצפה ודאי שזה עשה ריחות לא נעימים, ומן הסתם נגיעו גם הרבה זבובים ובעלי חיים למיניהם למצוץ את הדם, וכדי ביזיון וקצף.

ועוד היה במכת דם מ"ש "והדגה אשר ביאר מתה ויבאש היאר". ונתאר לעצמנו הסרחון הזה, שהרי מטבע הדברים כאש הדג מת הוא צף ע"ג המים, וזאת מפני שהמים יותר כבדים ממשקל הדג [וכמו שהשמן צף ע"ג מים] וכך צפו להם ע"ג מימי היאור אלפי הדגים שהיו בתוכם שמתו מחמת שנהפכו המים לדם, והם הוסיפו להסריח עוד ועוד מחום השמש, ובפרט בתקופת תמוז שהשמש קופחת בארץ, ומזה הייאור באש והסריח סרחון גדול מאד, וכמה שהחום גדול יותר כך הסרחון גדל יותר, שהרי הסרחון מגיע מהחיידקים שמקלקלים את הדבר, והחיידקים דרוש להם חום, ובחודש תמוז שהחום גדול מאד היה הסרחון שהביאשו הדגים גדול מאד, ובזה הראה להם הקב"ה שאין הייאור שווה מאומה, שהרי המצרים היו עובדים לנילוס, ולפיכך הלכה את יראתם ואח"כ הלכה אותם וכמ"ש רש"י (פ"ז פ"ז), והנה כולם ראו איך שהיאור הבאיש וריחו מגעיל, וכאומר להם ראו את אלוהיכם מת והסריח!...

עוד יש לנו ללמוד דבר פלאי שהיה במכת דם, שהנה היאור הנמצא במצרים אין מקורו במצרים עצמה, אלא תחילתו הוא מדרום אוגנדה (הוא נקרא שם כיום 'אגס ויקטוריה'), ועובר את כל אוגנדה מדרומה לצפונה, ואח"כ נכנס לסודן ועובר מדרומה לצפונה, ושוב ממשיך במצרים מדרומה לצפונה וממצרים נשפך לים התיכון, הנילוס הוא נהר גדול מאד מדרום אוגנדה עד צפון מצרים. ומעתה יש להתפלא, הרי ודאי שמכה זו היתה רק ביאור של מצרים אבל באוגנדה ובסודן

והיו הצפרדעים הקטנים הללו נכנסים לבצק שהיו המצרים עושים, והיו המצרים אוכלים אותם בלי ידיעתם, והצפרדעים היו מקרקרים להם בתוך בטנם, ובתהלים כתוב (ע"ח, מה) "צפרדעים ותשחיתם", ואמרו במדרש שהיו הצפרדעים מסרסים אותם על ידי שהיו נכנסים ונושכים בנקביהם, וזה היה מדה כנגד מדה שהמצרים מנעו את ישראל מפריה ורביה לכך היו הצפרדעים מסרסים אותם ומונעים אותם מלהוליד.

לעצמנו כמיות אדירות של צפרדעים שכולם צועקים ומקרקרים, הרי אפשר להשתגע מרוב רעש וצעקות...! ואמרו חז"ל במדרש עה"פ "ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים" - על דיבור הצפרדעים, שמפני זה פרעה בקש משה רבינו ע"ה להתפלל עליו שתפסיק המכה מחמת הצעקות שעשו הצפרדעים.

ומלבד הרעש הגדול שעשו הצפרדעים, הנה הצפרדעים היו גם מוליכים עוד צפרדעים אחרים, והצפרדעים הנולדים קטנים הם,

חמת מלך מלאכי מוות

אנו רגילים לשמוע אנשים מדברים על מות פלוני או מחלתו של אלמוני, ומספרים כי חיידק אלים תקף אותו וממנו הוא מת או נפל למשכב. ובתקופה הזו בפרט כאשר מדברים על הקורונה, יכולים לומר שפלוני מת מחמת הקורונה, ואלמוני חולה מאוד מחמת הקורונה. כאילו היה החיידק הזה בעל דעה עצמאית והוא שמחליט את מי לתקוף ואת מי להרוג.

צריכים להבין שאין מושג כזה 'חיידק תקף את פלוני', החיידק לא תוקף! הוא שלוח של הקב"ה, הקב"ה הוא שגור להביא על פלוני את החיידק הזה. את היסוד הזה אנו לומדים ממכת דבר, וכמו שנתבאר במאמר למעלה הפלא הגדול כיצד החיידקים הגיעו לכל מצרים והם ידעו בדיוק איזה בהמות שייכות לישראל ואיזה בהמות שייכות למצרים, וכי דעה ניתנה בהם להבחין בין אלו לאלו? הרי גם אם עגל של ישראל נכנס לתוך עדר שלם של מצרים – כל העדר מת מלבד אותו עגל! בא זה ללמדנו שהקב"ה שולט בכל החיידקים למיניהם, והוא שלח אותם לכתובת המדויקת, לבהמות אלו אתם רשאים להיכנס ולבהמות אלו אינכם רשאים. כן הוא גם בבני אדם, כל חיידק מקבל מהשם את הכתובת המדויקת למי עליו ללכת.

והדברים האלו אנו רואים בגמ' (קט"ז.) "דרש רב פנחס בר רב חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר חמת מלך מלאכי מוות ואיש חכם יכפרנה", "חמת מלך" היינו שהקב"ה כועס על בן אדם, הוא שולח לו "מלאכי מוות", ויש להבין מה הפירוש 'מלאכי מוות', אם הכוונה למלאך המוות היה לו לומר 'מלאך מוות' בלשון יחיד, ומי הם אותם המלאכים המכונים 'מלאכי מוות'? אלא הביאור הוא, ש'מלאכי מוות' הוא מלשון שליחי מוות, והם החיידקים למיניהם שבאים על האדם וממיתים אותו, והם שלוחים של הקב"ה ששולח אותם.

מסיים הפסוק "ואיש חכם יכפרנה", מי זה "איש חכם", אומר הנמוק"י שזהו אדם שתופס ישיבה, ואין המכוון בזה על מי שמנהל כספית את הישיבה וטורח לאסוף כסף עבורה, דאמנם ודאי זה גם דבר טוב שמחזיק תלמידי חכמים שישבו וילמדו, אך בשביל להתפלל על החולה צריך איש חכם שתופס ישיבה דהיינו שאומר שיעורים ומלמד תורה לרבים, הוא בכחו להתפלל על החולה ומכפר עליו.

עכ"פ הנה אנו רואים שחיידקים לא באים לבד, הקב"ה שולח אותם לאדם "חמת מלך – מלאכי מוות", ולא כמו שנפוץ היום לומר ש"חיידק אלים תקף אותו" כאילו שלחיידק יש כח מעצמו לתקוף, אלא אינו תוקף עד שמקבל פקודה מהקב"ה לתקוף את האדם!

רופא כל בשר ומפליא לעשות

בברכת 'אשר יצר' אנו חותמים ואומרים 'רופא כל בשר ומפליא לעשות', נתבונן בפלא גדול שיש בגוף שלנו. הנה הרי כל חיותו של האדם היא על ידי החמצן, שאנו נושמים את החמצן שיש באויר. כיצד אנו מכניסים את החמצן הזה לתוך הגוף? האויר נכנס לריאות, והדם שעובר בריאות קולט וסופג מעצמו את החמצן ומעבירו לכל חלקי הגוף. וזהו דבר פלא שהדם שהוא חומר גשמי קולט את החמצן, איך קורה הפלא הזה שהחמצן נדבק ונשאב אל תוך הדם שהוא חומר שונה לגמרי. והדם כשלעצמו אינו מורכב כלל מחמצן [בשונה ממים שהם עצמם מורכבים מחמצן], ועשה הקב"ה פלא גדול שהדם קולט בתוכו את החמצן ומעבירו לכל הגוף.

ועל הפלא הגדול הזה אנו מודים ומשבחים להקב"ה – מפליא לעשות, וכעין מה שכתב הטור (או"ח סי' ר') בביאור הברכה הזו, וז"ל: כי גדול אתה ועושה נפלאות, האדם דומה לנאד מלא רוח ואם יעשה אדם נאד נקב כחודה של מחט הרוח יוצא והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו. שזהו דבר פלא שמחבר גז לחומר, שכך פועל גוף האדם הריאות מפרקים את החמצן מהגז הפחמן, והפחמן אנו נושפים אותו וזורקים אותו החוצה, והחמצן נשאר בריאות, והדם תופס אותו ומעביר אותו ללב, ומהלב מעביר הדם את החמצן בעורקים ובוורידים יותר קטנים לכל חלקי הגוף, לכל האברים והתאים שבגוף, שחיות האברים כולם היא ע"י החמצן, ברגע שאין חמצן באיזה מקום שיהי' בגופו של האדם חמצן אפי' דקות ספורות בלבד הרי אותו המקום נמק מחוסר חמצן וזהו הנקרא בלשוננו 'אירוע מוחי' ל"ע. וזה המפליא לעשות' שיומר הגוף החומרי את גז החמצן, שהוא בעצמו רוח בתוך גוף חומרי.

וראייתו שהסטיפלער בחיי עולם (פ"ב אות ג') נתקשה האין חי עובר במעי אמו בלא אויר לנשמה, שהרי דבר ידוע הוא שבלא אויר לנשימה אין האדם יכול להתקיים, וא"כ איפוא האין חי העובר במעי אמו חודשים שלמים בלא לנשום אויר כלל ע"ש, אך לפי הנ"ל אין זה קושיא, שהרי אמו נושמת את האויר לתוך הריאות ובריאות הדם סופג את החמצן לתוכו ומעביר אותו לכל חלקי גופו, ומעתה כמו שלא נתפלא האין רגל האדם וכל שאר אברי גופו קיימים בלא חמצן, שדבר פשוט הוא שחיותם הוא על ידי שמקבלים את החמצן מהדם שספג את החמצן בריאות, כך העובר הרי הוא חלק מגופו של אימו וחלק ממחזור הדם של אמו עובר בתוך אבריו של העובר, וכך הוא מקבל בגופו דם מחומצן כמו שאר אברי הגוף.

הודעה משמחת

בס"ד יצא לאור קונטרס 'דעת ואמונה' ובו קיבוץ כל הגיליונות של שנת תשפ"א
ניתן להשיג בטל' 052-7602449

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר

טל' 054-8520936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עושה אור', או באמצעות

הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

ניתן להאזין לשעורים ושיחות ממזרינו הרב שליט"א במערכת

"קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שמעו ותחי נפשכם

הדברים נכתבו עפ"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 19.50
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com

שיחה מהגאון הגדול רבי דוד אברהם שליט"א • פרשת בשלח התשפ"ב

בס"ד

קה צנצנת אחת

❖ למרות היותו מאכל אבירים, נחשב המן בעיניו נפש ❖ למרות היותו מאכל הנבלע באיברים, משה מתאר אותו בניסיון ❖ כי זאת אשר יזכיר המן לאדם לדורות עולם, גם כשיש לך הכל, אין לך כלום

ועל זאת יאמר אדונינו משה כי הקדוש ברוך הוא הרעיב את ישראל ועינה אותם באותו מן.

תימה.

אם זה עינוי, מהי טובה??!

בחן, בחסד וברחמים

תאווה היא, מתהומות הנפש של האדם – בשונה מבעלי החיים – כי ירצה לראות את מאכלו ערוך ומסודר בהגשה נאה. אינה דומה הנאה של מאכל נקי ונעים לעין, כמאכל חסר צורה וצבע.

מלכד התאווה לאכילה ממש, יש תאווה לראות את האכילה בדבעי, היא מספקת את לבב הסועד, וממלאת את לבו. משום כך הסומא אוכל יותר, בגין זאת שאינו יכול לראות את המאכל, ממילא את המילוי הנפשי הוא ישרים באכילה נוספת.

משם בדיוק החל חטא עץ הדעת, בעת שהאישה ראתה שהעץ הוא 'תאווה לעינים'. יופיו של הפרי משך אותה לאכילה וגרר אותה לחטא.

ואלמלי היה יופי וחן למאכל, ייתכן שאדם היה שוכח לאכול. אסטרונאוטים הניזונים בחלל מתרכיזי מזון ארוזים, כמעט ללא טעם וריח, אנשים מסוגם צריכים תזכורות לקום ולאכול, אין להם משיכה אחרת.

הרי על זאת בדיוק אנו משבחים בתחילת ברכת המזון, על העולם העשיר והססגוני שהקדוש ברוך הוא נתן לנו, 'הזן את העולם כולו בטובו. בחן, בחסד וברחמים'. לא די שהשביע את נפש ברואיו, אלא העניק להם ב'חן'.

משמע מזה שהחן הוא צורך נפשי לאדם האוכל, אין מדובר במותרות.

והחן הזה היה חסר במן. כל יום אותה צורה ואותו צבע. חול ושבת, חג ומועד.

נפלאות היא פרשת קריעת ים סוף על כל מאורעותיה וניסיה הכבירים. מאז יצאו אסירים ממסגר, מארץ עבדים, עיניהם לא שבעו מראות מופת אחר מופת, שידוד אחר שידוד בדבר מי שאמר והיה העולם.

ובתוך כל המופתים הרבים, מתייצב לו מופת קבוע אחד. לא חד פעמי היה, לא לזמן קצר, כי אם מדי יום ביומו, במשך קרוב לארבעים שנה, מן יורד מן השמים לכל אחד מישראל, מתינוק בן יומו ועד לזקן טרם מיתתו. כולם מקבלים. כל אשר בשם ישראל יכונה.

אמורה המתנה להיות חביבה ויקרת ערך, אמורים מקבליה להתענג על זיווה והודה, לחם אבירים אכל איש.

והנה פנים חדשות. המתנה הזו אינה אלה עינוי מתמשך!

כי כשמשה רבינו מדבר עם בני ישראל טרם מותו, הוא מתאר את אכילת המן כדבר סבל ועינוי. 'ויענך וירעבך ויאכלך את המן' (דברים ח, ג).

וזאת פליאה.

לחם אבירים

התגדרה הזו פלא, כי המן היה זיקוק של כל המאכלים בעולם, בתנאים הכי נוחים בעולם. אם לאורך כל חי האדם קשים מזונותיו בקריעת ים סוף (פסחים ק"ח), בדור המדבר קיבלו את המזון עד פתח הבית, ששישה ימים בשבוע, עם הכנה למחר, איש בפתח אהלו עומד לגולגולת, בדיוק מה שאדם צריך.

וגם מה שלא היה צריך. כי עם המן ירדו גם אבנים טובות ומרגליות (יומא ע"ה), מהם הביאו נדבה למשכן.

ומה נאמר על טעם המן, כצפיחית בדבש. ללא הגבלות בטעם, וללא הגבלות במושגים. כל אשר חשקה נפש האדם יכל לטעום במן, זקנים כפי כוחם ונערים כפי רוחם.

נכתב ונערך ע"י הרב אביאל חיים חורי שליט"א

בכל ענייני הגיליון – 054-854-4298 לקבלת השיחה בדוא"ל: 8544298@gmail.com

סומך על הפלטר

והיה עוד עינוי.

אדם שיודע שיש פת בסלון, הוא רגוע. אדם שצריך לסמוך על האופה מדי בוקר, ספק יהיה ספק לא יהיה, חייו תלויים לו מנגד. מתקיימת בו קללת 'ולא תאמן בחיך' (דברים כח, טו וברש"י).

אמת כי הוא סומך על פלטר וותיק, אבל הקמח לא נמצא במרתף ביתו אלא במרתף הנחתום. השינה פחות רגועה, מי יודע האם יהיה במה להאכיל מחר את הילדים.

וגם העינוי הזה נגלם בתוך ה'מן כורע גד'.

אדם הולך לישון ויש לו פעימה נוקשת בתוך הלב, גם מחר ירד מן?

ואם ירד, האם ירד בפתח הבית או שמא חטאתי היום ויתרחק ממני מזוני עד לשולי המחנה?

גם זאת עינוי. הראשון עינוי גוף, חסרון בהנאת האכילה, והשני עינוי נפש, חיסרון במנוחת ושלווה הנפש.

לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן

זו ההוראה במאמר חז"ל 'לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן' (מכילתא בשלח טו, ד). אי אפשר ללמוד תורה כשאתה טרוד ומיצר, דואג את דאגת המחר. שומה עליך לרכו חושים ולנתק זיקי חבלים לעולם ולחשבונותיו.

בך היא דרכה של תורה. פת במלח. מים במשורה. על הארץ תישן. אין שאיפות חומריות, אין צרכים, די לך ברצפה קשה להניח את הראש, ועד שאדם מתפלל על דברי תורה שיכנסו לתוך מעיו, יתפלל על אכילה ושתיה יתרה שלא יכנסו לתוך מעיו (תנא דבי אליהו רבה, פכ"ו).

לא בכדי נמנתה זכירת ירידת המן, בכלל עשרה זכירות שחייב אדם לזכור בכל יום. כי אין היא מאורע לשעתו, אלא 'למשמרת'. כל אדם ותלאותיו בימי חייו, כל אדם ומסעותיו, ויענך וירעיבך, האם אתה נסמך ונשען עליו יתברך, או שטרוד בדאגות המחר.

ביום הראשון שירד המן לישראל, הורה משה לאחיו אהרן לקחת צנצנת אחת, ולתת שמה מלוא העומר מן, למשמרת. דווקא את המן שמעלה תולעים כעבור יום אחד בלבד, נדרש אהרן לשמר לאורך שנים, עד תקופת ירמיהו הנביא.

שמונה מאות שנה חלפו עד שהגיע דורו של ירמיהו, דור שתהה מהיכן יתפרנס אם לא יעסוק במלאכה, וכנגדם נופף בצנצנת המן שהספיקה לדור דעה וקיבלו פרנסתם ממרום. 'בזה נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו' (רש"י).

וענתה בי צדקתי ביום מחר

אלפיים וארבע מאות שנה נוספים חלפו עד היום הזה, ועדיין צנצנת המן בוחקת כנגדנו, מזדהרת בשלל גוונים, איש איש וניסיונות חייו.

אין איש יודע מה תהיה דאגת מחר, כל יום קללתו מרובה משל חברו. גם כשהכל נינוח ורגוע, לא ימצא האיש שיוכל לחזות את העתיד לבוא, אף אדם לא יכול להיות רגוע.

לא רק אנשים פשוטים, אלא גם גיבורים תקיפים, בעלי כוח ושררה או בעלי ממון. אין שום מערכת בנקאית או בטחונית שיכולה לתכנן את המחר.

ארבעים שנות עיצוב העם במדבר, מורות לדורות, אין לך שום ביטחון מה תאכל מחר. אין לך שום ערבות שגם מחר יגיע לך מזון ולא תגוע ברעב. רק על אביך שבשמים.

והמן הזה, מדי יום ביומו, יורד לכל יהודי מישראל. לא להשביע גופו בלבד ירד. אלא להשביע את נפשו ורוחו. לא להשביע את נפשו ורוחו בלבד ירד, אלא לדורות עולם.

יירקם נא בדם זרעו וזרעו את 'ויענך וירעבך'. אדם לא יודע מה ילד יום, אבל מגיד מראשית אחרית יודע. הוא זה המכין עבורך את דרך יום המחר.

למען הודיעך, כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם.

אין לך ביטחון מכלום. רק על מוצא פי ה'!

לעילוי נשמת

הגאון רבי שלום סלר זצ"ל
מחבר ספר בנין שלום עמ"ס נזיר
ת.נ.צ.ב.ה

לרפואת אפרת בת רינה תחי'
בתוך שאר כל חולי ישראל

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול דבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת בשלה

היש ה' בקרבנו אם אין

בעזרת ה' יתברך נראה להתבונן בפרשת השבוע, פרשת בשלה, וללמוד ממנה לימודים לזמננו אנו.

בסוף הפרשה כתוב (שמות י"א, א'): ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין, אחרי שכבר נגמרה המערכה מול פרעה ופרעה וכל חילו טבעו בים, נסעו בני ישראל בדרכם לארץ ישראל. למסעיהם על פי ה' ויחנו בריפדים ואין מים לשותות העם, וירב העם עם משה. התחילה שם קטטה על דבר המים וכמו שאומר התרגום 'ונצא עמא עם משה'.

ואכן אמר ה' למשה רבינו 'זכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם... ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין. ויבאו עמלק וגו'.

ומביא רש"י בשם רבותינו, סמך פרשה זו של יבוא עמלק למקרא הזה היש ה' בקרבנו אם אין, לומר תמיד אני ביניכם ומוזמן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין? נוראות. הקב"ה ישתבח שמו אומר לישראל, אתם שואלים היש ה' בקרבנו? הרי תמיד אני ביניכם, ומוזמן לכל צרכיכם! כל מה שאתם מבקשים אני נותן לכם. ואיך אתם שואלים שאלה כזו היש ה' בקרבנו אם אין? חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקין לי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרכיב את בנו על כתפיו. אב אחד לקח את בנו על הכתפיים כמו שנוהגים, ויצא לדרך. וכך הוא נושא את בנו על כתפיו, וחוסך מבנו את כל טרחת הדרך. והיה אותו הבן רואה חפץ ואומר טול חפץ זה ותן לי. הבן יושב על כתפי אביו, והרי הוא כננס העומד על גבי ענק ורואה טוב כל מה שמסביבו, ואומר לאביו, אבא, אני רואה שם מרחוק איזה חפץ מסוים, תביא לי אותו. ויש לדייק כאן שאפילו בקשה אין כאן. הוא לא אומר לאבא, אבא, אני מתחנן לפניך, אני מבקש, בבקשה תביא לי את החפץ ההוא. לא. הוא גוזר ופוקד על אביו "טול חפץ זה ותן לי". והוא נותן לו. למרות זאת, האב שואהב את בנו, מביא לו את החפץ שביקש. מה שתרצה תקבל.

וכן פעם שניה וכן פעם שלישית. הם ממשיכים במסע, והבן שיושב על כתפי אביו אומר 'אבא, אני רוצה את החפץ הזה גם כן, אבא גם את החפץ ההוא תקנה לי... והאב הרחמן והאוהב מביא לו כל מה שמבקש. פגעו באדם אחד, תוך כדי הליכתם פגשו מישהו, אמר לו אותו הבן לאותו אחד שפגשו, ראת את אבא? אבא שלי נעלם לי, אולי ראת אותו? אני לא מוצא אותו. אתה יכול לעזור לי? אמר לו אביו אינך יודע היכן אני? – השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו. אתה יושב על כתפי אבא שלך, כל מה שאתה רוצה ודורש אתה מקבל, ואתה שואל שאלה כזו 'איפה אבא שלי? זרק וחבט אותו לקרקע 'חבט חבט ולא בריך' (סוכה מד:), ואמר לו עכשיו תדע טוב טוב איפה אבא שלך.

בא הכלב ונשכו. ואז כשישראל צועקים 'אבא אבא תושיע אותנו מידי עמלק, נודע ומתודע איפה אבא נמצא, ואם יש ה' בקרב ישראל.

בא הכלב ונשכו – דמיון עמלק אל הכלב

עמלק בא כדי לקרר את האמבטי. ויותר מזה, רש"י מביא כמו שראינו, מיד בא הכלב ונשכו. ורבותינו במדרש תנחומא (כי תצא) דרשו עמ-לק, עם שבא ללקק את דמם של ישראל ככלב. התואר של עמלק הוא כלב, ויש בזה עומק לפנים מעומק. אבל מרבתי שמעתי דבר נכון, לבאר מהו הדמיון שיש בין עמלק לבין הכלב.

בכלב יש תכונה שאין בשאר בעלי חיים, והוא הפגנת הידידות שהוא מפגין כלפי אדונו. כאשר בעל הכלב חוזר לביתו, הכלב קופץ עליו, והוא מרגיש עצמו כידיד של האדון. כל אפיא שוין. אין את ההבנה ואת התחושה שהוא האדון שלי ואני

הבעל חי שלו, אלא שנינו שווים ואני כמו האדון שלי. ולפעמים אפילו אפשר לראות שהכלב מושך וגורר את האדון. אין האדון מנהיג את הכלב, אלא הכלב מושך וגורר את האדון, וכמה שהוא מנסה לקחת אותו למקום אחר לא עוזר לו כלום. זה המהות של התכונה של הכלב, בטלה לה המציאות של אדון ועבד, אלא שניהם שווים.

וזה בדיוק עמלק. הוא לא יכול לקבל את המושג של "אתה בחרתני". מפריע לו מה שכלל ישראל הם עם סגולה. עם ישראל? – כמוני בדיוק. מה הם, מיוחסים, בני אברהם יצחק ויעקב? – גם אני מיוחס. הסבא שלי הוא עשיו. ואבא שלו הוא יצחק, וסבא שלו הוא אברהם, אז מהו היחס של ישראל יותר ממני? אנהני שווים! ולכן היה עמלק חותך את מילותיהן של ישראל ומשליך כלפי מעלה ואומר, בזה בחרת? טול מה שבחרת! כמו שאמרו רבותינו במדרש (תנחומא כי תצא) והביא זה רש"י בפרשת כי תצא. הברית שכורת הקב"ה עם ישראל בברית מילה, והיא חקוקה בישראל 'אות ברית קדש' שאנחנו עבדיו ובאנו לעשות רצונו יתברך, זה מה שמפריע לעמלק. מה פירושו? הם יותר ממני? – היה חותך מילותיהן של ישראל ומשליך כלפי מעלה, טול מה שבחרת. אין כאן בחירה, אני כמותן ואף יותר מהם. ולזה נדמה עמלק לכלב, שאין לו את התחושה ואת ההתבטלות ביחס לאדון שלו. אלא כולם שווים בעיניו.

עיקר מלחמת עמלק היא מלחמה רוחנית

נתבונן עוד בעניניו של עמלק. עמלק זו אומה, שכמו שאנחנו רואים, היא באה להלחם עם ישראל ובעטת בברית שהקב"ה כרת עם עם ישראל. אמנם מפורסם בשם גדולי ישראל, שאמנם עמלק זו אומה, אבל אפשר להצטרף לאומה הזו. כל מי שחורט על דגלו מלחמה בה' ועקירת י"ג עיקרים, גם הוא מצטרף למחנה הזה של עמלק.

בשם הגר"א מובא (אבן שלמה פרק י"א, וראה קובץ מאמרים דף צ"ג וצ"ה) שיכול להיות מציאות של אחד מישראל שיהיה עמלק. איך זה ייתכן? – מפני שהוא חולך בקו של עמלק, הוא מכריז מלחמה בה' ומחפש לעקור כל זיק של קדושה ותורה, ובזה מצטרף גם כן לעמלק.

ומה המלחמה כנגד עמלק? – ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. שואל הוזהר הקדוש (שמות דף סה:): וכי מה חמא משה דסליק גרמיה מהאי קרבא קדמאה דקודשא בריך הוא פקיד. יש כאן פליאה, הרי זו המלחמה הראשונה שמזדמנת לישראל מאז שייצאו ממצרים, ומשה רבינו לכאורה יוצא מהתמונה, 'סליק גרמיה', ופוקד על יהושע לצאת להלחם. לאן נעלם משה רבינו? הרי אתה הוא 'אוהבן של ישראל' (מנחות סה:), ואמר משה רבינו 'ראבדו אלף כמשה ואל יאבד אחד מישראל' (תנחומא ואתחנן ס"ז), רעיא מהימנא, אתה המנהיג והמצביא, למה לא תעמוד אתה בחזית?

חס ושלום, אומר הוזהר. משה זכאה חולקיה אסתכל וידע יקרא דמילה. הראיה של חכם היא ראייה לשורש הדבר. הוא לא מסתכל רק על הענין הגשמי, אלא החכם מסתכל ובוחן את השורש הרוחני, שמפעיל את הסיבה הגשמית. הגמרא במסכת בבא בתרא (קטז:) אומרת שמי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם. ויש להבין, למה ילך לחכם, שילך 'להדסה'?! – אבל החכם הוא שצופה ויודע ורואה את הסיבה הרוחנית שבעטיה ובסיבתה נהיה החולה חולה, ולכן דוקא מהחכם תבוא לו הרפואה.

וזה מה שאומר כאן הוזהר הקדוש, משה רבינו זכאה חולקיה וידע יקרא דמילה. חלילה, אין הוא משתמט מהמלחמה, אלא הוא רואה את הסיבה לכל המלחמה הזו, הוא בוחן מי המפעיל של עמלק, ובזה הוא נלחם.

אמר משה, אנא אזמין גרמי להווא קרבא דלעילא ואנת יהושע זמין גרמך לקרבא דלתתא, והיינו דכתיב והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל דלעילא. פירוש הדבר, שהמלחמה כאן היתה מלחמה כפולה. היתה המלחמה הגשמית שהאומה העמלקית באה להלחם עם ישראל, אבל היתה מלחמה לעילא,

1. והמהר"ל כותב (ויהי ויהי אגרות שבת דף מ"ג) לבאר שהכלב הוא הפחות שיש בכל הנבראים, ואין מאוס ופחות ממנו, ויש לומר שלכן השווה אליו את עמלק (עיי' טוב להודות ד"ג סימן כ' שנתבאר בארוכה).

שר של עמלק עומד ומקטר על ישראל דלעילא. ובגין כך לכן סליק משה גרמיה מקרבא דלתתא בגין לאזדוזא בקרבא דלעילא ואיתנצה על ידיה. משה היה צריך לזוז ולהכין את עצמו למלחמה העליונה, ששם עיקר המערכה.

אמר רבי שמעון בר יוחאי, וכי קלה היא בעיניך קרבא דא דעמלק. אדם חושב, טוב, היתה מלחמה עם עמלק. הרבה מלחמות היו לנו בהסטוריה. לא, אל תחשוב כך. המלחמה הזו של עמלק היתה איומה ונוראה. תא חזי בוא תלמד ותתבונן, מיומא דאתברי עלמא עד הדין זמנא, מיום בריאת העולם ועד אותו היום של המלחמה הזו, ומהוהא זימנא עד דאתי משיחא, ומאותו היום עד מתי שיבוא גואל צדק במהרה בימינו אמן, ואפילו ביומוי דגוג ומנוג לא יישתכח כותיה. מלחמה כזו שהיתה לעמלק עם ישראל, לא היתה ולא תהיה, עד דאתי משיחא.

לא בגין חיילי תקיפין וסגיאין. לא מפני שבאו בהרבה כוחות והרבה חיילים, כאן במלחמה הגשמית, אלא בגין דבכל סטריין דקדושא בריך הוא הוה. המלחמה הזו היתה לאורך כל החזית, כולל החזית הרוחנית. וזו המלחמה השורשית והיותר קשה שעברו ישראל. וכמו שדברנו שעמלק היה בא ואומר במה אתם מיוחדים ומיוחדים יותר ממני, גם אני כמורך, גם אני שווה ערך לישראל. והיתה המלחמה מלעילא לתתא.

נצחון ישראל על עמלק רק בעסק התורה

ממשיך הוזהר ואומר: ויאמר משה אל יהושע, אמאי ליהושע ולא לאחרא. הבנו למה משה רבינו לא יצא למלחמה בעצמו, כי היה צריך שהוא ילחם במלחמה הרוחנית. אבל עדיין קשה, למה בחר משה רבינו דוקא את יהושע שיצא להלחם במערכה הגשמית מול עמלק, והרי היו גיבורים וגדולים יותר מיהושע, (וראה רמב"ן במדבר י"ג ד). וכמו שאומר הוזהר, ובהוהא זמנא רביא הוה, יהושע עוד היה צעיר, דכתיב כמו שמעיד הכתוב ויהושע בן נון נער, וכמה הוה בישראל תקיפין מיניה, היו בישראל גיבורים ממנו, חזקים ומלומדי מלחמה יותר ממנו.

אומרים רבותינו, אלא משה בחכמתא אסתכיל וידע. כמו שאמרנו, החכם רואה בחכמתו את שורש הדבר. חמא משה לשטן דהוה נחית מסטרא דלעילא לסייעא לעמלק לתתא. השטן וגונדא דיליה ירד לסייע לעמלק, וזה היה הכח של עמלק, מפני שהמלחמה הזו היתה גם מלחמה רוחנית, ולא רק מלחמה גשמית. אמר משה ודאי קרבא הכא תקיפא המלחמה כאן היא מלחמה קשה וכבדה, אתחזי יהושעבהוהא זימנא בדרגא עילאה, יהושע הוא הוא שיכול לצאת להלחם עם עמלק. למה? – והוא נער לא ימיש מתוך האהל. אף אחד לא השתבח בתואר הזה שלא מש מאהלה של תורה, מלבד יהושע.

בפרשה הבאה כשעולה משה רבינו אל ההר לקבל את התורה, וארבעים יום נמצא משה רבינו בראש ההר לקבל את התורה מפי הגבורה, עם ישראל נמצא במחנה, למטה. היחידי שעזב את המחנה והולך ומתנייצב במקום הכי קרוב והכי סמוך שאפשר ומותר להיות שם על יד משה רבינו, הוא יהושע. הוא עזב את כל ישראל, ועלה בהר כמה שיכול כדי להיות קרוב אל משה רבינו.

ולמעשה כשיהושע נמצא מחוץ למחנה הוא מפקיר בזה את חייו, כי מן לא ירד אלא במחנה ישראל, ואינו יורד למי שנמצא מחוץ למחנה. ולמה עשה כן? – כדי לקבל תורה ממש. ובאמת, וכי שאר העם לא יקבלו את התורה ממשה? ודאי שמשו רבינו ילמד אותם תורה. וכמו שהגמרא במסכת עירובין (נד:) מביאה איך היה סדר הלימוד שלימד משה רבינו את התורה לכל העם. אז למה התאמץ יהושע כל כך להתקרב לעלות בהר, וסיכן את החיים שלו בשביל זה?

הסיבה היא כדי שברגע שמשו רבינו ירד מההר, מיד יוכל יהושע לפגוש אותו ולבקש ממנו, מורי ורבי משה! תלמד אותי תורה. נכון, כל אלו שהיו במחנה גם הם יקבלו את התורה, הם מחכים במחנה וכשיבוא משה וימסור שיעור, הם יבואו לשמוע אותו. אבל הצימאון העצום של יהושע לא נתן לו להשאר במחנה. הוא מתקרב כמה שיכול כדי שמיד יוכל לשמוע ממשו רבינו מה ששמע מפי הגבורה. לכן הוא לבדו זכה לתואר הזה של "והוא נער לא ימיש מתוך האהל".

ואל יהיה דבר זה קל בעיניך. בזה נבחן האדם, ובזה הוא קונה את התורה. יש סיפור מפורסם על הגאון רבי אייזל חריף שהיה מגדולי דורו, וכשהגיע בתו לפרקה יצא לחפש לה חתן תלמיד חכם. איפה מחפשים תלמיד חכם? ביישיבת וולוז'ין. שם היו יושבים ארבע מאות תלמידי חכמים מופלגים, העמלים ועוסקים בתורה בלי הפוגה.

הגיע לשם רבי אייזל, ואמר לתלמידי הישיבה, שמעו נא, אני רבה של סלונים ובאתי לחפש חתן תלמיד חכם לבתי. לבחון את כל הבחורים איני יכול מפני שזה יקח ארבע מאות שנה. לכן אני אשאל שאלה וקושיה עצומה, והתלמיד שידע לתרץ וליישב אותה, אותו אקח לחתן. וכך היה. רבי אייזל חריף העמיד שאלה עמוקה מאד, ואמר להם אני אשהה ואתעכב כאן בעיירה כמה ימים באכסניה פלונית, ומי שימצא יישוב נכון לשאלה, אותו אקח לבתי.

למדו הבחורים ועיינו הרבה, הן כל אחד רוצה להיות חתנו של גדול הדור. בא

אחד התלמידים לרבי אייזל ואמר לו שיש לו תירוץ לשאלה, שמע רבי אייזל את התירוץ וסתר אותו. הגיע בחור שני ואמר יישוב, וגם את זה דחה רבי אייזל. כך היה גם עם השלישי והרביעי, וכל אחד שבא בנסיון ליישב את השאלה דחה רבי אייזל את התשובה. חיכה רבי אייזל כמה ימים, ומשלא הגיע אף בחור עם יישוב נכון לקושיה, קם בפתי נפש, ועלה על העגלה לנסוע משם.

לא הרחיק לצאת מהעיר, ופתאום הוא שומע מישורו רץ וצועק כבוד הרב, אנא תחכה לי רגע. עצרו את העגלה, והנה מגיע אחד כולו מתנשף. שואל אותו רבי אייזל, נו, מצאת תירוץ? – אמר לו הבחור, לא. לא מצאתי. שאל אותו רבי אייזל, אז למה באת? אמר לו הבחור, לא מצאתי תירוץ, נכון. אבל אם לא זכיתי להיות חתנו של הרב, לפחות אשמע תירוץ לקושיה הזו... הרב השאיר קושיא והלך? לפחות נדע מה התירוץ!

שמע את זה רבי אייזל ואמר לו, ככה? – אתה תהיה החתן שלי. נכון, לא ידעת את התירוץ, אבל את התירוץ אני צריך? את הצמאון לתורה אני צריך! היו כאלו שאמרו, טוב, ניסיתי לומר תירוץ, לא הצלחתי ודחו אותי, אין מה לעשות. אבל אתה שרצת לשמוע את התשובה, אתה זכית.

יהושע רץ! יהושע יש לו את הצמאון לתורה, הוא נער לא ימיש מתוך האהל, דוקא הוא יכול להלחם בעמלק ולנצח אותו. אומר משה רבינו, נכון, יש גדולים יותר ממך, תקיפים יותר ממך. אבל המלחמה של עמלק לא תלויה במי יותר חזק, מי יותר מחומש ומי יותר מצוייד בנשק. לא. פה המלחמה היא מלחמה רוחנית, וכדי לנצח את עמלק ולפגוע בשורש שלו, צריך את הנער לא ימיש מתוך האהל. רק יהושע שיושב באהלה של תורה תמיד ועוסק בתורה, הוא שיכול לצאת ולהלחם ולנצח את עמלק.

למדנו מכאן, שהמלחמה עם עמלק היא לא מלחמה פשוטה, אלא כמו שאומר הוזהר זו מלחמה בכל סטריין, זו מלחמה רוחנית עם השטן וגונדא דיליה שבאים לעזור לעמלק. והנצחון לא תלוי בכח הזרוע, לא בעוד טנק ובעוד מטוס. הנצחון על עמלק הוא רק באופן הזה שיהושע נער לא ימיש מתוך האהל.

וזה מוסר השכל לנו. הנצחון מול עמלק ומול כל אלו שנגדרים אליו ונטפלים אליו, זה רק בכחה של התורה. ככל שנשתדל יותר להיות בבית ה', להיות במציאות הזו של 'נער לא ימיש מתוך האהל', כך תהיה ידינו על העליונה. לא צריכים אופנים אחרים.

וכמו שראינו, הסוד הזה גלוי גם לעמלק, ולכן הוא גם הגיע בזמן הזה של רפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. ותמיד כשהם רוצים לנצח את ישראל, הגזירה היא על התורה. אמרו הקדמונים, 'ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור', רמז נפלא יש בדבר. הרי לא כתוב כסא, ולא כתוב שם הו"ה מלא, אלא כתוב כס יה, וכמו שמביא רש"י 'אין הכסא שלם ואין השם שלם עד שימחה שמו של עמלק', בקרוב ממש בעזרת ה'. כמה הגמטריא של כס יה? – תשעים וחמש, כמנין המן. והמן הרשע שרצה להלחם עם ישראל, מה היתה הגזירה הראשונה שלו? שלא יעסקו בתורה (מגילה טז:). מפני שידוע המן, אם אני לוקח מישראל את הנשק העצום הזה של עסק התורה, אם אני נוטל מהם את הנער לא ימיש מתוך האהל, ידי על העליונה.

זה הכח של עמלק בכל הדורות. על זה הוא מתעקש, ובזה הוא מנסה לחבל. לרפות את עסק התורה אצל ישראל, ואז ממילא ידו על העליונה. ולהיפך, אם רוצים לנצח את עמלק, אל לנו לחפש את האופנים הגשמיים איך לנצח אותו, אלא כמו שאומר הוזהר, המלחמה היא שורשית ורוחנית עם שור של עמלק, השטן וגונדא דיליה.

והמלחמה הזו היא דור דור. אם אנחנו רוצים לנצח במלחמה, כל אחד ואחד צריך להתחזק יותר בעסק התורה. ועסק התורה זה גם במה שאדם בעצמו יושב ולומד יותר תורה, גם במה שהוא מתן את בניו לתורה מצוות ומעשים טובים, וגם בתמכין דאורייתא.

רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תנופה חיים (פרשת בשלח אות מ"ט, וראה בדברי רבינו שליט"א בספר עדות ביעקב ה"א סימן ס"ה) מפרש מהו הלשון שאמרו 'רפו ידיהם מדברי תורה', ולכאורה מה השייכות של התורה עם הידים? וכי לומדים תורה עם ידיים? ביאר רבי חיים פאלאג'י, הידים היינו שהתנינו, מה שאדם תומך בממונו את לומדי התורה, זה נחלש והתרפה אצלם.

עכשיו, ערב הגאולה שבו יימחה שמו של עמלק ויהיה כסאו ושמו של ה' שלם, זה הרגע היותר גורלי שבו המלחמה בעינה ובתוקפה, ואנחנו צריכים יותר להתאמץ בכל המובנים ובכל החלקים של 'נער לא ימיש מתוך האהל', ובזה הנצחון מובטח לנו.

2. וגם אותו מלאך, שרו של עשיו שבא להלחם עם יעקב, לא בא להלחם לא עם אברהם ולא עם יצחק. רק עם יעקב שהוא 'חתן אמת ליעקב', הוא עומד התורה, אותו בא שרו של עשיו להאבק ולהלחם (רבי אלחנן וסרמן זצ"ל).

פרשת בשלח תשפ"ב

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

פטור מתה מחמת מלאכה, לשואל חפץ מחבירו ללא ידיעתו

שאלה א

מתפלל הגיע לבהכנ"ס והבחין ששכח את טליתו בביתו. לפיכך חיפש באחד מתאי השולחנות שבבהכנ"ס ומצא שם טלית חדשה, ונעמד להתפלל עמה באותו המקום. והנה בעומדו בתפילת שמונה עשרה, עבר לידו פועל גוי עם מזגן שנועד להתקינו בבהכנ"ס. ומחוסר זהירותו פגע הפועל במתפלל בכח רב וקרע עם הברזל שהיה בולט במזגן את הטלית החדשה, באופן שלא ניתן יותר לתקנה, כך שהנזק מסתכם בשלש מאות ₪.

מאחר ובמציאות הקיימת לא ניתן לחייב את הגוי שהזיק, נשאלת השאלה:

מה הדין במקרה כזה, אם שואל הטלית היה שואל בהסכמת בעליה?

ומה הדין בנידון של השאלה, כאשר השתמש בטלית ללא ידיעת בעליה?

שאלה ב

מתנדב באחד מהארגונים להצלת חיים התפלל בבהכנ"ס, ובאמצע התפילה קיבל קריאה דחופה להצלת חיי אדם שמתגורר במרחק כמה דקות מבהכנ"ס. והיות ולא היה ברשותו רכב, לקח במהירות את האופניים החשמליות שהונחו ע"י אחד מהמתפללים בכניסה לבהכנ"ס, ונסע עמם להצלת החולה, אלא שלאחר דקת נסיעה קרתה לפתע תקלה באופניים, שמחייבת תיקון בעלות של ארבע מאות ₪.

האם יש למתנדב את הפטור של "מתה מחמת מלאכה"?

תשובה

א. אם שואל הטלית קיבל את הסכמת בעליו להשתמש בטלית, בנידון זה נחלקו רבותינו הראשונים והפוסקים. לפיכך לא ניתן לחייבו לשלם את הנזק. 1.

ב. בנידון השאלה הראשונה, מאחר והמשתמש בטלית לא דיבר לפני כן עם בעל הטלית, לפיכך למרות שהיה מותר לו להשתמש עם הטלית ואפילו לברך עליה, אולם אין לו את הפטור שנאמר לגבי שואל של "מתה מחמת מלאכה". ולכן יצטרך לשלם את הנזק בסך שלש מאות ₪. 2.

ג. בנידון השאלה השניה, למרות שלא קיבל רשות להשתמש באופניים - פטור המתנדב שלקחם להצלת חיים מכל תשלום. 3.

מקורות

1. רבא אומר בגמ' ב"מ (צ"ח), שהשואל חפץ מחבירו והתקלקל במהלך השימוש בו - פטור השואל מתשלום על הנזק שנגרם. מאחר ולצורך זה שאלו כדי להשתמש עמו, ולא שיהא מונח בביתו ללא שימוש. פטור זה נקרא - "מתה מחמת מלאכה".

והנה נחלקו רבותינו הראשונים מהי סברת רבא. כי לכאורה קשה, שהרי שואל חייב גם באונסין למרות שאין לו כל אפשרות להשמר מכך, ולמה אם החפץ השואל התקלקל מחמת השימוש בו יהיה פטור השואל, במה זה שונה מכל אונס אחר שקורה לחפץ?

ותירץ הרמב"ן בחידושי שם בגמ', שאם החפץ התקלקל במהלך שימוש, נמצא שהמשאיל הוא זה שפגע בזה שהשאל חפץ שאינו ראוי למלאכתו, ואין הדבר קשור לאחריות השואל, ולכן פטור השואל. ונוסיף עוד, שפטור זה קיים אפילו במקרים שהמשאיל לא ידע מראש שהחפץ שהשאל אינו ראוי למלאכתו. מכיון שבמציאות הוא זה שאשם שהשאל חפץ שאינו ראוי להשאלה, ולכן פטור השואל מהנזק שנגרם לחפץ מחמת השימוש בו.

נמצא שלשיטת הרמב"ן, בכל המקרים שהנזק קרה לחפץ המושאל לא בגלל שמחמת עצמו לא היה ראוי למלאכתו, אלא מסיבה צדדית שקרתה לו בעת השימוש, יתחייב השואל לשלם את ניזוקו, למרות שהיה אנוס על גרימת הנזק, מאחר ושואל חייב גם נזקי אונס. וכדברי הרמב"ן נקטו גם הרא"ש, הריטב"א הרמ"א בחו"מ (סי' שמ, ג) והש"ך שם (ס"ק ה).

אולם לדעת הרמ"ה שהובא בטור חו"מ (סי' שמ, ג) הטעם של רבא הינו, מכיון שהשואל שאל לצורך ההשתמשות עם החפץ, ועל דעת כן הסכים המשאיל שכל מה שיקרה עם החפץ בגלל ההשתמשות עמו שלא באשמת השואל, הוא יהיה פטור מלשלם, כי לצורך כך שאלו. ונחשב הדבר, שהמשאיל בהשאלתו - מחל על תשלום מהשואל אם החפץ ינזק או יאבד בעת שימוש סביר עמו.

לפיכך טוען הרמ"ה, שאם אדם שאל בהמה לרכוב עליה למקום מסוים, ובדרך טרפוה חיות רעות או נגזלה ע"י ליסטים עם נשק וכיו"ב, פטור השואל מלשלמה. אע"פ שהבהמה מצד עצמה היתה בריאה וטובה, ורק גורם צדדי גרם שתילקח או תטרף. כי לצורך השימוש הזה שאלה, ועל דעת כן הסכים המשאיל שישתמש. ונמצא שמחל מראש על התשלום. וכדברי הרמ"ה הכריע שם השו"ע להלכה, וכן נוטה דעת הרשב"א שם בגמ'.

לאור האמור, בנידון השאלה, אם שואל הטלית היה מקבל רשות מבעליה להשתמש עמה, אזי מאחר והיא נקרעה בעת ההשתמשות עמה, לדעת הרמ"ה והשו"ע - פטור השואל על נזקיה מחמת

שמתה מחמת מלאכתה. ואילו לדעת הרמב"ן ודעימיה והכרעת הרמ"א - השואל חייב לשלם, כי קריעתה לא נגרמה בגלל חסרון בטלית עצמה, אלא גורם צדדי עשה זאת, ולכן אין לשואל את הפטור של "מתה מחמת מלאכה" וחייב לשלם עבודה. ומחמת מחלוקת הפוסקים בנידון - לא ניתן להוציא ממון מהשואל שמוחזק בכספו.

2. מבואר בתוס' בב"מ (כב. ד"ה אם יש), וכן נפסק בשו"ע, וברמ"א אור"ח (ס"י יד, ט) שחז"ל קבעו שכל יהודי מסכים גם לכתחילה שיעשו מצוה בממונו, וישתמשו בו אפילו אם לא ביקשו ממנו רשות מראש. ובתנאי, שהשימוש בחפץ אינו מקלקלו. ולכן רשאי אדם להשתמש בטלית ובתפילין של חבירו במקום שהם מונחים שם, מבלי שיוציאו ממקומם. ומותר לו גם לברך עליהם ולא נחשב כשואל שלא מדעת שדינו כגזול, וכך גם מכריע שם המגן אברהם (ס"ק ה), וע"ש במשנ"ב (ס"ק יד).

הטעם שבנידון השאלה אין פטור של מתה מחמת מלאכה

לפיכך גם בנידון השאלה, במקום שהטלית היתה מונחת - היה מותר לאותו אדם לקחתה ולהתעטף עמה למרות שלא ביקש רשות מבעליה. אבל את הפטור המיוחד שיש לשואל שנקרא - מתה מחמת מלאכה - אין לו בנידון דנן. והטעם הוא, כי לא מבעיא לשיטת הרמב"ן ודעימיה, שלא פשע המשאיל בהשאלתו, שהרי הוא לא השאיל למשתמש את הטלית, וכמו כן הטלית ניוזקה מסיבה צדדית, שנקרעה ע"י הפועל, ולא בגלל שלא היתה ראויה לשימוש מצד עצמה. לפיכך ודאי שאין כאן למשתמש את הפטור של מתה מחמת מלאכה.

אלא אפילו לדעת הרמ"ה, סיבת הפטור היא בגלל שהמשאיל הסכים למחול ולספוג בעצמו את הנזק שקורה לחפץ בעת שימוש עמו, כי לצורך כך שאלו. משא"כ בנידון השאלה שהמשאיל לא ידע שמשתמשים בטלית שלו, ומעולם לא הסכים למחול על הנזקים שיקרו לטלית בעת השימוש עמה. ולכן אע"פ שמותר היה למשתמש לקחתה ולהשתמש עמה ללא ידיעתו, ואינו נחשב גזול, כי כל יהודי מסכים שיעשו מצוה עם ממונו. אולם הסכמה זו היא על עצם ההשתמשות בחפץ, אבל אינה יוצרת הסכמה ומחילה חיובית על הנזק מצד המשאיל שנאמר - שגמר בדעתו למחול לשואל על הפסד ממונו, מאחר ולא שייכת כאן טענת רבא, שלצורך זה השאלת לי להשתמש בחפץ. כי מחילה על ממון - צריכה גמירות דעת חיובית כמו מעשה קנין, ודבר זה לא היה כאן.

ראיה לדברינו

וניתן להביא ראיה לדברינו, מדברי רבותינו הקצות (ס"ו שח, ס"ק ג) והנתיבות בחידושים שם (ס"ק ז), בנידון של שו"ת תרומת הדשן (ס"ו שטז) שהובא שם ברמ"א (ס"ו שח, ט) שאם אדם שכר סוס ללא ידיעת בעליו, אבל הסוס עומד להשכרה, ודעת המשכיר לשלם עבורו בגמר שימוש כמקובל. שלמרות שאינו נחשב שוכר שלא מדעת

ואין דינו כגזול, ומותר לו גם לכתחילה לשוכרו ולהשתמש עמו, אולם פסקו שם הקצות והנתיבות - שאין לשוכר הזה את הפטור של מתה מחמת מלאכה, ולפי מה שבארנו בס"ד לעיל, מובן היטב למה פסקו כך וע"ש.

ולפי"ז יבואר יותר שהוא הדין בנידון דנן, דהיינו שהגדר שאמרו חז"ל שנוח לאדם שישתמשו בממונו לצורך שימוש מצוה - דומה במהותו להסכמת אדם שישכרו את כליו שעומדים להשכרה גם ללא ידיעתו, ובשני המקרים אין המשתמש בגדר גזול. אבל כדי לקבל את הפטור המיוחד של מתה מחמת מלאכה, גם לדעת הרמ"ה, וכ"ש לדעת הרמב"ן, צריך הסכמה חיובית מצד המשאיל שעל דעת כן הוא מסכים להשאיל לו את החפץ כדי לפטור מתשלום, והסכמה זו לא היתה כאן.

הגדר של אופניים ורכבים שמושכרים באופן עצמאי

ונלע"ד להוסיף, שישנם חברות שמשכירות אופניים או מכוניות, ומניחות אותם במקומות מרכזיים בשכונות ברחבי העיר, וכל הרוצה לשכורם מחייב מראש את כרטיס האשראי שלו, ולאחר מכן יכול לקחת את הכלי ולהשתמש עמו. במקרה זה אם קרתה תקלה מחמת ההשתמשות עמו - יש כאן את הפטור של מתה מחמת מלאכה, גם לרמב"ן, וגם לרמ"ה, כל אחד לשיטתו, אא"כ ישנם תנאים מפורשים אחרים מצד המשכיר, ואין נידון זה דומה למקרה שבשו"ת תרומת הדשן.

וטעם החילוק הוא, כי ההנחה במקום זה לצורך ההשכרה נחשבת, שהמשכיר אומר בפירוש - שהכלי תקין וראוי לשימוש, והוא מעוניין שישכרו זאת ממנו, ורק לצורך זה הוא הניחו שם. ולכן אפילו אם לא דיברו עמו בפירוש, הרי לצורך כך הוא הניח את כליו ברשות הרבים, כדי שישכרו אותם ממנו. משא"כ בנידון של התה"ד, שם הסוס היה בבית בעליו, והוא משמש את בעליו לצרכיו, אלא שבזמן שאינו משתמש עמו, הוא משכירו לאחרים. ולכן בכל מקרה צריך תחילה לשאול את בעליו האם הוא מעוניין באותו הזמן להשכיר אותו. ורק אם יאמר שהוא מוכן כעת להשכירו, מונח בדבריו שהכלי תקין, ולדעת הרמ"ה מונח בדבריו, שהוא גם מוכן למחול ולספוג את הנזק שיקרה עמו בעת ההשתמשות עמו, ולכן רק באופן הזה יש לשוכר את הפטור של מתה מחמת מלאכה.

3. כתב בשו"ת תרומת הדשן (ס"ו שטז) ונפסק ברמ"א חו"מ (ס"ו שח, ט) שבאופנים שחז"ל אמרו שישנו חיוב השבת אבידה, מותר להשתמש לכתחילה בחפץ של חבירו כדי להשיב אבידה לאדם אחר, אע"פ שהמשתמש לא קיבל רשות מבעל החפץ. כיון שחז"ל בתקנתם נתנו לשואל רשות לקחתו מכח הפקר ביה"ד הפקר. ולכן כתב שם הנתיבות בחידושים (ס"ק ח) שבמקרה כזה, אם החפץ השואל ניוזק או אבד מחמת המלאכה שנועדה לצורך השבת האבידה - פטור השואל מתשלומי נזקו. מאחר ונחשב הדבר, שחז"ל הם אלו שהשאילו בפועל את החפץ למשתמש, ואמרו לו לקחתו כדי להציל את ממון חבירו.

מהשמים שתביא את התשועה הגדולה לישראל, וזכתה בכך למה שלא זכו אף אחת מנשות ישראל הצדיקות.

והנה לצורך גאולת ישראל מגדול הגיבורים והרוצחים שהיה בזמנם שנקרא - סיסרא הרשע, היתה צריכה יעל להקריב מרצונה את כל הקשר והאוויר שהיה לה עם בעלה - מעין עקידת יצחק האישית שלה. ונהפכה כתוצאה מכך, מהאשה המאושרת ביותר, להיות מעתה - אשה בודדה, וכאלמנה חיה מבעלה, שזוהי מסירות נפש למען הצלת כלל ישראל שאף אשה לא הקריבה את עולמה האישי לשם כך. לכן הנציחה הקב"ה לנצח בעם ישראל בשירת דבורה שנאמרה ברוח הקודש. ועליה נאמר שם: "תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני, מנשים באהל [כלומר, אפילו יותר מארבעת האמהות] - תבורך". וכמו כן הנהגתה ואורחות חייה עם בעלה, הובאו להלכה ברמ"א אעה"ז (סי' טט, יז) כהוראה מחייבת לדורות וז"ל שם: אין לך אשה כשרה בנשים - אלא אשה שעושה רצון בעלה ע"כ. והמקור לכך הוא מיעל כפי שהובא בתנא דבי אליהו (פרק ט).

זכותה הגדולה של יעל בהבאת נשמת רבי עקיבא לעולם

והנה על התנא הקדוש רבי עקיבא, שכל התורה שבע"פ שיש לנו, הינה רק ממה שחידש ולימד רבי עקיבא את תלמידיו, והם לימדו זאת את תלמידיהם, וכתבו זאת בספריהם, והנחילו לנו אותם. מובא בגמ' במנחות (כט:), שמשה רבינו אמר לקב"ה שגדולתו של רבי עקיבא בתורה הינה יותר ממנו וכו'. ובספר מגלה עמוקות בפ' בא, ובפ' ואתחנן, ובעוד ספרים, מובא שנשמתו הגדולה של רבי עקיבא שהיה בן גרים, היתה שבויה מאז חטא אדם הראשון בגופם של הגויים, ותמיד שכנה אצל הגיבור שבהם. ובדור של דבורה הנביאה, שכנה נשמה גדולה זו בשבייתה בגופו של סיסרא שהיה גדול גיבורי הגויים בזמנו. וע"י זיווגו עם יעל, יצאה נשמת רבי עקיבא משבייתה לגופה הקדוש. כמו שמבואר באוה"ח הקדו' בספר דברים פ' כי תצא (כא, יא) בשם המקובלים, שע"י זיווג שכם בן חמור עם דינה בת יעקב אבינו, יצאה משבייתה נשמת רבי חנינא בן תרדיון שהיתה שבויה בגופו של שכם, ועברה לגופה של דינה וע"ש.

ולכן כתוב בפירוש רבינו ניסים גאון בברכות (כז:) שמבני בניו של סיסרא - יצא רבי עקיבא.

ואע"פ שהגירסא שלנו בגמ' בסנהדרין (צו:) היא - שמבני בניו של סיסרא - למדו תורה בירושלים, אולם יתכן שאין בכך כל סתירה, שאכן רבי עקיבא למד תורה אצל רבותיו רבי אליעזר הגדול, ורבי יהושע בירושלים, ואח"כ לימד שם או במקומות אחרים את תלמידיו. עכ"פ ידוע שדברי הגאונים הינם מקובלים איש מפי איש עד רבינא, ורב אשי, ודברי רבינו ניסים גאון מוסמכים מהם.

נמצאנו למדים, שאע"פ שאת התורה שבכתב קיבלו בני ישראל מרצונם בהר סיני, אולם את התורה שבע"פ שהיא עיקר לימוד התורה, מבואר בגמ' בשבת (פח.) שהקב"ה הגביה את הר סיני

והנה אע"פ שנחלקו הראשונים והפוסקים האם ישנה תקנת חז"ל באותם המקרים שנועדו רק כדי להציל ממון הזולת, וע"ש בתשו' התרומת הדשן, וברמ"א חו"מ (סי' רסד, הוסי' רעד) את הדעות בנידון הזה. אולם בנידון השאלה דנן כשמטרת ההשתמשות של איש ההצלה הינה לצורך הצלת חיים, שהוא מחוייב על כך מצד הלאו של "לא תעמוד על דם רעך", במקרה זה אע"פ שלא שייך כאן את סברותיהם של הרמב"ן, והרמ"ה בטעם ההיתר של מתה מחמת מלאכה, כי בעל החפץ לא השאילו בפועל, אולם ההיתר קיים כי התורה וחז"ל הם אלו שאמרו וחייבו אותו לקחת את אופני חברו לצורך הצלת חיי אדם, ולכן מכח הפקר ביה"ד הם נתנו לו את הגדר של שואל מדעת כדין התורה, וחז"ל נחשבים כאן - כמו שהמשאיל אמר לו לקחת את אופניו וליסוע עמם להצלת חיים, ולכן יש למתנדב את הפטור של מתה מחמת מלאכה.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

"תבורך מנשים יעל" מתוך ההפטרה. (שופטים פרק ה)

כתוב בגמ' בנזיר (כג:) אמר רב נחמן בר יצחק: גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה, ולומדים זאת מיעל, מהמעשה שעשתה להזדווג עם סיסרא כדי להחליש את כוחו, שע"י כך תוכל להורגו. והנה אע"פ שיעל היתה נשואה לחבר הקיני שהיה מצאצאי יתרו חותן משה רבינו, וע"י המעשה שעשתה - היא נאסרה מעתה על בעלה וחייבת להתגרש ממנו, וכפי שפסק בשו"ת המהרי"ק (סי' קסז) ושנפסק להלכה בבית שמואל אעה"ז (סי' קעח ס"ק ד'), ובבית מאיר שם, ובשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קי"ט), ובשו"ת נודע ביהודה תנינא (י"ד סי' קסא) ועוד. אולם מכיון שהתכוונה להצלת כלל ישראל, ולצורך זה בלבד הפקירה את כל אושרה האישי, לפיכך זכתה להשתבח ע"י דבורה הנביאה ברוח הקודש - שמעשיה הינם גדולים ממעשי ארבעת האמהות הקדושות: שרה, רבקה, רחל ולאה, וכך גם נאמר שם בגמ' בנזיר וע"ש.

והנה כדי להבין יותר את הקרבתה של יעל למען כלל ישראל, מהראוי להביא את דברי תנא דבי אליהו רבא (פרק ט) שם כתוב ביחס למובא להלן, דברים שאליו הנביא אמר לפני חז"ל בבית המדרש הגדול שבירושלים. וז"ל: מה נשתנית יעל אשת חבר הקיני - מכל הנשים כולן - שבאת תשועה גדולה לישראל על ידה? כך אמרו חכמים, יעל אשה כשרה היתה, ועושה רצון בעלה היתה. ומכאן אמרו חכמים: אין לך אשה כשרה שבנשים - אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה ע"כ.

הלימוד מיעל כיצד משכינים שלום בית

כלומר, האשה המושלמת בעולם, שביטלה את כל רצונה לחלוטין כלפי רצון בעלה היתה - יעל. וממילא מובן שהשלום בית והקשר שבינה לבעלה היו בפיסגת השלימות. ובזכות מעלה זו, היא נבחרה

מעל ראשיהם של בני"י ואמר להם: שאם לא יקבלוה - שם תהא קבורתם. והנה במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה, תורה זו קיימת ונלמדת בעם ישראל בזכות רבי עקיבא, כי כולה מהתורה שלימד את תלמידיו, שהם העבירו זאת לדורות הבאים, ולפי"ז כל התורה הזאת לא היתה באה לעולם לולא מעשיה של יעל.

יעל במסירות נפשה - גרמה לקיום התורה בישראל

נמצא שיעל לא רק שהצילה את עם ישראל מכליון גשמי מסיסרא הרשע, אלא חשוב מכך הוא, שהצילה את עם ישראל מכליון רוחני ומאיבוד התורה שבע"פ חלילה. ובזכות מסירות נפשה בהקריבה את כל אושרה האישי נתנה יעל לעם ישראל את רבי עקיבא ואת תורתו הנצחית. ומהראוי לומר עליה כמו שאמר רבי עקיבא על אשתו רחל הצדיקה: כל התורה שלי - זוהי התורה שלה, כי רק בזכותה הלכתי ללמוד תורה, וללמד אח"כ את התלמידים. וכך גם ניתן לומר על יעל, שהתורה שבע"פ שקיימת ונלמדת בעם ישראל במשך יותר מאלף ותשע מאות שנה - היא בזכות יעל, שבמסירות נפשה והקרבת כל אושרה האישי, הביאה לעולם את נשמת רבי עקיבא, שהוא עמוד התורה שמחזיק את העולם מדורו ועד ביאת המשיח שיבוא במהרה.

הליכות והלכות בדף היומי

מועד קטן (ט:)

הקדמת עשיית מצוה קלה, על פני עשיית מצוה גדולה

מסקנת הגמ' במועד קטן (ט:): שאם ישנן שתי מצוות שצריכים לעשותן, והאדם יכול לעשות רק מצוה אחת, ואחת מהן נחשבת מצוה גדולה יותר מהמצוה השניה כלומר, שחיובה או שכרה גדול יותר, אם ישנם עוד אנשים שיכולים לעשות מצוות אלו, עדיף לזרז לעשות את המצוה הגדולה, וישאיר לחבירו לעשות את המצוה שקטנה ממנה. אולם אם אין אחרים שיעשו מצוות אלו במקומו - יצטרך לעשות את המצוה הראשונה שנקרתה לפניו, למרות שאם יעשה - לא יוכל לקיים אח"כ את המצוה שגדולה ממנה.

והנה נשאל בשו"ת הרדב"ז חלק רביעי סי' אלף פז (יג) לגבי אדם שחבש בבית הסוהר ולא היה לו שם מנין, והסכימו הסוהרים לאפשר לו יום אחד בשנה שילך לבהכ"ס, ונשאל איזה יום בשנה יעדיף? והשיב, שהיות וקימ"ל שאין מעבירין על המצוות, לכן המצוה הראשונה שניתן לעשותה - יעשה. ולכן אם רשאי ללכת לבהכ"ס ביום ראשון שבשבוע - ילך באותו היום. ואע"פ שאם יחכה, יתנו לו ללכת ביום שני שיש בו גם קריאת התורה. והוסיף שם הרדב"ז, שההלכה הזאת ברורה אצלו, ואינו מביא לכך שום

ראיה. אמנם בשו"ת חכם צבי (סס"ק) הביא ראיה לדבריו מהגמ' במועד קטן, וכפי שהתבאר לעיל.

והוסיף על כך החכם צבי, שכל הנידון בגמ' הינו לגבי שתי מצוות שונות, אבל לגבי קיום אותה מצוה כלומר, באופן שאם יקיימנה היום, הוא יעשה באופן שלא מהודר, אולם אם יחכה עוד כמה ימים, יעשה באופן מהודר, במקרה זה - יחכה עוד כמה ימים, מאחר וכאן אינו דוחה את עשיית המצוה, אלא אדרבה כדי לקיים את אותה מצוה בהידור, הוא מחכה ליום אחר, לפיכך רשאי לחכות כדי לקיימה בהידור.

סיבת ההיתר לדחות את ברכת הלבנה למוצאי שבת

ולפי"ז ביאר החכם צבי את דברי התרומת הדשן (סי"ה) שכתב לגבי ברכת הלבנה, שאם רואה אותה באמצע ימי השבוע, וכבר הגיע הזמן שניתן לברך עליה, ולמרות זאת רוצה לחכות למוצאי שבת, מאחר ואז נמצאים בשמחה ובבגדים נאים, ניתן לחכות למוצ"ש כדי לעשותה בהידור גדול יותר. ורק אם ישנו חשש סביר כמו בימות החורף, שאם יחכו למוצ"ש יתכן והמצוה לא תתקיים בגלל שהעננים יכסו אותה, ויפסידו לחלוטין את עשיית המצוה, ובפרט אם מוצ"ש חל קרוב לאמצע החודש, שאם לא יברכו באותו הלילה, סביר שיפסידו את המצוה, במקרה זה לא דוחים בגלל הידור מצוה את ברכת הלבנה, כי ישנו ספק שמחמת זה לא יקיים כלל את המצוה.

עדיפות לחולה לצום ביום כיפור, למרות שיכול לצום בצום גדליה והנה דנו הפוסקים לגבי אדם שהרופא אמר לו, שאם יצום בצום גדליה שחיובו הינו מדרבנן, סביר להניח שלא יוכל לצום ביום כיפור שחיובו מהתורה ויחול שבוע לאחר מכן. שישנם מהפוסקים שטענו ע"פ הגמ' במועד קטן שהובאה לעיל, שיצום בצום גדליה, אע"פ שהיא מצוה קלה יותר מהצום ביוה"כ, כי התבאר בגמ' שלא דוחים מצוה הבאה לידיך שאי אפשר שאנשים אחרים יעשו אותה במקומך, אע"פ שהמצוה הראשונה הינה קלה מהשניה.

אולם רוב הפוסקים, וכך נוהגים רוב הציבור למעשה, שמי שלא יוכל לצום בשניהם צם ביום כיפור ולא בצום גדליה. וביאר זאת בחוט שני הל' יוה"כ פ' (עמ' קס"ט), כי אדם שהצום יכול להחלישו עד שלא יוכל לצום בעוד שבוע פעם נוספת, נמצא שכבר בצום גדליה דינו כחולה, וחולה כזה פטור מלצום צומות מדרבנן. ואפילו שהוא פטור מעיקר הדין עקב מצבו הרפואי מלצום בצום גדליה, עדין הוא נשאר מחוייב לצום ביום כיפור, כי מצבו הרפואי אינו פוטרו מלצום ביוה"כ שחיובו מהתורה. ועיין בספר שדה חמד מערכת יום כיפור (סי' א, אות י') אריכות נוספת בנידון זה.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מענייני החידוק

גליון 41 שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

עיקר הכוח של קריעת ים סוף לחזק את דברי הרמב"ן שכתב שכל העולם כולו הוא מעל הטבע ומי שאמר לשמן שידלק יאמר לחומץ וידלק וזה ההתלהבות מקריעת ים סוף וכמה צריך לחזק בזה שכל הנהגות העולם הוא מעל הטבע וזה הכוח של יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ואפשר להוסיף שע"י שמתחזקים באמונה מעל הטבע זוכים לזיווג הגון שמבואר שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף.

יבואר דברי הרמב"ן בכוח תפילת רבים

וידוע דברי הרמב"ן בסוף הפרשה שמוזכר שם פרשת תפילין אחרי שחזק בכוח מצות מזוזה וסוכה ומזה שהכל לזכר יציאת מצרים כתב וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו וידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו וכוונת רוממות הקול בתפילה וכוונות בתי כנסיות וזכות תפילת הרבים זה שיהיה לבנ"א מקום שיתקבצו ויודו לאל וכו', ובזה מחזק הרבים את הענין של תפילה בציבור ידוע כמה חזק מן הח"ח זצ"ל בכוח של תפילת רבים וכתב שכמעט אין בני אדם שיתפלל תפילה אחת בכוונה כראוי ואם אדם רוצה שיתקבל תפילתו עליו להתפלל בציבור שזה נאמר הן קל כביר ולא ימאס תפילת רבים. ועוד כתב דבתפילת רבים יש ברכו וקדושה ואמן יהא שמיה רבא שכל דבר בפ"ע הוא ענין נורא וכתב שאדם צריך להתחזק בתפילה בציבור בכל יום ויום, וידוע מה שכתב בספר תומר דבורה בשם הזוהר שבכל יום ויום צריך האדם לתת צדקה לקב"ה, וצדקה - צ' זה תשעים אמן, ד' קדושות, וק' ברכות, וחמשה חומשי תורה. וידוע דאומרים וצדקה ו' של וצדקה זה ששה סדרי משנה ומזה רואים כמה צריך האדם להתחזק בתפילה בציבור כמו שאומר הח"ח שזולת זה לא שייך להגיע לתשעים אמן וד' קדושות. וידוע דברי המ"ב [סימן נ"ב] כמה שהפליג באמירת פסוקי דזמרה, וכתב דאם עי"ז הוא יפסיד תפילה בציבור צריך לדלג כל פסוד"ז כמו שכתב המחבר [סימן נ"ב סעיף א'] וכתב המ"ב [ס"ק ג'] דהטעם דמדלג כל פסוד"ז כדי שיהיה יכול להתפלל עם הציבור כי התפילה עם הציבור רצויה ומקובלת לפני הקב"ה, ובסדר הדילוגים יעוין בכל סימן נ"ב, ויעוין עוד במ"ב דאפילו שהרבה אנשי מעשה נוהגין להתפלל כסדר מטעם זה אפילו אם אחרו לבוא לבית הכנסת מ"מ הביא המ"ב את תשובת חכם צבי בסימן ל"ז שמה שכתב הזוהר שיש להתפלל על הסדר היינו כשאנו מתפלל עם הציבור אבל אם אחר לבוא לביהכ"נ ובא כשהציבור מתפללים כו"ע מודים שידלג כדי להתפלל עם הציבור ועיין עוד שהביא בשם הפר"ח שכדאי לאדם לזכות להתפלל פעם אחת עם הציבור בשלימות.

יבואר עוד בענין ה' מכות שהיה במצרים

אנחנו נכנסים לפרשת בשלח שהוא המשך של פרשת בא שהוא סיום ' מכות שהביא הקב"ה לפרעה, וידוע דברי האבודרהם שבכרוך שאמר יש ' ברכות לפני שמסיימים בפסוקי דזמרה כגון מזמור לתודה יהי כבוד אשרי יושבי וכו'. וידוע שבי' מאמרות ברא העולם וכן עשרת הדברות. ונמצא וידוע שבכל הס' מכות מבואר בתורה שזה נעשה ע"י

יבואר בכוח הניסים שמעל הטבע

אנו עומדים בפרשיות התורה בעיצומו של יציאת מצרים, וידוע דפרשת בא פותחת ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה למען שיתי אתי אלה בקרבו ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'. וידוע דברי המדרש דהכוונה באותתי זה מכת ארבה ויעוין ברמב"ן עה"ת דהביא את דברי ר"ח בגדול הנפלאות במכת הארבה ותו"ד שמעת עתות משה רבנו ועד עתה אין ארבה מפסיד בכל גבול מצרים ולכן כתוב בארבה לא נשאר ארבה אחד וע"ז נאמר שיחו בכל נפלאותיו. ויעוין עוד בכלי יקר שהוסיף בתו"ד שבכל המכות שהיו במצרים לא נשאר מהם שום רושם במצרים אחר הסרתם שיגרום לדורות שישאלו הבנים על מה ועל מה זה כי נשכח זכרם אצלם כי ארכו להם הימים והכל נשכח אבל בארבה נשאר רושם לדורות כי ברוב הימים ימצאו הדורות דבר חידוש ויראו כי יבוא ארבה ולא יאכל כלום מכל יבול מצרים וכו', וע"ז נאמר שיחו בכל נפלאותיו. וידוע דכל הפרשה של שיחו בכל נפלאותיו נמצא בפרק ק"ה ואחר כך בסוף הפרק נמצא רק שמונה מכות ולא כל עשר מכות וג"כ פתח דוד המלך במכת חושך ואח"כ דם ערוב לפני כנים ושחין ודבר לא מוזכר ויעוין באבן עזרא שם [תהילים ע"ח, ק"ה], עכ"פ רואים את יסוד דברי ר"ח שיחו בכל נפלאותיו נמצא לפני מכות מצרים.

ונראה להוסיף על הדברים הנ"ל דידוע דמכת ארבה הוא המכה השמינית וידוע דשמונה הוא מעל הטבע כידוע דלכל אומות העולם יש רק שבע מצוות, ועם ישראל שהוא מעל הטבע מתחבר ליום שמיני עצרת, ושמונת מי חנוכה, ובפרט זאת חנוכה, וכן בשמונה ימי מילה דהיינו דשמונה הוא מעל הטבע כידוע, ואפ"ל דמש"ה פרעה הרגיש בארבה יותר מכל שאר המכות כמו שכתוב בהמשך הפסוקים דפרעה הסכים כבר לשלוח רק שאל מי ומי ההולכים ומשה רצה שבנערנו ובזקנינו נלך ופרעה רצה רק שהגברים ילכו ולא הנשים דבמכת הארבה הרגיש פרעה את הכוח של ישראל שהם מעל הטבע.

וידוע דברי הרמב"ן [בסוף פרשת בא] מן הנסים הגדולים והמפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שאין לאדם חלק בתות משה עד שנאמין שאין בעולם שום טבע ומנהגו של עולם, ומזה רואים שכל פרשת בא הוא פרשה של על הטבע תחילת הפרשה של מכת הארבה וסוף הפרשה פרשת תפלן שבזה הרמב"ן כותב שאין לאדם חלק בתורת משה וכו', ואחרי שאנו מסיימים פרשת בא שתחילתו זה מעל הטבע וסופו מעל הטבע כמו שמבואר ברמב"ן נכנסים אנו לפרשת בשלח שהוא קריעת ים סוף דידוע המעשה באותו נער ששמע מעשה קריעת ים סוף ולא נתלהב וחשבו הוריו ומחנכיו שחסר לו באמונת ה' והסבירו את חוסר התלהבותו שהוא שמע על מעשה בראשית שהקב"ה ברא את הים ואת היבשה ובקריעת ים סוף הפך את המים ליבשה והיבשה לים ואחרי שהסבירו לו שבודאי שהקב"ה כל יכול אבל

שליח שהוא משה ואהרן אבל מכת בכורות נעשה ע"י הקב"ה בעצמו כמו שכתוב בהגדה ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך אני ולא שרף וכו' יעוין ברמב"ן שהביא את דברי המדרשים. ב' הדברות מבואר במפרשים שב' דברות הראשונות נאמרו ע"י הקב"ה ושאר הדברות נאמרו בלשון נסתר יעוין בכלי יקר. וידוע שבכל הדורות מה שהשתמשו בכל הדברים זה בכ"ב אותיות של תורה אבל בחשבונות השתמשו במספרים וידוע שבאותיות הכל מתחיל מא"ב ובמספרים יש מספר אפס כידוע, וידוע שהאבן עזרא כתב ע"ז מאמר שלם על ענין המספרים אבל בודאי שאין לזה מקור בתורה, וידוע שמספר אפס הוא תמיד אחרי מספר אחד ולא לפניו וכמה שיותר מגדלים את מספר אפס אחרי האחד זה מגדיל את סכום המספר כמו 10 100 1000 וכו' עד מספרים של טריליונים וכל המספרים שעושים אם מוסיפים אח"כ מספר אפס זה מגדיל את המספר, וידוע באחד שנתגאה בריבוי הממון שיש לו ובדקו שאמנם יש לו הרבה מספר אפס אבל הכל היה לפני האחד 00001, וכדי להגדיל את ההון צריך שיהיה המספרים אחרי מספר אחד, ולרמז בכל הנ"ל ידוע שקודשא בריך הוא ושכינתיה זה תמיד ענין אחד כמו שאומרים שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד, ובאדם אין מציאות של אחד כמו שאמר הקב"ה בבריאת האדם לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, וכן אומר התנא באבות עשה לך רב וקנה לך חבר, דהיינו שעיקר האדם צריך להיות בגדר שנים אמנם כשאדם מתפלל על זיווגו צריך ליזהר מאד שלא יהיה כמו חוה שביום שנבראת נפלו בחטא עץ הדעת שעד היום הזה נשאר פגם החטא כידוע, ובודאי שטובים השניים מן האחד זה רק היכן דכל אחד עוזר לשני וכן רשב"י שאמר אם אלף הן אני ובני הם ואם מאה הם אני ובני ואם שנים אני ובני הם ולא אמר אם אחד כי אצל האדם אין מציאות של אחד. רק אצל הקב"ה כמו שאנו מיחדים פעמיים בכל יום וכו'. ואולי נרמז בזה שבמספרים יש גם מספר אפס שכל כוחו זה רק אחרי מספר אחד וכל אפס אחרי אחד זה מגדיל את כוחו כמו שידוע כי מספר אחד שייך רק לקב"ה וכל אדם שרוצה להתחבר לקב"ה זה רק אם הוא מבטל עצמו לקב"ה כמו שאומרים ונחנו מה דהיינו דמרגיש עצמו אפס לקב"ה וכל אפס שמוסיפים על אחד זה יכול להביא את האדם למדרגות הכי גבוהות כמו בממון שכל אפס שנוסף זה מגדיל את המספרים להון גדול. ולכן משה רבנו היה כבד פה וערל לשון להוכיח שכל כוחו שהוא מחובר לקב"ה זה מחמת והאיש משה עניו מאד מכל האדם ובכל הדורות כל מוסרי התורה שהצליחו זה מחמת כוח הענוה שהיה להם כמו שכתוב בספר תומר דבורה פרק שני, והנה עיקר הענוה שלא ימצא בעצמו ערך כלל אלא יחשוב שהוא אין וכמאמר העניו ונחנו מה כי תלינו עלינו עד שיהיה הוא בעיניו הבריה השפלה שבכל הנבראים ובזוי ומאוס מאד וכאשר יגע תמיד להשיג המדה הזאת כל שאר המדות נגררות אחריה ע"י"ש ומזה רואים שכל הס"ד שיש לאדם בעוה"ז זה רק אם הוא מחשיב עצמו לאין כמו מספר אפס, ועי"ז אפשר להגיע למדרגות הכי גבוהות וס"ד בכל העולם. וכשאדם מתבונן בכל הנ"ל יפסיק להקפיד על כולם שלא מכבדים אותו כראוי וכל עבודה מכניס לעצמו הרבה ס"ד ומונע מעצמו הרבה דמעות. והיה מעשה ברבנית מבעלז ע"ה שנכנסה לניתוח ואמרה לרופא שלא יצטער אם לא יצליח הניתוח

כיון שהכל מה', ושמו הרופא שלא יהיה לו אחריות, ולאחמ"כ אמרה לו שגם אם יצליח שלא יזקוף הזכויות לעצמו כיון שהכל מה', והתהפך לו השמחה לעצבות, וזה מכוח הגאווה שמייחסים כל ההצלחות לעצמם אבל הכשלונות לא.

יבואר כוח ההודאה

אנו נכנסים לפרשת בשלח וידוע דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא דכתב דכוונת כל המצות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו ובהמשך דבריו כתב שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליון בתחתונים חפץ מלבד זה שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו, ומבואר ברמב"ן שעיקר כוונת היצירה שאדם יודה לאלוקיו וידוע כמה שהפליז חז"ל בגודל אמירת פסוקי דזמרה [יעוין בשו"ע סי' נ"א בגודל אמירת מזמור לתודה]. וידוע דברי האוה"ח בפרשת קרח על הפסוק [פרק ט"ז פסוק כ"ב] ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלוהי הרוחות לכל בשר ותו"ד בגודל הענין שצריך לתת שבח לקב"ה שהוא שבח והלל אשר יתנו לו צבא מרום ומסיים שעיקר מה שרוצה הקב"ה באמירת שירות ותשבחות יותר מצבא השמים השיר והשבח העולה מהנשמות אשר הם בעולם הזה אשר הם תוך הבשר והוא מונעם מהכיר ה' והם מתעצמים לאהוב ה' ולשבחו ולהודות למאמרו זה עליון וחשוק אצל הבורא למעלה יותר מהכל. ושמעתי מהגר"ש פינקוס זצ"ל שסיפר לו יהודי שבא מחו"ל והיה בעירו שנת בצורת וכל הצומות והתפילות לא הועילו עד שיום אחד נתכנסו כולם ואמרו פרקי הודאה לקב"ה ומיד נפתחו שערי שמים. ולפני כמה שבועות בא אלי בחור מבוגר שמצא את זיווגו אחרי הרבה שנים של ציפיה וסיפר לי שבתקופה האחרונה לפני שמצא את זיווגו היה מרבה להודות להקב"ה על כל דבר אפילו על דבר שהיה נראה לו לא טוב ומיד מצא את זיווגו, וכן סיפר לי ת"ח גדול שהיה לו בת בוגרת והרבה שנים היה לו הרבה צער מזה ובשבוע שהתחיל להודות להקב"ה על כל חסדיו מצאה את זיווגה ואחד סיפר לי שלא נפקד בזרע של קיימא והיה נוסע בכל שנה בל"ג בעומר להתפלל בציון הרשב"י והיה בוכה ומתפלל ולא נענה ובשנה האחרונה אחרי ריבוי התפילות יצא לרקוד עם החוגגים והרבה בשירות ובתשבחות ואז נושע ומזה רואים את גודל ענין ההודאה להקב"ה שנפתחים שערי שמים כמו שמבואר באוה"ח זה עליון וחשוב אצל הקב"ה למעלה וכו' שמבואר ברמב"ן בפרשת בא זה שיהיה לבנ"א מקום יתקבצו ויודו לאל שבראם.

בגודל חשיבות כל נשמה יהודית

ידוע מה דהקשו המפרשים מדוע הסכים פרעה לא לשעבד את בני לוי, ונאמרו בזה הרבה מהלכים, ושמעתי בשם הגרמ"ד סאלאוויצ'יק זצ"ל שהיה לפני חמש עשרה שנה בקוממיות ואמר שפרעה רצה שכמו שבאומות העולם יש מאות אנשי דת כך בעם ישראל יהיה כמה מאות עילויים שילמדו תורה וכל השאר יהיו ככל העמים, ובזה הסכים לא לשעבד את שבט לוי, ואנחנו יודעים שכל העדה כולם קדושים. ומזה רואים שאסור להתייחס מאף יהודי ולחזק כאו"א. ובזה גם מבואר מה דפרעה אמר לכו נא הגברים ועבדו את ה' ומשה א"ל בנערנו ובזקנינו נלך כל יהודי חייב לצאת משעבוד פרעה ולהתדבק בתורת ה'.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב יהושע בן מרים ז"ל

היא באה, וענייה בעת צרה היא. -**במהרי"ל** (מנהגים ראש השנה ב ד"ה ושאל) הביא ששאלו את **מהר"י סג"ל** למה צריך לסמוך גאולה לתפילה ביום טוב, והרי גם יום טוב אינו יום צרה. והשיב שלטעם המקובלים דווקא בשבת אין סומכים, ועוד שרק בשבת פסק המן מלרדת, ולא ביום טוב. והוסיף עוד שלפי המשל המובא בירושלמי לעבד שהפליג בשער, גם בשבת יש לסמוך גאולה לתפילה .

בדרכי משה (קיא א) הביא דבריהם וכתב ליישב החלוקה בין יום טוב לשבת, שביום טוב בשאר פעמים הוא יום צרה, רק שהשתא חל בו יום טוב, מה שאין כן שבת שלעולם אינו יום צרה. אמנם **ברמ"א** (קיא א) כתב ליישב באופן קצת שונה, שביום טוב יש לסמוך לפי שהם ימי דין, שנידונים בהם על התבואה ועל המים וכו'. וסיים הדרכ"מ שלמעשה גם בשבת אין להפסיק בדברים בטלים, אבל בדברים שיש בהם צורך, יש לסמוך על האור זרוע, וכן פסק **ברמ"א** שם .

הלבוש (קיא א) כתב לחלק בין יום טוב לשבת, שביום טוב לא נחו משעבוד מצרים, רק בשבת, ולכן היה יום צרה. אמנם לענין מעשה הכריע שגם בשבת יש לסמוך גאולה לתפילה, שהרי אין בזה איסור אלא שאינו צריך לפי הירושלמי. וכתב הטעם שהחיבור והדיבוק לעולם הוא טוב לישראל. **הפרי חדש** (קיא א) צידד כדברי מרן השלחן ערוך, והביא ראיה מכך שאין מכריזין משיב הרוח בשחרית של שמיני עצרת אלא רק במוסף, לפי שצריך לסמוך גאולה לתפילה, הרי שגם ביום טוב צריך לסמוך. אמנם **הטורי זהב** (ג) ו**הפרי מגדים** (משבצות זהב ג) הכריעו כהרמ"א, וכתב הפמ"ג שם שלפי זה בשבת מותר להתעטף בטלית בין גאולה לתפילה, וכן אם איחר ומצא ציבור מתפללים יתפלל עמהם, ולא יחוש למסמך גאולה לתפילה. ולדבר זה הסכים גם ה**ר' עקיבא איגר** בגליון. וב**אליה רבה** (ד) כתב גם שמותר בשבת לענות קידש וקדושה וברכו בין גאולה לתפילה.

צריך עיון

סמיכות גאולה לתפילת ערבית ולתפילת נדבה

איתא בברכות כז : דתפילת ערבית רשות, [וּפּרש"י בשבת ט : (ד"ה למ"ד) והרא"ש בברכות פ"ד סי' ב' דתפילת ערבית נתקנה כנגד אברי התמיד שקרבין כל הלילה, והקטרת אברים אינה מעכבת את הקרבן, ולכן אין תפילת ערבית חובה, וכתב הנצי"ב בהעמק שאלה סי' ח' סק"א דלפי"ז למ"ד יעקב תיקן תפילת ערבית הוי חובה, ואילו בתוס' וברא"ש מבואר דלכו"ע הוי רשות, יעו"ש שביאר עפ"י סוגיא דחולין שם].

ובתוס' ברכות ד : [ד"ה דאמר] הקשו דהנה ר' יוחנן אמר שם דבתפילת ערבית צריך לסמוך בה גאולה לתפילה, והלא עיקר תפילה זו אינו אלא רשות ולא חובה, ותירצו דאף דתפילת ערבית רשות, מ"מ צריך לסמוך גאולה לתפילה, וביאר במשיב דבר ח"א סי' י"ב דאף שאינו מחוייב להתפלל ערבית, מ"מ כל שמתפלל מחוייב להסמך גאולה להתפילה, שכך הוא המטבע שתיקנו חכמים שיסמוך גאולה לתפילה.

ובקה"י ברכות סי' ב' ביאר דבריו, דהנה יש לחקור אם דין סמיכות גאולה לתפילה הוא מדיני ברכת 'הגאולה' שיסמך לה תפילה ובקשת צרכים, או שהוא מדיני 'התפילה' שיסמך לה גאולה, וכתב דלצד שהוא מדיני התפילה מבוארים דברי הנצי"ב היטב, דאף שאינו מחוייב להתפלל תפילת ערבית, מ"מ צורת התפילה היא באופן זה שהוא מודה על הגאולה תחילה, ולכן אם מתפלל חייב להסמך גאולה לתפילה.

ויסוד לזה דדין סמיכות גאולה לתפילה הוא קיום דין נוסף בגוף התפילה, דהנה איתא בברכות כא. דהמתפלל נדבה צריך לחדש בה דבר, ויסודו כדי שיהא תפילת תחנונים, ועי"ז כתב ברבינו יונה, [א : ד"ה ומי] דאם הוסיף בתפילת הנדבה סמיכות גאולה לתפילה זה נחשב כחידוש דבר, והוכיח מזה בקה"י דסמיכות גאולה לתפילה הוא קיום נוסף בהתפילה עצמה, ולכן דבר זה מחשיבו כחידוש דבר בגוף התפילה עצמה.

אלא דמעתה [דסמיכות גאולה לתפילה הוא דין בתפילה], הקשה בקה"י למה בתפילת מנחה אין דין להסמך גאולה לתפילה, ותירץ עפ"י"ד השאג"א סי' ג' דכל חובת ברכת גאולה אינו אלא בזמן גאולה, וגאולת מצרים לא היתה אלא בשחרית וכן בערבית, ולזה בתפילת המנחה שאינו זמן גאולה אין דין סמיכות גאולה לתפילה, אולם עדיין צ"ע למה לא מצינו דין סמיכות

ראשי הישיבות

הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת נתיב הדעת

סמיכת גאולה לתפילה

ברש"י בברכות ד' ע"ב פי' טעם הדין דצריך לסמוך גאולה לתפלה, כדי שירצהו האדם להקב"ה בשירות ותשבחות ורק אח"כ יבקש צרכיו. וצ"ב דאם זה הטעם מחמת דצריך לרצות לפני בקשה, א"כ האיך מתפללין מנחה ללא ריצוי מוקדם. וביותר צ"ב, דבגמ' בברכות שם מבואר בטעמא דריב"ל דא"צ לסמוך בערבית, דעיקר גאולה לא הויא אלא מצפרא, וצ"ב מה בכך, וכי אנו סומכים מחמת הגאולה של הרגע הזה, ולמה לא נוכל לסמוך בערבית ממת הגאולה שהיתה בבוקר, ואמאי תפילת שחרית בחודש שבט שייכת לגאולה של ט"ו ניסן יותר מאשר תפילת ערבית באותו זמן, והא אנו מרצים להקב"ה בהזכרת הגאולה שהיתה אז, ומאי נ"מ אם עכשיו לילה או שעכשיו בוקר.

עוד צ"ב בפלוגתא בברכות שם, אם סומכין בערבית כיון דמקיש שחרית לערבית. ולכאו' תמוה, דהרי דין הסמיכה הוא מחמת הגאולה ולא מחמת הק"ש, והרי מדאורייתא אי"צ לומר בכלל ברכות, וכל ברכות הק"ש הם הרי רק מדרבנן, ומה שייד בכלל מודאו' צורך להקיש גאולה לתפילה, וכ"ת משום דהזכרת יצי"מ הוא מודאו', אכתי היכי ילפי' זה מקרא דבשכבך ובקומך, דזה מיירי לגבי ק"ש ולא לגבי יצי"מ, ומה ענין זה לסמיכת גאולה לתפילה. וגם צ"ב דאם אין כלל חיוב תפילה מה"ת, א"כ מה שייד כלל מודאו' דינא דסמיכת גאולה לתפילה. וגם אי נימא דחייב להתפלל מודאו' בכל יום, הא את החיוב דאו' יכול לקיים גם בתפילת מנחה, ומודאו' אין שום צורך שהתפילה יאא לה שייכות לגאולה.

והנה בטעמא דמילתא דבעינן למיסמך גאולה לתפילה מצינו ג' טעמים, דרש"י כתב הטעם דיהא מרצהו להקב"ה בשירות ותשבחות ואח"כ יבקש בקשותיו, ולכאו' לפי דעת רש"י הוא דין בתפילה, שבכדי שתתקבל תפלתו ירצהו להקב"ה קודם.

אבל באמת מהמשל שהביא רש"י בברכות שם מוכח דהוא דין בגאולה, דעי' ברש"י בברכות שם שהביא משל למי שבא ודפק על פתחו של מלך, פתח לו המלך ומצאו שהפליג אף הוא הפליג, והדפיקה על פתחו של מלך היא הזכרת הריצוי, ואם אח"כ לא יבקש יראה המלך שהפליג אף הוא הפליג, וא"כ נמצא דאדרבה הוא דין בריצוי ובשבח שזה מחייב שכשאתה דופק אצל המלך, תבקש אח"כ בקשה, ואינו דין בתפילה כלל אלא בריצוי של הגאולה. ובזה מיושב משה"ק לעיל דבמנחה דאין הזכרת גאולה מה יאא עליו ולהנ"ל לק"מ דאינו דין בתפילה כ"א בגאולה, שכשאתה מוזכר גאולה תבקש, וממילא במנחה שאין מוזכרין גאולה אין מן הצורך לבקש.

ואמנם רבינו יונה כתב שני טעמים אחרים לחיוב ההזכרה, חדא דכיון שמטרת הגאולה ממצרים היתה להיותינו לעבדים לו ית', ותפילה יאא הרי עבדות כדכתיב לעבדו בכל לבבכם זו תפילה, ממילא כאשר הוא מוזכר יצי"מ עליו להראות בזה שהוא מכח זה עבדו, דהיינו לסמוך לו תפילה. עוד כתב רבינו יונה דבזה שהוא מתפלל הרי הוא מראה שבוטח בהקב"ה, כי מי שאינו בוטח הרי לא יבקש כלום, ובזה שמוזכר הגאולה ומתפלל הוא מראה שהוא בוטח בו ית', כשם שבטחו בו ישראל כשראו את הניסים שעשה עמהם, ע"ש באורך. והנה לטעמא קמא דרבנו יונה, הוי ג"כ דין בהזכרת הגאולה, שמראה שמחמת שגאלו הוא עבדו, ואילו לטעמא בתרא הוא דין בתפילה שמתפלל, ובזה שמוזכר הגאולה הוא מראה שהוא בוטח בו ית' שישמוע לתפילתו.

ולפ"ז נראה, דהזכרת יצי"מ אינה דבר נפרד מק"ש, שצריך לקרוא כל יום את שמע וגם להזכיר יצי"מ, אלא דהזכרת יצי"מ הוא חלק מקבלת עול מלכות שמים של ק"ש, דהרי כמבואר לכל הפירושים בסמיכת גאולה לתפילה אזי הוא חלק מקבלת מלכות שמים מצד הבטחון והעבדות והכרת המלכות והקירבה אליו, וגמצא דהזכרת יצי"מ וסמיכת הגאולה לתפילה הוא גמור הקבלת עול מלכות שמים של ק"ש. ויש להוכיח כן דהא אע"פ שיצי"מ זמנה כל היום, אעפ"כ מבואר בריש פרק שני בברכות דצריך לכתחילה להזכיר יצי"מ בזמנה שהוא זמן ק"ש, ומבואר דזמן ק"ש מוגדר זמנה של הזכרת יצי"מ, והיינו משום דיצי"מ הוא חלק מהקבלת מלכות שמים של ק"ש וכאמור.

ולפ"ז י"ל דמאחר שזכירת יצי"מ הוא חלק מהקבלת עול מלכות שמים, בזה נחלקו אמוראי בברכות שם, היאך מקבלים מלכות שמים בלילה, אם כמו ביום דקודם ק"ש ואח"כ העבדות ובטחון או לא. ואהא אמרו דכיון דכתיב ובשכבך ובקומך היינו שקבלת המלכות שמים בשניהם היא באופן שוה ותו לא. והשתא דנו באיזה אופן יהיה שווה, דמר סבר דבעינן שקודם יאא הקבלת עומ"ש, ואילו הבטחון והעבדות וכו' יהיה אח"כ, ומר סבר בהיפך, דסמוך למיטתו צריך להיות הקבלת עומ"ש, וזולת זאת הכל באמצע. ובזה אמרינן דכיון דגאולה מאורתא לא הויא, והגידון בזה דבזמן של גאולה, אז לא הוי הקיום בפועל כ"א תחילת קיום ההבטחה, ממילא זה אינו שייד לעבדות ובטחון, וממילא תפילת הערב שהיא בזמן שאינו זמן של גאולה א"צ בסוג סמיכה זה.

(סה"ז אהל יוסף ברכות)

זקן מופלג

איך מצווגר מאוד שהגיע לגאל ישראל ולא יכול להמשיך עקב עייפות, ועוצר סם, מה עדיף לו האם המתנה אחרי גאל ישראל במשך רבע שעה, או אם יצרך שהכל נהיה בדברו ויפתה דבר חס יוכל להתחיל מיד, האם עדיף הפסקה בשיקפה או ע"י מעשה. ויותר נראה כי הפסקה בשיקפה גרועה פחות.

מעשה קל

הסתפק מו"ר הגר"ח פ"י שיינברג זלוק"ל שמה פעולה פשוטה מאוד שאגס רגיל אליה לא חשיב פעולה וכגון כפתור וכדו'. ונ"מ: א. לענין שלא עושים פעולה באמצע מנוחה כמבואר בדב"ה"ל קל"א. ב. לענין הפסק בין גאולה לתפילה.

מעשה דבר

יש להוכיח כי פעולה גדולה נחשבת הפסקה, ע"פ רש"י עירובין נ. ד"ה הרי, שכתב דאם מניין וסומך על צהמה חשיב הפסק ולכן לא יצרך על תנופה אחת אם יש צה ספק אף שמוניף את האחרת משום דהראשונה מפסקת.

המשך

אשר מוכח מזה דמעשה גדול חשיב הפסקה, ובפסוקו מי שמרים חפץ כבד אחר גאל ישראל חשיב הפסקה.

אכן מעש קל לא חשיב הפסקה שהרי קיימא לן שירא שמים – לשון שו"ע – מניח ר"ת [סימן ל"ד] והרי מניח שניהם ויש הפסקה ומוכח דפעולה מאותו ענין אף שהיא אולי מותרת ל"ח הפסקה.

ישתבח ליוצר

הרי אין להפסיק, ויש לדון האם אורח שיהיה לאדם חלק נחשב ויוכל לצרך אז, וכן יש לדון לענין אדם רגיל, אשר צרך כבד לפני התפילה, אם שיהיה אחרי ישתבח נחשב הפסק או שמה הוי מעשה קל.

'סמיכת גאולה לתפלה'

הגמ' בברכות מביאה: 'דאמר רבי יוחנן ותיקין היו גומרין אותה' את קריאת שמע 'עם נץ החמה כדי שישמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום' דבר זה נלמד מהפסוק 'יראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים'. 'העיד רב יוסף בר אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים כל הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל היום כולו'.

עוד מביאה הגמ' שם: 'והאמר רבי יוחנן איזהו בן העוה"ב זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית' שגם בערבית יש מעלה לסמיכת גאולה לתפלה.

הרי"ף בתחילת ברכות מביא דברי רבי יוחנן: 'איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית' שואל שם הירבנו יונה: 'וכי מפני שסומך גאולה לתפלה יש לו שכר כל כך שיהיה בן עולם הבא'?

וכותב: 'ואומר מורי הרב שהטעם שזוכה לשכר גדול כזה, מפני שהקב"ה כשגאלנו והוציאנו ממצרים היה להיתנו לו לעבדים, שנאמר: 'כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים'. ובברכה גאל ישראל מזכיר בה החסד שעשה עמנו הבורא, והתפלה היא עבודה... וכשהוא מזכיר 'צאת מצרים ומתפלל מיד, מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו, כך הוא מכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא, ושהוא עבדו ועובד אותו. וכיון שמכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצותיו נמצא שבעבור זה זוכה לחיי העולם הבא'.

טעם נוסף מביא הירבנו יונה: 'מפני שכשמוזכר גאולה מצרים ומתפלל מיד, הוא מראה שבוטח בד' בתפלה כיון שמבקש ממנו צרכיו שמי שאינו בוטח בו לא יבקש ממנו כלום'. 'וכיון שמוזכר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בד' והצילים ומתפלל מיד, נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו' 'ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד. והבטחון הוא עיקר היראה והאמונה. לפיכך זוכה בסיבתו לחיי עולם הבא'.

הטור בסימן קי"א מביא את הגמ' בברכות וכותב: 'ויסומך גאולה לתפלה שלא יפסיק ביניהם כלל. דהעיד רב יוסף בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים כל הסומך גאולה לתפלה אינו ניזוק כל אותו היום'.

ממשיך הטור ומביא טעם נוסף לסמיכת גאולה לתפלה מדברי הירושלמי: 'תכף לגאולה תפלה' שנאמר 'יהיו לרצון אמרי פי והגיון ליבי לפניך' ד' צורי וגואלי' היינו גאולה וסמך ליה 'יענך ד' ביום צרה היינו תפלה'.

הב"ח מביא על דברי הטור האלו את קושית המהרש"ל: 'תיפוק ליה דבהאי קרא כתיב תרוויחוי' 'יהיו לרצון אמרי פי' הוא תפלה, ד' צורי וגואלי' הוא גאולה. ואם כן למה צריך לפסוק: 'יענך ד' ביום צרה'?

'ולפיכך פירש הוא זכרוננו לברכה דאין הכי נמי דכך הוא הפירוש בהאי קרא' וסמיכת גאולה לתפלה נלמד מהפסוק 'יהיו לרצון' ומה שהביא את הפסוק 'יענך ד' ביום צרה' הוא 'שאינו ניזוק כל אותו היום'.

עוד מביא הטור מדברי הירושלמי: 'אמר רב אמי כל מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה? לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך, יצא המלך לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג, אף הוא מפליג'.

אמרנו 'פסוקי דזמרה' ו'ישתבח', קראנו קריאת שמע וברכותיה, הזכרנו גאולה מצרים וקריעת ים סוף. דפקנו על פתחו של מלך מלכי המלכים והקב"ה השומע ומאזין לתפילת עמו ישראל פותח לנו שערי שמים ויוצא לקראתנו. זה הרי הזמן לסמוך מייד תפלה שמונה עשרה ולבקש 'יהי חסדך ד' עלינו כאשר יחלנו לך'.

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל היה רגיל לתאר במתק לשונו את אותו יהודי העומד להשיא את ביתו במז"ט ואין בידו פרוטה לנדוניה ולהוצאות החתונה. הוא נזכר במכרו הגביר שתמיד בא לעזרתו ומתקשר אליו בטלפון, מתאר את מצבו ומבקש עזרה. הגביר המעריך ואוהב אותו נענה בחפץ לב לבקשתו ועונה לו: 'כנס אלי למשרד היום בשעה 10 לפני הצהריים ובע"ה אשתדל לעזור לך'.

לקראת השעה 10 ממחר הגביר לסיים פגישת עסקים והוא יושב וממתין לקבל את פניו של מכרו. השעה חולפת והוא ממשיך להמתין והנער אינו. למחרת בבוקר שוב מצלצל הטלפון בבית הגביר, ושוב על הקו מכרו העומד לחתן את ביתו. 'כנס אלי למשרד בשעה 10 אני מחכה לך' הוא עונה. 'כן אני אבוא' אך שוב, המתין הגביר לשווא.

כך היה מתאר רבי שלום זצ"ל את תפלתו לקב"ה מידי בוקר 'והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותי' והקב"ה ברוב רחמיו מקבל תפילותינו ומבקש להשפיע עלינו מתורתו וספסלי בית המדרש ממתנינים לנו מידי יום.

ה'משנה ברורה' בברכות שמונה עשרה, המביא מספר 'סדר היום' את הטעם לסדר הברכות בתפילת שמונה עשרה. וכותב שהקדימו ברכת הגאולה לפני ברכת רופא חולים כי רק אחרי שיחזק האדם את לבו בגאולה העתידה ויתמלא תקווה ושמחה רק אז יוכל להתפלל על רפואתו.

יתכן ויש בדברי 'סדר היום' תוספת לטעם השני שהביא הירבנו יונה' שהקדמת פסוקי הגאולה לתפלה היא להכניס לליבנו תקווה ושמחה לחיזוק האמונה והביטחון בקב"ה ואז תפרוץ מפניו התפלה והבקשה ונוכל לעמוד ולהתפלל, לבקש ולהתחנן לבורא עולם על כל צרכינו.

צריך עיון

המשך

גאולה לתפילה בתפילת המוספין, וצ"ע. והנראה דהנה ברש"י ברכות ד: [ד"ה זה] כתב דמקור דין סמיכות גאולה לתפילה נלמד מדכתיב ה' צורי וגואלי וסמך ליה 'יענך ה' ביום צרה, עוד הביא רש"י מהירושלמי כי מי שאינו סומך גאולה לתפילה דומה לאוהבו של מלך שדפק על ביתו של מלך ופתח לו המלך ומצאו שהפליג, כך כיון שריצהו להקב"ה בהודאת הגאולה מן הדין שיהא מבקש צרכיו, ואם לא יבקש רחמים על צרכיו הר"ז כמפליג מן המלך.

אשר לפי"ז נראה דעיקר דין סמיכות גאולה לתפילה שיעקרה בקשת רחמים, אך תפילת המוספין עיקרה באה כנגד הקרבת קרבן מוסף, ומקור לזה מדברי התוס' בברכות כו. [ד"ה איבעיא] דאם שכח תפילת המוספין אין לה תשלומין לפי שאין עיקרה רחמים אלא הקרבת קרבן, [ובאו"ש פ"ג תפילה ה"ט כ' דדין תשלומי תפילה הוא רק למ"ד דתפילות אבות תיקנום, אך למ"ד תפילות כנגד קרבנות תקנום אין דין תשלומין כלל, כקרבן דמאחר שעבר זמנו בטל קרבנו], ומעתה ניחא מה שאין דין סמיכות גאולה לתפילה בתפילת המוספין.

סימן ב' ושו"ת בית הלוי חלק א' סימן ט"ו). וכתב המגיה בבאר היטב, שלא יפה עושים העולם שאומרים פסוק ה' שפתי תפתח ואחר כך פסוק יכי שם ה' אקרא', היות שפסוק י"ה שפתי תפתח"ו הוא חלק מהתפילה, וכן כתב בספר עטרת זקנים. לעי' שו"ת נחלת בנימין סימנים ל"ז ול"ח).

האם צריך לסמוך גאולה לתפילה בשבת

כתב בהג"א מסכת ברכות (פרק א'), וכן כתב התשב"ץ (סימן רע"ג) שבשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפילה, כיון ששבת אינו יום צרה, אבל ביום טוב צריך לסמוך, לעיין רא"ש תענית פרק א', לפי שאותו היום בשאר ימות השנה הוא אכן יום צרה, ועוד סיבה, שימים טובים הם ימי דין – בפסח נידונים על התבואה, בעצרת על פירות האילן ובחג על המים לעי' מסכת ראש השנה דף ט"ז) ועוד, שמפני מה תקנו חכמים לסמוך גאולה לתפילה, שכן בעוד המתפלל קרוב לקב"ה ע"י תשבחות קוילוסין יכול לתבוע צרכיו, וכל זה שייך רק בחול ולא בשבת, שהרי אין אדם מבקש צרכיו בתפילה בשבת. וכן משמע בדעת הרמב"ם (פרק ג' מהלכות תפילה הלכה ז') שכתב: "ויש לו להתפלל תפילת ערבית של ליל שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה, וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת, לפי שתפילת ערבית רשות אין מדקדקין זמנה, ובלבד שיקרא קריאת שמע אחר צאת הכוכבים". ובהשגות הראב"ד שם השיג על הרמב"ם, וכתב: "ואין ראוי לעשות כן, אלא לצורך שעה, והרי צריך לסמוך גאולה לתפילה". וקושיית הראב"ד אלימתא לאור העובדה שהרמב"ם עצמו בפרק ז' מהלכות תפילה (הלכה י"ח) שגם בתפילת ערבית צריך לסמוך גאולה לתפילה, ואם כן, איך כתב לענין תפילת ערבית של שבת שמותר להתפלל של שבת בערב שבת, הרי על ידי כך נמנע מלסמוך גאולה לתפילה?

במה השתנתה תפילת השבת

אלא על דרך צורך לומר, שדעת הרמב"ם היא שלתפילת שבת יש דין מיוחד, שהרי מניין אנו יודעים שצריך לסמוך גאולה לתפילה? מהפסוק ייחיו לרצון אמרי פי וגו' ה' צורי וגואלי", ואחר כך כתוב: "יענך ה' ביום צרה", דהיינו תפילה, וכיון ששבת אינה יום צרה, לכן אין צריך לסמוך גאולה לתפילה. ונראה שזאת היא גם דעת רש"י, שכתב בפירושו על מסכת ברכות (דף ד' ע"ב) שהמקור לדין סמיכת גאולה לתפילה הוא בדברי הירושלמי, שמביא שם שמי שאינו סומך גאולה לתפילה דומה לאהובו ש מלך שהתדבק על דלתו של המלך, יצא המלך ומצאו שהפליג, אף הוא הפליג, אלא היא אדם מתקרב להקב"ה ומרצהו בתשבחות וקילוסין של יציאת מצרים, והוא מתקרב אלו בעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו. אם כן, כל הטעם הזה, שאין זה מן הראוי שיקבש מיד את צרכיו, שייך רק בימות החול, אבל בשבת ממילא אין אדם מבקש צרכיו, ולכן גם אינו צריך לסמוך גאולה לתפילה. וכן כתב גם בשו"ת שאגת אריה (סימן ט"ז).

כתב הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל בספר משנת יעביץ (חלק אורח חיים סימן ב') להסביר בדעת הרמב"ם, שבאמת שיטת הרמב"ם שיש שני טעמים שבשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפילה, הטעם האחד הוא מפני שאין אדם מבקש צרכיו בשבת, ורק בתפילה שיש בה בקשת צרכים צריך אדם לסמוך גאולה לתפילה, וכנ"ל, הטעם השני הוא, משום שיום השבת אינו יום צרה, ולכן אין צריך לסמוך גאולה לתפילה.

צריך עיון המשך

אולם עדיין צ"ע טובא למה אין דין סמיכות גאולה לתפילה בכל תפילת נדבה, כגון המתנדב להתפלל שחרית יהא צריך לחזור ולברך ברכת גאל ישראל, דהלא נתבאר בתוס' דאף למ"ד תפילת ערבית רשות, מ"מ אם רוצה להתפלל צריך להקדים לה ברכת גאולה, משום שכך היא טבעה של תפילה שיקדים לה ברכת הגאולה, והוא קיום דין נוסף בגוף התפילה כמש"נ, ולמה זה בתפילת נדבה אי"צ להקדים לה ברכת גאולה, וצ"ע. אשר למש"נ נראה לפלפל בזה, כי הנה כבר נתבאר בארוכה בפרשת חיי שרה [פכ"ד פס"ג] דבחובת תפילה איכא תרתי, חדא דין בקשת רחמים, [ואשר מה"ט נשים חייבות בתפילה כמבואר בברכות כ'; ואשר מה"ט אף אם עבר זמנו מחוייב בתשלומין כמש"נ], ושנית דין עבודה, כי חכמים הסמיכו חובת התפילות כנגד התמידים כמבואר בברכות כו.; ויסודו מדכתיב ולעבדו בכל לבבכם זהו תפילה שהיא עבודה שבלב.

ומעתה נראה דכל עיקר מה שיכול אדם להתנדב תפילה אחר שכבר התפלל תפילת חובה, יסודו רק מחמת לתא דתפילה בתורת עבודה וקרבן, כי בזה נתפס בו שם פורש בדברי הר"מ בפי' תפילה ה"י שאלו אין ציבור יכולין להתנדב, והדבר מפורש בדברי הר"מ בפי' תפילה ה"י שאלו אין ציבור יכולין להתנדב, תפילת נדבה, שאין הציבור מביאין קרבן נדבה, וכן בשבת אין תפילת נדבה, לפי שבשבת אין מקריבין נדבה, והן הן הדברים.

הלא מעתה נראה בביאור מה שאין חיוב סמיכות גאולה לתפילה בתפילת הנדבה, כי הלא נתבאר דכל עיקר חובת סמיכות גאולה לתפילה הוא רק בתפילה שיעקרה בקשת רחמים, ואשר מה"ט בתפילת המוספין אין דין סמיכות גאולה לתפילה הואיל ועיקרה הקרבת קרבן ולא בקשת רחמים, וממילא דה"נ דכוותה בתפילת נדבה שענינה עבודה שבלב ולא דין בקשת רחמים אין דין סמיכות גאולל"ית, [ומה שצריך לחדש בה דבר, יל"ד].

ומה שכתב ברבינו יונה בברכות הנ"ל דמי שמתפלל עם הציבור מבעו"י ומתפלל עמחן לתפילת חובה, ואח"כ בלילה אומר ביחידות קר"ש בברכותיה ומתפלל נדבה כדי להסמיך גאולה לתפילה, הנה למש"נ נר' מאחר שהתפלל מבעו"י לא חל עליו חובת סמיכת גאול"ית, ורק דמ"מ מדין ברכת הגאולה שמברך בלילה ראוי להסמיך לה תפילה, לכן סגי בתפילת נדבה לקיום דין זה, ועמש"נ לק' להעיר אדברי הגר"ח.

הנושאים הבאים

יתרו- קידוש במקום סעודה,

זכור את יום השבת לקדשו (כ ה),

זכרהו על היין (פסחים ק"א, וברשב"ם פסחים ק ב).

סמיכת גאולה לתפילה

אמרו חכמים (ברכות דף ד' ע"ב) שצריך לסמוך גאולה לתפילה, דהיינו שהמתפלל לא יפסיק בשום דבר בין ברכת "גאל ישראל" לתפילת "שמונה עשרה". וסמיכת גאולה לתפילה, היא אחת משלוש תכניות שאמרו חכמים (שם, דף מ"ג): "ויתקין לגאולה לתפילה".

בתלמודי רבינו יונה בריש מסכת ברכות מסביר מדוע כ"כ חשוב סמיכה גאולה לתפילה נחשב כבן העולם הבא כמובא בברכות ד"ט ע"ב וז"ל 'הטעם שזוכה לשכר גדול בזה מפני שהקב"ה כשאנאלו והוציאנו ממצרים היה להיותנו לו לעבדים וברכת גאל ישראל מזכיר בה החסד שעשה עמנו הבורא והתפילה היא עבודה וכשהוא מזכיר יציאת מצרים ומתפלל, מיד מראה שכמו שהעבד שקונה אותו רבו חייב לעשות מצות רבו, כן הוא מזכיר הטובה והגאולה שגאל אותו הבורא ושהוא עבדו ועובד אותו שמזכיר שהוא עבדו מפני שגאלו ועושה רצונו ומצוותיו נמצא שבעבור זה זוכה לחיי העוה"ב", ועוד כתב "כשראו ישראל הניסים והנפלאות שהיה עושה עמם הבורא שגאל בטבעו של עולם, בשלחו בו, ועי"ז נאמר 'וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויאמינו בה'". וכיון שמוזכר עכשיו אותה הגאולה שבטחו אבותינו בה והצילם ומתפלל, מיד נמצא שגם הוא בוטח בו שיענה אותו כמו שענה לישראל מעבור שבטחו בו ומפני זה מזכיר אותה הגאולה ומתפלל מיד".

על חשיבותה הגדולה של הלכה זו, שאין מפסיקין בין גאולה לתפילה, אנו יכולים ללמוד מדברים שכתב בעל שבולי הלקט (סימן ט"ז), שמצא באגדה שרבי אלעזר היה הולך בדרך ופגע בו אליהו הנביא זכור לטוב, ועמו היו ארבעת אלפים גמלים טעונים אף וחכימה, שאל אותו רבי אלעזר למה מיועדים כל אותם גמלים טעונים? השיב אליהו, לעשות נקמה וחכימה במי שמספר בין "קדוש" ל"ברוך" ובין גאולה לתפילה. ומובא בספרים, שמי שסומך גאולה לתפילה אינו נזוק כל היום כולו.

האם החזן אומר "ה' שפתי תפתח"

נפסק בשולחן ערוך (סימן קי"א סעיף ב'): 'החזן, כשמתחיל שמונה עשרה בקול רם, חוזר ואמר ה' שפתי תפתח ופי גיד תהלתך, כי פסוק זה שייך לתפילה". ובפשטות, דעת השולחן ערוך, שצריך השליח ציבור לומר פסוק זה בקול רם. אולם מוצאים אנו גם דעה שניה, היא שיטת ספר אהל מועד, המובאת בבית יוסף (אורח חיים סימן קכ"ג ד"ה כתב הרמב"ם): וז"ל: "שליח ציבור אינו מותר בשניה ה' שפתי תפתח". אם כן, יוצא מדבריו, שמה שתקנו חכמים לומר ה' שפתי תפתח הוא רק על תפילת היחיד, אבל על תפילת הציבור לא תקנו. ולפי זה, מותאמת לשון הפסוק במדוקדק: "שפתי" – לשון יחיד, בניגוד לכל שאר הברכות בתפילה הנאמרות בשלון רבים.

ויש מן האחרונים שכתבו להסביר דעה זו, שלא תקנו לומר ה' שפתי תפתח על חזרת השי"ן, והיינו על פי מה שכתב הרמב"ם (פרק ח' מהלכות תפילה הלכה א'), שתפילת הציבור נשמעת תמיד, ואפילו היו בהם חוטאים, ולכן שליח ציבור המתפלל בשם הציבור ובשליחותו ומכוחו, מובטח לו כי תפילותיו נשמעות, ומשום כך אינו צריך לומר ה' שפתי תפתח, אבל יחיד המתפלל לעצמו (ואפילו בציבור) חייב לבקש מהקב"ה שישמע תפילתו. והנה, מובא ברי"ף במסכת ברכות (דף מ"ג): "כתב רבינו האי גאון, דמנהגא דרבנן, כדעיל איניש לבי כנישתא ואשכח ציבורא דמצלי בלחש, דמעכב עד דמסיים, וכד פתח שלוחא דציבורא, מתחיל ה' שפתי תפתח ואומר בחדי שלוחא דציבורא מילתא בלחש, ועני קדושה בחדי ציבורא". ומשמע מדבריו שהשליח ציבור אינו אומר י"ה שפתי תפתח", אלא רק המתפלל עמו הוא זה שצריך לומר י"ה שפתי תפתח", שהרי דברי רבינו האי גאון מכוונים על "איניש", משמע יחיד ולא השליח ציבור. ועוד שכתב: "וכד פתח שלוחא דציבורא, מתחיל ה' שפתי תפתח", משמע שהשליח ציבור מתחיל ברכה ואילו היחיד המצטרף אליו אומר י"ה שפתי תפתח", וכן כתב האור שמח (פרק י' מהלכות תפילה הלכה ט"ז) (עי' ענינים למשפט על מסכת ברכות דף ד').

דעה נוספת מספר בנידון זה, היא שיטת המגן אברהם (אורח חיים סימן קי"א ס"ק ד'), שמביא בשם פ"ד כתבים, שהשליח ציבור חוזר ואומר ה' שפתי תפתח, אלא שכתב שאומר את הפסוק בלחש. וכן מובא בשולחן ערוך הגר"י (סימן קי"א סעיף ג'): "השליח ציבור, כשמתחיל שמונה עשרה בקול רם, צריך לומר ה' שפתי תפתח, הואיל והוא מכלל התפילה. טוב שיאמרו בלחש". וכן כתב המשנה ברורה (שם ס"ק י'). והסיבה שפסקו כך היא כנראה משום שחששו לדעת מהאגדה. [עיין כך החיים סימן קי"א ובספר שערי תפילה להגאון רבי יעקב רקה זצ"ל דיני שמונה עשרה אות א').

האם י"ה' שפתי תפתח"ו הוא חלק מהתפילה

אולם, כפי להעיר, איך אומר השליח ציבור את הפסוק ה' שפתי תפתח בלחש, הרי הוא צריך להוציא את הקהל ידי חובה, ואם הפסוק י"ה' שפתי תפתח"ו הוא חלק מהתפילה, גם החובה הוא לאמרו, ולא יצאו ידי חובה אם לא ישמעו כשהשליח ציבור אומר. עיין בספר הלכות הגר"א ומנהגיו (דף קי"א) להגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א שמעיר קושיא זו, ומתיר, שהפסוק ה' שפתי תפתח אינו חלק מגוף התפילה, אלא שהז"ל חייבו לומר פסוק זה, כדי שנוטל רשות מהקב"ה להתפלל.

והנה, הביאור הלכה (סימן קי"א) כתב לחקור, מה הדין אם האדם שכח לומר ה' שפתי תפתח, האם זהו חשון חסרון בעצם התפילה, כיון שחכמים קבעו פסוק זה בתפילה, וכתב בסוף דבריו שם, שיותר מסביר שלא אמרו הפסוק זה הוא כחלק ממש מן גאולה לתפילה, אמרו "כתפילה אריכתא דמייא" רק כדי שלא יגרסו הפסוק להפסק בין גאולה לתפילה, אבל ממש כתפילה. עד שנאמר שאם שכח לאמרו יחזור ויתפלל, אינו נחשב. וראה לכך, מהגאמר אומרת לגבי אמירת ברכת "השכיבונו" ערבית: "כגאולה אריכתא דמייא", ובכל זאת ההלכה היא שברכות אין מעכבות זו את זו, ואם החסיר "השכיבונו", יצא בברכת "אמת ואמונה". למרות שהפסוק י"ה שפתי תפתח" אינו נחשב ממש כעצם התפילה, כתב המחצית השקל (שם), שאין להפסיק בין י"ה שפתי תפתח" לתפילת שמונה עשרה, כיון שרובן קבעו פסוק זה בתפילה, דין תפילה יל ש.

אולם מלשון הגאמר האומרת: "כיון דקבעוה רבנן בתפילה אריכתא דמייא", משמע שהפסוק י"ה' שפתי תפתח" הוא חלק מן התפילה, וכך משמע מדברי הרשב"א בתשובותיו. והנה, יש שמביאים ראיה מדברי הריטב"א (מסכת תענית דף ג' ע"ב), שכתב שם, שאם אמר "מוריד הגשם" בימות החמה מחזירין אותו לראש הברכה, ואם סיים הברכה חזר לראש התפילה. וכתב שם הריטב"א, דאין צריך לחזור ולומר י"ה שפתי תפתח". אם כן רואים מדבריו להדיא שפסוק זה אינו מעצם התפילה, דאם לא כן, היה עליו לחזור ולומר גם י"ה שפתי תפתח", כמו שצריך לחזור על יתר חלקי התפילה. וכן באמת מובא בערוך השולחן (סימן קי"א ס"ח), שכתב שצריך לחזור ולומר פעם נוספת את הפסוק ה' שפתי תפתח. שכיון שתיקנו רבנן לאמרו קודם התפילה, ואמירתו הקודמת כבר נפסקה בברכות שהתבטלו בינתיים, לפיכך עליו לחזור ולומר בשנית גם את הפסוק. וצריך לומר בכונות דברי הריטב"א, כדמוכח מדבריו, שהפסוק ה' שפתי תפתח שתיקנו רבנן לאמרו קודם התפילה, אינו חלק מן התפילה אלא רק תפילה ובקשה הנאמרת קודם "שמונה עשרה". וכמיון שהוא עדיין עומד בתפילה. דהיינו שלא עקר גרגלי לגמרי, אינו צריך לחזור לאמרו, ונפקדו גרגלי צריך לחזור ולומר ה' שפתי תפתח כי לאחר עקירת הגללים ודאי נחשבת תפילתו לתפילה חדשה, ובכחהא גוונא ודאי מודה הריטב"א שצריך לחזור ולומר ה' שפתי תפתח. וכן פסק המשנה ברורה בסימן קי"ד ס"ק כ"א). וכן משמע ברבינו יונה, שכתב לגבי הפסוק ה' שפתי תפתח, שכיון שתקנוהו לומר על ענין התפילה, אמרו "כתפילה אריכתא דמייא", ולא נחשב הפסק [ולעין קהילות יעקב על מסכת ברכות

הפרשה המחנה

פניני חינוך בפרשיות התורה

הרב שלמה רוזנשטיין

בשלח גליון 90

אִי יִשְׂרָאֵל מִשֵּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת

להודות עם כל האברים

בפרשת בשלח מגיעה לשיאה הגאולה של ישראל ממצרים בבקיעת ים סוף, כאשר עם ישראל יוצא מארץ מצרים, ועל שפת הים אומרים משה ובני ישראל את שירת הים, פסגת ההודאה להקב"ה על הניסים הגדולים שראו בעיניהם בהצלתם ממצרים.

ההודאה של שירת הים נחשבת לדרגה הגבוהה ביותר של ההודאה להשי"ת על חסדים שעושה עם ישראל, סגולות רבות מובאות על אמירת שירת הים, ובמדרש מובא "מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מצינו אדם שאמר שירה לקדוש ברוך הוא אלא ישראל. ברא אדם הראשון - ולא אמר שירה, הציל אברהם מכבשן האש ומן המלכים - ולא אמר שירה, וכן יצחק מן המאכלת ולא אמר שירה, וכן יעקב מן המלאך ומן עשו ומן אנשי שכם ולא אמר שירה, כיון שבאו ישראל לים ונקרע להם - מיד אמרו שירה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל.... אמר הקדוש ברוך הוא לאלו הייתי מצפה".

חז"ל אומרים במסכת סנהדרין (צא): שכל האומר שירה בכל יום זוכה ואומרה לעוה"ב, עוד אומרת הגמרא שם "ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מידת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח..."

ובזוהר הקדוש מובא: "כל האומר שירת הים בכל יום ומכוון בה, יזכה לאומרה בעולם הבא, לשבח בה בימי מלך המשיח בשמחת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא. ואדם העושה כן, הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו ומציל אותו מכל צרות שבאות לעולם". ובמשנה ברורה מביא להלכה "ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים, והאומרו בשמחה מוחלין לו עוונותיו".

מה היא הסגולה המיוחדת של אמירת שירת הים? ומדוע לא אמרו שירה כל אלו שמביא המדרש, - אם אמירת השירה היא דבר כה חשוב ומעלה כה גדולה היא.

ההודאה להשי"ת היא, גם מיסודות האמונה, גם הדרך לבטחון בד', גם חינוך גדול וחיוני להכרת הטוב ומניעת כפיות טובה, ויש בהודאה לד' מדרגה רוחנית גבוהה של דביקות בד' שיש בה כדי להשפיע טוב על האדם - שכן הטוב מידבק בטוב.

גם אלו המזכירים במדרש אמרו שירה - אומר הנתיבות שלום - וגם חזקיהו המלך אמר שירה - והלא הדברים מפורשים בדברי הנביאים. אלא שדרגת אמירת השירה של משה רבינו ועם ישראל על שפת ים סוף הייתה גבוהה יותר כי היא הייתה שירת האברים כולם ולא רק שירת הפה, בבחינת כל עצמותי תאמרנה.

כדי להגיע לדרגה זו של אמירת שירה כמו בני ישראל, צריך לעבור במצרים שיעבוד, הרגשה של חוסר אונים, כדי להבין על שפת ים סוף כיצד כל התהליך כולו היה חלק ממסע גדול לגאולה. אמנם גם במצרים נאמר ויאמן העם, אולם שוב על ים סוף הם הגיעו לדרגה של ויאמינו בד' ובמשה עבדו. במצרים הם עדיין לא ראו את התמונה המלאה של הגאולה ואת סופו של התהליך, אולם עכשיו על ים סוף לאחר שגופם שבור ורצון מהשיעבוד ולאחר כל שנות הגלות, הם רואים את שיאו של מסע הגאולה וכל אבריהם אומרים שיר ושבח והלל לד'.

יש שירה של המוח המבין, יש שירה של הלב המרגיש, ויש שירה של האדם כולו הוא וכל אבריו אומרים שירה. זו הייתה דרגת עם ישראל על שפת הים.

סגולת אמירת השירה היא כפי שהביא מרנא החפץ חיים במשנה ברורה - "ויאמר שירת הים בשמחה, וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר בים", על האדם להגיע להרגשה, הוא וכל אבריו, להודות לד' על כל הטוב והחסד שבכל יום עימנו.

בדרגה זו של אמירת השירה, האדם מרגיש שד' צועד עימו בכל דרך ובכל מצב, ולכן אומרים חז"ל שכל האומר שירה בעוה"ז בכל יום זוכה ואומרה לעוה"ב, ומדויק לשון חז"ל - כל יום, דהיינו גם בימים הטובים יותר וגם בימים החשוכים אומר האדם שירה ומודה לד' על הטוב והחסד, כי הוא יודע שתכלית הימים החשוכים היא הימים המאירים וגם בימי החשוכים הקב"ה מנהיג אותו בטוב וחסד.

^ ^ ^

וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרַת הָיִם בַּיּוֹם הַהוּא

הימים המאירים והימים החשוכים

חינוך הילדים והצעירים להתמודדות עם הימים החשוכים היא המשימה המאתגרת אך החשובה ביותר. קל מאד להתמודד עם הימים המאירים ועם שמחת וחדוות היצירה בימים שבהם הכל הולך למישרים.

אך כיצד אנו מכינים את הצעירים להתמודד עם הימים החשוכים, להבין כי ימים אלו הם ימי זיכוך, כי ימים אלו

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים

פקידים או מליונרים

יסודות האמונה שלנו באים לידי ביטוי במידה רבה באופן ההשתדלות לפרנסה.... וכבר המשיל זאת מרנא החפץ חיים זיע"א למי שיורד מהרכבת ומסייע לקטר בדחיפת הקרונות.

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים נאמר בלשון הווה ובספה"ק מבארים כי נצחיות התורה באה ללמדינו כי כשם שהקב"ה ממטיר גשם מהשמים, כך הוא ממטיר לחם ופרנסה מהשמיים.

ולא העדיף המרבה וההמעט לא החסיר, כי אין ענייני תחבולות והתחכמויות בפרנסה, ולאחר כל היגיעות יקבל האדם את מה שנגזר עליו משמים. אמנם נדרשת ההשתדלות מפאת קללת בזעת אפיק תאכל לחם, אך כל עניני ההגזמה בהשתדלות וזניחת הדברים החשובים לאדם כגון משפחתו וקביעת עיתים לתורה ללימודו וחינוך ילדיו, אין בהם כל תועלת ורק נזק וצער מביא האדם על עצמו בזה.

וכדברי חז"ל בקידושין: "רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו, שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכול לפי זכותו"

מסופר שכשהיה מרן הישועות משה זיע"א באנטווערפן, הגיעו רבים לשחר את פניו. כדרכו, התענין אצל כל אחד היכן בניו לומדים, וחלקם הודו ששלחו את בניהם להשתלם באוניברסיטאות, וזאת כדי שתהיה להם פרנסה, ויהיו עשירים.

כעבור כמה שנים ביקר שוב באנטווערפן והתעניין מה עושים כל אותם בוגרי אוניברסיטאות. סיפרו שהם עובדים כעורכי דין ורואי חשבון אצל המיליונרים הכבדים, עשירי עיר היהלומים.

"ואותם גבירים", התענין האדמו"ר, "מה השכלתם?"
התברר, שהם חסרי כל השכלה. לא היתה להם 'אלא' סיעתא דשמיא....

ביקש האדמו"ר מהרב יצחק קסירר ז"ל לארגן לו ביקור בבורסה, כשראה את תגובתו, הבטיח שלא יעשה לו בושות....

התכנסו יהלומני אנטוורפן, והאדמו"ר שאל: "מי כאן מליונר?"

כמובן, לא היו בין השומעים מי שהרשה לעצמו שלא להרים את ידו....

המשיך ושאל: "למי יש כאן השכלה גבוהה?" איש לא הרים ידו.

"אם כן איך אתם מסתדרים?", הוסיף ושאל, וענה: "מעסיקים אתם רואי חשבון ועורכי דין כשכירים, אם כן, אמרו אתם. מה מאחלים אתם לבניכם- שיהיו מיליונרים, או פקידים בשכר אצל העשירים!?"....

^ ^ ^

הם ימי חישול, כי ימים אלו קיימים אצל כל אדם ואין ליפול ח"ו לייאוש או ח"ו לאבד את המעמד הרוחני או כל מעמד אחר שרכש לעצמו האדם בעמל רב, רק בגלל ימים חשוכים ואפלים.

על האדם לדעת לצעוד בתוך הים ביבשה, גם כשהאדם נמצא כביכול בתוך הים הסוער, עליו להרגיש שהוא צועד ביבשה, כך צעדו ישראל בקריעת ים סוף כשלצידם חומות מים שאפשר שיפלו עליהם בכל רגע, אך באמונה גדולה בהש"ת ההולך עימם.

נחשון בן עמינדב זכה להקריב ראשון את קרבנו מבין כל שאר הנשיאים, משום שהוא קפץ למים ראשון, ואמר הקב"ה מי שקידש את שמי בים הוא יקריב תחילה.

דרגתו המיוחדת של נחשון בן עמינדב הייתה שהוא הבין שהים הוא בדיוק כמו יבשה. ומעמיק לבאר זאת הגר"ח שמואלביץ, שכל יהודי מוכן למסור נפשו על קידוש ד' בכל הדורות, ומדוע איפוא נמנעו השבטים מלקפוץ למים לאחר שזאת ציווה עליהם ד'. אלא – שאכן אילו היה כאן ציווי של מסירת נפש בוודאי היו כולם קופצים למים, אולם ההוראה הייתה להיכנס לים כדי לחיות, ודבר זה היה בניגוד לשכל ולהיגיון האדם, כיצד יכול האדם לחיות בים הסוער.

אולם נחשון בן עמינדב האמין שאם ציווה הקב"ה שהים הסוער הוא מקום ההצלה, הרי שכך זה, והים הסוער עבורו היה באותם רגעים כמו קרקע יציבה והוא קפץ לים לא כדי למות – אלא כדי לחיות!!

^ ^ ^

ד' ילחם לכם ואתם תזרישון

למעלה מהטבע

לאורך ההיסטוריה היו ועדיין ישנם ימים שבהם אנו חוששים ושואלים, מה יהיה.... יש גזירות, יש קשיים, יש רדיפות, יש תחושה שדברים משתבשים. בל נשכח לרגע כשאנו קוראים פרשה זו את דברי הרמב"ן שהם עיקר ויסוד להבנה של הנהגת ד' את עמו ישראל.

בבחירת ד' את עמו ישראל, הוא הפך את כל ההנהגה עימם להנהגה של למעלה מדרך הטבע, ולא על פי סדרי הטבע וההיגיון, דבר זה שברור היום לאחר אלפי שנות גלות כי קיומו של עם ישראל הוא נס שאין לו כל הסבר על פי דרך הטבע, התחדש ביציאת מצרים ובניסים הגדולים למעלה מדרך הטבע בכל שלבי הגאולה.

עלינו לשנן באזנינו ובאזני ילדינו את דברי הרמב"ן בנושא זה בסוף פרשת בא.

"ומן הנסים הגדולים המפורסמים – אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו – שכלם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא, אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם – יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון".

^ ^ ^

מאמר בענין יציאת מצרים – מרבינו מרן ראש הישיבה בעל האילת השחר זצוק"ל.

ידוע שבהרבה מצות בתורה נזכר בפרט הענין של יציאת מצרים. בשבת אומרים זכר ליציאת מצרים. ובמועדים. וכן בהרבה מצוות. יש מצוות שהדגישה תורה וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלוקיך. בעשרת הדברות המצוה הראשונה היא אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וכו', אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו', הכל יציאת מצרים. וכן אחז"ל על הפסוק כי אני ה' המעלה אתכם וגו' על מנת כן הוצאתי אתכם, שתקבלו מצוותי כמו שהובא ברש"י במקום. ולכאור' מה צריך לזה, הרי גם בלי זה שהוציאנו ממצרים, וכי לא מספיק עצם זה מה שהאדם חי, מה שהאדם קיים, זה הכל הקב"ה ברא אותו, הקב"ה מחיה אותו, הכל הקב"ה. ואעפ"כ התביעה העיקרית מה שהקב"ה מדגיש הוא מה שהוציא אותנו מארץ מצרים, למה הוא כן.

והנה מצות כבר נצטוו בני נח קודם יציאת מצרים וגם עכשיו הם מצווים אע"פ שלא יצאו ממצרים, רק לכלל ישראל מדגישים בעיקר ענין זה.

ואפשר לומר פשוט כפי המשל שכתב החובת הלבבות (ריש שער הבחינה) לאדם שבהיותו תינוק לא היה לו אב ואם ואספואו אנשים לביתם וגדלוהו כל הימים ופרנסוהו והלבישוהו, אעפ"כ אינו מכיר להם כ"כ טובה כמו אדם שהיה כבר מבוגר ובעל שכל והיה בצרה אם בשבי או במקום אחר והצילוהו בני אדם, שהוא מכיר לו הרבה יותר טובה אע"פ שעשה לו טובה רק פעם אחת. הרבה יותר מאדם זה שגדל על ברכי אחרים כל ימיו ועשו לו כל צרכיו כל כך הרבה שנים. והרי באמת צריך להיות להיפך כי הוא קיבל הרבה יותר טובה.

אך המציאות היא להיפך כי אדם זה שלקחוהו מהיותו תינוק ועדיין לא היה בעל הכרה. ואח"כ כשגדל הוא מרגיש כבר שזה מגיע לו ואינו מרגיש הכרת הטוב אלא מעט. משא"כ אדם שהיה כבר בעל שכל, והיה בצרה והצילו אותו. הוא כבר מרגיש את ההצלה ואת הכרת הטוב.

וכך הוא האדם שחי ונולד כן, שמענין לו הקב"ה כל טוב, בכל עת ובכל רגע, איננו מרגיש את הצורך להודות על החסד שהקב"ה עושה עימו, משא"כ כשהיו במצרים, והיו עבדים ועבדו עבודת פרך, וכל הצרות שעשו להם, ויצאו, הם מרגישים יותר. ואז אפשר לתבוע מהם יותר, כי אז יודע הקב"ה שהאדם יכול להבין יותר את החיוב שלו, כך אפשר לומר בפשוטו. עכ"פ רואים שהקב"ה תובע בעיקר מחמת יציאת מצרים, וזה חוץ ממה שמחוייב תמיד, נוסף לזה ג"כ שעל מנת כן הוצאתי אותך כדי שתעבוד.

עוד ענין יש מה שדייקו חז"ל מהפסוק כי לי בני ישראל עבדים. שאמרה תורה כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, ולכאור' צריך להבין מה כאן הסתירה במה שעבדים לעבדים. דבשלמא אם עבד עברי היה פטור מכמה מצוות שאינו מקימם, היה מובן שתובע הקב"ה למה הוא מכניס את עצמו למצב של עבד לעבדים. שחסר עי"ז בעבדות המקום, וזה סתירה ומגרע בעבדות של הקב"ה. אך אינו כן דעבד עברי הרי מחוייב בכל המצוות ככל אדם מישראל, ומה הסתירה בזה לעבדות המקום ברוך הוא.

והנה המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות דקנסוהו חז"ל הואיל והפקיעו מן המצוות, כדאיתא בגיטין (דף מ"ג ע"ב). ואליבא דאמת אינו מפקיע כ"כ מן המצוות דמה שעבד מחוייב מצוות כאשר זה יש עליו גם בחו"ל. אלא יש מצוות התלויות בארץ שכשהיה בארץ ישראל היה מקיימם ובחו"ל אינו מקיימם, אך מתוך מצוות התלויות בארץ יש מצוות שהם בכלל לא שייכים אצל עבד. דעפ"י רוב אין לו נכסים דמה שקנה עבד קנה רבו, ונשאר מעט מצוות שיש לו בארץ ישראל יותר מחו"ל, ואעפ"כ זה נחשב שמפקיע אותו מן המצוות, וקנסו חז"ל שיצא לחירות מחמת שהפקיע אותו מהן, ואע"פ שאמרו חז"ל דסתם עבדים פרוצים וגם מה שמחוייב אינו מקיים בדרך כלל, חוץ מטבי עבדו של רבן גמליאל, מ"מ מאחר שהפקיע אותו מהאפשרות לקיים כמה מצוות יחידות, כבר קנסוהו חז"ל שיוצא לחירות.

אמנם כל זה לא שייך בעבד עברי דמחוייב בכל המצוות, ואם משום כמה דברים שהקילו על פועל שפטור מהם, הרי זה יש גם בכל פועל ומה הגירעון דוקא בעבד עברי שזה סתירה לעבדות.

ונראה הענין בזה דהנה עבד עברי שאינו רוצה לצאת לחפשי בסוף שש שנים. אמרה תורה והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם, ואחז"ל בקידושין (דף כ"ב ע"ב) הביאו רש"י בחומש. ר"ש ב"ר היה דורש את מקרא הזה כמין חומר מה נשתנה דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם. ודברי חז"ל האלו ידועים ומפורסמים לכל.

אמנם צריך להבין מה שאחז"ל בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות "ואמרתי" כי לי בני ישראל עבדים, מתי אמר את זה הקב"ה? האם בשעת מכת בכורות אמר את זה הקב"ה, האם הכריז את זה הקב"ה, או שבא נביא ואמר את זה, וכי שמעו דבר זה בכל בית מישראל, הרי לא נזכר כזה דבר, ובשלמא בסיני שאמרה תורה כי לי בני ישראל עבדים דרשו חז"ל שבא הכתוב למעט, ולא עבדים לעבדים, אך במכת בכורות בשעה שפסח הקב"ה היכן אמר דבר זה.

ועל כרחק צריך לומר כן, דהנה יש דברים שהשכל מחייב, וכמובן דוקא שכל של התורה, דשכל שאינו של תורה אינו כלום, אלא שכל שאינו מתנגד לשכל של התורה, אמרו חז"ל בכמה מקומות למה לי קרא סברא היא! וכמו לענין הפה שאסר הוא הפה שהתיר אמרו בכתובות (דף כ"ב ע"א) א"ר אסי מנין להפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה, שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה, לאיש אסרה, הזה התירה, ופריך למה לי קרא סברא היא, הוא אסרה והוא שרי לה. [וכן אמרו בב"ק מ"ו ע"ב, נדה כ"ה ע"א]. רואים מזה שסברא אמיתית, סברא של התורה, שהתורה מסכימה עם סברא זו, לא צריך פסוק בשביל זה, וזה פשוט, סברא היא! דכך הוא הכלל שסברא אמיתית של בן אדם ישר, שאינו מתנגד לשכל התורה, זה נקרא סברא וזה דין התורה, בלי פסוק.

א"כ אפשר להבין, כי הנה כשאדם רואה דבר ושכל האמיתי שכל התורה הישר אומר את זה, זה כמו שמיצה! לכן במכת בכורות כשפסח הקב"ה על המשקוף, ועל שתי המזוזות, בזמן שרואים בכל מצרים אין בית אשר אין שם מת. כאן בכור, כאן גדול הבית, ובבהמות כל בכור, כולם מתים! והאין זה מופת שכלל ישראל ניצול, ופוסח הקב"ה על בתי ישראל על המשקוף ועל שתי המזוזות. רואים כזו השגחה, מסביב כזו מגיפה של אלפים אלפים, מאות אלפים, ואולי מליונים אנשים, מתים. ופתאום כאן לא, כשרואים כזה דבר, על כרחך זה מחייב עבדות, עבדות להקב"ה! ועל זה אמרה תורה בשעה שפסחתי "ואמרת" כי לי בני ישראל. זה נחשב אמירה ברורה, כשרואים כזו השגחה גלויה, וא"צ יותר מזה.

וממילא עבדות זו מחייבת שלא יהיה עליו עול של אדם אחר. זה צריך לומר שכשיש לאדם הרגש של עול מאחר, אפי' אם עצם הפעולות אינם סתירה, מ"מ עצם העול של משהו אחר, זה סתירה לעבדות האמיתית. כי עבדות אמיתית אינה סובלת שני אדונים. וכמו שאמרו בחגיגה (דף ד' א') מי שאין לו אלא אדון אחד. ודבר זה מחייב השכל דכשרואה שכולם מתים בלי סוף, והוא ניצל, זה מחייב את האדם להיות עבד. להיות מסור לגמרי להקב"ה, וכל אחד צריך להבין את זה, ואין העבד יכול לומר שלא הבין את זה, כי זה דבר ברור ופשוט כל כך.

ומה שאמר ר"ש דלת ומזחה "שהיו עדים" במצרים, מה שקרא אותן עדים, הוא משום שהדומם שאין לו שום שכל עצמי ממילא כל מה שהסברא מחייבת. לגבי הדומם זה חשוב כאילו הדומם רואה את זה. כי כל מה שקורה בבריאה כולם רואים את זה, ואע"פ שאין לו שכל ואיננו מבין, אבל זה כאילו הוא רואה, הוא רואה את כל המציאות, ורואה שיש משקוף ומזוזות, ושהקב"ה פוסח ורואה ושומע מה שהסברא מחייבת שבמקרה כזה האדם צריך להיות עבד להקב"ה, ועבדות היינו בלי שום תוספת עבדות, כי אין עבדות לשנים, זה נתחייבנו ע"י יציאת מצרים.

ולכן אומרים לו לעבד כי הדלת והמזחה הם עדים על זה, וצריכה הרציעה להיות בנוכחותם. והנה יש הרגשים שאולי רק האדם הגדול ביותר יכול להבין את זה. אבל כאן תובעים את העבד עברי שהוא היה גנב או מוכר עצמו, אדם פשוט מאד, בכל זאת

דורשים ממנו הרגשים כאלה. שהוא כאילו יתבייש ע"י שיש דלת ומזחה. שהם עדים ששמעו וראו שרוצה הקב"ה שהאדם יהיה עבד אליו זה מחייב אותו להיות עבד, כי המציאות הזו מחייבת אותו לכך, זה לא שייך עם עוד עבדות, וכשעושה להיפך יש עליו תביעה, אע"פ שלכאורה מה רוצים מאדם פשוט שיבין את זה, ומשמע שיכול להבין את זה, כי בעצם הבריאה יש כזה דבר שצריך להבין את זה ושכל וסברת התורה מחייב את זה. וזה בוש מה שאדם לא מבין כזה דבר! שצריך להיות עבדות שלימה. ואע"פ שע"י הרציעה אולי עדיין לא ישיג את חובת העבדות שעליו, רק ירגיש בוש מהדלת ומזחה. אך מ"מ ירגיש את הטעם שהוא צריך להתבייש, ולכן הצריכה תורה שירצע בפניהם.

ויש לנו ללמוד מזה מה שדורשים מהאדם, שירגיש שהוא עבד. ודבר זה הוא חוץ ממה שנתן הקב"ה במתן תורה תרי"ג מצוות. יש ג"כ ענין כללי שהאדם ירגיש שהוא עבד. זה לא היה לבני נח, אע"פ שהיו בני נח שהרגישו עבדות להקב"ה. אך לא נדרש מהם עבדות. ולא נתחייבו להרגיש עבדות רק לקיים את המצוות.

ודבר זה נתחדש ביציאת מצרים שדורש הקב"ה מכל יהודי שיהא לו את ההרגש של עבדות וכשעובר על זה, אפי' יהודי פשוט כמו זה שנמכר לעבד, הוא נענש שצריך להתבייש בפני הדלת ומזחה ולהירצע בפניהם.

וכיון שאנו רואים שנדרש מכל יהודי לחיות עם רגש של עבדות, לא שייך לומר שיש זמנים שהוא עבד ויש זמנים שאיננו עבד, אלא צריך לחיות תחת הרגש של עבדות כל ימי חייו, כי אם יש זמנים שאיננו עבד, ממילא אינו עבד לגמרי, דכמו שזה סתירה להיות עבד לעבדים. במה שירגיש עוד קצת עבדות. כך כשאיננו מרגיש - עבדות - במלא מובן המילה, זה סתירה למה שרוצה הקב"ה מאדם הישראלי, שרוצה הקב"ה מאתנו "עבדות".

והנה אנו רגילים לומר שאנו מדברים על דברים שלכאורה אנחנו רחוקים מזה, דרגה גדולה כל כך, ואמנם היו צדיקים שחיו כל ימיהם בלי להסיח דעת אפי' רגע מהקב"ה. וכל רגע ורגע הרגישו בכל פעולה שהם עושים רק בשביל שזה נחת רוח להקב"ה, וכל דבר שנמנעו משום שזה רגז לפני הקב"ה, ואף פעם לא הסיחו דעתם מהקב"ה. וזה דרגה באמת מה שיהודי צריך להיות. אך אנחנו רחוקים מזה. אבל מה אפשר לעשות כי הרי לפי דרגתנו באמת היו צריכים לדבר על דברים פשוטים, שלא לדבר לשה"ר, שלא לדבר רכילות, לא לגנוב וכו'. דברים פשוטים, והרי אי אפשר לדבר על דברים פשוטים כ"כ, וע"כ צריך לדבר בדברים גדולים. ולמעשה צריך לדעת שלכל הפחות נשאף להגיע לזה, כשאנחנו יודעים שזה התכלית מה שרוצה הקב"ה מכלל ישראל, מכל אחד ואחד. ובפרט מבני התורה, שלכל הפחות להיות בדרגה כזאת להשתדל לחיות עם עבדות. שכל הזמן הוא עבד, ולא יחשוב עכשיו יש סיבה זו וסיבה זו, ולא יהיה רגע שיאמר עכשיו אני לא עבד, אלא כל הזמן תחת הרגש של עבדות.

והנה בעוד כמה ימים בישיבות ובכל מקומות החינוך עושים מעט חופש. אך אל לנו לחשוב שיש זמנים שאז אין עבדות. כי אם חסר אז בעבדות כבר איננו עבד, אלא היות שמפני הסדרים שיש בחודש זה אם מפני עזרה לפני פסח או סיבות אחרות, צריך לעשות הפסקה בסדרים, אך במציאות צריך כל אחד להרגיש, שאין שום זמן שמשנתנה, אלא כל הזמנים הם אותו הדבר. יש "עבדות". אלא שיש מצוות, בפסח יש מצה, ובחג אחר מצוה אחרת, והכל זה עבדות, וחלילה להסיח דעת מזה.

ולכן היות ועוד מעט עוזבים את מקום הלימוד עלינו לדעת שלא לחשוב שעוזבים ח"ו את הגמ', לא עוזבים, אלא להיות כל הזמן תחת ההרגשה של עבדות להיות עובד ה'. וכל המעשים וכל הפעולות וכל המחשבות יהיו כרצון ה', ולהשתדל להיות במצב של עבדות, ואין חופש לעבדים, ואנו תמיד עבדי ה'. ולכן גם בבין הזמנים לראות כמה שיותר להיות שקוע בתורה, וכל מה שעושים הוא רק מה שמוכרחים לעשות, אבל יהיה לבו ודעתו כל רגע שהוא עבד להקב"ה, ולא יסיח דעתו מזה.

וכל אחד ואחד יתחזק בזה ולהיות מחזק גם בבין הזמנים, לנצל את כל הזמן לתורה ויראת שמים, לעשיית המצוות ולעבדות אמיתית.

(נמסר בהיכל כולל פוניבז' - כ"ו אדר ב' תשנ"ז, מכתבי תלמידו החברותא הגרמ"י שניידר שליט"א)

נפשו גחלים תלהט

גליון 326 בשלח תשפ"ב

דבר המערכת

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: 1nafsho@gmail.com

קרי"ס כניסה לעומק הדעת

[בסוד ישרים ז' פסח תשנ"ח]

א. הראיני את מראיך (ב"פ)

כתיב (שה"ש) הראיני את מראיך וכו'. ובבגד"א ז"ל שם פ' שמדובר על אותה שעה שהיו בני ישראל לפני הים. וא"ל הקב"ה כשאמרתי לפני כן וישבו ויחנו לפני פי החירות וכו' הגם שהתקרבו בזה לצד המצרים לא הרהר א' מהם כנגדי ובתמימות קיימו דברי ועברו הנסיון באופן יפה והראו את מראם. וביקש הקב"ה שיעברו עוד נסיון א' ויִרְאוּ את מראם והוא להכנס לתוך הים הסוער יעו"ש. וצ"ב מדוע אחרי שנתנסו כבר והתגלתה נאמנותם מה יוסיף עוד נסיון. ועוד אם צריך בירור אחר בירור למה לא יספיק הנסיון השני.

ב. התיחסות הנסיונות לכח הדעת במיוחד

ידוע שעצם ענין הנסיון הוא כמ"ש למען נסותך לדעת את אשר בלבבך וכו' יעו"ש. ענין "לדעת" דוקא האמור כאן יובן עד"ז. הגם שיש הרבה כינוים ושמות למערכת השכל (חכמה, בינה, תבונה, דעת וכו') מכל מקום למהלך הבירור של נסיון מתיחס דוקא הענין על הוצאת הדעת לפועל. וביאורו הוא על פי מה שאמרו בנדרים (מ) על כח הדעת דוקא, דלא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה וכו' דא קניית מה חסרת, דא חסרת מה קניית. היינו שקביעת השיעור קומה של האדם נמדדת רק כפי שיעור התפתחות הדעת בו ולא כפי התפתחות שאר חלקי מערכת השכל [א.ה. היינו חכמה בינה השכל וכו']. וכן הוא גם בהלכה. קביעה של קטנות וגדלות היא כפי פיתוח הדעת. וכלשונם ז"ל בכ"מ קטן אין לו דעת, גדול יש לו דעת. בלי דעת כולו הוא קטן וכל מערכת שכלו היא בקטנות, ואינו בר חיובא ובר עשית חלות. הרי מבואר, דלא דא ביה מה ביה. אם כן הגדרת עצמיות האדם הוא רק בהדעת שלו. זהו ענין הנסיונות לברר את העצם של האדם מהו. זהו הפירוש של המילים "לדעת את אשר בלבבך וכו'".

ג. יבשה וים — אתגליא ואתכסא

נתבאר במק"א [עיין עלון 38] שמועד הפסח הוא זמן חשיפת העצמיות והפנימיות של כנסת ישראל. על כן אחר יציאתם ממצרים הועמדו בימים אלו במהלך של נסיון כדי לברר ולהוציא את עצמיותם אל הפועל. והיה צריך לזה שתי הנסיונות (א) חזרתם לפי החירות (וחניה שם. ב) נסיון הקפיצה לתוך ים הסוער בביטחון גמור שיקרע לפניהם הים (ועיין לשון הנפש החיים שע"א פ"ט ובמכתבים להלן). והביאור, כי הנה העולם מחולק לשני חלקים יבשה וים. ואמרו סוף חולין כל מה שיש ביבשה יש בים יעו"ש. אם כן הוי הים מהדורא תנינא של היבשה. ואמרו (סוף תמיד) כל נחותי ימא דתיתיהו מטורדי, פ' משום שאין הים מקום ישוב לאדם, על כן דעתו שהיא עיקרו של האדם כנ"ל, נטרדת שם. משא"כ ביבשה יש ישוב הדעת.

בגליון זה אנו מביאים מאמר עמוק בענין קרי"ס ובעקבותיו חליפת מכתבים בין רבינו ז"ל למשגיח הגה"צ ר' שלמה וולבה ז"ל [נדפס בספר חיי יוסף - פ' רבינו ז"ל על שה"ש עם ביאור הגר"א]. הדברים כתובים בקיצור נמרץ [מחמת שחליפת מכתבים זו כוללת כמה מושגים בח"ן הוספנו בסוגריים מרובעים ביאור להבנת תשובת רבינו זצ"ל]. כפי הנראה שמכתבים אלו שימשו בסיס לכתיבת מאמר בעלי שור ח"ב עמ' תק"פ עיי"ש..

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

ד. נעלמות דהדעת — ריה"ק

אבל הגם שיש מהלך של דעת במקום הישוב, זו היא ה"דעת" הרגילה, אבל יש ל"דעת" רובד פנימי יותר - אפשרות מגע גם "לפנים" מזה. דיעוין ברש"י ריש פ' כי תשא עה"פ בחכמה ובתבונה ובדעת דפ' דדעת זו רוח הקדש, והוא הרוח אלקים הנזכר שם. רואים מזה שיש בסגולת כח הדעת להגביה ולהתרומם מעל הטבעיות ולהתקשר בנעלמות דוקא [א.ה. הנעלמות פירושו הנהגות ה' הנשגבות מתפיסת השכל התופס הדברים כפי שנראים כאן בעולם הגשמי ועם זה יש אפשרות תפיסה באותן הנהגות נפלאות עם הרובד הפנימי של כח הדעת]. כי כשנבדוק במקראות נמצא שימוש תיבת דעת בציורים של התקשרות אדם אל הדבר. ובפי החירות עמדה בנסיון והתבררה הדעת השייכת אל היבשה והנגלות איך שעומד בתקיפות לקיים רצון בוראו שם. אבל עת הגיעם אל הים אז היה צריך גמר בירור העצמיות. והוא לברר סוד רוח הקדש של הדעת (הנעלמות דידה), אחיזתו ותקיפותו העמוק באחיזתו גם למעלה מן החוש והגלוי. וכאן במקום שהדעת הרגילה נטרדת נתבעו ליכנס אל עולם הנעלמות מעין כל חי (שהמקביל לו בעולם הוא הים), ולעמוד שם בציווי ה'. זהו מהלך של בירור המעמקים דוקא. ובזה נגמר בירור העצמיות שבו עוסקים בחג המצות ונסגר המעגל שלו. והוא מה שזיכה אותם לגילויים של "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" במרכבה. כי הכל לפי רוב המעשה. ומעשה הנאחז בנעלמות פותח את המרכבה הנעלמה מעין חי לרוח הקדש דהאדם, דעת זו רוח הקדש כנ"ל.

דרך ההתמודדות עם הפקעת מקרות ובקשת הנוחיות [אגרות דעת קל"ז, קל"ו]

המציאות המרה היא שאנו חיים בתקופה של פינוק המחפש - בכל שטחי החיים, בין בגוף בין בנפש - חיים נוחים. בדורות הקודמים היו החיים קשים מאוד מכל עבר והיה מקובל כי כך היא צורת החיים. [ואז] אין הקשיים שוברים האדם אלא מגבשים אותו ומעמידים אותו, וכבר גילה רש"י ריש נצבים (כט, יב) יסוד זה, עיין עליו. בספר הישר - המיוחס לר"ת - הגדיר שם את מהות עוה"ז "נווה התלאות" ושעל תכונה זו נוסד. כי רק הקשיים והעמידה בהם, מביאים את איתניות הנאמנות (הנטועה באדם) לגבול שטח החיים שלו [א.ה. שמתגלים למעשה], ובזה האדם משגשג ומקבלים כל פרטי אופיו את תקפם הגמור.

ראשית דרכי ההשכלה הארורה לפני כמאתיים שנה היתה לפרוץ מחיי הגטו היהודי ולצאת לעולם הרחב בחוץ. יסוד פרצה זו היתה ראשית התנוצצות של תקופת ה"חוצפא יסגא" שנועדה לעקבתא דמשיחא. תוכנה היה בעיטה בחיי "נווה התלאות" ולחפש חיים של פינוק ונוחיות. ומכיון שעיקר "נווה התלאות" דאז היה גלות ישראל בין העמים, על כן ביחד עם פרישה ופריצה זו היתה הבעיטה ופריקה בכל יחוד ישראל בעמים. היכולת לבעוט בכל המוסכמות יסודה בבחילה ב"נווה התלאות". וכה הלך ופרץ יותר ויותר עד שנקלע דורנו לדיוטא התחתונה של שאיפה שפלה זו. האש הזרה הגיעה לתוך הקודש פנימה של כנסת ישראל דהוא בתי מקדשות ששם מגדלים תורה ותפילה. ממה שנתקלל דורנו בקללת (בחקתי (כו, יז) וברש"י שם) "מכם ובכם אני מעמיד שונאים עליכם והם יחפשו המטמוניות שלכם", הכניסו זרים אלו רוח החוצפא ובעיטה תוך הפנימה שלנו [א.ה. תוך חיינו הפנימיים המתרקמים בבתי מדרשות].

מכיון דבעיטה זו כוללת ב' אבות הטומאה, הפקעת כל מרות ועול אחרים, וגם שאיפת האש הזרה של בקשת הפינוק ונוחיות, על כן במלחמת פנים אל פנים כבר א"א לגשת כאן להכניעה ולשנותה, כי תגשש עם התנגדות וקושי עוצמים. והעצה היא להשתמש עם כח חפשיות זה גופא לתועלת, ליתן לזולת כל רגש האנוכיות, אבל בבת אחת לשכנעו באופן פקחותי מאוד כי האנכי שלו בדווקא ירוויח משכנע זה. בשכל יש כח עצום לשכנע, כי בטבעו נברא לשלוט על הלב, ורק צריכים להכיר ולדעת הדרכים המובילים אליו. וידעת חכמת החיים ואופי בנ"א היא הדרך לזה.

[ובאגרת קל"ו נוסח אחר] חיים אנו בתקופה שכבר מתפקע המסורה בין אב לבן, ושמה תקופת החוצפא. האויר מורעל מנטיה זו וא"א ללחום כנגדה ביד חזקה, ורק להתנהג באופן אחר. התביעה על האדם היא על שלא משתמש עם נקודת העצמאות הנטועה כראוי אלא לפרוק מעליו כל מרות, השימוש הנכון הוא להכיר את האחריות ש"בשבילי נברא העולם" ואין אמצעי בינו לבין בוראו. וממילא העצה - כמעט היחידה בזה - היא ליתן מקום לנטיה זו ולא לדחוק השעה רק שבפקחות ובעקיפין ליתן לו ההרגשה כאילו הנך משתתף עמו ומיעצו - לא לוחצו - ומסייעו לבחור דרכו בחייו. ואז הרגשתו הוא שהוא עושה לגמרי על דעת עצמו ואין מרות עליו.

חליפת מכתבים עם המשגיח ר' שלמה וולבה ז"ל

של קומת האדם שפסגתה היא הרוח ממללא, הקול קול יעקב [א.ה. היינו שפסגת קומת האדם הנקרא "יעקב" שמקביל להנהגת המשפט שהיא ההנהגה הגלויה הוא כח הדבור שבאדם הנקרא "רוח" אבל יש הנהגה שהיא למעלה מכך כפי שממשיך]. אמנם יש [עוד] מעמקים בדמותו [של האדם], וליכא מידי בכל החלל [של הבריאה, היינו דרכי הנהגתו ית'] שלא יתמצה [שלא יהיה דוגמתו] בקומתו [של האדם], וכנגד הדרכים שנקראים יחידו של עולם במהלכי ההשגחה [היינו הנהגת ע"ק הנ"ל] יש לאדם סוד קומת היחידה שלו [א.ה. היינו שיש במבנה הרוחני של האדם ה' בחינות נפש רוח נשמה חיה ויחידה, בכל אחת רמת התפיסה באלקות בהירה יותר כשהשיא הוא ביחידה זו"ש] יחידה ליחדך [א.ה. היינו שכאשר אדם מגיע לתפיסה מצד היחידה שבו אז מקיים "ליחדך"]. והיא [הנהגת היחוד שבאדם שהיא בחינת היחידה] פועלת בדרכים סתומים ונעלמים עד מאד מדרכי הצורה דהרוח ממללא. וגם לה סגולת ההנהגה דמדה כנגד מדה [א.ה. היינו אם יפעל האדם עם כח היחידה שבו יזכה מידה כנגד מידה להופעת היחוד בחינת ע"ק] כי כן הוסד שכל גילויי היחידה הכללי של העולמות רק בדרכי ריקום של קו [א.ה. כך מכונה הנהגת הבורא את העולם בצורה מצומצמת כ"קו" דק שיש לו מידה קצובה] שיסודו דרכי המדה [א.ה. שהכל נמדד במידה כ"קו" שהוא מורה על מידה מצומצמת, והמידה שבה נמדדת התגובה מלמעלה נקראת מידה כנגד מידה]. והיא מתגלית [א.ה. מחמת שלא תלויה כלל בדרכי המשפט] בסוד הלמעלה מן הטעם ודעת [היינו דרכי ההגיון של משפטי התורה] דוקא, ומסירת הדעת למעלה לגמרי [מצד האדם - היינו בטחון] היא המדה לגלות מלמעלה את היחידו של עולם.

מסירת הדעת כאן [על ים סוף] היתה [ע"י] הפסקת כח התפלה, לעשות היפך השתדלות אדם. והגם שהניסים תלויים בע"ק [הנהגת היחוד ולא ב"ז"א שהוא מקום המשפט ויש תפלה על ניסים] [א.ה. וקשה א"כ מדוע לא התפללו שיעשה להם נס], מ"מ כאן שאני שהוא לגמרי בע"ק **דבעי לאוקיר דיקניה** [א.ה. היינו שהיו צריכים לגלות עומק הנהגה זו שהיא למעלה מכל טעם ודעת כפי שנת"ל]. והוא מה שקריעת ים סוף היתה לידת כנסת ישראל כידוע בז"ח פ' בשלח, והיתה כאן יצירת כח האדם הבוחר, ממילא אין צורת הפעולה ברקע של הבחירה [א.ה. כי כאן נולדה אפשרות הבחירה ע"כ שמקורה למעלה מהבחירה] ורק מהרקע ד"כ לא אדם הוא' בקומה זו. והוא ענין הכניסה לים.

וכאן היא העדיפות למדת הבטחון על כל דרכי האדם כי יש בה [במידת הבטחון] ענין מסוים דכמים הפנים אל הפנים כן וכו'. יעויין בנפה"ח שער ג' פ"ב בהא דר"ח ובדברי הזוה"ק בהקדמה, והמובן דכמו שיש מדה במדה במהלכי המעשה ככה ישנו במהלכי הדעת. וכעדיפות כח הדעת על כח המעשה, ככה היא עדיפות דרכי המדה כנגד מדה של כח הדעת על דרכי המדה כנגד מדה של המעשה. והמידה כנגד מידה של הדעת מושרשת למעלה בסוד עצם המוחין אשר כל התוכן דידהו הוא רק צינורי גילויי המקור לתוך העולם ועיין היטב בספ"ד דף ט' ע"ג בסוף ההגהה (בדפוס הראשון). וכאן, בויסעו, **בתקיפות** הדעת שלהם שהיה בניגוד לכל מהלכי הדעה של האדם דרוח ממללא, אז יעוררו מדה במדה את היחידו של עולם ויתגלה הבעי לאוקיר דיקניה שיסתיים בשירת ה' ימלך לעולם ועד. ההתחלה בא"ז והסיום בוע"ד. וביצירת ה"אתם קרויים אדם" התראה עומק כח האדם כי גם הדרכים ד'לא אדם הוא' מסורים הם לקומתו.... בידידות ובברכת חג כשר ושמש ישראל אלי' וויינטרויב

הו"כ ידידי הגדול הרב הגדול בהבנת עמקי התוה"ק מוהר"ר ישראל אליהו וויינטרויב שליט"א

הנני בזה לבקש עזרת כת"ר בהבנת ענין שאני מתלבט בו. בנפש החיים בשער א' פ"ט כ' ז"ל: "ולכן בעת קריעת ים סוף, אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי כו', ר"ל בדדידהו תליא מילתא, שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלון ונסוע אל הים סמוך לבם לא יירא, מעוצם בטחונם שודאי יקרה לפניהם, אז יגרמו ע"ז **התעוררות למעלה**, שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם". וקשה לי ע"ז ממה שכ' הגר"א בסד"צ סוף פ"ד בד"ה ויאמר כו' ז"ל: "ולכן **לא רצה הקב"ה שהם יתעוררו** כי למעלה בע"ק אין תלוי במעשה התחתונים כו' כי מעשה התחתונים ותפלתם אין מגיע רק עד ז"א כידוע" וכו', ולפי שטחיות הבנתי נראים הדברים כסותרים לדברי הגר"ח. רק זאת חשבתי בדברי הגר"ח בנפה"ח שאולי אין כוונתו שהבטחון של ישראל שייסעו אל תוך הים הוא גדר איתערותא דתתאי - אף שכל הפרק ההוא עוסק בזה - אלא כוונתו כי כל גילוי אורות צריך כלים לקבל אותם, ומה גם גילוי גדול של ע"ק כמו קריעת ים סוף, וכתב הגר"ח שע"י שירדו אל תוך הים בבטחון מוחלט הוא הוא הכלי שבו יוכלו לקבל את הנס, ואה"נ הנס עצמו כיון שהוא גילוי ע"ק אינו תלוי כלל באתערותא דתתאי. מ"מ כשיש בטחון יש כאן כלי-קיבול, ויצירת הכלי גורם עשיית הנס היינו גילוי האור. אבל הדברים צ"ע ואבקשה מאד את כת"ר להוציאני מהקושיא הזאת, כי כעת הדברים נוגעים לי הן להבנה והן למעשה (כי א חשוב שאולי יש כאן מבוא גדול לבטחון)....

הנני מודה לכת"ר מאד מראש! בברכת חג כשר ושמש מוקירו ומכבדו מאד. שלמה וולבה

תשובת רבינו ז"ל

לכבוד יד"נ וכו' הרב שליט"א

אחדשה"ט, קבלתי מכתבו עכשיו אודות השאלה בדברי הנפה"ח. [יש ב' ענינים תמוהים בפרשה זו] באמת הדיוק בגוף המקרא בולט [מהו שנאמר להם] מה תצעק אלי, הלא זמן תפלה הוא בעת צרה, ועוד [יש לתמוה] למה בתשובה חיובית נאמר לו ויסעו, די היה לומר ואתם תחרישון, אם כל המכוון [היה ללמד] שלא עידן צלותא היא בענינא דא. [א.ה. כלומר יש כאן ב' תמיהות. מצד טענה עליהם ומצד ההוראה כדת מה לעשות. מצד הטענה עליהם תמוה מדוע באמת לא יתפסו אומנות אבותינו להתפלל בעת צרה וכלשון הפסוק מה תצעק אלי. ותמיהה נוספת מדוע התשובה היתה לנסוע לתוך הים ולא להחריש מתפילה].

על שני דקדוקים אלו סובבים דברי הספ"ד והנפה"ח, הספ"ד על הראשון והנפה"ח על השני. חז"ל במד"ר עמדו לפרש הדיוק הראשון ויש להם כמה פירושים בענין, אמנם הספ"ד פי' משום דבעתיקא תליא מילתא [א.ה. היינו שהגיעו למצב כזה בו אין צורך בתפילה כי בעתיקא תליא מילתא וכפי שיתבאר ענינו להלן]. ודברי הנפה"ח הם פי' עמש"ש ר' יהושע אומר אמר הקב"ה למשה אין להם לישראל אלא ליסע בלבד, ויסעו, יסיעו רגליהם מן היבשה לים ואתה רואה ניסים שאעשה להם, ע"כ. והנה הקפידא היתה על כח הדיבור, שכן עיקר הדמות אדם מתבטאת במה שיש בו כח הרוח ממללא [א.ה. כפי שנתבאר כ"פ בגליונות]. ועל מהלכי העתיקא קדישא [א.ה. הכונה להנהגה של הקב"ה הנקראת כן משום ש"נעתקת" מכל דרכי המשפט, ורואה הכל מצד נקודת הקדושה הבלתי נפרדת שבו, נקראת הנהגת היחוד בספרי הרמח"ל] כתיב לא ישב אדם שם, אדם לבר הוא, אדם לא כליל הכא (כדאיתא רפ"ב דספ"ד) [א.ה. היינו שכל דרכי המשפט מיוסדים על דרכי אדם, ולכן נברא האדם בצלם אלקים אבל הנהגה זו אינה כפופה לדרכים אלו לכן כתיב לגביה לא ישב אדם שם], ובעי כאן לאוקיר דיקניה [א.ה. יתבאר יותר להלן].

מה שנמסר להנהגת דמות אדם הוא רק עד ז"א [א.ה. שם של הנהגה הנקראת הנהגת המשפט בספרי הרמח"ל, היינו הנהגה שפועלת עפ"י חוקי התורה שמסר הבורא ית', כי האדם התחתון הוא בדמות הגילויים שלו. אמנם זהו רק מה שנוגע לנקודת הרוח

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

בשלח תשפ"ב ♦ גלין תס"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

עירובי תחומין

אל יצא איש ממקומו ביום השביעי (ט"ז כ"ט)
ופירש רש"י, אל יצא איש ממקומו, אלו אלפים אמה של תחום שבת, והיינו שלא יצא חוץ לתחומכם בשבת. ואם עשה עירובי תחומין מהני.

והנה איתא במשנה בעירובין (ל"א א') דאין מערבין עירובי תחומין בטבל. ויש לדון מהו בעשה תנאי בערב שבת שיוכל לעשר בשבת, האם מהני לערב בטבל.

א. לא הוה אוכל

הנה לחד גיסא יש לדון דלא מהני, דליכא עליו שם אוכל, דהנה מבואר בתוספות (עירובין ל"ב ד"ה ולפרוש) דאין מערבין בטבל, אע"ג דקיימא לן דיכול להפריש עליו בבין השמשות, מכיון דלית ליה שם אוכל.

ולא דמי להמבואר בסוגיין (שם) דהיה מהני בתרומה גם לסומכוס אי שרי שבות בין השמשות, דאז יכול להשאל על התרומה ולחזור ולהפריש עליו שנית, אך שאני התם דאז יש שם אוכל על תרומה. [אלא דלסומכוס בעינן תרוייהו חזי לאחרני וראויה לדידה על ידי שאלה. ולרבנן סגי בחזי לאחרני].

והביאו תוספות ראייה מהא דאמרינן (שם ל"א א') דאין מערבין בהקדשות אף על גב דאפשר לאיתשולי עליהו. ועל כרחק משום דלית ליה שם אוכל.

מעתה לכאורה יש למילף דהכי נמי בעשה תנאי בערב שבת שיוכל לעשר בשבת, מכל מקום לא מהני לעירוב, דלא הוה עליו שם אוכל.

ב. לחלק

אמנם לאידך גיסא יש לדון דמהני, דאולי יש לחלק דבעשה תנאי ליכא כלל איסור לעשר והוה שם אוכל, [נמחני אף בטבל ודאי אם היה שלחן, וכן בטבל באופן דליכא איסור לעשר בשבת, כגון קודם תקנת חכמים לאסור לעשר בשבת, משא"כ בבין השמשות הוה טבל, אלא דשרי לעשר בבין השמשות. ומשום הכי חשיב דלא הוה שם אוכל. וצריך עיון].

האם בעינן שהעירוב יהא שלו

הנה אמרינן בגמרא עירובין (ל"ב ב') דלביית הלל מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, מפאת דסגי לן דהעירוב יהא ראוי באכילה לאדם אחר.

ויש לדון האם בעינן שעכ"פ העירוב יהא שלו, ונפקא מינה האם יכול לערב בכר של הפקר שלא זכה בה:

א. קונם

הנה בסוגיא בעירובין (ל"א א') דיינינן דמהני עירוב במאכל שאסרו בקונם, נע"מ שם בפירש רש"י ד"ה אוכל, דאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו.

ולכאורה אם היה קונם גם על עצמו, נמי נימא מהני, אך ראיתי דכתבו בבית הלוי (ח"א סי' מ"ח) ובאחיעזר (חלק ג' סי' פ"א) ובתשובות דבר משה (להג"ר משה אשכנזי) דלא מהני מכיון דלא הוה ידידה, לדעת

הראב"ד (מובא בריטבי"א בסוכה ל"א א') דאיסורי הנאה לא הוה שלו. [נע"מ שם שהביאו דברי הפוסקים בדין קונם].

ונפקא מינה דגם בקונם שרק עליו, נימא דלא מהני, דלא הוה ידידה.

ב. גם בדבר מצוה לא יהני

הנה איתא בגמרא פסחים (כ"א ב') אמר רבי אבהו כל מקום שאמרה תורה לא תאכל, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע. ומקשינן בגמרא (שם כ"ג א') אם אסור בהנאה, אמאי מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה, הרי בכך נהנה הנזיר מהיין והישראל מהתרומה. [ומתריצין דהתם איכא ילפותא דשרי בהנאה].

וכתבו תוספות (שם ד"ה מערבין) דקושיית הגמרא אינו למאן דאמר אין מערבין אלא לדבר מצוה, דהרי אם מערב לצורך מצוה ליכא איסור הנאה דהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו.

וכתבו האחרונים הנ"ל דלהאמור יש לומר דבאמת קושיית הגמרא לכולי עלמא מפאת דאיסורי הנאה לאו ידידה. [א"ה. אמנם בתוספות חזינן לא כך].

ג. הקדשות

הנה באחיעזר (שם) העיר בהך דאמרינן (עירובין ל"א א') דאין מערבין בהקדשות, וכתבו תוספות (ל"ב ב' ד"ה ולפרוש) דטעמא משום דלאחרני לא חזי ולא סגי ביכול להשאל, ולא אתו מפאת חסרון לכס.

ד. אמאי תרומה שלו

הנה יש לעיין הא חזינן דמערבין לישראל בתרומה, והרי למאן דאמר דטובת הנאה לאו ממון, היאך יערבו הרי אינו של הישראל.

א. וכי תימא שקנה התרומה מכהן ואם כן התרומה הוא של הישראל.

אך הא בגמרא (שם) מקשינן על סומכוס אמאי לשיטתו אין מערבין לישראל בתרומה, הרי אפשר להשאל על התרומה ואם כן יכול לערב בו. ופירשו תוספות (שם ד"ה תרומה) דמבואר מקושיית הגמרא דאיידי בתרומה ביד ישראל שעדיין לא הגיע לכהן, דאם היתה ביד כהן הא אמרינן (נדרים נ"ט א') דאי אפשר להשאל.

מעתה כמו שביד כהן אי אפשר להשאל, הכי נמי כשהכהן מכר התרומה בחזרה לישראל הראשון, נמי לא יוכל להשאל, כמו שכתבו האחרונים (עיין חזון איש יו"ד סי' קנ"ג סק"י) דטעמא דאינו יכול להשאל משום שהכהן כבר זכה והשאלה לא יכול לבטל הזכייה. [ונדלא כהנודע ביהודה (תניינא יו"ד סי' קנ"ד) דטעמא דאינו יכול להשאל משום דאין הכהן מאמין לישראל, ואם כן שאני הכא דהישראל הוא הבעלים של תרומה].

ב. העירו דאכתי משכחת לה בנפלו לו טבלים מאבי אמו כהן דהוה שלו ומכל מקום יכול להשאל. אך דוחק לומר דמה שכתבו בפוסקים דמערבין לישראל בתרומה איירי דוקא בכהאי גוונא.

ג. אכתי יש לומר דסוגיין סברה דטובת הנאה ממון. אך תיקשי אם נימא דהבעלות של טובת הנאה הוה רק כערך טובת הנאה אבל גוף הממון אינו שלו. [א"ה. עיין בקצות החושן סי' ר"ד ס"ק ג' שמיא בזה פלוגתא]. ונצטרך לומר דבערך טובת הנאה יש מזון ב' סעודות. אך מהגמרא משמע דהוה שיעור מצומצם.

ה. משנה ברורה

הנה חזינן במשנה ברורה (סי' שפ"ו ס"ק מ"ט) דבאסר הנאתו עליו

מערבין בו עירוב תחומין כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, אע"פ דהא לא הוה ידידה לדעת הראב"ד (מובא בריטבי"א בסוכה ל"א א') דאיסורי הנאה לאו שלו.

ה. העולה מהאמור

העולה מהאמור, דלכאורה חזינן מכל הלץ דאע"ג דלא הוה ידידה יוכל לערב בו. ואם כן יש לומר בקונם נמי. [הנה תרומה עדיפא דיש לו טובת הנאה ומכל מקום חזינן דלא בעינן לכס].

מהני משום דיכול להשאל

הנה איתא (עירובין ל' א' - ב') דעת בית שמאי דלא מהני לנזיר לערב ביין ולישראל לערב בתרומה, מכיון דבעינן לערב במידי דחזי להמערב עצמו ולא סגי בהא דחזי לאחרני.

אמנם דעת סומכוס דלנזיר ביין מצינן לערב אבל לישראל בתרומה לא מצינן לערב, דסבירא ליה לסומכוס כבית שמאי דלא סגי בחזי לאחרני, והא דמהני בנזיר מכיון דיכול להשאל על הנזירות ואז יוכל לשתות היין, משא"כ בתרומה לא מהני הא דיכול להשאל על התרומה דאם ישאל עדיין יהא אסור דהדר לטיבלא, ואסור להפריש תרומה שנית בשבת.

א. הפריש בתנאי בערב שבת

הנה לפי זה אם הפריש תרומה שנית בערב שבת, בתנאי דאם ישאל על הפרשה הראשונה, תחול הפרשה השניה, שפיר דמי, דהרי אף אם ישאל לא יהא טבל.

אך אם כן מה יעשה עם הברכה על הפרשה השניה, דממה נפשך, אם יברך הא חייב להשאל דאם לא כן יהא ברכה השניה ברכה לבטלה, ואם לא יברך היאך נימא דיכול להשאל, הא על ידי זה יהא הפרשת תרומות ומעשרות בלא ברכה.

אך אכתי יכול להפריש תרומות ומעשרות אחרות בערב שבת ולברך עליו ולכוין גם על האי. ויש לומר דאיירי באין לו. וצריך תלמוד.

ב. נזיר שנשאל יהא איסור למפרע

הנה יש לעיין בהביא הנזיר קרבן טומאה, והשתא אם ישאל על נזירותו יהא הקרבן חולץ בעזרה וגם יהא למפרע איסור גילוח, ואם כן אסירא ליה להשאל.

וכמו בתרומה דאם אכל מהשיריים אסור לו להשאל דבזה יעבור למפרע על איסור אכילת טבל.

ואם כן על כרחך איירי סומכוס דנזיר יכול לערב ביין דוקא בנזיר שלא הביא קרבן טומאה ולא גילח.

ג. לא נטמא לקרוביו

עוד צריך עיון דהרי נזיר אסור להיטמא לקרוביו, אע"ג דמצוה להטמא לקרובים, והיינו בכהן נזיר דהוה מצוה לכל השיטות, ובישראל נזיר לדעת הני קמאי דגם ישראל מצווה להטמא לקרובים. [איה. עיין רש"י כתובות פ"ט ב' ד"ה ולו, ובבא מציעא י"ח א' ד"ה ולא, דמשמע התם דגם בישראל איכא מצוה להטמא לקרובים, אמנם עיין רש"י בסוכה כ"ו א' ד"ה "טמא" דמשמע שרק כהן מצווה להטמא. ועיין טורי אבן ראש השנה ט"ז ב']. מעתה אם ישאל אשתכח דביטל עשה והיאך ישאל.

וכי תימא דמכל מקום השאלה חיילא וחשיבא חזי ליה, אם כן תרומה נמי ישאל ויפריש שנית, אלא אמרין בגמרא (שם) דכיון דסובר סומכוס דאסור להפריש בבין השמשות אם כן חשיב לא חזי ליה. ואם כן הכי נמי בנזיר יהא אסור להשאל.

אלא צריך לומר או דסומכוס איירי דוקא בגוונא דאם ישאל לא יהא שום איסור. או דזה חשיבא דבר צדדי.

וקצת ראיה מהא דמקשינן דבתרומה ישאל, ולימא דאיירי דאכל מהשיריים, אלא על כרחך דבכהאי גוונא חשיבא דבר צדדי. אך יש לדחות דמקשינן מהו בגוונא דלא אכל ואמאי סתם סומכוס.

ד. איכא פטור דאונס

הנה העירוני ליישב באופן אחר הא דהקשינו דעל ידי השאלה ביטל עשה, דבשלמא לענין לאוין חשיבא גורם איסור למפרע, אבל לענין ביטול עשה הרי גם הנזיר חייב בעשה אלא דאינו יכול והוה אונס, ואם כן יכול להשאל דגם לאחר שישאל הוה אונס.

ואם נימא דנזיר הוה פטור ממצות טומאה לקרובים, אם כן השתא יהא אונס. [איה. ואם כן אין להשאל דהרי הופך עצמו מפטור לאונס]. אך בפשוטו נזיר הוה רק אונס.

וקצת יש לומר נפקא מינה היכא דיש ב' מתי מצוה לפני כהן ונזיר, אחת אחותו בתולה ואחת אחותו שאינה בתולה למי יטמא, ובפשוטו שתייהן שוין ולא נימא דיטמא לאחותו בתולה מפאת מצות קרובים. וצריך עיון. [איה. דהרי אם נזיר פטור להטמא ולא אונס, נמצא דליכא ביה כלל עדיפות של קרובים, אם כן הכא אויל רבינו דבפשוטו הוה פטור ולא אונס].

דבריו קיימין אבל אין מערבין בו

אמרין במשנה בטבול יום (פ"ד מ"ד) ומובא בגמרא עירובין (ל"ו א') בלגין [כדים] שהן טבול יום [שנטבלו לטהרן, אך לא העריב שמשן ליטהר לגמרי], שיש בהם מעשר ראשון שהוא טבל לתרומת מעשר, דאינו מקבל טומאה מטבול יום כיון דהוי חולין, ואמר הרי זה שבלגין תרומת מעשר לכשתחשך, [דמכיון דטבול יום פוסל את התרומה, אם כן אמר שיחא תרומה רק משתחשך וכבר יהא הערב שמש], דבריו קיימין אבל אין מערבין בו.

ודייקין מינה בגמרא (עירובין שם) דהטעם דאין מערבין בו, אע"פ דבשעה שחל העירוב והיינו בכניסת השבת, אינו טבל אלא הוה תרומת מעשר ואפשר לאוכלו, אך כיון דבעינן סעודה הראויה מבעוד יום ואז הוי טבל הילכך העירוב לא חל.

ותיקשי דלגיסא בגמרא ברכות (ב' א') דמספקין דטבול יום פקע בשקיעה ראשונה, אם כן תחול התרומת מעשר בשקיעה ראשונה, ואם כן אמאי אין מערבין בו, הא בכניסת השבת כבר חל עלה תרומת מעשר, וגם מבעוד יום, דהרי לפני שקיעה שניה שזה כניסת השבת כבר חייל, והלכך איכא סעודה הראויה מבעוד יום.

וביאור הקושיא כדלקמן:

א. ובא השמש וטהר

הנה איתא קרא "ובא השמש וטהר", ובגמרא ריש ברכות (ב' א') מספקין אי ביאת שמשו ומאי וטהר וטהר יומא, או ביאת אורו ומאי וטהר וטהר גברא.

ואשכחן בזה ב' פירושים, רש"י פירש דמספקין אי באמת סגי בהערב שמש, דנחי דטבול יום מותר רק בחולין אבל אסירא בתרומה, אבל לא בעינן שיביא קרבנותיו וסגי בהערב שמש, או דילמא גם לתרומה בעינן שיביא קרבנו, והא דכתב קרא ובא השמש וטהר, הכונה למחרת בבוקר לאחר שיביא הקרבן. ופשטין מברייתא דתליא בצאת הכוכבים.

ותוספות (ברכות ב' ב' ד"ה דילמא) תמהו דאם כן ליפשוט ממתניתין דנגעים (פ"ד מ"א) דאמרין דהעריב שמשו מותר בתרומה.

והר"ז הקשה על רש"י, לפשוט ממתניתין דמאימתי זמן קריאת שמע של ערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול מתרומתן, ואם נימא דבעינן בוקר אם כן מאי קריאת שמע של ערבית, וכתב דאין לומר שמתניתין איירי בטמאים שאינם מחוסרי כפרה כגון שרץ, דאם כן היאך פשטין מברייתא דסימן לדבר צאת הכוכבים. [ועיין בגליון הגרע"א למשניות מה שכתב ליישב].

ב. שקיעה שניה או ראשונה

משום הכי פירשו תוספות (שם) באופן אחר, דאולי לשיטת רבינו תם דהתחלפות היום לא משקיעה ראשונה כאשר השמש יורדת תחת הרקיע אלא משקיעה שניה, ובין השמשות הוא מתחילת שקיעה שניה עד צאת כל הכוכבים, והשתא ספיקא דהגמרא היא, האם נימא דהערב שמש תליא בחילוף היום שהוא שקיעה השניה, או דילמא תליא בשקיעה ראשונה, ואהא פשטין מברייתא דכתיב בה צאת הכוכבים, והיינו על כרחך לא שקיעה ראשונה, ואם כן הוא צאת כל הכוכבים.

ג. אמאי אין מערבין בלגין

אך לכאורה תיקשי גם לשיטת התוספות, מהו הספק דהגמרא הרי נפשוט ממתניתין דטבול יום הנ"ל, דתיקשי דלגיסא דמספקין דטבול יום פקע בשקיעה ראשונה, ואם כן תחול התרומת מעשר בשקיעה ראשונה, ואם כן אמאי אין מערבין בו, הא בכניסת השבת [שהוא בשקיעה השניה] כבר אינו טבל דחל עלה תרומת מעשר, וגם מבעוד יום דלפני שקיעה שניה שזה כניסת השבת כבר חייל.

ד. משמעות לשון כשתחשך

הנה העירוני ליישב, דלשון דקאמר במשנה בטבול יום דתחול התרומת מעשר כשתחשך, היינו דהתחלפות היום, והלכך לא חל העירוב, אע"ג דלהך גיסא דביאת אורו היה יכול באמת לעשות מקודם התרומת מעשר, אבל מכל מקום איירי דלא עשאה.

ה. לתנא מספקא ליה

עוד יש ליישב, דהנה הקשה הגרע"א (רש ברכות) היאך פשטין דהוה ביאת שמשו מדאמרינן דאכולין בתרומה רק בצאת הכוכבים, דילמא מספקא לן בפירושא דקרא, וגם לתנא מספקא ליה, הלכך מספק בעינן צאת הכוכבים. [ובפשטו יש לומר דנהי דלדידן מספקא לן, אבל לתנא לא מספקא, כן היה אפשר לומר לולי דברי הגרע"א].

ותירץ הגרע"א, דאם לברייתא היה ספק, סגי לן בתחילת שקיעה שניה מספק ספיקא, חדא, דילמא שקיעה ראשונה, ואם תמצוי לומר טהר יומא דהוא שקיעה שניה, דילמא שקיעה שניה היא לילה דהא הוי ספק בין השמשות.

[וכתב דאין לומר משום דהוה יש לו מתירין, וממילא לא שרינן בספק ספיקא, דהרי הוה ספיקא דדינא ובספיקא דדינא שרינן אף ביש לו מתירין].

עכ"פ חזינן מקושיית הגרע"א דיש לומר דתנא דמתניתין נמי מספקא ליה, ואם כן יש לומר דאין לפשוט ממתניתין הנ"ל דטבול יום דלא אזילנן בתר שקיעה ראשונה, דיש לומר דגם תנא דמתניתין מספקא ליה, והלכך לא הוה עירוב דילמא טבול יום מותר רק בהתחלפות היום והרי הכא לענין עירוב ליכא ספק ספיקא.

ו. לא אמר כלום

אבל לא אדע אם מעלה ארוכה, דבמתניתין איתא "לא אמר כלום" על העירוב, ואם נימא דתנא מספקא ליה, ליהוי חמר גמל.

אך יש לדון ליישב, דכיון דבפועל לא יכול לאכול התרומה לפני כניסת השבת מספק דילמא וטהר יומא, אם כן לא הוה עירוב בתורת ודאי. וכמו דאמרינן (עירובין ל"ו א') בנתערב תרומה טמאה בטהורה ואמר שיחול העירוב בראוי, לא הוה עירוב כלל דאינו ראוי לאכילה, וצריך עיון בזה.

תו, דאולי "לא אמר כלום" הכוונה דלא הוה עירוב מעליא.

ז. בין השמשות

הנה אגב, לכאורה מדעת הגרע"א הנ"ל (ולעיל אות ה') חזינן דבין השמשות הוה ספיקא דדינא, מדקאמר דבספק בין השמשות אין כאן חומרא דדבר שיש לו מתירין מכיון דהוה ספיקא דדינא.

[וכי תימא דסגי דספק אחד ספיקא דדינא והיינו אם ביאת אורו או ביאת שמשו, אך לכאורה אם בספק ספיקא ביש לו מתירין מחמירין, אם כן ספיקא דמציאות דיש לו מתירין אי אפשר לצרפו, ונשאר רק ספק אחד].

אך תיקשי דהגרע"א כתב במקום אחר (חלק ג' סי' א') דאם נדרה בבין השמשות והפר לה בעלה בין השמשות, לכאורה הוה ספק ספיקא שיכול להפר, דילמא כולו מן היום ודילמא כולו מן הלילה, [דהצד דהנדר היום והפרה בלילה הוי כגד שני צדדים], אך כתב דמכל מקום אינו יכול להפר דהרי הוי דבר שיש לו מתירין מכיון דיכולים להשאל, ובכחאי גוונא לא שרינן משום ספק ספיקא.

חזינן דסבירא ליה דהוה ספק במציאות דלפעמים מקדים ולפעמים מאחר, דהרי אם הוה ספיקא דדינא לא אסרינן בדבר שיש לו מתירין. וסתרי אהדי לדבריו בברכות. וצריך תלמוד.

וכך כתב בריטב"א החדשים (שבת קל"ה א', ועיי' שבת ל"ד ב') בהא דילפינן התם ערלתו ודאי דוחה שבת, ולא ואנדרוגינוס ולא נולד מהול ולא בין השמשות, והקשה למה לי קרא, לא מיבעיא לאנדרוגינוס דהוה ספיקא דדינא ולא בא קרא למעטו דלתורה אין ספיקות, אלא גם לבין השמשות דהוה ספק במציאות, מכל מקום מהיכי תיתי דמספק ימול ולמה לי קרא, מבואר מדבריו דבין השמשות ספק במציאות, וזה כהגרע"א בתשובות ולא כדבריו בדרוש וחידוש. אבל הסברא צריך עיון גדול אמאי הוי ספק במציאות.

עירוב לאו ליהנות ניתנו

הנה אמרינן בגמרא עירובין (ל"א א') דמותר להניח עירוב בבית הקברות, אע"פ דקבר אסור בהנאה, והרי נהנה מהקבר בזה שמניח העירוב בתוכו, מכל מקום שרי כיון דמערבין רק לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו.

והקשה בספר תפארת שלמה (להגאון רבי שלמה צוקר אבד"ק האלס)

דאמאי אם מערבין לדבר הרשות, אמרינן בגמרא שאסור לערב אם יש איסור הנאה, הרי חזינן (ראש השנה כ"ח א') דמותר לטבול במקוה של איסור הנאה אם אין לו הנאת הגוף מהמים, והקשו קמאי הרי נהנה דעל ידי הטבילה יכול לאכול קדשים ותרומה, וכעין זה חזינן (יבמות ק"ג ב' בדש"י ד"ה חליצה) דחולצין במנעל של איסורי הנאה, כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וגם כן תיקשי הרי נהנית דעל ידי החליצה יכולה להנשא.

וכתבו קמאי (עיי' ריטב"א סוכה ל"א ב' ד"ה והאמר) דהאי הנאה אינו אלא גרמא בעלמא, והיינו דכיון דבמציאות בלאו הכי יכול ליהנות לאכול תרומה וקדשים ולהנשא אלא דמצד ההלכה אסירא ליה, והשתא למנוע את ההלכה לא חשיבא הנאה מן האיסור. [וגם יש לומר דהוה בכלל הא דמצוות לאו ליהנות ניתנו].

ולפי זה לכאורה יהא מותר לעשות מחיצה לטלטל בשבת מאיסורי הנאה, כיון דיכל לטלטל גם מקודם, אלא מצד ההלכה אסירא, ואם כן לא חשיבא הנאה, ובאמת כן מבואר (עירובין פ' ב') דעושים לחי מאשירה.

וכן חזינן דסוכה דאסורה בהנאה שרינן מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו, [ואיירי באופן שאין הנאת הגוף עיין תשובת הגרע"א תניינא סי' קל"ח], ואע"ג דבלא הסוכה אסור לו לאכול בבית מכל מקום זה לא חשיבא הנאת הגוף אלא הנאת מצוה. מיהו התם עדיפא דמקיים מצוה.

ויש לדון ליישב בכמה דרכים:

דרך א' - דאורייתא או דרבנן

הנה תירץ בתפארת שלמה, דהאי כללא דטבילה וחליצה דשרינן, דכיון טבילה וחליצה הוה חיוב דאורייתא, ממילא לא חשבינן לעושה דבר להנאה אלא לדינא דאורייתא, משא"כ בעירוב תחומין כיון דתחומין רק מדרבנן, חשיבא כעושה הנאה גשמית.

א. טמא דרבנן או חליצה דרבנן

הנה לפי זה אם יהא טמא רק מדרבנן וירצה לאכול תרומה דרבנן כגון תרומת ירק, יהא אסור לטבול במקוה. וכמו כן היכא דהחליצה רק מדרבנן כגון בחיזור על האחים יהא אסור לחלוץ במנעל של איסור הנאה. ולא משמע כן.

ב. לחי של אשירה

עוד קשה מלחי של אשירה דמן התורה מותר לטלטל כשיש ג' מחיצות, ורק מדרבנן אסור, ומכל מקום אמרינן (עירובין פ' ב', וקיימא לן הכי בשולחן ערוך או"ח סי' שס"ג סעי' ח') דלחי שעשאו מעצמי אשירה כשר.

והנה בבית מאיר (שם, מובא במשנה ברורה שם סי' כ"ט) כתב דטעמא דהתם אין איסור הנאה, דהלחי אינו אלא לצורך מחיצה ובה גופא לא משתמש במידי, ולא חשיב הנאה מה שנהנה על ידה היתר לטלטל. ולכאורה בעירוב נמי נימא הכי, דרק על ידי העירוב יכול ללכת אבל אינו משתמש בגוף העירוב. ואולי יש לחלק.

ג. תרומה

עוד קשה דמבואר בגמרא נדרים (ל"ו ב') במודר הנאה מחבירו אסור לבקש ממנו להפריש לו תרומות ומעשרות דהרי נהנה ממנו, ורק שרינן באומר בכל התורם אינו מפסיד.

ותיקשי נהי דהיכא דהוי טבל דרבנן אסרינן, אבל אמאי אסרינן כאשר הוי טבל דאורייתא, אימא מצוות לאו ליהנות ניתנו, וכמו שמותר לבקש ממנו שיתקע לו בשופר.

דרך ב' - מחדש מצב חדש

הנה בעונג יום טוב (סי' ס"א) כתב ליישב דעל ידי הטבילה מחזירו למצבו הקודם שהיה טהור, וכן בחליצה מחזירו למצד הקודם דאין זיקה, משא"כ בעירוב שמחדש מצב חדש. [ולפי זה כתב דבשחיטה יש לאסור]. וצריך עיון לדבריו נמי בכלי עכו"ם יהא אסור לטבול במעיין שמודר ממנו הנאה שמחדש טהרה להכלי. ואולי התם נמי הוי סילוק כמו בטומאה.

אך עיקר הסברא צריך עיון דמכל מקום השתא נהנה.

דרך ג' - עיקר הנאה המצוה

הנה באבני מלואים (סי' כ"ח ס"ק ס') הקשה כהנ"ל אמאי אין

ההנאה ללכת חוץ לתחום לא חשיב הנאה בדרך גרמא אלא זהו הנאה מהעירוב ואסירה.

א. שחיטה בסכין האסורה

הנה הגרע"א (גליון י"ד סי' י" סע' א') אייתי דהפליתי (שם סי' ג') דן דשחיטה בסכין האסורה בהנאה, תהא שריא מפאת מצות לאו ליהנות ניתנו, מכיון דשחיטה הוא ענין מצוה דלא לאכול בשר תמותה.

אך הגרע"א חשיב דאינו כן, דהא מבואר (עירובין ל"א א') דלערב באיסור הנאה תליא, דאם אין מערבין אלא לדבר מצוה הוא בכלל מצות לאו ליהנות ניתנו, אבל אם מערבין לדבר רשות אלא דאסור לילך בלא העירוב ואם כן מערב כדי להצילו מהאיסור, מכל מקום מקרי נהנה, והכי נמי שחיטה כיון דשוחטים לדבר רשות. נולכאורה עצם ההריגה הנאה דבלאו הכי אינו יכול לאכול ואף בפטיש].

ולחאמור יש לעיין. [א"ה. דלכאורה שחיטה דמי לעירוב דאינו מצוה בפני עצמה, ואם כן לא שרינן באיסור הנאה וכדברי הגרע"א].

ב. מודר הנאה

אבל אכתי קשה ממודר הנאה מחבירו דאסור לבקש ממנו להפריש לו תרומות ומעשרות דהרי נהנה ממנו, והרי הפרשת תרומה הוה מצוה בפני עצמה לדעת הגר"א (או"ח סי' ח' סע' א') דפליג על המגן אברהם (שם סי' ב'), ולחאמור בכהאי גוונא שרי.

ג. לחי של אשירה

תו, דאכתי קשה לאידך גיסא, דהרי בלחי של אשירה שרינן אע"פ דאין מצוה לעשות מחיצה רק על מנת להתיר ההילוך. וצריך עיון.

מערבין באיסורי הנאה לדבר הרשות מאי שנא מטבילה, ותירץ בקהילת יעקב (עירובין סי' י"א) דשרינן רק באופן דעיקר ההנאה הוה מצוה, כגון בטבילה דאכילת קדשים הוה מצוה, וכן בחליצה דלהינשא הוה מצוה. ודמי למערבין לדבר מצוה, דההיתר ללכת אלפיים אמה הוה דבר מצוה.

א. לחי של אשירה

אך אכתי תיקשי מלחי של אשירה דהרי אינו מצוה לטלטל ומכל מקום שרינן.

ב. טבילת כלים לצורך רשות

הנה לדעת הקהילת יעקב טבילת כלי עכו"ם במקוה כדי שיאכל בהם רק דברי רשות, או גם רשות וגם מצוה, יהא אסור, ולכאורה סתימת הדין אינה כן.

ג. לשחוט קרבן באיסור הנאה

הנה לקהילת יעקב יהא מותר לשחוט קרבן בכלי שרת שגם כן אסירא בהנאה, מכיון שזה מצוה לשחוט. ולא אשתמיט הכי.

דרך ד' - דאורייתא או דרבנן

אלא היה נראה ליישב באופן אחר, דחליצה וטבילה הוה מצוה בפני עצמה, משא"כ עירוב תחומין הוא רק על מנת ללכת, [למאן דאמר דמערבין אף לדבר הרשות], הלכך בחליצה וטבילה שרינן גם משנהנה בדרך גרמא מהמצוה מפאת הא דמצוות לאו ליהנות ניתנו, משא"כ בעירובי תחומין, דכל העירוב הוא על מנת ללכת אם כן

עניני שבת

לטלטל הגרף של רעי, דהרי מקשינן בגמרא (שם) אמאי כופה עליו את הכלי, הרי הוה גרף של רעי, [ומתריצין דאיירי באשפה בחצר דשם אינו גרף של רעי], חזינן דאע"פ שיכול לכסותו מכל מקום שרינן לטלטלו.

תירוצ' ב' - גרף של רעי עתידי

אלא לכאורה יהא מוכח לענין הא דדנו בפוסקים אם מותר לטלטל מוקצה לפני שהוא מאוס בשביל למנוע המאוסות אחר כך, דיהא מוכח דבאמת אסור, דהיתר גרף של רעי היינו רק לאחר שהוא מאוס. ונפקא מינה כשיש חתול מת בבית, ויודעים שעוד מעט הקטנים יבואו לבית, אם מותר לטלטלו לפני שיבואו הביתה.

תירוצ' ג' - טיפות בלעמא

עוד יש לומר, דאיירי באופן דנהי דהקטן יתלכלך אבל זה רק טיפות בעלמא ואינו גורם מאוסות לאחרים.

תירוצ' ד' - מספק אין להתיר

עוד יש לומר, דהוה רק ספק אם הקטן יטפח ואם כן מספק אין להתיר לטלטלו.

גרף של רעי

הנה איתא במשנה בשבת (קכ"א א') כופין קערה על הצואה בשבת, אבל אין לטלטל הצואה עצמה מכיון שהיא מוקצה.

ומבואר בגמרא (שם ב') דאם הצואה ראויה לכלבים, אינה מוקצה, וכן אם היא גרף של רעי אינה מוקצה אלא איירי שהיא באשפה בחצר דאינה גרף של רעי, אבל הקטן נמצא שם ומכסה הצואה כדי שהקטן לא יטפח ויתלכלך מהצואה.

ולכאורה קשה הרי הקטן יטפח בהצואה ואחר כך יבוא הביתה עם בגדיו מלוכלכים מהצואה וילכלך את כל הבית, וזה גופא גרף של רעי, ואם כן יהא מותר להוציא הצואה מהאשפה כדי למנוע הגרף של רעי.

תירוצ' א' - יכול לכסות

וכי תימא דמכיון דיכול לכסות הצואה אם כן אין היתר לטלטל הצואה משום גרף של רעי, אך אינו כן, דהרי באמת חזינן בגרף של רעי באופן שיכול למנוע את המאוסות על ידי שיכסה, מכל מקום שרי

ענינים שונים (א)

בדיני שמים. וכך קאמר הגאון דרך אמונה שליט"א דהגורם שאדם יקבל מכתב יקר ערך, כגון שיקבל מכתב מהמלך מחמת שביקש מהמלך שיכתוב לפלוני, אין המקבל חייב לו מאומה.

מעתה שמעתי בשם הגאון רבי בצלאל פכטהלט שליט"א, דמכיון דהגורם לחבירו ריווח אין המקבל חייב לשלם לגורם אפילו בדיני שמים, ובגורם הפסד חייב בידי שמים, אם כן לא שייך שיצא זה בזה.

ענינים שונים (ב)

והנה אם בזה יהא פחות פגיעה בהם בזה שיעשה אחד לזה ואחד לזה, יש לומר דחייב למיעבד הכי, אך אם אין נפקא מינה, אם כן לכאורה גם בכהאי גוונא נימא מה שירצה יעשה.

אך יש לומר דאם כבר מתחיל באחד, אין מעבירין על המצוות. וצריך תלמוד.

לצאת ידי שמים

הנה קיימא לן (ויש פרק הכנוס, ב"א קמא נ"ה' ב') דזימנין חייב לשלם לחבירו לצאת ידי שמים, כגון בגרם הפסד לחבירו.

ויש לעיין אם גרם לו גם ריוח באותו אופן, האם נפטר, כגון שגם גרם שיתנו לו מתנה יקרה, האם נימא דיצא הפסדו בשכרו.

הנה הגורם לחבירו ריוח אין המקבל חייב לשלם להגורם אפילו

שניהם שוים

הנה אמרינן (קידושין ל"א א') אב אומר השקיני מים ואם אומרת השקיני מים, בנתגרשו שניהם שוים ויעשה איזה שירצה.

ויש לעיין באמרו שניהם להבן תעשה לי ב' פעולות, מי אמרינן שיעשה שתיהם למי שירצה, או דילמא יעשה אחד לזה ואחד לזה.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 308
שבט תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

ומקורותיו, מהי חומרת הבעיה, שבדין מחיצה המחלקת יש דעות שונות, מהי ההוראה לעירוב שכונתי ומהי ההוראה לעירוב של ישוב.

אבל אמרנו לאברכים שיש לשים לב שבמקרה זה הסלעים אינם מחיצה כלל, מדוע? כיון שהסלעים אינם מונחים זה על זה, אלא תמיד הסלע העליון נכנס יותר כשלושים עד ארבעים ס"מ, כדי שלא יתמוטט, והרי כשיש מדרגה באמצע המחיצה ברוחב ד' טפחים, למדנו בדברי התרומת הדשן המובא ברמ"א (סי' שני"ח ס"ב) לגבי ביטול מחיצה שהוקפה שלא לשם דירה, שאם שופך חול לפני הכותל ועושה על הערימה רוחב ד' טפחים, בטל מהכותל דין מחיצה, משום שבמצב כזה לא מצרפים את שני המפלסים למחיצה אחת, [וכאשר יפנה את החול נחשב שעושה מחיצה חדשה לשם דירה]. וכן מבואר בביאור הלכה (סי' שס"ב ס"ב) לגבי מחיצה שמרוחקת משפת התל ג' או ד' טפחים. ולפי"ז גם כאן שיש על הסלעים מדרגה, מדרגה אותה ויש בה רוחב ד' טפחים [בקטע שבו עובר החוט], א"כ אין כאן מחיצה כלל תחת הפתח.

מדרגת המדרגה בין הסלעים לברך שאינם מחיצה

שאלו האברכים הרי דעת הגר"א שם שמצרפים גם כשיש מדרגה, עד מרחק של ד' אמות, וא"כ לפי דעת הגר"א יש לסלעים דין מחיצה. והתשובה היא שאחרי שבמשנ"ב שם (סי' שני"ח ס"ק ל"ח) משמע שפסק להקל שלא כדעת הגר"א לגבי ביטול איסור קרפף, וכן נראה מדבריו בביאור הלכה שם, גם אנו יכולים להקל כאן לגבי שהסלעים לא ייחשבו מחיצה לקלקל את צוה"פ. בהזדמנות זו למדנו עוד דוגמא להלכה של זקיפות המחיצה ברצף.

הוצאה מלאכה גרועה. לימוד העירובין הפך למבוקש

במעמד הסיום נשא ראש הכולל דברים לגודל מעלת הלימוד, ומעלת האברכים שעמלו והשקיעו בלימוד הזה ובעשיית המבחן המקיף, ואמר שמצינו בראשונים שכתבו שמלאכת הוצאה היא מלאכה גרועה, וביארו דבריהם משום שבמלאכה זו לא נעשית יצירה או שינוי כלשהו בחפץ כמו בשאר מלאכות, אלא רק העביר ממקום למקום, ולא נראה לאנשים כמלאכה (עי' תוס' שבת דף ב. ד"ה פשט). אבל כעת יש לו עוד הסבר במה עירובין היא מלאכה גרועה, שכאשר היו מציעים לאדם ללמוד איתו עירובין, הוא היה דוחה את ההצעה, משום שזה לימוד קשה ולא נוגע כל כך, והנושא הזה היה גרוע.

בדבר החשיבות ללמוד ולעזור בקיטות ניססים

אבל כיום הוא עבר ברחוב ושמע שאברך סיפר לחבירו שלמד שיעורים בעירובין, וחבירו קינא בו ואמר שהוא רוצה מאוד שבכולל שלו ג"כ ילמדו עירובין, וכבר העלו את ההצעה הזו בכולל שלו, זה לימוד שנוגע מאוד למעשה. כה היו דבריו, זאת אומרת שהנושא נכנס לציבור והפך לנושא מבוקש ורצוי, וזה בזכות שהאברכים כאן מספרים לחבריהם מההלכות שלמדו, ומסתכלים על העירוב בעיר ובשכונה, זה גורם גם לאחרים לרצות לדעת וביקר את האברכים ואת מגיד השיעור שיזכו להוסיף להגדיל תורה ולהאדירה.

שכל אחד יעזור על בדיקת העירוב כשנוסעים לשבתות

מגיד השיעור ג"כ נשא דברים בשבח האברכים, שרואים את הידיעות הברורות שרכשו בהלכות ובפרקטיקה, וההצלחה במבחן מראה את גודל ההשקעה, השינון והחזרה, שכל אחד לקח את הנושא ברצינות, וידע אותו. ומכאן הבקשה והמצוה לכל אחד, שישתמש בידיעות האלו להפיץ אותם הלאה, ולעזור גם את הסובבים אותו לקיים אותם, ויש לכך הרבה

עוד אברכים שסיימו ללמוד את סידרת העירובין למעשה

במהזרן שהתקיים בעיר קרית גת

בשמחה ובחדווה של מצוה סיימו עוד מחזור של שיעורים שהתקיים במשך כחצי שנה, ללימוד הלכות עירובין למעשה, לקבוצת אברכים ת"ח בכולל "קול יעקב" בעיר קרית גת, שעמלו להבין ולדעת את כל ההלכות עם פרטיהן, עם דגש על הידיעה המעשית בשטח. במסגרת זו היתה בשורה של ממש לאזור הדרום, שהלימוד מביא התעוררות לקיום ההלכות בכל ענין וענין, ובפרט בעירובין שהבעיה היא שאין מודעות בציבור לכל הנושא, בין מצד הרבנים והרשויות שאינם יודעים שצריך אחראי שידוע הלכות, וחושבים שמספיק אדם מהישוב שיקשור חוטים ומסתמא יעשה טוב, עד שמתגלה כמה טעויות היו לו, ומתברר שבכלל לא היה להם עירוב במשך כמה שנים, ובין מצד הציבור שאינו שם לב שלא לטייל עם עגלות

ביאור דין העירובין למעשה

מחוץ לגבול העירוב, ואפילו מחוץ לעיר במקום שכל אדם שמבין ידע שאין שם עירוב ואסור לטלטל, יש אנשים שלא שמים לב ונכשלים רח"ל. ועוד כהנה וכהנה דברים שיש בהם חסרון ידיעה בעירוב.

לכן הלימוד המעשי במסגרות אלו, שממחישות את ההלכות, מביא התעוררות ומרחיב את הידיעה בציבור, וזה מביא גם לקיים וגם ללמוד. אחד מהאברכים שהשתתפו במסגרת זו גר ביישוב זרחיה, ובעקבות הלימוד הוא הסתובב בגבולות העירוב וראה כמה וכמה דברים שצריכים תיקון, הוא פנה בכבוד אל הרב ביישוב, והראה לו את הדברים, והרבה דברים תוקנו בעקבות כך, ובעז"ה יוסיפו וישפרו אותו.

עריכת מבחן מסכם, וחלוקת תעודות

בסיום המחזור נערך מבחן בכתב, שמסכם ומקיף את ההלכות הרבות, והאברכים חזרו על השיעורים במשך כשבועיים במסגרת הסדירים בכולל, ולאחר מכן השיבו על המבחן, ועברו בהצלחה רבה ומיוחדת.

חלוקת התעודות לאברכים שסיימו ונבחנו

לאחר מכן נערך עוד סיור בשטחי הישוב "מרכז שפירא" הנמצא באזור הדרום, לראות שוב את הדברים בפועל. לצורך הסיור בחרנו מקום שיש בו הרבה הלכות, עם בעיות ופתרונות, בצורות הפתח, גדרות, תל המתקט, נחל תחת החוט, עמודי תאורה ועליהם חוט העירוב, שערים המבטלים דין רשות הרבים, גדר רוב מחיצות, גיזום ענפים שמפריעים לחוט, גשר שיוצא משטח העירוב והמחיצה תחתיו, ועוד.

לאחר הסיור נערך מעמד הסיום בעיר קרית גת, עם חלוקת תעודות לאברכים שעברו בהצלחה גם את המבחן, ורואים לשמש ולהיות בודקי עירובים מומחים.

האברכים שמחו מאוד בהשלמת הלימוד המעשי, כאשר לצידו יש גם המחשה פרקטית בשפה ברורה ומובנת, וביקשו להצטרף עוד לפעילות הקודש של מוקד העירוב, לבדוק עוד ישובים ולפעול למען עשיית עירובים כשרים בעם ישראל.

מדוע הסלעים הגדולים שימונחים זע"ז אינם מחיצה

בין הדברים שראינו בסיור, הבחינו האברכים בעמוד שנמצא במפלס גבוה משאר הפתח, והיה תחת החוט שני סלעים גדולים שמגיעים לגובה מטר, כשיעור מחיצה לכל הדעות, א"כ המחיצה פוסלת את צורת הפתח, כי מחלקת את הפתח לשני מקומות. עצרנו והתעכבנו לבאר את הדין

ברחבי ארץ הקודש. יתן ה' שיזכה כל אחד ואחד בבריאות ואריכות ימים ושנים, וברכה ופרנסה ברווח בלי מצרים, ובבנים צדיקים תלמידי חכמים.

סיכום ההלכות הנוגעות לענפים

בהתקנת העירוב הזה היה צורך להעמיד את העמודים בין ענפי העצים, ונשאלה השאלה האם העצים אינם פוסלים את העירוב, והרי הענפים נמצאים תחת צורת הפתח. כדי לבאר את הענין נסכם איזה הלכות יש בענפים הנמצאים בתוך צורת הפתח.

א. ענפים הנוגעים בחוט העירוב, זו הבעיה המצויה והחמורה יותר, כי הם מזיזים את החוט לצד. בדין זה יש ג"כ כמה דרגות במציאות ובחומרת הדין, [א] באופן שהענף אינו מגיע תמיד לחוט, אלא בשעת הרוח הוא מתנדנד ומגיע לנדנד את החוט, ו"א שאינו נחשב כמחיצה שאינה עומדת ברוח, אבל בזמן שיש רוח והחוט זו לצד, יהיה אסור לשיטת המשכנות יעקב (סי' ק"א) והובא במשנ"ב סי' שס"ב ס"ק ס"ו) והחזו"א (סי' ע"א ס"ק"י) שנחשב שהחוט מהצד. [ב] כאשר הענף קרוב ונוגע בחוט, בדרך כלל הוא מזיז אותו מכנגד בין העמודים, ולכן לדעת המשכנ"י והחזו"א אין להכשירו, וי"א שגם לדעת המחצית השקל (המובא במשנ"ב שם) אין להכשיר כאשר לא מדובר רק בנדנד ברוח, אלא החוט יוצא כל הזמן לצד. [ג] כאשר הענף גדל יותר, ובפרט כשהחוט מסוכך בעץ, יוצא שינוי זוית בחוט, ואינו הולך בקו ישר מעמוד אחד עד העמוד השני, וזה פוסל את צורת הפתח, מפני שאין משקוף ישר.

ב. עץ וצמחיה על הקרקע והם מחיצה תחת החוט, מבואר במק"א שדין מחיצה תחת החוט אינו מוסכם בפוסקים, ובעירובים עירוניים מקילים בזה, אבל בעירובי השכונות החרדיות מקפידים על כך, וגוזמים את הצמחיה, או מזיזים את צורת הפתח.

ג. ענף שגדל בין הלחי לחוט, נחשב כמו גג המפסיק בין הלחי לחוט, שמבואר במשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ק"ב) לאסור. וצריך לגזום את הענפים שנמצאים בין הלחי לחוט, ואח"כ אם נשאר מסביב אינו פוסל, כמ"ש המשנ"ב שם שיעשה נקב גדול בגג. וגם בזה בארנו במסגרת השיעורים שיש כמה מצבים שונים בחוזק הענפים, ממתי הם חשובים להפסיק.

ד. ענפים שנכנסים לחלל הפתח מעץ שגדל בצד, שאינם מחיצה בקרקע של הפתח, ואינם נוגעים בחוט, ואינם בין הלחי לחוט [ובפרט כשאין לחי אלא רק עמוד שממשיך ועולה עד החוט], א"כ אין שום בעיה בענף שנמצא בחלל של הפתח. וכמו שמצינו במשנ"ב לגבי גג, שאחרי שיש נקב גדול במקום שבין הלחי לחוט, לא מפרע שהגג ממשיך בחלל הפתח.

לפ"ז בעירוב שנעשה כעת סמוך למטע, והיה צורך לקרב את העמודים בין ענפי העצים, אין בזה שום בעיה, כי מדובר בעצי זית שתמיד הענפים שלהם גבוהים מהקרקע יותר מג' טפחים, ואינם מגיעים לגובה של חוטי העירוב [בדרך כלל], לכן אינם מהווים בעיה בכשרות העירוב העובר מעליהם.

**לפני שיוצאים לנופש
מבררים על
כשרות העירוב ותחום שבת**

במוקד העירוב

054-84-833-20

הזדמנויות טובות, לדוגמא כשנוסעים עם המשפחה הפרטית או המשפחה המורחבת לשבת בישוב או בעיר אחרת, לזכור ולהזכיר גם לאחרים לברר על כשרות העירוב, לדעת היכן אפשר לטלטל וממנו לא לצאת, וכן אם הבחור או הבת נוסעים עם הישיבה או מוסד כלשהו לשבת, לעורר אותם שלא יטלטלו במקום שאין עירוב מהרד כפי שאנו רגילים, וכן לעורר בישיבה שגם אחרים יקפידו, ושהנהלה תדאג לפחות למתחם האירוח שיסדרו בו עירוב טוב, ולהזמין מראש מומחה שיסדר את הענין.

ואפילו שזה דבר פשוט ומוכרת, שהמארגנים חייבים לדאוג לנוסעים שתהיה כשרות טובה, ולא להכשיל אותם בטלטול בשוגג, בכל זאת הרבה ישיבות ומוסדות מתחמקים ממנה, כלומר מתעלמים מהצורך בעירוב, כאילו זה לא קשור לחובת המוסד, ומי שרוצה שידאג לעצמו לברר ולהישמר. אבל על ידי הדרישה שלנו, יתוקנו דברים רבים, ויזכו רבים בשמירת השבת כהלכה, וזו זכות עצומה שכל אחד מאיתנו יכול לעשות די בקלות, מלבד עצם המחויבות שלנו למשפחתנו ולחינוך ילדינו. ויתן ה' שנזכה שהלימוד הזה ילווה אותנו לכל החיים, לדיעת התורה וההלכה, וקיומה הלכה למעשה.

עוד עירוב שהוקם בשבוע זה להציל מאות חילולי שבת

בשבוע זה נעשו עבודות להקמת עירוב בשכונה חדשה בישוב א' שנמצא בסמוך לקרית גת. מדובר בשכונת הרחבה של המושב, שכבר כעת מתגוררים בה כמה משפחות דתיות, ועדיין לא היה להם עירוב כלל. תושבי המקום פנו לוועד ולמועצה שיתקינו להם עירוב, בפרט שיש בזה מכשול גדול וחילול שבת, בין מצד התושבים שבשכונה, שכל דבר קטן שמוציאים מהבית לרחוב, ואפילו מהדירה לחצר, יש בזה איסור המצד מדרבנן, כיון שהחצרות בשכונה זו אינן מוקפות גדר שלמה מסביב. וגם מצד התושבים שבמושב הוותיק, פנו אלינו אנשי המקום ואמרו שיש הרבה משפחות שהולכות בשבת לטייל בשכונה, וכיון שאין בה עירוב, הרי זה חילול שבת רח"ל.

במקרה זה היה קושי מיוחד להקמת העירוב, כיון שבעל הקרקע שסמוכה לשכונה טען שהשטח שבו צריכים להעמיד את העמודים שייך לו, והעמודים מפריעים לו בטיפול בעצים שבמטע. ואף לאחר שהותקנו עמודי העירוב לפי הנחיות המועצה, הוא פגע בהם ועקר אותם. לאור המצב פנה הוועד המקומי והביא מודד מורשה, שמדד באמצעים דיגיטליים את כל הקו וסימן את גבולות השטח שלו, ומה מחוץ לשטח שבבעלותו, ואז הוא נאלץ להסכים להעמיד את העמודים של העירוב בין עצי המטע.

במהלך העבודות ביקשו אנשי ועד הישוב ואנשי המועצה האזורית, שנרחיק את קו העירוב, ונעמיד אותו אחרי השדה והמטע, כדי שלא להתחכך עם בעלי השטח. אבל מוקד העירוב הסביר שזו דרישת ההלכה, שלא להכניס מקומות שזורעים אותם בתוך שטח העירוב, זה דבר שפוסל את העירוב, כי אפשר לעשות עירוב רק למקום שמשותמש בו [בצורה כזו ניתן ההסבר לאנשים אלו, ובלשונונו הוא משום שמקום שאינו משמש לדירורים נעשה כרמליית מדרבנן, ונקרא קרפף], וחבל להשקיע בעירוב שלא יתן לנו מענה טוב. אנשי הוועד והמועצה הבינו שהחלק ההלכתי מסור לרבנים, וקיבלו את ההוראה, וטרחו ליישר את הדדורים עם בעלי השדות והקרקעות הסמוכות, ובס"ד כעת הגענו לסיום ההתקנה של העירוב ללא שדות ואף ללא מטע אילנות [שגם במטע יש

אופנים שמוגדר כקרפף, עי' בשו"ע סי' שנ"ח ס"א, ובשער הציון ס"ק פ', והארכנו בזה במק"א ואכמ"ל].

בשבוע זה הותקנו העמודים לאורך גבול השכונה, ואנו מקיים שצוות מוקד העירוב ישלים את התקנת חוטי העירוב עוד לפני השבת הקרובה, ונזכה להציל עשרות יהודים דתיים מחילול שבת.

תפילה על התורמים בעת השלמת העירוב

בעת רצון של השלמת העירוב, תתקיים בעז"ה תפילה על כל התורמים למוקד העירוב, שהם שותפים ישירים בזכות העצומה, להביא את ההתעוררות לכל הציבור בעזרת העלונים ובמגוון הפעילויות, ובאחזקת הציוד המשוכלל והמגוון שנדרש לביצוע העבודות והבדיקות של העירובים.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בשלח

לומדים יראת שמים מהמכות

להם על אשר עוללו לנו! וזה אמנם נכון; אין ספק שהם שמחו לראות את מעניהם נענשים על הפשעים אותם ביצעו, אבל זו אינה התמונה כולה. מפסוק זה ניתן להיווכח, כי בזמן שהמכות השתוללו במצרים, עם ישראל ישבו בבתייהם, מכווצים מרוב אימה וחשש מפני הבאות. הם הביטו מבעד לחלונות ורעדו מפחד.

ובכל מכה שטלטלה את הארץ, הם רעדו שוב. כאשר מימי מצרים הפכו לדם, וכבר לא היו ראויים לשתיה, עד שניתן היה למות מרוב צמא, האם חושבים אתם שבני ישראל לא פחדו שמא גם להם לא יהיה מים לשתות? "הביטו מה עלול לקרות לנו!" אמרו היהודים זה לזה, "אולי גם אנו נמות מצמא בדיוק כמו המצרים". וגם לא היו להם את האמצעים שהיו למצרים; לפחות המצרים יכלו לעזוב את הארץ; הם יכלו לקנות מים ממדינות אחרות. אבל בני ישראל עדיין היו עבדים, ולמעשה היו תקועים במצרים.

משום כך - "גִּרְתָּ" - הם חששו ופחדו. ולמרות שמשה רבינו הבטיח להם, "בני, אל נא תחששו, המכות אינן מיועדות עבורכם אלא עבור אויביכם", אף על פי כן, הם לא יכלו שלא לפחד, שכן הם ראו מה עלול לקרות לרשעים; במו עיניהם עדים היו לידו החזקה של ה'. כך היה בכל מכה שבאה על מצרים.

וזה בדיוק מה שה' יתברך רצה - היה זה אחד ההישגים הגדולים של עשרת המכות. זו הסיבה שכאשר הקב"ה מזכיר אותנו בתוכחה מה עלול לבא עלינו אם לא נשמע בקולו, הוא אמר: "יִכָּהֶּה ה' בְּשָׁחִין מִצְרַיִם" (שם פסוק כז). מדוע היה צורך להזכיר שהשחין יהיה שחין מצרים? יש החושבים שהכוונה רק לתאר לנו באיזה סוג שחין עלול השי"ת להכות אותנו בו, אז שנדע שיהיה זה בשחין מצרים ולא בסוג אחר של שחין. אולם אין זו כוונת הפסוק - אין זה משנה לנו כלל אם יהיה זה שחין מצרי או פרסי או איטלקי. "בשחין מצרים" פירושו שייענשו בשחין אותו ראו במצרים, ולא למדו ממנו לקח. הקב"ה אומר לנו, "הבאתי את השחין על המצרים ולא עליכם, כדי שתלמדו לפחד ממני!"

מכות של כפרה

הפסוק בספר ישעיה (מג, ג) אומר כך: "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹקֶיךָ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַךְ" - הקב"ה עוזר לנו ומושיע אותנו, ומהי אחת הדרכים בהן הוא מושיע אותנו? "נִתְּתִי כְּפָרֶךָ מִצְרַיִם". השומעים אתם? המכות באו על מצרים במקום על עם ישראל, והיו עבורנו כפרה! חידוש עצום! ולא המכות שבמצרים בלבד

המכות - עבורנו

התרגשות ושמחה רבה מילאה את לבם של בני ישראל, לאחר היציאה הניסית מארץ מצרים, והמחזה האדיר של קריאת ים סוף. לא עברו אלא מספר ימים מאז שהיו עדים לעשר המכות אשר הוכו רודפיהם, וזה עתה ראו את טביעתו של הצבא המצרי האדיר; סוס ורכבו טבע בים, ועם ישראל זכה בכל עושרה של מצרים, תוך שהם שמחים ועולצים על שזכו לראות בהשמדת אויביהם.

ואז, לפתע, בתוך כל האושר הזה, מוצאים אנחנו שהקב"ה מדבר אל עם ישראל, ואומר להם דברים, שבמבט ראשון נראים קצת שלא במקומם. הקב"ה מבטיח לעם ישראל הבטחה, הבטחה שיש בה גם אזהרה: "אִם שְׁמוּעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹקֶיךָ וְהִיָּשֶׁר בְּעֵינֶיךָ תַעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתַי וְשָׁמַרְתָּ כָּל חֻקֵּי כָל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֶשִׁים עֲלֶיךָ" (שמות טו, כו).

ה' אומר לעמו, "הזוכרים אתם את המכות הנוראיות שחזו עיניכם בארץ מצרים, כל המחלות והצרות שהבאתי על המצרים? אם תשמרו את תורת, לא תסבלו מדם, מצפרדע, מכינים. חיות טורפות ושחין וברד וכל מה שראיתם - לא אשים עליך". ונשאלת השאלה, מהו הצורך להבטחה זו? הרי אנחנו איננו מעבידים את עבדינו בחומר ובלבנים! איננו משליכים תינוקות אל תוך היאור! מצרים עינו אותנו והתעמרו בנו, ועל כן קיבלו את המגיע להם, אולם איך כל זה קשור אלינו?

על כרחינו למדנו מפסוק זה, שהמכות שהביא ה' על מצרים לא נועדו רק עבורם. כמובן שתכליתם היתה להעניש את המצרים, אין כל ספק בכך, אולם עיקר מחשבותיו של הקב"ה אינן נתונות למצרים, אלא לעם ישראל - הוא חושב עלינו תמיד. אנחנו אלה שלומדים את דברי התורה הקדושה. גם אחרי אלפי שנים לא שכחנו מהמכות, אלא אנו לומדים אותם ומתבוננים בהם, וזה אומר שבעיקר נועדו המכות עבורנו! ומהפסוק הנ"ל אנו למדים, שאחד התפקידים החשובים ביותר של המכות היה, להטביע בקרב עם ישראל את הפחד מידו החזקה של האלקים, שילמדו ויזכרו אותם לעד.

"מִדּוֹה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם"

מטעם זה, בתוכחה שבפרשת כי תבא, הקב"ה מזכיר אותנו, וְהִשִּׁיב בָּךְ אֶת כָּל מִדּוֹה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִגְרֶת מִפְּנֵיהֶם" (דברים כח, ס) - "אשר יגרת" - כלומר, עם ישראל פחד מהמכות שבאו על מצרים. אולי היינו חושבים שבזמן בו התרחשו המכות, בני ישראל ישבו בבתייהם ושמחו: "שמעתם מה קרה למצרים? ראיתם מה קורה בחוץ עם רודפיהם? הם מקבלים את המגיע

התשובה היא שהכל בשבילנו! כך מלמדת אותנו הגמרא במסכת יבמות (סג, א), "אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל". כל הצרות הבאות על אומות העולם נועדו עבורנו ולטובתנו! עלינו להחדיר זאת היטב לראשנו! העולם הזה נברא עבורנו, ואין זה משנה מה אחרים אומרים, מי שמאמין בתורה, מבין שהעולם נברא עבור עם ישראל.

כמובן, אנחנו מבינים שכל מכה שחוטפים אומות העולם מיועדת גם עבורם. ה' קיבץ יחד מאות אנשים שעליהם נגזר למות, ונתן להם כרטיסים לטיסה הזו. אולם הגמרא מלמדת אותנו כאן שזה רק חלק קטן מהסיפור; אנחנו השחקנים הראשיים על הבמה של העולם הזה, ובדיוק כפי שהמכות שבאו על מצרים נועדו בעיקר בשביל עם ישראל, כל המכות והצרות המתרחשות בעולם אינן שונות - הן נועדו עבורנו.

הרהורי תשובה

ומהי מטרתם? מה הפירוש שהפורענויות הינן "בשביל ישראל"? רש"י (שם בגמרא) מסביר זאת כך: "ליראם כדי שיחזרו בתשובה". אז אם אנו שומעים על מחלת ה"פטלת" [מחלת עור מדבקת] המתפשטת בקונגו שבאפריקה, או על מחלת השינה המועברת באמצעות זבובי הצהצה באפריקה. אם מדווחים על הנהר הצהוב שבסין שעלה על גדותיו והציף מאות כפרים, כשהוא גובה את חייהם של אלפי קרבנות, אל תדחו את הדברים כחדשות בלתי מעניינות מהקצה השני של העולם. יש כאן מסר ישיר אליך.

הצרות המתרחשות אי שם בקצה העולם עליהן אתה שומע, נועדו כדי לגרום לך לפחד מה'! מטרתם היא לעורר אותך לחזור בתשובה, שכן כעת אתה רואה את מדת דינו של הקב"ה, כיצד הוא מעניש את החוטאים. "אולי הגיע הזמן שאחזור בתשובה! עלי להתחיל ללכת ללמוד בבית המדרש בשעות הערב. עלי להיות זהיר יותר כיצד אני מדבר אל אשתי". וכן עוד כהנה וכהנה - יש הרבה מה לתקן.

זה מה שלמדנו מפסוק זה - "כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ", וישעיה הנביא התנבא בשם ה' כי "נָתַתִּי פֶּפֶרְךָ מִצְרַיִם". העולם שלנו מלא אסונות, ועלינו לדעת שכל הצער נועד רק עבורנו, כדי שנלמד את המאורעות ונשיב את לקחם אל לבנו. באותה מדה, הקב"ה יכול פשוט להביא עלינו מכות, אולם תחת זאת משיגים אנו כפרה כאשר אנחנו צופים במה שקורה למצרים, מפחדים, ומשתנים לטובה.

שאיפות גדולות

אנחנו עשויים לחשוב שהדברים הללו אינם נוגעים אלינו. אנחנו הרי אנשים נעלים ובעלי מדרגה, ויודעים טוב יותר כיצד לעבוד את ה'. פחד? יראת העונש? לא, לא, אנחנו הרבה יותר טובים מזה. לנו יש דרכים אחרות כיצד להתעורר לעבודת ה' - נלמד ספרי מוסר וחסידות, אשר יחזקו אותנו בעבודתנו. אין לנו צורך בסיפורים מפחידים שאירעו לאנשים אחרים. דברים כאלו מיועדים עבור ילדים ועמי ארצות, ולא לאנשים בעלי שאיפות רוחניות כמונו.

אולם זו טעות גדולה. מי שחושב לעבוד את ה' רק מכח רצונו, בגלל השאיפות שלו, שוגה שגיאה חמורה. אפילו הצדיק

באו לכפר על עם ישראל, אלא גם "כוש וסָבָא תַּחֲתֶיךָ" - גם כאשר באות מכות כל הכושים והערבים, המכות הללו באות עליהם במקום על עם ישראל.

הקב"ה יכול היה חלילה לשלוח צרות על עם ישראל כדי להזכיר לנו לפחד מה'. בעצם כך היה צריך להיות, שהרי אנחנו אלו שחשובים בעיני השי"ת. **אותנו** הוא בא ללמד ולעורר לשלמות ביראת שמים. אולם הנביא מלמד אותנו שהדרך הטובה ביותר עבור עם ה' ללמוד ליראה אותו, היא באמצעות מצרים, כוש, וכל שאר אומות העולם. במקום להמתין לאסון שיתרגש ויבא ח"ו על ישראל בעצמם, הקב"ה מעורר אותנו בכך שהוא מראה לנו את אשר קורה לאחרים, והוא מצפה מאיתנו לראות ולפחד; זו אחת הדרכים הבסיסיות ללמוד יראת ה'.

מכת אש בפומפיי

הדברים הללו מאירים לנו באור חדש את המכות כולן - שבמצרים, ושבכל העולם. אם פעם יצא לכם לבקר באיטליה - איני בעד נסיעות מעין אלו, אך לפעמים אין ברירה; אולי יום אחד תמצאו את עצמכם באיטליה לצורך עסקים, ותעברו ליד מקום מסוים שבו עמדה פעם עיר גדולה ושוקקת חיים בשם פומפיי. היום אין שם כלום; שממון מוחלט. מה קרה לפומפיי?

לא רחוק מעיר פורחת זו, עמד הר, המוכר לנו כיום כהר געש בשם וזוב, אולם באותם הימים, היה זה מקום יפהפה ששימש כאתר נופש עבור הרומאים, תושבי פומפיי העשירים ורודפי התענוגות. אנשים אלו היו שטופים בזימה, וחיו חיי רשע וחוסר מוסריות. אז מה עשה הקב"ה? הביא עליהם מכה של אש. "וַתִּפָּתַח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ" - הר וזוב פתח את פיו הגדול והחל לירוק אש וגפרית, אשר כיסו את העיר כולה - אלפי אנשים נקברו תחת מבול של אפר וולקני. היום לא ניתן לראות שם כלום מבלי לחפור עם דחפור.

לומדים את הלקח

מה זה אומר עבורנו? ישנם מקומות בהם מלמדים את העובדות היבשות. הם יספרו שפעם היתה עיר שנקראה פומפיי, ויום אחד התפרץ הר הגעש הסמוך ואפרו כיסה את העיר. וזה כל הסיפור. האם זה מה שאתה מתכוון לקחת מהשיעור הגדול הזה? אוי! איזה בזבז! ה' אומר לנו, "קחו את השיעור הגדול הזה ולימדו אותו. ראו מה אירע עמם! עיר שלמה, עיר משגשגת עם רחובות ובתים מפוארים, ופתאום, תוך דקה, העיר כולה נקברה תחת לבה לוהטת. יש כאן מטרה! המטרה היא להראות שהקב"ה נוקם. ה' שונא חוסר מוסריות! הוא שונא זימה! גם אצל הגויים. אמנם זה נכון, הקב"ה מאריך אף, אולם במוקדם או במאוחר, "וגבי דיליה" - הוא גובה. והוא יגבה! הוא רוצה שנפחד מחרון אפו!

הקב"ה מביא מאורעות נוראיים ומבהילים, במטרה לתפוס את תשומת לבנו. מה עם רעידת האדמה שהתרחשה בסן פרנסיסקו? וזו שארעה בשנה שעברה בטורקיה? ומה עם סופת ההוריקן שהותירה אנשים רבים כל כך חסרי בית? והמטוס שהתרסק אל הים בשבוע שעבר עם למעלה ממאתיים נוסעים? מכות רבות כל כך, שוב ושוב. על מה ולמה?

פחד מוות

כמובן שהייתי מעדיף לשוחח אתכם אודות דברים נעימים יותר, על ישועות ונחמות, אולם עליכם לדעת שמוסר ותוכחה זה דבר טוב מאוד! וזו הסיבה שיש יסוד חשוב כל כך של "נתתי כפרך מצרים" - הרשעים הסובלים בעולם הזה, הם הכפרה שלנו. הם גואלים אותנו מהצרות - אלא שאם נתעלם מהמסרים שהקב"ה שולח אלינו, התזכורות יפגעו בנו הרבה יותר קרוב לבית ח"ו.

האם אתם חושבים שדבר כזה לא יכול לקרות? זה כבר קרה באירופה. אני הייתי באירופה כשהתחילו להגיע הצרות מכיוונו של היטלר ימ"ש. הוא כבש את צ'כסלובקיה; הגויים נשחטו שם! האם זה גרם לגל גדול של חזרה בתשובה? האם היהודים באירופה החלו לפחד מה' בשיבת סלבודקה, פחדנו! אמרנו תהילים כל יום כל היום! כשהיטלר נכנס אל חבל הסודטים, כולנו אמרנו תהילים.

אבל שאר העולם? הם לא חשבו על כלום. יהודים רבים נהגו כבהמות, ואפילו לא חשבו על תשובה. הם לא ידעו את היסוד הזה, שתכליתם של כל הדברים שקורים לגויים או לאנשים במקומות אחרים, היא להביא לידי יראת שמים! האם הם פחדו? מהיטלר, אולי, הם פחדו, אבל מהקב"ה? כשראו מה קורה בעולם, האם הם אמרו, "אולי צריך לעצור את הצלילה שלנו אל תוך הכפירה הקומוניסטית? אולי הרבנים צודקים, והגיע הזמן לחזור אל ה', להתחיל שוב להניח תפילין?" האם הם חשבו מחשבות כאלה?

חלום הבלהות הופך למציאות

לא ולא! הרבנים נדחקו לפינה: "מה אתם כבר מבינים בזה?" כך טענו כולם. ולבסוף באו הגרמנים ולקחו את הילדים, והכניסו אותם אל תוך משאיות המוות. הם היו מחזירים את האגוז אל תוך פנים המשאית, ומסיעים אותה אל היער, וכך אדי הגז הרעיל חנקו את הילדים. גופותיהם היו נזרקות החוצה אל היער, והמשאית היתה חוזרת לסיבוב נוסף. הגרמנים התרוצצו עם רובים שלופים ומושכים ילדים מתוך זרועות אמותיהם כדי לרצוח אותם. מי היה חולם על דבר כזה? עולם מטורף! בחלומות השחורים ביותר לא היינו מעלים על דעתנו שדבר כזה יכול להתרחש.

אז לכל הפחות עלינו לפנות לקב"ה ולומר: "ריבוננו של עולם, אנחנו לומדים לפחד ממך. אנחנו רואים את ידך החזקה ואנחנו פוחדים! זה גורם לנו לנסות ולשפר את מעשינו. מותם מעורר אותנו לשנות את חיינו ולהיות נאמנים יותר אליך". כך מוטל עלינו לחשוב תמיד: "עלי ללמוד לקח מהאסון הנורא של השמדת יהדות אירופה, וזה לבד צריך לגרום לי לשפר את דרכי".

אל נא תחשבו שזו גישה ילדותית; זו גישה בוגרת, זו גישה של חסידות, של גדלות - לרעוד ולפחד ממה שקרה. כי זו היתה אחת המטרות - "ליראם כדי שיחזרו בתשובה".

מתחננים בפחד

ואל תחשבו שזה לא יכול לקרות שוב. מי אמר שאמריקה תישאר לנצח כפי שהיא עכשיו? צריכים לפחד! אנחנו כאן,

הגדול ביותר, חייב להעלות על לבו תמיד את יראת העונש. גם האדם הקדוש ביותר, שאינו מעלה על דעתו כלל וכלל לסטות ח"ו אפילו כמלא הנימה ממצוות התורה הקדושה, חייב לזכור תמיד שהקב"ה מעניש את הרשעים בעונשים גופניים, כאן בעולם הזה.

יש מי שחושש לפחד, אולם אל דאגה - לפחד מה' הוא דבר טוב למדי, שבלעדיו אי אפשר לו לאדם להצליח בעבודת ה'. זה פשוט בלתי אפשרי! שמא תאמרו, "חיים של פחד? הלאה ייקרא חיים?"! האמינו לי, אלו הם החיים הטובים ביותר - לפחד. הפחד מה' מביא לאריכות ימים, כך מלמד אותנו שלמה המלך: "יִרְאַת ה' תוֹסִיף יָמִים" (משלי י, כז). אתה תאריך ימים - אני מבטיח!

מי שמפחד מה' לא יזדקק לשירותיהם של הפסיכולוגים. הפסיכולוגים הינם עבור מי שזולל וסובא מדי הרבה, פותח את הפה מידי הרבה, או יושב בטל ונכנס לדיכאון, אבל אנשים שמפחדים מה' אינם צריכים שום פסיכולוג. "יִרְאַת ה' תוֹסִיף יָמִים" - מי שמפחד מה' יחיה חיים ארוכים ובריאים, "וְשָׁנוֹת רַשָּׁעִים תִּקְצָרְנָה" בעוד שנותיהם של הרשעים - כלומר יהודים אורתודוקסים שלא חושבים על הקב"ה - ייקטעו (משלי י, כז).

לומדים מבוסניה

אז כאשר אנו שומעים שבבוסניה הגויים הורגים אחד את השני - הם מניחים פצצות, ואנשים חפים מפשע נרצחים, והעולם כולו נעשה כמרקחה: "רצח עם! אוי, אוי, אוי! חייבים לעשות משהו!" ובכן, בסדר, ניתן להם לדאוג לזה; אולם מה שמוטל עלינו לעשות זה לפחד! עלינו לחשוב, "מה עלול לקרות לנו חלילה?" יושבי ארץ ישראל היו צריכים לשמוע את החדשות הללו ולפחד: "שמעתם? קורה משהו בבוסניה! אולי גם אנחנו צריכים לפחד שהערבים יניחו פצצות כאן אצלנו! אולי כדאי שנסיר את העגילים ונחזור בתשובה".

יהודים הולכים בשבת לבתי הוללות, עם השיער הארוך והעגילים שלהם! הם לא מפחדים! הם לא מסתכלים על בוסניה; הם אינם מבינים שעליהם ללמוד יראת ה' ממה שהקב"ה עושה לאחרים. הם לא חושבים, "אולי אנחנו צריכים לפחד ולהפסיק לחלל שבת?" הם לא מבינים את הלך של פרשת השבוע, וכך, לבסוף, הפצצות מגיעות גם לארץ ישראל.

אם לא לומדים מבוסניה, אז זה מה שקורה. בהחלט. לו היו מקשיבים כולם לבוסניה; אילו אמרו, "אוי, אוי, אוי! מה ה' עושה לגויים? הוא הורג אותם! הורג אותם! עלינו להתעורר ולפחד מהקב"ה!" - הדברים היו נראים אחרת. אסור לנו להתעלם ממה שקורה בבוסניה. איננו מתכוונים לקום ולהפגין; זה לא התפקיד שלנו. תפקידנו הוא להבין את המסר: זה יכול לקרות גם כאן, בארה"ב. יש משוגעים שמעוניינים לעשות בעיות גם באמריקה.

זוהי הסיבה למה שקרה בבוסניה. אל תחשבו שזה מקרה. לא! כל מה שקורה אצל האומות, כאשר מתרחשים אסונות בכל מקום בעולם, הדברים מכוונים לעם ישראל - שיראו ויחזרו בתשובה.

סבל בלתי נמנע

כעת, עלינו לשאול את עצמנו, מהי הסברא באמירת נוסח זה? בדברי הגמרא הללו טמון יסוד חשוב ביותר! שהנה, אחת האמיתות של העולם הזה היא, שהמין האנושי חייב לעבור כמות מסוימת של סבל, כדי שאנשים יתעוררו לחזור בתשובה. כמובן, מי שנמצא כאן יודע שהתשובה המוכחצת ביותר היא תשובה שעושה האדם בעודו אוכל פרוסת אבטיח; כשהאדם בא לידי ההכרה שכל האושר וההנאה שבעולם הם מהקב"ה. אבל העובדה היא, שאם לא היה בעולם שום סבל, מעטים מאוד היו האנשים שהיו משתנים; ולכן, הוטבע במבנה של העולם הזה, שהקב"ה מביא ייסורים על העולם, כדי שאנשים יראו, יקשיבו, ויחזרו בתשובה.

לעתים, ייסורים אלו באים על האדם עצמו כדי להוות עבורו קריאת השכמה ולעוררו לחזור בתשובה, אולם הקב"ה מציע לנו דרך טובה יותר, קלה יותר - הוא רוצה שנתעורר לחזור בתשובה מכח הצרות הפוקדות אנשים אחרים. כך אומר שלמה המלך במשלי (כא, יח): "כֹּפֶר לְצַדִּיק רָשָׁע" - כפי ש"נתתי כפרך מצרים" - המכות של מצרים גאלו את עם ישראל, כך גם הרשע גואל את הצדיק. הקב"ה מבקש שנראה מה עלול לקרות לחוטאים, אולם הוא מוכן שנלמד זאת מאחרים. אם נהיה חכמים מספיק כדי להתבונן בסבלם של אחרים, ונלמד מזה את הלקח המתבקש, הקב"ה מוכן לחסוך ממנו את הייסורים. אולם אם נתעלם מהם, אזי לא יהיה מנוס מלשלוח ייסורים מהם לא נוכל להתעלם.

ולכן, האיש הזה, שמזלו חושש מפני דברים רעים, מבקש מהקב"ה שישלח את העונש על עשו במקום עליו. הוא מבקש מה: "אנא, ריבונו של עולם, חוס עלי! הענש את העז ולא אותי, ואני מבטיח שאתבונן בו ואלמד ממנו יראת שמים!" כמובן, אם מדובר בגוי תמים ושקט, עזוב אותו לנפשו, אולם יש די והותר גויים שאינם כאלה, והם יכולים לשמש לנו כתזכורת. "וכשאראה מה קרה לו, אנצל את המוסר הזה כדי לשפר את מעשי".

לראות ולהבין

יש כאן נקודה חשובה ביותר, ולכן עלינו להתעכב עליה מעט. הבה ניקח דוגמא מוחשית, ממנה נוכל להבין את הלקח אותו מצופה מאיתנו ללמוד. נאמר שאתה הולך ברחוב ורואה אדם, שעל פי צבע עורו ניתן לדעת שהוא בהחלט אינו יהודי, היושב בתוך כיסא גלגלים הממומן על ידי העירייה. ראיתי אדם כזה היום, שהמתין בתחנת האוטובוס. האוטובוס עצר, והנהג הוריד את הכבש המיוחד עליו יוכל הנכה לעלות, בעוד האוטובוס כולו ממתין ל"צדיק" הזה, ומביט בנהג האוטובוס המעלה את האיש אל האוטובוס בדרך ארץ, עם הכבוד הגדול ביותר. לפחות ככה הם מסתכלים על זה.

אבל אנחנו יכולים להסתכל על זה אחרת. ניתן בהחלט להניח שסיפור חיינו נראה כך: האיש הזה הוא בטלן, וכילד לא הלך לבית הספר; במקום ללכת לבית הספר, הוא היה נתלה בחלקם האחורי של אוטובוסים עירוניים, ויום אחד הוא נפל ואיבד את רגלו.

נהנים מהמותרות שמזמנת לנו ארה"ב. יש לנו חירות, יש לנו ביטחון, יש לנו שוויון, יש לנו הכל. אולם אני חושש שיום אחד נביט אחורה על אמריקה, ונאמר דברים דומים למה שאנחנו אומרים היום על גרמניה, משום שאנחנו לא מפחדים מה; אנחנו לא לומדים את הלקח ממצרים, כוש וסבא.

העולם כולו מלא בצרות ואסונות; במדינה ההיא יש רעב ובמדינה ההיא אנשים הורגים אחד את השני. אילו רק היינו מתבוננים בצרות אלו, כיצד השי"ת מעניש אחרים. אבל האם היהודים מתבוננים ופחדים?

לצערנו, התשובה היא לא! תחת זאת, ישנם יהודים המסייעים בידיים לקלוקלה של אמריקה, ולחיזוק חוסר המוסריות השולט בכל פינה. ישנם גם נבחרים ציבור יהודיים התומכים במדינות קומוניסטיות, ומי יודע אם לא יבוא ח"ו יום וגם בארה"ב יהיו תאי גזים מתוצרת מקומית, העולים ביעילותם על הגרמניים!?

עלינו לפחד **עכשיו!** לפני שזה יגיע לכאן; צריך לפחד ולחזור אל השי"ת. אנחנו חייבים ללמוד כמה חשוב לעמוד תמיד על משמר יראת ה'. בכל עת, חייב היהודי להיות מוכן עם יראת ה', ולחשוב תמיד, "מי יודע מה עלול לקרות?"

היודעים אתם מתי צריך לחשוב על כך? בזמן נפילת אפים, כאשר אנחנו מתחננים לה, "רחום וחנון, חטאתי לפניך, ה' מלא רחמים, רחם עלי וקבל תחנוני, אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תייסרני". זו הסיבה שנופלים על אפים - כדי לבקש רחמים! כבר התפללת; זה עתה סיימת את תפילת שמונה עשרה. אבל אולי זה לא עזר; יתכן ולמרות תפילותיך, גזר הדין כבר נגזר. ולכן, האיש שזה עתה הורשע, נופל כעת על אפיו, והתחנונים פורצים ממנו: "אנא ה'! רחם עלי! קרע את רוע הגזירה!" כמה חשוב להתחנן כל הזמן, בזעקה אמיתית! אף אחד אינו יודע מה צופן לו העתיד, ולכן, עלינו לזעוק תמיד לה': "הקב"ה, אנחנו מפחדים ממך! אנחנו רוצים לחזור בתשובה!"

תחושה מבשרת רעות

לא נכון מצידנו להיפרד מנושא זה, מבלי להסביר כיצד יסוד זה נוגע גם כלפי הדברים המתרחשים בחיינו הפרטיים, ולא רק כאשר הם נוגעים לגורלם של עמים שלמים. הסכיתו ושמעו כעת את דברי הגמרא במסכת מגילה (ג, א), "האי מאן דמיבעית, אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי" פירוש, לפעמים קורה שתוקף את האדם פחד, ויש לו אינטואיציה - איזו הרגשה, שמשהו רע עלול לקרות לו, מבלי שידע במה מדובר - כמובן, מדובר כאן באדם בריא, ויציב מבחינה רגשית - ואומרת הגמרא שהפחד הזה פירושו שהמזל שלו יודע משהו שהוא אינו יודע, ויתכן מאוד שצרה כלשהי מתרגשת ובאה עליו.

אז מה עליו לעשות? אחת הפתרונות שאומרת הגמ' היא, "לימא הכי, עיזא דבי טבחי שמינא מינאי", פירוש, העז שבבית המטבחיים שמנה ממני. מי היא אותה "עז"? זהו עשו, כלומר אומות העולם. עשו נולד שעיר כמו עז, ואפילו ארצו נקראת שעיר - והיהודי הזה, שמזלו מרגיש משהו, מתפלל שהקב"ה יעניש אחד מבני עשו תחתיו.

עבודתו ופוטרו מהעבודה. כעת האיש הזה נותר ללא מקור פרנסה, ועסוק בחיפוש מודעות "דרושים" בעיתון היומי. והכל בגלל שלא הצליח לשמור על פיו! ו צרות ועוד צרות ועוד צרות!

אם שמעת על זה - זה מיועד עבורך, כדי שתלמד מזה. אל תסתפק בהפטרה כלאחר יד, "אוי, כמה חבל!", ותמשיך הלאה עם החיים שלך. כמובן שחבל עליו, אבל זה לא מספיק! תלמד מזה! עליך להרהר בתשובה: "עלי להיות זהיר עם הפה שלי!" אדם שאומר לרעהו מילה פוגעת, זהו חטא נורא! אלו הן המחשבות שעלינו לחשוב כאשר אנו שומעים סיפורים שכאלו.

לגדול מתוך החדשות הרעות

אם אתם הולכים ברחוב, ורואים אדם שנפגע ממכונית; הוא שוכב על הקרקע וצוות האמבולנס מנסה לסייע לו. אל תהיה חלק מקהל הסקרנים שמתאסף סביב כדי לראות מה קורה. אל תתעסק בעניינים לא לך! העניין שלך כעת הוא לחשוב כיצד ללמוד מצרותיו של אדם זה. עליך לחשוב, "ברוך ה' שזה לא קרה לי! אוי ואבוי! מי יודע מה עלול לקרות לנו כשאנחנו יוצאים לרחוב?"! הגמרא (שבת לב, א) אומרת, "אדם יוצא לשוק, יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיטו [להוליכו לפני השופט - רש"י]" - עליו לפחד מיד. אם תעשה שימוש באירוע הזה כפי שהתכוון הקב"ה שתעשה, הרי שלאחר החוויה הזו, אתה אדם חדש. כעת אתה פוחד מהקב"ה. אתה חושב לעצמך, "עלי לחזור בתשובה עכשיו!"

אין זה משנה אילו חדשות תשמע - תאונות, פציעות, כל מיני אירועים מצערים עליהם שומעים כל הזמן, צריכים להיכנס אל אוזניך! אין סוף לסיפורים הללו, והם נועדו בשבילנו. כאשר אנחנו שומעים על צרות שאירעו לאחרים, עלינו לחשוב מיד, "ה', אני מפחד ממך!" הצדיק חייב ללמוד כשהוא שומע מה קרה לרשע.

עלי להבהיר נקודה חשובה. משמעות המילה "רשע" היא אדם שהורשע, כלומר שנידון לעונש. לפעמים הוא יכול להיות גם צדיק, אבל לקב"ה יש את סיבותיו שלו - ובמקרה המסוים הזה, הוא הורשע ונגזר עליו עונש. ובכלל גזר הדין הזה הוא, שכעת הוא יהווה שיעור עבור אחרים, שילמדו ממנו לקח.

ממשיכים להתעלות

וזה היה השיעור הגדול שלימד הקב"ה את עם ישראל בצאתם ממצרים: "אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המצלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך". אסור לנו לעולם לשכוח את הצרות להם היינו עדים במצרים, כי אחת המטרות של המכות היתה, ללמד אותנו לפחד מהם ולחשוב, "זה עלול לקרות גם לי".

הנה עוד "צדיק" אחד אותו ראיתי בשכונה. הוא הולך ברחוב עם שרוול ריק. לאן נעלמה זרועו? האיש הזה היה גלן; זו היתה אומנותו - לשדוד עוברי אורח, עד שיום אחד הקב"ה החליט, "די, מספיק כבר אתו", וידו נתקעה בתוך מכונה, ושוב הוא אינו יכול לעסוק באומנותו.

כשרואים דבר כזה, עלינו לדעת שהקב"ה שולח אלינו מסר. אנחנו אמורים ללמוד לפחד! אדם ללא זרוע! פחד פחדים! אחרי שאני רואה דבר כזה - אני אדם אחר! אנחנו מבינים לבד שהחוויה של לאבד יד או רגל רחוקה מלהיות מהנה. התאונה שקרתה לו היתה צרה אדירה; מלבד הסבל, הכאב, הייסורים שהוא סבל - עכשיו הוא נכה. הוא מנוע מדברים רבים כל כך רק בגלל האיבר שחסר לו.

חס ושלום שדבר כזה לא יקרה לנו! אנחנו אמורים ללמוד מזה! הקב"ה נוקם את נקמתו במעשה רשעות שעשה האדם! ועליך לפחד! עליך ללמוד מזה יראת שמים! זו המטרה העיקרית. "אוי, איזו מכה! ראו מה יכול לקרות לאדם! ה' הוא כל כך חזק! אני חייב לפחד! האם אני משתמש ברגלי לדברים טובים? האם אני משתמש בידי כפי רצונו יתברך?"

וכאשר הקב"ה רואה שזוהי תגובתך, הוא אומר, "אני רואה שאתה מיטיב לנצל את שיעורי יראת השמים שאני שולח אליך, ולומד מהם את הלקח הרצוי. אם כך, אמשיך לתת לך דוגמאות אחרות, דוגמאות הרחוקות ממך".

עין תחת עין

למחרת בבוקר, בעודך פוסע לבית הכנסת, אתה רואה גוי עיוור המגשש את דרכו ברחוב בעזרת מקל לבן או כלב נחייה. למה זה קרה, שבדיקו ברגע שעברת במקום זה, האיש הזה גם כן עבר שם, וכך יצא לך לראות אותו? הוא יכול היה ללכת ברחוב אחר. זה לא מקרי.

היודע אתה מדוע ראית אותו? משום שהקב"ה רוצה שהוא יהיה "תחתך" - הוא יהווה תחליף שלך. תכליתו של המפגש הזה היא, שתראה אותו ותאמר, "ה' מראה לי משהו שיגרום לי לפחד", ואתה מתחיל לחשוב על העיניים שלך. תוכל לחשוב כך: יכול להיות שכאשר מישהו משתמש בעיניו כדי לצפות בסרטים, ה' אומר, "אינך זקוק לעיניים. אם אתה משתמש בעיניך כדי לראות סרטים וטלוויזיה, עדיף לך בלעדיהם". איזה דבר נפלא - כעת העיוור הזה אינו מסוגל לצפות בטלוויזיה!

"אוי, לא, לא, לא!" אתה אומר לעצמך, "אוי, ריבונו של עולם, עזוב אותי! אני אלמד לקח מהגוי הזה. מעתה, אזהר יותר עם העיניים שלי. לא אסתכל במקומות בהם איני אמור להסתכל".

לא רק העיניים. אם יתמזל מזלך והקב"ה יחליט לעזור לך, לפעמים תשמע דברים שיזכירו לך להיות זהיר גם עם פיך. יתכן ותשמע אודות אדם בשכונה שרב עם המנהל במקום

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

(ב) שהשכינה תשוב אלינו לא פחות מקודם, לכל הפחות כמו ששרתה על ירושלים בימי דוד ושלמה, וזאת הוראת התיבה תשוב כלומר למה שהיה מקדמת דנא. הברכה היא על בנין ירושלים, אבל תחילת בקשתם ועיקר כוונתם היא שאתה תשוב. אנשי כנסת הגדולה שתיקנו התפלה היו בירושלים, והתפללו שהשכינה תשוב, כבימי בית ראשון, ודבר זה קודם אף לבנין ירושלים.

ותשכון בתוכה כאשר דברת - מוסיף לבקש שתהיה השכינה גלויה שם עוד יותר מבימי דוד ושלמה, כי ענין של ותשכון הוא כמו מלך השוכן בעיר מלכותו, וכל הבא לעיר יכול לראות בעיניו את כבוד המלך, וגם אם ישתדל לראות את מלך בכבודו ובעצמו יכול להשיג את מבוקשו. לכן אמר "בתוכה" ולא אמר "בה", כמלך שאינו דר בארמון חוץ לעיר במקום סגור ובמצודה שאין דריסת רגל לשום אדם להתקרב שם, אלא כמלך השוכן בתוך העיר ומצוי ושכיח לראותו בכל עת.

והוסיף "כאשר דברת", כלומר ממש כמו שדברת על יד נביאיך, ואל יחסר שום פרט ומדרגה מכל ההבטחות הגדולות שהבטיחו אודות גלוי השכינה לעתיד לבא בתוך ירושלים. "קומי, אורי [ציון], כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח וגו' והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך" (ישעיה ס, א-ג). ואנו מתפללין שדברים אלו אשר דברת, יתקיימו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה יעשה אדם שפוטור מעבודתו?

תשובה:

הדבר הראשון שעליו לעשות הוא, לחפש עבודה אחרת. זהו הדבר הראשון, כי אסור לאף אחד להיות הולך בטל. בטלה היא צורה של סבל עצמי, כי בסופו של דבר היא גורמת למחלות. ולכן, גם אם עדיין לא מצאת עבודה חדשה, אתה חייב למצוא משהו להתעסק בו.

אדם שמסוגל לנצל את זמנו כמו שצריך, אז עבורו, להיות מובטל זו ברכה גדולה מאוד - הקב"ה נתן לו שנת שבתון, שבה יוכל ללמוד איזו מסכתא, או ללמוד ספרים אחרים, עד שימצא עבודה אחרת. אולם אנשים רבים אינם מסוגלים לנצל את הבטלה שנכפתה עליהם, וכתוצאה מכך הם נכסים לדיכאון ונחלים, וכמו שאמרו חז"ל (כתובות נט, ב), הבטלה מביאה לידי שעמום.

חשוב מאוד להיות עסוקים. אם אינך יודע במה להתעסק, תתעסק במצוות. ישנם הרבה דברים טובים לעשות, מצוות רבות בהם תוכל להתעסק. אולם עיקר היסוד שעליו לזכור הוא שאסור לו להתבטל! למען בריאותו, עליו למצוא עיסוק, בכל מצב שהוא!

ככל שנלמד לחשוב את המחשבה הזו, מה עלול ח"ו לקרות לנו אם נתרשל במילוי תפקידנו, כך אנו מוסיפים לגדולתנו ולשלמותנו. אל נא תחשבו שבזה אתם יורדים לרמה של ילד או של פושע שצריך לאיים עליו - לא! הינכם עולים לדרגה של "כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ" - ה' יתברך לא ישים אותן עליכם, משום שהשתמשם במכות של העולם הזה כדי להתעלות במבט הנפלא של "ראשית חכמה יראת ה'", שזה המרכיב הבסיסי, המקרב את האדם אל בוראו, יותר ויותר, בזה ובבא!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

קונים יראת שמים

בלי נדר, השבוע אפקח את עיני ואת אוזני לכל מכה שה' שולח, בין אם מדובר על אומה שלמה או על יחיד - אנסה לשים לב לדברים, שאחרת היו נעלמים מעיניי. בכל פעם שאני שם לב לדבר כזה, אנצל את ההזדמנות כדי לחשוב על מה שקרה, וכיצד מצופה ממני לנצל הזדמנות הזו למעשה, כדי להשיג עוד יראת שמים.

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ולירושלים עירך ברחמים תשוב - הקדים תיבת ולירושלים [ולא אמר ואתה תשוב לירושלים] להגיד שרק לירושלים לבד תשוב ולא לשום עיר אחרת שבעולם שבדו אומות העולם שיש קדושה במקום זה או במקום אחר, לפי טעויותיהם.

ומפרש ונותן טעם למה רק לירושלים לבד, מפני שהיא עירך אשר בה עבדו את ה' מעולם ועסקו בתורתו ובמצוותיו, וכל עסקי העיר ומהותה היו, מתחילת בנינה, רק בתורת עירך ובעבורך לבד. "עיר אלקיננו" (תהלים מט, ב). ועוד כוונה בעירך שיחזור כעירך, ורק לזה אנו מתפללין.

ואמר ברחמים מפני שתי טעמים:

(א) שלא ימתין ה' עד שנהיה ראויים לזה מצד זכויותינו, רק יעשה בשביל רחמיו עלינו.

(ב) אחר כל יסורי הגלות שסבלנו, מתעוררים רחמים גדולים על עמו, כמו שנאמר (קהלת ג, טו) "והאלקים יבקש את נדך", ואפילו צדיק רודף את הרשע (ויקרא רבה כז, ה), וכל שכן שהרשעים רודפים את אנשי האמת עובדי ה'. לכן שיבת ה' לירושלים תהיה ברחמים גדולים עד מאד הכוללים גם את הרדיפות לאין מספר, ומתעוררים מהן רחמים בלי גבול.

ואמר תשוב [ולא אמר תבא] להורות שתי כוונות:

(א) כי טענתנו אל ה' באה גם מכח חזקת אבותינו, שהוחזקה לירושלים למקום השכינה, ולא כמו מי שבא לבקש דבר חדש שלא היה לו בו שום אבות וחזקה מעולם.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

שמענו השבוע מאברך יקר הגר באיזור פרדס כץ, שבקרבת מגוריו ישנו ביהכ"נ שמתפללים בו תפילת שחרית כותיקין, מתפללי ביהכ"נ ידועים

בשמירתם המופלאה בכבוד בית הכנסת. האברך סיפר שבחזרת הש"ץ הוא עמד, לא ישב, אבל בצורה לא מספיק מכובדת (רגל ימין בצד שמאל ורגל שמאל בצד ימין); מיד ניגש אליו אחד המתפללים וגער בו בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, והמובן היה, כך לא עומדים בבית הכנסת! ומי מדבר על להגיע מאוחר לתפילה. על זה אין מה לדבר שם.

ושלא תטעו. מדובר באנשים שאינם בני תורה, אבל 'בית הכנסת' זה בית קדוש. יתן השם יתברך שנוזה כולנו להפנים לעומק לבנו, ובאמת, ש'בית הכנסת' זה בית השם יתברך' ושהשם יתברך שוכן שם.

זה דבר שודאי צריך חיזוק תמידי, כי ה'הבל העולמי' שכל-כך רָבָה היום משכח את זה מלבנו, אבל כשמתבוננים בזה, כשמשתדלים להתעורר בזה, זוכים בעזרת השם יתברך להרגשות הנכונות.

ובודאי שחשוב מאוד להתפלל על זה. לבקש מהשם יתברך שתסור ערלת הלב מלבנו ונוזה להרגיש את קדושת בית הכנסת ובית המדרש במלא הדרה.

יתן השי"ת שנוזה יחד כולנו לקדש את שמו יתברך ולכבד את ביתו כראוי. כן יהי רצון.

בירורי הלכה

הוא כתשמישי מצוה שנוזקים אחר תשמישם. ושיטת היראים (ס' קד) שקדושת ביהכ"נ היא מן התורה, וכשם שאסור ליהנות מן ההקדש כך אסור ליהנות מבתי כנסיות ובתי מדרשות שנתייחדו לתפילה ולדרשה שגם הם הקדש, וכשאמרה תורה 'ומקדשי תיראו' אף בתי כנסיות ובתי מדרשות בכלל.

נמצא שלפי דעת רוב הראשונים קדושת בית הכנסת אינה אלא מדרבנן, וכן קי"ל להלכה כמבואר בפמ"ג. [א.ה. הח"ח פתיחה עשין ז' בבאמ"ח משמע דס"ל כיראים].

וא"כ יש לעיין, איך יתכן שיהא בבית הכנסת איסור נתיצה מדאורייתא, בעוד שכל קדושתו אינה אלא מדרבנן, וביותר להרמב"ן שקדושתה היא כדין תשמישי קדושה בלבד, וא"כ מה שייך בזה איסור לא תעשון כן לה"א? ויתכן ליישב על פי מש"כ מרן החת"ס (י"ד ס' רפ"א) בישוב דברי הרמב"ם (פ"ו ממזוזה ה"ו) ז"ל, הר הבית הלשכות והעזרות ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהן בית דירה פטורין לפי שהן קדש, ומבואר דטעם הפטור בבית הכנסת משום דאיכרי קדש. והקשה השואל שם (ד"ז הג"ר אברהם אולמן זצ"ל אב"ד לאקנבאך) ב' קושיות על דברי הרמב"ם, א' הלא בגמ' ביומא (יא) מבואר שטעם הפטור בבית הכנסת משום שאין זה ביתך, ב' איך קדושת בית הכנסת שהיא רק מדרבנן פוטרת החיוב של קביעת מזוזה שהיא מדאורייתא. וכתב החת"ס ליישב ב' הקושיות דהרמב"ם למד שהחילוק בין ביתך לבין בית הכנסת הוא לשם מה הבית משמש, ובית המשמש לדירה הוא בית הדיוט ואפילו יהיה מקום שיש בו קדושה, ובית המשמש להשראת השכינה כבתי כנסיות אפילו אין בה קדושה כיון שהוא משמש לקודש פטור ממזוזה כיון שהדירה היא דירה ומשכן לגבוה. ובזה מיושבים דברי הרמב"ם שכ' שביהכ"נ פטור לפי שהן קדש, שאין כונתן שדין הקדושה הוא גורם לפטור, אלא שבית הכנסת אינו בית בשביל לדור אלא בית העשוי לקודש, ובית העשוי לקודש פטור ממזוזה משום שאין זה ביתך אלא בית לקודש.

כמה מרגש להכנס לבית הכנסת ולראות את ה'חום' של המתפללים לשמירת כבוד בית הכנסת!

להכנס לבית הכנסת ולראות 'כרזות' בכל מקום אפשרי על מעלת שמירת הדיבור בבית הכנסת, על הזכות ועל השכר של מי שמשתדל בזה, ולהבדיל, על העונש של מי שלא נזהר בזה.

'כאן בבית מדרשנו מקדשים שם-שמים ברים ולא מדברים כלל מתחילת התפילה ועד סופה כולל קריאת התורה והפטרה בשום פנים ואופן'; 'כדאי לו לאדם להתאמץ לקיים המצוה החשובה של 'ומקדשי תיראו' בכל פרטיה ודקדוקיה, להנאתו ולטובתו הרוחני והגשמי, ולחסוך לעצמו טרחות יתירות של צרות שונות ומשונות רח"ל, ולהציל את נפשו ונפשות בני ביתו מכל מיני פגעין ומרעין בישין' וכו';

ואשרי האיש הירא החרד והנזהר שלא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה וכן בקריאת התורה ובין גברא לגברא כו', זה הוא האיש הירא באמת את צורו, קדוש ישראל;

'בדוק ומנסה: כל מי שמקדש שם שמים ברים ומכבד את השם יתברך בכך שאינו מדבר כלל כל התפילה וכו' - יזכה מדה כנגד מדה שהקב"ה יכבד אותו לגדל את כל יוצ"ח לתורה, לחופה ולמע"ט' וכו'.

אלו חלק מן המודעות שראינו השבוע בבית הכנסת 'באבוב 45' ברחוב הרב מלצר בבני ברק, מה שמעיד על הרצון העז לשמור על קדושת בית הכנסת. וזו סניגוריה גדולה על עם ישראל.

מאת הגאון הגדול רבי שלמה זלמן אולמן זללה"ה, דומ"צ זכרון מאיר וראב"ד מודיעין-עלית

[נערך מדברי הרב זצ"ל שדיבר רבות בחיוב להתבונן במעשינו בהנהגת קדושת בית הכנסת. ואף בעת שכבו בבית החולים בחליי האחרון חזר ועורר על כך. את הד"ת אלו אמר בשכבו בביה"ח לגאון רבי משה שאול קליין שליט"א]

כ' הרמ"א בס' קנב בשם המרדכי (בפ' בני העיר), אסור לסתור דבר מבהכ"נ אלא אם כן עושה על מנת לבנות, ובמשנ"ב שם ביאר דהוי כנותץ אבן מן ההיכל דאסור משום שנא' 'את מזבחותם תתצון וגו' לא תעשון כן לה' אלקיכם' וביהכ"נ וביהמ"ד ג"כ נקרא מקדש מעט. ובט"ז (סק"ג) הביא ג"כ דברי המרדכי ומלשונו מבואר שם שיש בזה גם לאו ז"ל, ולכן אסור לנתוץ דבר מבית הכנסת דתניא בספרי מנין לנותץ אבן מן ההיכל מן המזבח מן העזרה שהוא בלא תעשה שנא' לא תעשון כן לה' אלקיכם, ואם נתץ ע"מ לבנות שרי דההיא נתיצה בנין מקרי, ומדברי הט"ז משמע שאיסור של לא תעשון כן לד' אלקיכם בביהכ"נ הוא איסור דאורייתא, ואין זה לאו רק לבית המקדש.

והפרי מגדים (א"א סק"ו) כתב להסתפק אם נותץ אבן מבית הכנסת או בית המדרש דרך נתיצה והשחתה אם לוקה דומיא דמקדש, דלא תעשון כן לה' אלקיכם לאו דוקא מקדש, ונפקא מינה בחיוב מלקות שהוא נפסל לעדות, ונשאר בצ"ע. ומבואר שהאיסור הוא דאורייתא והספק הוא גבי מלקות.

והנה בעיקרה של קדושת בית כנסת נודעה מחלוקת הראשונים, שיטת הר"ן (בפ' בני העיר) שקדושתו מדרבנן, דכיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו חכמים עליו קדושה מדבריהם, והדרשות של והשימותי את מקדשיכם ושל מקדש מעט אינן אלא אסמכתא, ושיטת הרמב"ן (שם) שאין בית כנסת גוף הקדושה, אלא דין קדושה של תשמישי מצוה, ולכן קדושתו הן כל זמן שמשתמשים בהם למצוות בית הכנסת שאסור לבזותם, אבל בזמן שבני העיר אינם רוצים עוד להשתמש בו כביהכ"נ הרי

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הג"ר אברהם בן שרל, הג"ר ראובן בן טלאת, מרת רוחמה רחל בת אסתר בתושח"י. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר.

ליישוב הדברים, שתנאי ענינו הגבלה בקדושה הבא מדין החפץ, שע"י התנאי אין הקדושה חלה אלא באופן מסוים, אבל דין קדושת בית הכנסת אינו משום קדושה הבא מדין החפץ, אלא קדושתו היא משום שהוא בית המיועד לקדש ולעשות בו חפצי שמים, ובית המיועד לקדש א"א לנהוג בו מנהג בזיון, ואין שייך בזה תנאי.

ולמדנו מזה גודל יקרת וחשיבות מעשה האדם בהעמדת בית ה', שע"י יעוד הבית לעשות בו חפצי ה' חל בביהכ"נ דינים למעשה, הן בעשה והן בלא תעשה של דאורייתא, שהוא פטור ממזוזה ושייך בו לאו של נתיצה, ובוזה צריך האדם להתעורר בכל עת בבואו לביהכ"נ שהוא בית העשוי לגבוה, ובמעשיו הוא קובע את קדושת המקום, וה' יעזרנו לקיים תכלית בריאתנו לכבודו יתברך.

קוראים כותבים

בגלות ללא ביהמ"ק, הבתי כנסיות והמדרשות הם המקום שנשאר לנו להשראת שכינה, ולכן ג"כ מאוד מובן הקפיצא הגדולה שיש על שמירת קדושת ביהכ"נ ושע"י נזכה לגאולה העתידה (וכמו שמבואר בזוהר שהמדבר בביהכ"נ בזמן שהציבור משבח את הקב"ה הוא גורם לעיכוב הגאולה).

ולפ"ז אולי אפשר לבאר מה שהנביא כתב את הבתי כנסיות ומדרשות לבסוף, משום שהפסוק בא לתאר את החורבן הגדול שעשה נבוארדן, ולכן בתחילה מנה ע"פ סדר החשיבות וכן"ל, ועכשיו הנביא בא להוסיף שלאחר שהגיעו למצב של חורבן מוחלט שנחרבה כל ירושלים, גם את המקום היחיד שנשאר עימנו בגלויות 'מקום' להשראת שכינה גם את זה שרץ נבוארדן, למרות שהשכינה גלתה עימם כמבואר בגמ' שם, אבל ה'מקום' השראת שכינה איבדו אז.

דבר זה מחזק אותנו ביתר שאת להתחזק בשמירת קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות, ובזכות זה נזכה בס"ד לגאולה השלימה ולבנין ביהמ"ק השלישי בב"א.

סיפור השבוע

לפני כן אספר לך משהו. פעם מישוהו בא לעשות לי פיזיותרפיה, ואותו אחד אמר לי, שברחוב הזה אין כמעט בית שאין בו מישוהו חולה ר"ל. אחרי שאמר לי את זה, הוא ניגש לארון, והוציא גמרא בב"ק פתח בפרק הכונס (ס). והראה לי שכתוב, **שם יש דבר בעיר, השטן מחביא את כליו בבית הכנסת! אם מדברים בבית הכנסת, נותנים מלאך המוות מקום שם!** אמר היהודי הזקן, "אני זורק את מלאך המוות מהבית שלי, ואני אבוא אליו אל בית הכנסת"? אמר הרב: "עכשיו, שטיהרנו את בית מקדש מעט, סילקנו ממנו את השטן. גם אותו יהודי ישיש שוב יוכל לבוא לביהכ"נ".

מובא בספרים, שמי שמדבר בתפילה אין לו חלק באלוקי ישראל! בספר המגן (אחד מהראשונים) מביא מהרוקח שאפי' ת"ח שדרכו ללמוד, אבל בשעת התפילה ובשעה שהקהל אומרים ברכו (וק"ו קדיש שקדושתו יותר חמורה) אין יכול ללמוד כי זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד.

היצר הרע אינו טיפש. הוא מצא לו דרך יעילה ואכזרית לגנוב מהאדם את כל מצוותיו ולנשל אותו מכל זכויותיו, איך הוא עושה זאת? יש לאדם שק עם אוצרות, של לימוד תורה ונתינת צדקה, והכנסת אורחים וביקור חולים, והנחת תפילין, ושבת ומועד. אוצרות נפלאים טמונים באמתחתו של האדם. בא היצר הרע, ובחשאי מנקב חור באמתחתו. את כל האוצרות הוא מפיל דרך הנקב, וגונבם מן האדם האומלל. ומהו הנקב הזה? זה **העוון של דיבורים בשעת התפילה, ה' ישמור, שבטעניו אין לאדם חלק באלוקי ישראל, הוא מאבד את כל עולמו.**

ואומר ה"עריב נחל", שכאשר אדם רוצה לבדוק היכן הוא עומד מבחינה רוחנית, שיבדוק את הדיבור שלו, ויבחן מה מצבו בזה.

ה"חתם סופר" אומר, שקורח עשה ליצנות, ושאל מה דינו של בית מלא ספרים, האם צריך לשים מזוזה בפתחו. המזוזה היא רמז לפה. גם בית מלא ספרי תורה צריך מזוזה. גם אדם שלמד הרבה מאד, ואפילו אדם שהגיע לדרגת מלאך - אם אינו שומר על פיו, לא יעזור לו שום דבר. ומביאים בשם רבי יהונתן אייבשיץ, שלדבר בשעת התפילה הוא מן העוונות החמורים, וזה פתח לטומאה. ה' יטהרנו אכ"י"ה. (כבוד בית ה')

לפ"ז יש לומר דה"ה לענין הלאו ד'לא תעשון כן לה' אלקיכם', שדין הלאו אינו רק בדבר שיש בו קדושת מדין החפץ מדאורייתא, אלא בית שהוא מיועד לגבוה דהיינו לעשות בו חפצי שמים, יש בו איסור דאורייתא של נתיצה משום לא תעשון כן לה' אלקיכם, שע"י העמדת הבית בשביל קדוש חלים עליו דיני קדושה לענין איסור נתיצתו, ובית הכנסת אף שאין בו קדושה מדין החפץ, אבל קדושתו היא משום שהוא בית לקדש וכביהמ"ק העשוי לקדש, ובוזה נאמר הלאו של לא תעשון כן לה"א

ולפ"ז יש לישב ג"כ קושיית המג"א (סימן קנא ס"ק יד) שהקשה סתירה בשו"ע, דגבי ארון ותשמישי קדושה כ' שמועיל תנאי, ולגבי קדושת בית הכנסת אין מועיל תנאי, וקשה הלא קדושת בית הכנסת הוא כדין תשמישי קדושה, ומ"ש מארון ושאר תשמישים שמועיל בהם תנאי. ולהאמור יש

לכבוד העלון החשוב והמחזק 'קדושת בתי מקדש מעט'. ייש"כ על כל החיזוק בענין בתי הכנסת שאתם מחזקים את כלל ישראל. השבוע בלמדי בדף היומי העוסק בה' ביהכ"נ נתעוררתי בנקודה מעניינת. בגמ' במגילה דף כזא, מבואר שדרש בר קפרא על נבוארדן 'וישרף את בית ה' זה בהמ"ק, 'בית המלך' אלו פלטרין של מלך, 'ואת כל בתי ירושלם' כמשמע, 'ואת כל בית גדול שרף באש' ר' יוחנן וריב"ל ח"א מקום שמגדלין בו תורה וח"א מקום שמגדלין בו תפילה. וצ"ב שלכאורה הנביא מונה על דרך החשיבות, בתחילה את ביהמ"ק שזוהו הדבר החשוב ביותר לעם ישראל ואח"כ את בית המלך שזה חשיבות פחותה ואח"כ את שאר בתי ירושלים, ותימה למה את הבתי כנסיות או בתי מדרשות כתב בסוף בעוד שברור שחשיבותם גדולה יותר משאר בתי ירושלים ומבית המלך? והנראה לומר שבגמ' בדף כטא, מבואר שבכ"מ בגלותינו השכינה עימנו, כשירדו למצרים ובגלות בבל וכן לעת"ל, ובגמ' מבואר שהשכינה בבבל (בגלות) נמצאת בבתי הכנסת, והגמ' דורשת עה"פ 'ואהי להם למקדש מעט' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. ומבואר בגמ' שבהיותנו

מספר מזכה הרבים הרב מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א: לפני כמה שנים הייתי בבורו-פארק, והוזמנתי לבית כנסת לדרוש שם. כאשר הגעתי, הם היו באמצע קדושה, ופתאום שמעתי בחור צעיר קורא לחברו "יעקב, שמעת ש...?" **נחרדתי, באמצע קדושה מדברים!** מיד כשהסתיימה התפילה, ניגשתי אל הרב ואמרתי לו "עם לצים, שמדברים בקדושה (!)", יש מה לדבר בדברי תורה ובמוסר? עם טיפוסים כאלו אני מדבר בשפה אחרת לגמרי... אתה מאשר לי לדבר בשפה המיוחדת? אם כן, טוב. אם לא אני הולך, יש לי מספיק מקומות לדרוש בהם".

הרב חש שאני מזועזע וחרד. הוא אמר לי, **"לשם כך הזמנתי אותך, כדי שתדבר כפי שתמצא לנכון, ויכנסו הדברים ללב השומעים"**.

פתחתי ודרשתי כך: לאחר מאה ועשרים שנה אדם זוכה שהבן יגיד עליו קדיש. הקדיש של הבן מציל את האבא מייסורי שאול, ומעלה אותו למעלות גדולות בגן עדן.

כתוב בקדמונים, **שם האב היה מדבר באמצע קדיש, כשהילד אומר עליו קדיש, במקום שהקדיש יציל אותו, מייסורים את האבא בייסורים עוד יותר קשים ונוראים**. על כן, יש לי עצה נחוצה בשבילכם, כאשר תכתבו צוואה תדגישו בה, **שאתם דורשים שלא יגידו עליכם קדיש, ובמקום זה שילכו לאכול פיצה עם תוספות והרבה רוטב... בשביל מה לסבול יותר? גם ככה מידת הדין חזקה מאד, ה' ישמור**.

זו היתה הפתיחה של הדרשה. במהלך כל הדרשה, כשדיברתי על קדושת בית הכנסת, שרר במקום שקט מוחלט. גם לאחר מכן, בתפילות, לא נשמע אפילו הגה אחד של דיבור חולין.

פני הרב של בית הכנסת האירו משמחה. הוא הודה לי, ואחר כך אמר, ספק לי ספק לעצמו, **"עכשיו אפשר לקרוא לה' לייב לבית הכנסת"**. לא הבנתי את כוונתו, והוא התחיל לספר לי: "סמוך לבית הכנסת מתפלל יהודי זקן, איש תם וישר וירא אלקים. כבר זמן מה שהוא לא מגיע לביהכ"נ. שאלתי אותו לפרש הדבר, אמרתי לו הרי הגמרא אומרת, שמי שלא בא לביהכ"נ להתפלל נקרא שכן רע.

אמר לי היהודי הזקן, אתה מביא לי גמרא, גם אני אביא לך גמרא, אבל

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

נאה דורש

פנינים מתוך הספרים החדשים "דורש טוב" ו"נאה דורש"
על ספר שמות

מה רב כחה של תפלה ואפלו קצרה

דבר אל בני ישראל ויסעו (יה טו)

אמרו חז"ל (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח פרשה ב): "ארבע כחות נעשו ישראל על הים - אחת אומרת לפל אל הים, ואחת אומרת לשוב למצרים, ואחת אומרת לעשות מלחמה כנגדו, ואחת אומרת נצח כנגדו". שלשה רבעים מעם ישראל מיאשים. רבע מהם מציעים לקפץ לים ולהתאבד, רבע מציעים להפגע ולחזור למצרים, ורבע נוסף מציעים שאם כבר מתים - עדיף למות במלחמה, והם מציעים להלחם במצרים. רק רבע אחד לא התאושש, והציעו להתפלל.

אומר הקב"ה למשה: "מה תצטעק אלי", פרש רש"י: "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא עת עתה להאריך בתפלה, כשישראל נתונים בצרה".

נשאלת השאלה: אדרבה, כיון שעת צרה היא - זה הזמן להאריך בתפלה! זה הזמן בו: "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך", ועוד פעם: "קוה אל ה'!"

מבאר ה"באר משה": הקב"ה רצה שמשה לא יאריך בתפלה - גם בעת הקשה הוא שהים סוער ושלשת רבעי מהעם מיאשים - כדי ללמד מה רב כחה של תפלה אפלו אם היא קצרה! גם כמה מלים של תפלה, מעמק הלב, יכולות להביא לעשרה נסים שנעשו על הים! אין צורך בתפלה ארוכה כדי שכל המצרים יאבדו, כל מצרי יקבל את הענש הראוי לו, ובני ישראל יוכו ללכת בתוך שבילים מלאים בעצי פרי, ואף יוכו בבגות הים.

לפעמים אדם אומר ביאוש: 'איני מצליח אף פעם. אין לי סכוי להצליח...' עליו לדעת כי בכוח של כמה מלים של תפלה להביא לו ישועה. למלים המועטות האלו יש כח שאין בדגמתו! משום כך אסור אף פעם להתיאש.

*

ליהודי ממקסיקו, שהיה עשיר גדול ותומך תורה, חטפו את הבן השוודים דרשו עבורו כפר נפש, סכום כסף עצום. הוא שלח שליחים לבבא סאלי זצ"ל, שאמר: "אל תעשה כלום! הוא יחזור הביתה בשלום". אחר כך הוסיף שלש מלים: "ונקה לא ינקה..."

עבר זמן, והשוודים רבו ביניהם, אחד ירה בשני, ונפשהו ראה ששניהם שוכבים פצועים - תפס את רגליו וברח חזרה לביתו. ההתרגשות והשמחה לא ידעו גבולות.

הם החליטו שהם חסידים לארץ ישראל, לפגש את הבבא סאלי ולהודות לו על שהושיע אותם מצרתם.

הבבא סאלי פנה לאבי המשפחה ושאל אותו: "איזו מצוה קבלת על עצמך לאחרונה?"

השיב האבא: "נשמע לי מצחיק לומר, אבל לאחרונה התחלתי לנקות קצת ולסדר את בית הכנסת שבו אני מתפלל".

אמר לו הבבא סאלי: "זה פשר הפסוק שראיתי מול עיני: 'ונקה לא ינקה' - מי שמנקה את בית הכנסת, מי שרוצה להזיק לו - לא ינקה". אמר העשיר: "אני נותן הרבה צדקות, אני מתפלל, וגם קצת לומד תורה. הדבר האחרון שחשבתי שיעמד לי לזכות, זו הפעלה הזאת שעשיתי, בלי הרבה כונה. ראיתי שבית הכנסת קצת לא מסדר ואמרתי לעצמי: אני אנקה, אני אסדר אותו..."

מה רב כחה של פעלה קטנה!

ספרתי את הספור הזה לאדם שעובד בבישיבת "בית שמעיה". הוא ספר לי שהיו כמה בחורים מבגרים שלמדו בישיבה ולא מצאו שדוף. הוא אמר להם: "אם תעשו דבר שאינכם חייבים לעשות - גם הקב"ה יעשה לכם משהו שהוא לא חייב לעשות. יש כאן בתי כנסיות, שטיבלאך, תסדרו אותם".

הם התבישו לעשות זאת באמצע היום, ובאו בשעה שתיים עשרה בלילה, כשאף אחד אינו רואה אותם, נקו את החדר הקפה וכדומה. הוא סיים את ספורו ואמר: שלושת הבחורים שהתעסקו בזה התאבסו! בעת צרה, לפעמים בתפלה קצרה מצליחים לעשות מה שלא עושים בתפלות ארוכות! בהתעוררות קטנה, בהתרוממות קלה, בהתחזקות במצוה קלה, אפשר לפעל ישועות ולא גבול.

(דבי גואל אלקריף שליט"א)

"נטה את ידך" - להמשיך הנס שבתוך הטבע

ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים... ויש משה את ידו על הים וישבו המים לפנות בוקר לאיתנו (יה טו-טז)

כתב רבי מרדכי גיפסטר זצ"ל בספרו "פרקי תורה": לפני כל מכה ומכה עשה משה רבנו פעלה מעשית כלשהי - הרים את ידו, הרים את משהו, זרק פים כבשן וכיוצא בזה. מלבד מכת אחת שלא נעשתה בה שום פעלה - מכת דבר. כך נאמר במכה זו (ט, ה-ו): "יעשה ה' הדבר הזה בארץ. ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת", בלי שום פעלה מצד משה.

והנה, גם בקריעת ים סוף נצטוו משה לעשות איזושהי פעלה - "ואתה הרים את מטה ונטה את ידך על הים ובקעהו" (פסוק טו), אולם בקריעת ים סוף מצאנו דבר נוסף, יוצא דופן: לאחר שנקרע הים, כדי להחזיר את הים לקדמותו, הצריך משה לעשות פעלה נוספת - "ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על הים".

דבר זה אינו מובן. שנוי הטבע מצריך כח מיוחד לשדד המערכות, לכן הצריך משה להרים את משהו, כדי להשתמש בשמות הקדושים וכיוצא בזה. אך לאחר שתם הזמן שהקצב לשנוי הטבע, הרי המציאות הטבעית שבה למצבה הקודם, ואין צורך בפעלה נוספת. אם כן, במה שונה קריעת ים סוף משאר מכות מצרים? מדוע הצריך משה לנטות ידיו על הים כדי להחזירו לאיתנו הראשון, הינו להלוכו הטבעי?

באר הרב גיפסטר, על פי המבאר בגמרא (במכות קכא ע"א) שאם נפל אדם במים שאין להם סוף, אי אפשר להשיא את אשתו, שמא לא טבע ויצא במקום אחר.

הקב"ה בקש שלא ישאר מצרי אחד שלא מת בהחצרת הים לאיתנו, לכן היתה פעלה מיוחדת של נטית היד, כדי לפעל פעלה זו, שלא ישאר מהם שריד ופליט גם במים שאין להם סוף.

באפן נוסף באר: האמונה של בני ישראל נשלמה לאחר קריעת ים סוף, כפי שמעידה התורה (פסוק לא): "וירא ישראל את ה' הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". מקשים העולם, הרי כל המשג של אמונה שיה במצב של חסר בהירות, אך באשר נגלים נסי ה' וכל מערכות הטבע משדרות לעיני כל, הרי רואים עין בעין את מציאות הבורא. ממילא לא שיה בזה ענין של אמונה, אלא זו ידיעה ברורה. מדוע נאמר כאן: "ויאמינו בה"?

התרוץ הוא בדברי הרמב"ן בסוף פרשת בא, שעקר האמונה הוא לדעת ש"כל דברינו ומקרינו כלם נסים אין בהם טבע

ומנהגו של עולם, הכל בגזרת עליון". מתוך הנסים הגלויים האדם לומד על הנסים הנסתרים.

זהו "ניאמינו בה", לא על הכח האלקי שנתגלה על ידי הנסים הגלויים לעיניהם, לכך אין צורך באמונה, כי ראו זאת בעיני בשר ממש. אלא שמתוך הנסים הגלויים הללו, התחילו להבין שגם כל תופעות הטבע היומיומיות, הרגילות והשגרתיות - הן נסים ונפלאות! "כל דברינו ומקרינו כלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם".

זהו שנאמר: "ניאמינו בה", בתוך הטבע עצמו!

כיון שכל סדר שדוד המערכות שהיה באותה תקופה נפלאה השלם על ידי החזרת הים לאיתנו לאחר שנקרע, לפי צוה הקב"ה את משה שיעשה פעולה להחזיר את המים, כדי ללמד את בני ישראל שמכאן והלאה הטבע חוזר למקומו ושוב לא יראו בכל יום נסים כאלה.

אך זכרו היטב היטב! בכל רגע שהים קים, הגלים מתרוממים וחוזרים, הנהרות זורמים, והדם זורם בעורקים - כל זה איננו טבע כלל, אלא נס שנעשה בדבר ה'.

אותו משה שקרע את הים, הוא גם זה שהחזיר את הים למצבו הטבעי, ללמדנו שכל הימים והנהרות וכל מציאות הטבע, אין בהם שום טבע ומנהגו של עולם כלל, אלא הם נס מתמשך על ידי אותו משה. אותו משה שקרע את הים בדרך נס, הוא גם החזירו בדרך נס, ואותו נס קים ופועל עכשו ממש ברגע זה.

(רבי מנשה ישראל רייזמן שליט"א)

הנחמה שהובילה לשירה

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' (טו, א)

השירה ששרו ישראל להשי"ת היתה בטוי פול של הודאה ושמחה - הן על המחזה האלקי הנשגב של קריעת ים סוף עם כל גלויי השכינה שהיו בו, והן על נקמת ה' באויבי ישראל שהצרו לנו במשך שנים רבות. שני בטיוי השמחה וההלל, הם עדות לאהבת ה' הגדולה לעם סגולתו. אולם, לפי זה יש להבין את הלשון שנאמרה בפסוק המקדים את שירת הים: "וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו". אם נמקד ונגדיר את הנקודה, איזו הרגשה מלאה את לבם באותו רגע מרומם שבו יצאו מהים בשלום וראו מול עיניהם את נקמת ה' באויביהם - בנדיא היתה זו אהבת ה' שמלאה אותם ומתוכה התפרצה לה השירה. אם כן, מה מקום יש לציון דוקא את נקדת היראה - "וייראו העם את ה'", ולא את האהבה?

יתר על כן, לכאורה היראה היא תוצאת האמונה ולא האמונה תוצאת היראה, אם כן הסדר הנכון הוא "ניאמינו בה' וייראו העם את ה'". מדוע סדר הפסוק הוא - "וייראו העם את ה' ויאמינו בה'?"

האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא זצ"ל, זכה להנצל מגיא ההריגה והגיע לארץ ישראל. היה זה בערב שבת קדש פרשת בשלח - שבת שירה. הוא שהה בשבת בחיפה ושם ערך את שלחנו הטהור סביב השלחן ישבו קמץ אנשים, חלקם בעצמם אוד מוצל מאש וחלקם יושבי הארץ שהשמועה על השואה האימה המתרחשת באירופה הגיעה לאזנם. בואו של האדמו"ר עורר בהם את תחושות הכאב והאבדן. הקהל עמד שם דומם, מכנס בתוך עצמו.

הרבי השמיע בפני הצבור דברי נחם ועידוד, וכך אמר: לאחר קריעת ים סוף, פותחת התורה בשירת ישראל בפסוק "אז ישיר משה ובני ישראל". על המלה "ישיר" שנאמרה בלשון עתיד אומר רש"י: "אבל מדרשו אמרו רז"ל, מכאן רמז לתחית המתים מן התורה".

לכאורה, מה לשירה זו ולתחית המתים?

אלא - אמר הרבי - משה רבנו קרא לישראל לשיר שירה על הנסים והנפלאות שארעו עמם. אבל כיצד יכלו לשיר? הלא התורה אומרת "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים" - 'אחד מחמשה עלו'. אם כן כל אחד מהם קם מהאבלות, על בנו או על אחיו או על אביו, או על כלם יחד... כיצד יכולים לשיר במצב כזה?

על כך אמר להם משה: העולם הזה הוא עולם זמני, מצפה לנו

תחית המתים, המתים יקומו לתחיה ויחיו חיי נצח. כששמעו ישראל את דברי משה, מיד עמדו ופתחו בשירה - "אשירה לה".

"גם אנו" - אמר הרבי - "אבלים ומכים משמועת אחינו וקרובי משפחתנו שנספו בגיא ההריגה, אבל נזכה בקרוב לתחית המתים וכלם יתאחדו מחדש. הבה נשיר לה' שירות ותשבחות".

(רבי יחיאל צוקר שליט"א)

בל ידאג מאין יבא עזרי

למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים (טו, טז)

המשגיח רבי דב יפה זצ"ל, מביא בשיחותיו את דברי ה"משך חכמה" ששאל: למה היתה התורה צריכה לסים במלים "בהוציא אתכם מארץ מצרים", לכאורה היה די לכתב: "למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר"?

הוא מבאר: אדם עלול לחשב שהפרנסה מאת ה', בפרט אם היא בדרך נס - מבטחת רק למי שדבוק ברכי ה' ומנהיג את עצמו בדרך על טבעית. רק אז יכול הוא להשליך על ה' יתבו. אבל כל זמן שלא הגיע לדרגה זו - עליו לחוש מאד לנפשו.

הרמב"ם (בסוף הלכות שמטה ויובל) אכן כותב, ש"כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני ה' לשירתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ועולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שאזכה לכהנים וללוויים".

יכול אפוא, לבוא השואל ולשאל: בשלמא מי שהגיע לדרגות כאלו נשגבות של דבקות בה' - יזכה למזונות ולפרנסה, אבל מי שאינו אוחז בדרגה הזאת - אם ילמד בכולל, איך יחתן את הילדים? מאין יבא עזרו? הרי הוא אינו בדרגה הגבוהה של 'פרק מעליו על החשבונות הרבים', הוא אדם רגיל!

משום כך, אומר ה"משך חכמה", מדגישה התורה "בהוציא אותם מארץ מצרים"! הקב"ה האכיל מן לפני ישראל בשעה שאמרו עליהם: "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה". גם אז הוא דאג למזונם ופרנסתם. הקב"ה לא המתין עד שיקבלו את התורה ויסימוה. לכן, מסיים ה"משך חכמה", "כל איש אשר יבנו לבו לקבל עליו על דרכי השי"ת ותורתו, כל ידאג מאין יבוא עזרי, כי גם אם עדין לא הרגל בתורה, רק משרת לבבו גלוי ליודע תעלומה כי פונתו להתאמץ במעוז התורה - יחלצהו ה' ולא יעזבו, ויזמין פרנסתו".

מִן ראש הַיְשִׁיבָה הַגָּרָא"ל שְׁטֵינְמָן זצ"ל היה אומר, שעד היום השאלה הזאת נותרה עם סימן שאלה: איך בני תורה מחתנים וילדים? אבל העבדה היא שכלם מחתנים; ובצורה קלה יותר ממה שמחתנים אנשים שאינם בני תורה...

ספר לי הרב יהודה פורת על משהו ששאל אותו: "אינני מבין! כל חיי אני עובד בתפקיד נהולי, וברוך ה' מרויח טוב, אבל כשבאתי לחתן את הבן הראשון שלי לא ידעתי מאיפה להביא את כל הכסף, והנה אני רואה שאצל בני התורה מסתדרים טוב. מאיפה יש להם?"

הוא השיב לו: זו שאלה טובה! ומה התשובה? "וידעתם כי אני ה' - אני דואג לה'! ה' דואג לפרנסתם ולספוק כל צרכיהם של אברכים בני התורה!"

המשגיח רבי דב יפה אמר, שראש הישיבה הוסיף שיש שני תנאים כדי לזכות לזה: האחד - לא לבזבז את הכסף על מותרות, והשני - לא להשתדל השתדלויות מיתרות על חשבון הלמוד. מה שבא על חשבון הלמוד אין בו תועלת.

(רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א)

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון ט"ו

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכה

והערב נא - סיום הברכה

פרשיות
בא - בשלח
תשפ"ב

ברכת התורה
חלק ד'

מנין לברכת התורה לפני מן התורה שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו [נרמזת מא ע"א]

ור' יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו וכו' נא"ה המלמד תורה לעמו ישראל [שם י"א ע"ב]

פניני התפילה

למה אמרה תורה לברך על המזון לאחריה
ולברך על התורה לפנייה (ע' ברכות כא.)

והענין הזה שחייבנו האל ברוך הוא בברכה בקריאת התורה לפנייה ובמזון לאחריו, מן הדומה שהטעם לפי שהוא ברוך הוא לא ישאל מן החומר לעבדו ולהודות בטובו רק אחר שיקבל פרס ממנו, כי החלק הבהמי לא תכיר בטובה רק אחר ההרגש. אבל קריאת התורה שהוא חלק השכל, והשכל יודע ומכיר וקודם קבלת התועלת יבין אותו, על כן יחייבנו האל להודות לפניו קודם קריאת התורה. ומודה על האמת ימצא טעם בדברי.

ספר החינוך פרשת עקב מצוה תל

אך באמת אין הברכה [ברכת המזון] על זה בלבד, [ענין התורה וברכה עבור גמולו שגמל אליו השי"ת] רק הוא ענין ומכוון אחר, שכשאוכל ושבע אז הוא עלול לבעט, וכמו שאמר הכתוב (פסוקים יב - יד) "פן תאכל ושבעת וכו' ושכחת את ה' אלקיך". מלי כריס יזי ביישי (ברכות לב, א). לכן צוה השי"ת שכשיאכל וישבע, יזכיר שם אלקים בתודה ויברכנהו ויזכור כי "הוא נתן לך כח לעשות חיל" (להלן פסוק יח) ומידו לוקח האוכל למלאות נפשו כי ירעב. וזה יתכן דוקא כשהוא שבע, לא כשהוא רעב.

אכן בדברי תורה מעיקרא כי עבד, אדעתא דנפשיה עבד (פסחים סח, ב), שלומד ליעשות רב לקנות חכמה. ואם לא יזכיר השי"ת, כי התורה היא חינו וואור ימינו, ובה חנן את נפש הישראלי באצילות חכמתו יתברך, יתגאה ויעשנה קרדום להתעטר בה וכו' לכן צוה השי"ת "כי שם ה' אקרא - הבו גודל לאלקינו", ובוה יבוא לקיום התורה לשמה וללמוד אותה לשם יוצרה, ומכשירתו ונהנים ממנו וכו'. אבל כשלמד, אז אינו צריך ברכה, כי "מצאי מצא חיים" (משלי ח, לה), ודעסיק בה אצולי מצלא דלא ליתי לידי חטא, וכמו שאמרו פרק ג' דסוטה, עיין שם.

משך חכמה פרשת עקב (פרק ח פסוק י)

ולומדי תורתך לשמה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומז של עולם

מצינו חומר מיוחד בלמוד תורה לשמה יותר מכל המצות, דאיתא בעירובין (יג ע"ב) על מי שלומד של"ש (ע"מ לקנתר) דנוח לו שלא נברא, ומאידך גיסא הלומד לשמה בשלימות המדריגה זוכה לדברים הרבה וכו' (כדאיתא בריש פ"ו דאבות). והרבה פירושים נאמרו בהגדרת תורה לשמה.

א. רש"י (בתענית ז' א') פ"י דלומד משום 'כאשר צוני ה' אלקי' ולא כדי לקרות רביי, דהיינו שלומד כדי לקיים רצונו ית'. [וע' בנפיה"ת שע"ד פ"ג מש"כ בזה]. וע' בר"מ בהל' תשובה (פ"י הי"ה) "כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פרענות הר"ז עוסק של"ש, וכל העוסק בה וכו' מפני אהבת אדון כל הארץ שצויה בה הר"ז עוסק בה לשמה. משמע דנאמר רק במי שמקיים ציווי ה' מחמת אהבתו אליו, וכמובן יש בזה כמה מדרגות.

ב. ש"י הכס"מ (הל' ת"ת פ"ג י') והשל"ה הק' (שבועות ל"ב א') שלומד בכוונה לקיים כל מה שלומד, וכן משמע מתוס' בפסחים (נ: ד"ה וכאן). וענין לימוד התורה ע"מ לעשות מצוה ע"מ למעשה ריש פ' בחקתי (והובא ברש"י עה"ת) עה"פ "ואת מצותי תשמרו", וז"ל "תני ר' חייא הלומד לעשות - לא הלמד שלא לעשות, הלמד שלא לעשות נוח שלא נברא".

ג. הרא"ש בנדרים (סב ע"א) ביאר, בהא דאמר ר"א בר' צדוק "עשה דברים לשם פעלן ודבר בהן לשמן", וביאר דעשה דברים לשם פעלן - לשמו של הקדוש ברוך הוא שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן - כל דבור ומשאך בד"ת יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופולפל ולא לקנטר ולהתגאות עכ"ל, וכתב הגפה"ח (ש"ד פ"ג) דהרא"ש דקדק לבאר שינוי לשונו דר"א ב"צ, שבעשיית המצוות אמר לשם פעלן, ולענין דיבור בתורה אמר לשמן, לכן בענין העשיה פירש לשמו של הקדוש ברוך הוא שפעל הכל למענהו, ובענין הלמוד פירש לשם התורה כו', שיזהר ללמוד כדי לידע מש"כ בתורה ולהבין היטב את דבריה, ולהוסיף ביאור והבנה במה שנלמד. וכל מה שמרבה לישא וליתן עם חבריו בתורה יהיה רק כדי להוסיף לקח ופולפל לבאר וללבן הדברים להגיע אל הבנה האמיתית, ולא לקנטר ולהתגאות ח"ו.

ובספר רוח חיים על אבות (ריש פ"ו) הדגיש הגר"ח מוואלין בתחילת דבריו דענין הלשמה "עיקרה לשם אהבת התורה ליגע ולעמוד על שרשה", [והכוונה דרך ע"י אהבתו הגדולה מאמץ כל הכוחות ואינו מוותר על שום דבר], "וכמו שאמרו על ר' יוחנן בן זכאי (סוכה כח). שלא הניח דבר גדול וקטן ממנה לקיים מה שנאמר להנחיל אהבי יש וגו', ועי"ז זוכה להשיג המצות והדינים ולידע כל דבר על בוריה כלליה ופרטיה, ולהשיג ג"כ סתרי פלאי מעשיו וחקר כבודו". ומה יומתק בזה מה שבקשה זו בא בהמשך להבקשה של "והערב נא" שפרש"י "יערב עלינו לעסוק בהן מאהבה".

ונסיים בדברי הר"ן בנדרים (פא). בשם רבינו יונה בביאור הא דאמרו "על מה אבדה הארץ שלא ברכו בתורה תחילה" - כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כי"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה. וחזינון מזה חומר הענין להתחזק ללמוד תורה בכוונה הראויה.

הגליון הוקדש

לעילוי נשמת

ר' מרדכי צבי ע"ה

בן הר"ר יצחק אלימלך הי"ו

נפטר כ"ג כסלו תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה

הגליון הוקדש

לרפואת

בילא רבקה בת חנה

אסתר בת שרה חנה

בתוך שאר חולי ישראל

ברכת מזל טוב

לר' יוסף אזבנד שליט"א

לרגל הכנסתו של בנו שאול ג"י לבריתו של אאע"ה

ולר' אליהו פינקל שליט"א

לקראת הכנסת בנו לבריתו של אאע"ה

יהר"צ שתזכו לגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים

ולראות בנים וב"ב עוסקים בתורה ובמצות!

ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל

כתב **הב"ח** (בסי' מ"ז) לפי שהקב"ה עוזר ותומך לכל העוסק בתורה, ומלמד אותו להבינה על בוריה. ולכן מבקשים ממנו יתברך ואומרים והערב נא וכו', בא"י המלמד תורה לעמו ישראל.

וביאר עוד (בסי' רצ"ד), בברכת התורה שאנו מברכים בכל יום, אנו חותמין בא"י המלמד וכו', ובא"י נותן התורה, דככל עת ובכל שעה מלמד אותנו דעה ובינה והשכל בחכמת התורה, והשכינה יושבת כנגדו ומחכמת ומלמדת אותו חכמת התורה, כדאיתא בתנא דבי אליהו (רבה פ"ח). וז"ל **התדב"א**, מאי (איכה ב') שפכי כמים לבך נוכח פני ה', מכאן אמרו, כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה ועוסק בתורה, **הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו**.

וכתב **הבית הלוי** (פ' תרומה), איתא במדרש, תורה שלי ומשפט שלי נטלתם אותם, קחו אותי עמכם. והכוונה דעל הני שני דברים אי אפשר לעמוד על אמיתותן רק בעזר ה', ומשום הכי אמרו, כל הישב ושונה הקב"ה שונה כנגדו, דבלאו הכי א"א לאדם לעמוד על סוד הדברים, רק הקב"ה כביכול יושב ומלמדו, וכמו שאמר הכתוב, ואתן דברי בפיך (ע"י ישעיה נ"א ט"ז), וכמשא"כ (משלי ב' ו') כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, ע"כ. הרי למדנו שכל הלומד תורה ורוצה להבין היטב את דברי השי"ת, הקב"ה משגיח עליו בהשגחה פרטית ועוזרו להבין הדברים על בוריה. וע"ז אנו מודים ומשבחים ומברכים אותו ית' באמרנו בא"י המלמד תורה לעמו ישראל.

לעמו ישראל

יש לשים לב כאן למש"כ בגמ' (סנהדרין נ"ט א') עה"פ "תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב", דגוי אסור ללמוד תורה דהוי גזל בידו, ורק בנו בחר הקב"ה להיות עמו וצאן מרעיתו ונתן לנו רשות ללמוד תורתו הק' ואף מסייע בנו להבין אותה, ולכן הכוונה בברכה זו חובה גדולה היא מאד.

פניני התפילה

"מפיו דעת ותבונה"

עדותו של הגר"ח מוואליץ זצ"ל על דרגת לימוד התורה של רב הגר"א זללה"ה

כי לא הראה את נפשו טוב רק בעמלו אשר הוא עמל בחכמה ובדעת ובכשרון, ואחר רב יגיעותיו, וכאשר חסו עליו מן השמים ונתגלו לו מעיינות החכמה רזין דרזין וסתרים דסתרינן, זו היה אצלו מתת אלוקים, וזולת זה לא רצה בהם.

אף כי רצו למסור לו מן השמים בלא שום עמל ויגיעת בשר, רזין דרזין עליוני עליוני ע"י מגידים מארי דרזין ושרי התורה, לא נשא עיניו לזה, עמו היתה וריחקה וכו'.

ואחד מן המגידים הפציר בו מאד, עכ"ז לא הביט אל מראהו הגדול, וענה ואמר לו איני רוצה שתהא השגתי בתורתו ית"ש ע"י שום אמצעי כלל וכלל.

רק עיני נשואות לו ית"ש מה שרוצה לגלות לי וליתן חלקי בתורתו ית"ש בעמלי אשר עמלתי בכל כחי, הוא ית"ש יתן לי מפיו דעת ותבונה, שיתן לי לב מכין וכלייתי יעשו כשתי מעיינות, ואדע כי מצאתי חן בעיניו, ואיני רוצה אלא מה שבתוך פיו וכו'.

הקדמה לביאור הגר"א לספרא דציניעותא

מסורת התפילה | המלמד תורה לעמו ישראל

מנוח (הל' תפילה ז' י') דמאחר שנתן לנו הקב"ה שכל וכח להוציא אל הפועל אין מניעה כי אם מצידנו, ומה שייך תפילה ע"ז, דבשלמא מה שאנו מתפללים על רפואה ומזונות, הרי אין אנו יכולים לפעול שום דבר בעניינם, אבל לימוד התורה הרי ניתן לנו כל הכלים והיכולות ללמוד, והעיכוב אינו אלא מצידנו, ואיך שייך תפילה על זה הרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

ותי רבינו מנוח זצ"ל שנהגו כן לפי שהוא דרך כל הנביאים ודרך דוד המלך (תהילים ק"א) אשכילה בדרך תמים וכל האלפא ביתא (תהילים קי"ט) ויש טעם לזה אך אין כאן מקומו עכ"ל. ויש לציין ע"ז דברי החובות הלכות בשער הביטחון (פרק ד ענין ד) שכתב שאין לנו לבטוח על הקב"ה לזכות לבחירת הטוב בקיום המצות שהרי זה בידינו הוא, "אבל מה שראוי לבטח עליו הוא גמר מעשה העבודה, אחר בחירתה בלב שלם, ונאמן והסכמה והשתדלות בבר לבב וכוונה לשמו הגדול, ובזה אנחנו חייבין להתחנן אליו לעזור אותנו בו ולהורות אותנו עליו, כמו שכתוב הדריכני באמתך ולמדני, ואמר הדריכני בנתיב מצותיך וגו'".

ויש להוסיף בענין זה דברי החפץ חיים, שתמה מהו בקשת והערב נא את דברי תורתך, הרי ערב ועומד הוא, ומקרא מלא דיבר הכתוב הנחמדים וגו' מתוקים מדבש ונופת צופים. וביאר בזה שבאמת התורה מתוק הוא מאד, אלא שהבקשה הוא שיערב בפניו, שהרי אם פיו מלא דברים מרים לא יטעום מתקנות דברים שישים בפיו, וע"ז אנו מבקשים "והערב נא ה' אלוֹקנו וכו' בפנינו" שנוכה להרגיש המתקנות בפנינו שלא יתקלקל ע"י דברים אחרים!

כתבו תר"י (ברכות ה: מדפי הרי"ף ד"ה מאי) וז"ל ובהערב נא יש מקומות שחותמים בא"י נותן התורה, ויש מקומות שחותמין המלמד תורה לעמו ישראל עכ"ל.

ויעוי' בשו"ת הרמב"ם (סימן קפ"ב מהדו' בלאו) שכתב שהגירסא הוא נותן התורה, והחותם מלמד תורה חוטא, לפי שהשי"ת אינו מלמד אותה אלא ציונו ללומדה וללמדה, וזה בנוי על עיקר דתנו והוא שעשיית המצות בידיו לא בהכרח מהשי"ת ולא על עזיבתו וכו'. וע"ע בשו"ת הר"מ מכון י-ם ל"ו ששאלו להר"מ דהנוסח שלו 'נותן התורה' אינו מענין הבקשה על עריכות והבנת התורה, והשיב הר"מ "והיות החתימה נותן התורה הוא ענין הברכה, לפי שעניינה מה שחוייבנו ללומדה, והוא ענין נתינתה, והיא כוונת הברכה, בקשת העזר על לימודה, אמנם החותם המלמד תורה טועה וכו'".

וליישב הגירסא שלנו המלמד תורה לעמו ישראל נראה, עפ"י מה שהבאנו מהמהר"ל דהפירוש של לעסוק היינו אפילו בלא שישגי הבנתה דזהו מה שמוטל עלינו, ומה שזוכים להבנה הוא באופן מציאה, שהקב"ה מלמדינו אחר העמילות המוטלת עלינו. [אבל הר"מ שגורס בריש הברכה 'על דברי תורה' ולא לעסוק בדברי תורה, י"ל שענין הברכה הוא על ציווי המצוה בכללות, ולא על לימוד להבינה, ולימוד בידיו הוא באמת.]

ועל עצם תוכן הברכה שמבקשים אנו הצלחה בלימוד התורה, הקשה רבינו

על איזה לימוד מחויב לברך ברכת התורה

הרהור בתורה קודם ברכת התורה

כתב ה"ב" (סו"ס מ"ז) בשם האגור (ס"ב ב') שמי שמהרהר בלבו תורה קודם שבידך ברכת התורה שפיר דמי, דהרהור לאו כדיבור דמי לענין ברכה כמו לענין ק"ש ותפלה. אך לענין כתיבה, הביא ה"ב" (שם ס"ג) בשם האבודרהם "השכים לכתוב בדברי תורה קודם התפלה, חייב לברך ברכת התורה כמו ללמוד, רק שלא יהא כותב בדברי הרשות". וכן פסק בשו"ע (שם) דאע"פ שהרהור לאו כדיבור דמי ולכן אין מברכים על הרהור לחוד, מ"מ הכותב בדברי תורה צריך לברך קודם ברכת התורה. אולם ה"ט"ז מג"א והגר"ז פליגי על השו"ע וסברי דכתיבה לא הוה כדיבור, לכך הכותב ולא מוציא בשפתיו לא יברך, כיון שאין זה אלא הרהור. ובעיקר פסק השו"ע דאין מברכין על הרהור, דעת הגר"א דאע"פ שהרהור לאו כדיבור דמי, מ"מ כיון דברכת התורה היא על מצוות ת"ת (ככל ברכת המצוות), לכך צריך לברך אף על הרהור, כיון שמקיים בזה מצוות ת"ת כמ"ש "והגית בו יומם ולילה", והגיון הוא בלב כמ"ש "והגיון לבי".

ביאור דעת השו"ע דאין מברכין על הרהור והחילוק בין הרהור לכתיבה

טעמי, דהכא ילפינן דבעינן דיבור דוקא, וכיון דכתיבה לאו כדיבור דמי, א"א לברך עליו. והח"א (בסוף כלל ט') ביאר דעת השו"ע לדרוכו, דהא דכתיבה אסורה הוא משום דדרך הכותב להוציא מפיו מה שהוא כותב.

ג. ובסגנון דומה כתב רעק"א (או"ח מהדו"ק ס"י כ"ט) בשם שו"ת שב יעקב, ועפ"ז ביאר היטב דעת ה"ב", דלענין זה כתיבה כדיבור דמי משום דמ"ע של ת"ת נפקא מקרא "ושננתם לבניך" ו"למדתם את בניכם", ומש"ה ממעטים הרהור, דבהרהור לא שייך ללמד את בניו, משא"כ בכתיבה דעדיף בזה מהרהור, דע"י כתיבה יכול ללמד לאחרים והוא בכלל "ושננתם לבניך". וכע"ז כתב הערוך השולחן (ס"י מ"ז ס"י) וז"ל "אך בכתיבה שאני שהרי זהו עיקר קיום התורה, ולא מיבעיא תורה שבכתב אלא אפילו תורה שבע"פ אחר שהתירו לכותבה הוי כמלמד תורה לרבים שהרי עיקר קיום התורה היא ע"י כתיבה ואלמלי כתיבה כבר נשתכחה תורה מישראל, ולכן כיון שבעת הכתיבה מהרהר בלבו ומוציאה לחוץ ע"י כתיבה הוי כדיבור וחייב לברך".

ד. הלבוש (שם) כתב עוד טעם דאינו מברך על הרהור, וז"ל "ודוקא כותב שעושה מעשה בכתיבה, לפיכך מברך אפילו אינו קורא, אבל המהרהר בתורה אינו צריך לברך, שאין מברכין על המחשבה". וכ"כ הפמ"ג (שם משב"ז סק"ב)². ולפי"ז פשוט דכתיבה דקעביד מעשה שפיר מברך עליה.

שמיעת דברי תורה קודם ברכת התורה

האלף לך שלמה (או"ח ס"י ל"ה) הסיק דלענין ברה"ת שומע לאו כעונה ממש, ולכן אין לברך, עיי"ש.

אכן נראה דכ"ז הוא לענין שמיעה מאדם, אבל לענין שמיעה מהקלטה (טייפ) וכדומה לכאן לא שייך בזה שומע כעונה ואינו אלא כמו הרהור⁴.

לימוד אל"ף ב"ת קודם ברה"ת

שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה". ולכאורה אפילו אם נימא דעצם לימוד א' ב' חשיב בזה לימוד התורה⁵, אכתי יש מקום להסתפק לענין האיסור ללמוד קודם ברכת התורה, < המשך בעמ' 4

מקלטת או מטלפון צריך לברך, דלא מיבעיא לדעת הגר"א שמברכים על הרהור דודאי צריך לברך, אלא אף החולקים על הגר"א מודה שהשומע מברך, ולמד כן בדברי התוס' (ברכות כ: ד"ה כדאשכחן) ששמיעת דברי תורה היא מצוה בפני עצמה ואין צריך שומע ומשמיע.

ולפי"ז יל"ע ג"כ במי ששומע ב' אנשים המדברים זה עם זה בדברי תורה, האם צריך לברך, דאפשר שבכה"ג לא שייך בזה שומע כעונה, וכמו שנראה מח"ל מרן רי"ז הלוי עה"ת (פ' יתרו) עיי"ש. אכן אם נימא דבכל שמיעה צריך לברך וכדברי הגר"ח"ק שליט"א פשיטא דה"ג אם כוונתו לשמוע צריך לברך.

ועי' בתשובות ונהגות (ח"ג ס"י ס"ג) בענין שמיעת קריאת התורה קודם ברכות התורה, ודן האם תיקנו ברכה על שמיעה לחוד כשאין צריך לדון שומע כעונה.

5. וכן נראה מהחיד"א בשו"ת ברכה (יו"ד ס"י קמ"ז סק"ד) שכתב בשם הדבר שמואל (ס"י ע"ה) "אפ"י ללמד גוי אל"ף ב"ת עון גדול הוא", (ודבריו בנויים על החרדים והתולעת יעקב). וכ"כ בספר דעת חכמה ומוסר לר' ירוחם זצ"ל ממיר [ח"ג אות ר"ג] וז"ל "מפ"י כל דברינו מבואר לנו, כי מדרגת התורה מתחלת לא רק ממשנה או מגמ' או אפילו ממקרא, כ"א מאלף בית, היינו כי אלף בית היא ג"כ תורה. והוה מה שמבואר במס' שבת (קד.), כל הענין של ביאור האלף בית, וא"כ הוא כבר באמצע התורה ולא בהתחלתה, ואיפה היא התחלת התורה. והו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו, היינו ההכנה, שזאת היתה קריבת הר סיני, הכנה לקבל התורה". הרי בהדיא מדבריו דלימוד א-ב היא גוף התורה ולא רק הכנה.

מצינו כמה דרכים לישב השגת הגר"א, דאע"פ דבהרהור מקיים מצוות ת"ת, אפ"ה לא תיקנו לברך על הרהור לחודא, ויתבאר בזה המחייב לברך על כתיבה ג"כ.

א. הנשמת אדם (ח"א כלל ט' אות ד') כתב, דכיון שהמקור לברכת התורה נלמד מהפסוק "כי שם ה' אקרא וגו'", ובפסוק זה מפיק לדברי תורה בלשון 'קריאה' והיינו דיבור, לכן תקנו חז"ל לברך רק על דיבור ולא על הרהור לפי שאינו ניכר. וכן מוכח ממטבע הברכה שתקנו לומר "לעסוק בדברי תורה", ולא אמרו 'לעסוק בתורה', דמשמע שהברכה ניתקנה על הדיבור בתורה. וכמו"כ כתב השאג"א (ס"י כ"ד) דשאני הכא דכתיב "כי שם ה' אקרא".

ב. וכתב הנשמ"א עוד טעם דלא תיקנו לברך על הרהור, דבאמת עיקר מצוות תלמוד תורה היא בפה דוקא, כמ"ש "לא ימוש ס"ת הזה מפיק", וכן כתיב "ושננתם לבניך". ומה שנאמר ליהושע "והגית בו יומם ולילה" הכונה היא דאפילו היכא שאינו יכול להוציא הדברי תורה מפיו כמו בשעת מלחמה, אכתי הוה מצווה בת"ת שיכול להרהר בד"ת. ומ"מ כיון שעיקר מצוות ת"ת היא בפה, תיקנו חכמים את הברכה דוקא על מי שמוציא מפיו.

ולכאורה הני אחרונים הנ"ל שחלקו על השו"ע בכתיבה סברי כחד מהני

כתב השערי תשובה (ס"י מ"ז סק"ג) "עיי' בהלכות קטנות (ח"ב ס"י קנ"ט) שכתב השומע ד"ת צריך לברך כיון דשומע כעונה עדיף מהרהור, וגם שהמברך לא הפסיד שהרי כל היום חל עליו חובת לימוד, ובבה"ת א"צ ללמוד מיד". ועיי"ש שהסיק כדברי ההלק"ט שהשומע ד"ת מאחר יברך קודם שישמע³. וכן נקטו התהלה"ד (ס"י מ"ז) והבן איש חי (שנה א' פ' וישב ס"ב). אולם בשו"ת

הנה קי"ל דצריך לברך בין למקרא בין למשנה בין לגמרא (שו"ע סעיף ב'). ויש לדון אם מותר ללמוד א' ב' קודם ברה"ת. והנה קי"ל (שו"ע ס"י רמ"ה) "מכניסים התינוקות להתלמד בן חמש שנים וכו'", והוסיף הרמ"א "מ"מ מיד

1. והעיר ע"ז הנשמת אדם דדוקא במקום דכתיב הגיון לבי הוא במחשבה, אבל הגיון ולא כתיב לב, פ"י דבור, כדכתיב במשלי כי אמת יהנה חכי, ואין מחשבה נופל על החיך, ועי' בשו"ת בנין עולם (או"ח ס"י ו') מש"כ בזה.

2. וכן מצינו לענין ביעור חמץ דכתב הטור בשם בעל העיטור (בסי' תל"ו) דלא מצינו ברכה על מחשבה שבלב. ובאמת יל"ק דהתם הגרי"א הסכים לזה, וא"כ היאך קאמר הכא לברך ברכת התורה על דברים שבלב. אכן בשו"ת בנין עולם (או"ח ו') כתב בזה "ובאמת לק"מ דשאני התם גבי ביטול חמץ דעיקר מצותו הוא רק מחשבת לבו שיבטלנו בדעתו לעשותו הפקר כעפר ממש, והדבור של כל חמירא אינו אלא לגלות מחשבת לבו, ומן התורה אין חוב אלא להשבית בלבו לבטל, משא"כ בת"ת אין עיקרו הרהור לבד ועיקר מצותו להתבונן במחשבתו היטיב ולהעמיק בה להתבונן לידע להבין ולהורות, וגם עיקר מצותה בדיבור וכו'".

אך באמת אם נימא דברכת התורה הוא מצוה דאורייתא לק"מ, דודאי לא שייך לחלק בזה אלא בתקנת ברכות דרבנן דלא תיקנו אלא על מעשה. וכ"כ בשו"ת דבר אברהם (ס"י ט"ז אות ט"ו) ובקהל"י ברכות (ס"י י"ד).

3. ועיי"ש שהביא שהקשו האחרונים דמאי שנא מהעולה לתורה שצריך לקרוא בפיו בתורה ביחד עם הבעל קורא בכדי שלא תהא ברכתו לבטלה (עי' ס"י קמ"א). ותי' המחזיק ברכה דשאני התם שתיקנו שהקורא יברך עיי"ש.

4. ועי' בהלכות שלמה (פ"י ה"ה), וראיתי מובא בשם הגר"ח שליט"א שאמר שאף השומע דברי תורה

עבודת התפילה

כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך

בנוסף ברכת והערב נא אומרים 'כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך', ותמה השיח יצחק (בסידור אשי ישראל) שלכאן הסדר הוא להיפך, שע"י לימוד התורה מגיעים לידיעת הקב"ה. ותי"ע"פ דברי התרגום יונתן בירמיה (ב,ח) עה"פ ותופשי התורה לא ידעוני, שתרגם עומלי אורייתא לא אליפו למידע דחלתי [יראתי], ומבואר ע"י יראת אלוקים שהוא ידיעתו, בא לידי לימוד תורתו. (וכ"כ רבינו יונה במשלי (פרק ב פסוק ה) עה"פ אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא, דענין 'דעת' אלהים' - הוא שלמות מעלות היראה, ע"ש). וזהו מה שמבקשין כלנו יודעי שמך, דהכונה להשיג מעלת היראה. וע' בס' 'אוצה"ת' (תקון תפלה) שמצא גירסא במתחזור לבני מורא "כלנו יראי שמך".

והסבא מקעלם האריך בכמה מקומות בדברי התרגום יונתן אלו, ונביא אחד מהם, וז"ל (חו"מ ח"א סי' ע"ט) "ותובע הכתוב (ירמ' ב, ח) "ותופשי התורה לא ידעוני" ובתרגום יב"ע ומלפי אורייתא לא אליפו למידע דחלתי, זאת אומרת שהסיבה היא משום שאין להם יראה, וזהו שהכתוב תובע "ותופשי התורה" - שבתורה הרי הכל מכירים לרוממותו וגדלותו עד אין חקר, ואחרי כל זאת - "לא ידעוני", והוא משום שיסוד גדולת ה' יוצא רק מ"יראה", הדבר המרחיב ומגדיל הוא רק יראה. גדולותה של תורה"ק יוצאת ג"כ אך ורק מיראה, ובלעדה א"א שתגדל התורה אצל האדם.

וכן מבואר בחז"ל בכמה מקומות, ע' בגמ' שבת (לא): אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד, שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה". ואמרו באבות "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת". והאריך הנפש החיים (שער ד' פ"ד) בענין זה שיראת שמים היא האוצר של התורה "כי יראת ה' תחלה היא עיקר הקיום של חכמת התורה". וזהו ביאר (פרק ה' בהגה"ה) ג"כ שמצינו לרז"ל שאמרו אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח' ע"א) ובפ' אין עומדין (ל"ג ב') אמרו אין לו להקב"ה בבית גזיו אלא אוצר של יראת שמים בלבד. ולדברינו באמת הכל א', דהיראה הוא האוצר של התורה, ולכן אמרו אוצר של יראת שמים.

< המשך מעמ' 3

דהרי נחלקו בגמ' אם מברכין רק למקרא, או גם למשנה ולמדרש. ורש"י ורבינו יונה ביארו דלכו"ע עיקר הברכה נאמרה רק על מקרא, ונחלקו על המשנה כיון דהמשנה מפרש הפסוקים, וכן תלמוד מפרש עיקרי הפסוקים, ומדרש לומד מהפסוקים. מבואר דלענין ברכת התורה עיקר הברכה נאמר

לדינא

מהספק יברך וילמד כנ"ל ואח"כ יענה הדין. ובמקום הצורך שא"א להמתין לפסוק יענה בלא ברה"ת.

ג. וכי"ז במי שפוסק דין בין בעלי דינים דאינו דרך לימוד, אבל ללמוד דין בספר בלי טעם מברך לכו"ע, דלא גרע מכותב, (מ"ב סק"ו בשם מטה יהודה). ד. מותר לעשות איזה פעולת מצוה קודם ברה"ת, אע"ג דבשעת מעשה בודאי הוא מהרהר בדין הזה, דכל שאינו מתכוין ללימוד א"צ ברכה, (מ"ב סק"ז). ה. יש להחמיר על שמיעת דברי תורה לפני ברכת התורה, לא מבעיא לדעת הגר"א דלא עדיף מהרהר, אלא אף להשו"ע שמיעה עדיף מהרהר דשומע כעונה.

תשובות והערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: a025861267@gmail.com

א. הכותב דברי תורה חייב לברך. אך סופר המעתיק ואינו מבקש להבין, אינו מברך דאין זה לימוד. וכ"ש אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות לדבר צחות אינו צריך לברך כיון שאינו מתכוין ללימוד, (מ"ב סק"ד).

והמ"ב (שם) פסק להחמיר כדברי הפוסקים הסוברים דאין לברך על כתיבה לחוד, ולכך יש לומר מיד אחר הברכות את הפסוקים [יברך] והמשנה [אלו דברים] כפי שנהוג, או להוציא עכ"פ איזה דברי תורה מפיו מיד אחר הברכה. והמעין בתוך ספר ג"כ מיקרי הרהור כמבואר ברמ"א לקמן (סי' ס"ח).

ב. לדעת השו"ע מותר להרהר בתורה קודם ברה"ת. וגם אין צריך לברך קודם מתן פסק דין הנאמר בלא טעם. ואע"פ שמהרהר הטעם בלבו אין זה אלא הרהור, אבל לדעת הגר"א צריך לברך גם על הרהור. ולכך הרוצה לצאת

6. ועי' בתשובות והנהגות (ח"ד סי' י"ז) משי"כ בכ"ז.

אם אין יראה אין חכמה

המלמד תורה לעמו ישראל - באימה ביראה ברתת ובוזיע

ויש בזה עוד ענין, דעיקר צורת לימוד התורה"ק צריך להיות באימה וביראה וכמו שאמרו חז"ל (תנ"א רבה יט) "העטופים ברעב, אין רעב אלא דברי תורה, שנאמר הנה ימים באים נאום ה' והשלחתי רעב בארץ וגו' (עמוס ח' י"א), מיכן אמרו, יהא אדם למד תורה באימה וביראה ברתת ובוזיע".

והרמח"ל כתב בזה דברים הנפלאים (דרך ה' ד' ב') "וזה, כי הנה כל כחה של התורה אינו אלא במה שקשר ותלה, יתברך, את השפעתה היקרה בה, עד שעל ידי הדיבור בה וההשכלה תימשך ההשפעה הגדולה ההיא, אך זולת זה לא היה הדיבור בה אלא כדיבור בשאר העסקים, או ספרי חכמות והשכלה בכל שאר מושכלות המציאות הטבעית למיניהם, שאין בהם אלא ידיעת הענין ההוא, ואין מגיע ממנו התעצמות יקר ומעלה כלל בנפש הקורא המדבר והמשכיל, ולא תיקון לכלל הבריאה. ואמנם ההשפעה הזאת הנה ענינה אלפי, כמו שזכרנו, ולא עוד אלא שהוא היותר עליון ונשגב שבענינים הנמשכים ומגיעים ממנו, יתברך, אל הברואים; וכיון שכן, ודאי שיש לו לאדם לירא ולרעוד בעסקו בענין כזה, שנמצא הוא נגש לפני אלהיו ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו, והנה צריך שייבוש משפלותו האנושית וירעש מרוממותו, יתברך, והנה יגל מאד מחלקו הטוב שזכה לזה, אך ברעדה כמו כן. ונכלל בזה, שלא ישב בקלות ראש, ולא ינהג שום מנהג בזיון לא בדבריה ולא בספריה, וידע לפני מי עומד ומתעסק, ואם הוא עושה כן, אז יהיה תלמודו מה שראוי לו להיות באמת, ותימשך על ידו ההשפעה שזכרנו, ויתעצם בו היקר האלהי, וימשכו תיקון והארה לכל הבריאה. אבל אם תנאי זה יחסר ממנו, לא תימשך ההארה על ידו, ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדיבורים האנושיים, הגיונו כקורא אגרת, ומחשבותיו כחושב בדברי העולם, ואדרבא לאשמה תיחשב לו, שקרב אל הקודש בלי מורא, ומיקל ראשו לפני בוראו עודו מדבר לפניו ומתעסק בקדושתו, יתברך. ואולם כפי מדרגת המורא ושיעור הכבוד והזהירות בו, כן יהיה שיעור יקר הלימוד ומדרגת ההשפעה הנמשכת על ידו" עכ"ל.

ומטבע הברכה (ברכות נח). שמברכין על חכמי ישראל מעיד עכ"ז, במה שאומרים "ברוך שחלק מחכמתו ליראיו". ויה"ר שנוכח להימנות בכלל יודעי ה' ויראיו, להיות כלי אוצר של יראת שמים כדי ללמוד התורה לשמה.

על מקרא, ולא כל מה שנכלל במצות תלמוד תורה. ולפי"ז יש מקום לדון דאף דאם נאמר שלימוד א' ב' מקרי לימוד התורה, מ"מ צ"ע אם הוה בכלל האי דינא דמברכין [רק] למקרא משנה ומדרש.

נא ליטול חלק בזיכוי הרבים בהקדשת אחד מן הגליונות הבאים - לפרטים נא להתקשר להמערכת

To receive this bi-weekly via e-mail please subscribe to: bsosubscriptions@gmail.com Dedication Opportunities Available 917-909-5612

גליון זה נחנך

ע"י י.ע.ב.מ.

לע"נ לאה ב"ר יעקב ע"ה אשת רבינו

הבן לאשרי זצ"ל

נפטרה כ"א טבת

פרשת בשלח תשפ"ב גליון פ"ג שנה ג'

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
זבטיח למי שילמוד בספריו:

תשלומי חן וחסד ושלמה
רבא מן שמאי ועיניכם
תראנה בניו ובני בניו
כשתילי זיתים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:

מי שישתדל בהדפסת ספרי
אהיה לו למליץ, וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.

(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורגשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:

אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(אריך צבי להגה"ק מקוצניצ'ה)
ע"ה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) וז"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מרזיח לו טובה
הרבה.

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:

הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
וצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:

הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספרו בשעת הלוי הכריז:
נצטוונו מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים או"ה ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך בפינו פרק מ"ב).

די שטערקסטע

סגולה

פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש. איתא במדרש (שמו"ר ל"ב ד): כל הניסים וגבורות שעשיתי
לכם לא שתתנו לי שכר, אלא שתהיו מכבדים אותי כבנים, ותהיו קורין אותי אביכם, ואומר אבי תקראו לי וכו', ומה ניסים
עשיתי לבריה בעולם יותר מכם שהייתם מהלכים אחרי ואני מהלך לפניכם ומאיר לכם, שנאמר וה' הולך לפניו יומם, ע"כ.
ויש להקשות מפני מה לא יתנו ישראל להשי"ת שכר אחר שעשה להם כל כך הרבה ניסים וגבורות. ועוד יש להבין מדוע רוצה
הקב"ה דוקא שיקראו לו אב. ועוד קשה מהו שתפס דוקא את הנס שהלך לפניו להאיר להם, ולא הזכיר את הגבורות הגדולות
שעשה להם בקריעת ים סוף ומלחמת עמלק ושאר ניסים ונפלאות.

ו"ל, דהנה אמרו בקידושין (דף כט.) האב חייב בבנו ללמוד תורה להשיאו אשה וללמדו אומנות, ולפי"ז עולה
שכל מה שעשה הקב"ה עם ישראל שפדה אותם ממצרים ומעמלק הכל היה מדברים שחובה על האב לעשות לבנו, שהרי חייב
לפרותו וללמדו תורה ואומנות דברים שהם חיי הגוף וחיי הנפש. וזה כוונת המדרש שכל הניסים שעשיתי לכם לא שתתנו לי
שכר, והטעם מפני שהייתי חייב לעשות לכם דברים אלו. וזה מה שסיים המדרש לומר אלא שתהיו מכבדים אותי כבנים ותהיו
קורין אותי אביכם, והיינו שבוה שתהיו קורין אותי אביכם, לא תהיו צריכים ליתן לי שכר על כל מה שעשיתי לכם.

ולכך הזכיר את הנס שהלך לפניו יותר משאר הניסים, מפני שבנס זה יש להקשות האין עשה להם כן ללכת לפניו, הלא
הקב"ה הוא מלך על כל הארץ, ומלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. וכדי לתרץ קושיא זו הזכיר שרוצה שיכירו אותו כאב
עליהם, ואב שמחל על כבודו כבודו מחול.

עוד יש לפרש כוונת המדרש, דהנה ברוב הפעמים אם נעשה לאדם נס, מכלל שלפני כן היה בסכנה שהיה עליו קטרוג ומדת
הדין, אלא שמדת החסד גברה ונעשה לו נס, שאילו לא היה עליו קטרוג, לא היה מקודם בסכנה. וא"כ קשה דהלא הקב"ה רואה
את העתיד, ואם חושב לעשות לבסוף נס, מפני מה הקדים את הסכנה. וצריך לומר דהטעם הוא, משום שדרך האב לייסר את
בנו, כדי להחזיקו בדרך הטובה והישרה.

ומעתה יתפרש לנו כוונת המדרש, שאמר הקב"ה שכל הניסים והגבורות שעשה היה בכדי שיהיו ישראל מכבדים אותו וקורין
אותו אביהם, ואינו רוצה שיחזיקו לו טובה על כך, ותפס דוקא את מה שהלך לפניו והאיר להם הדרך, ולא את הניסים של

יצאת מצרים מלחמת עמלק וכדומה, היות ובהם לפני הנס היה צער וצרה, ואף שעשה כן השי"ת מפני שזה חובת האב להדריך את בנו בדרך ישרה, מ"מ לא ניכר באלו הניסים כל כך האהבה המיוחדת של האב לבנו. אמנם במה שהלך לפניו זה היה חסד פשוט בלי יסורין כלל, ולא נעשה להם כדי להדריכם שלא יחסאו, שהרי היה בלי צער, ולא משום חובת האב, אלא שבוה הראה כמה גדולה אהבה וחובה שלו כאב אל הבן, ולכן הזכיר המדרש דוקא דבר זה לומר שמתוך כך יכולים להכיר את רוב אהבתו אל ישראל.

כל המחלה וגו' לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. ידוע הקושיא דאם מבטיח הקב"ה שלא ישים עלינו את המחלות, א"כ מה מסיים "אני ה' רפאך" והיינו שהוא מרפא את המחלה, הלא לא ישים עליהם כלל מחלה, וא"כ אינם צריכים כלל שום רפואה. וי"ל דהמכות שבאו על המצרים היו לעונש ולנקמה עבורם, וכדכתיב "לעשות נקמה בגוים", וזה שאמר הכתוב שאף אם יבואו יסורין על ישראל, לא יהיה זה בדרך נקמה ועונש, אלא כדי לרפאות אותם, שע"י היסורין ישובו בתשובה ולא יחסאו יותר.

הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה. למה אמר אשר "נתן" בלשון עבר, דהיה ראוי לומר: אשר "נותן". וי"ל ע"פ שאמרו (קידושין לח.) שאף בעוגות שהוציאו ישראל ממצרים, טעמו בהם טעם מן. ולפ"ז י"ל דזה מה שהשיב להם משה: "הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה", והיינו דבמקום הזה ישנו את אותו הטעם שהיה לכם כבר וטעמתם אותו בלחם שהוצאתם ממצרים.

לע"נ הרה"ג ר' שמואל ב"ר אברהם יהודה אלטר זצ"ל בעל לקוטי בתר לקוטי

קריעת ים סוף בזכות העתיד. במדרש (ב"ר פ"ד ח') איתא: למה "וישנאו אותו", כדי שיקרע הים לפניו. ויראה דיש לפרש לפי מה דאיתא במדרש (שם י"ד) דלכך בקשו להרוג את יוסף, משום שירבעם עתיד לצאת ממנו, ובקשו להרוג בשביל העתיד.

והנה אמרו במכילתא (בשלח ו'): והמים להם חומה "מימינם" בזכות מזוזה שהיא בימין, "ומשמאלם" הוא תפילין, או שאר ענינים מקבלת התורה הנדרשים שם, אף שעדיין לא היה להם זכות שיקרע הים לפניו, רק צירף להם זכות העתיד. והנה השבטים שבקשו לאחוז הסברא שראוי שיחיה העונש על שם העתיד, שירבעם עתיד לצאת ממנו, א"כ מדה טובה מרובה שראוי שיצורף להם זכות העתיד שיקרע להם הים, משא"כ אם לא נדון זכות עתיד, אין ראוי לקרוע הים לפניו. וזה שאמרו: למה "וישנאו אותו", לזה אמר שאחוז בסברא זו לענוש על שם העתיד, א"כ קריעת ים סוף במדה טובה מרובה, כל שכן שיצורף להם זכות העתיד. (מלא העומר וישוב).

אילו העבירו בתוכו בחרבה ולא שקע צרינו בתוכו דינו. איתא בזהר (ח"א קיג), דהטעם שהיה קשה לפניו יתברך קריעת ים סוף, כי לעשות נס

לכולם, דבר קל הוא לפניו יתברך, אבל למיעבד רחמי להאי ודינא להאי, זה קשה לפניו, דהיה קטרוג ממת הדין, כמו שמצינו שקטרג עוזא "הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה", דאז שניהם יוצלו, או שניהם יטבעו. נמצא שעיקר הנס על שאנו ניצלנו, ומצרים טבעו בים, ומובן ההמשך של "העבירו בתוכו", ו"שקע צרינו בתוכו".

הים ראה וינס. אמרו חז"ל: מה ראה, ארונו של יוסף ראה. ונראה לפרש

ויובן גם מה שאמר יוסף "פקד יפקוד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה אתכם", ופירש"י שאף עצמות שאר השבטים העלו עמהם. ויש להבין מה זה שתלה העלאת עצמותיו עם שאר אחיו השבטים, שאין דרך לצוות כי אם על עצמו. ונראה דמפני שהיה קטרוג גדול בשעת קריעת ים סוף, וזה משום שקשה לפניו לדחות מידת הדין שקטרגה ואמרה "מה נשתנו אלו מאלו", לכן זכות השבטים הספיק איש איש לשבטו שיקרע הים בעבור עצמותיהם שיעברו, וכל שבט יש בו כללות זרעם, והיא שעמדה להם.

והנה הגם שצדקת השבטים גדלה, מ"מ פעמים יש טענה למדת הדין על איזה בחינת עון אשר חטא אפי' חטא קטן. אמנם אמרו (ר"ה יז.) המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע", למי נושא עון למי שעובר על פשע. ומעתה יובן כי השכיל יוסף מראשית אחריתו כי יהיה קטרוג לעת אשר יעברו בים ויטבעו מצרים, לכן בנס קריעת ים סוף באמת היה קשה לפניו ית', אף שאין דבר קשה בחוקי ית', אך לפי שהקטרוג היה מה נשתנו אלו מאלו.

אולם נגד יוסף לא היה שום קטרוג, שאפי' היו מוצאין לו עון כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחסא, מ"מ אין לך העברה על מדותיו יותר מזו כאשר הטיב לאחיו וינחם אותם וידבר על לבם, א"כ לא ימצאו לו עון אשר חטא, לכן בשביל עצמות יוסף נקרע הים.

והנה אמרו חז"ל שנקרע הים ל"ב קרעים נגד י"ב שבטים, וא"כ היה עדיין מקום

קטרוג על שאר השבטים שלא היה בהם בחינה זו להעביר על מדותיו כמו יוסף, לכן היה קשה שיבוא הנס. לכן בחכמה עשה שתלה העלאת עצמותיו עם עצמות כל השבטים, והוא מבואר ע"פ דברי בעל נזר הקודש על אמרם (תענית כא.): בסורא הוה דברתא (-מגיפה), בשיבבותיה דרב (- בשכונת רב) לא הוה דברתא, סבור מינה משום זכותיה דרב, אתחזו להו בחלמא (-נראה לאנשים בחלום), רב דנפיש זכותיה, האי מילתא זוטרא היא לרב (-זה נס קטן לפי גדלותו של רב), אלא בשביל האי גברא דמושיל מרא זובילא לקבורה (-נס זה אירע בזכות איש שגומל חסד במה שמשאיל כלי חפירה לצורך קבורה).

ודייקו המפרשים (ע' מהרש"א שם), במה שאמרו "רב דנפיש זכותיה, האי מילתא זוטרא היא לרב", דהרי אם הספיק זכות רב לדבר גדול, כל שכן לדבר קטן.

לכבוד מערכת גליון מליצי יושר

בשבת הייתי בלייקוואד וראיתי שם הגליון שלכם, והנה זה רעיון נפלא, מלבד ממה שאתם מדפיסים בכל שבוע קטעים נבחרים מספרים האלו, גם אתם מפרסמים בזה בכל תפוצות ישראל אודות צדיקים האלו שהבטיחו נשגבות על מי שילמדו בספריהם, דבר שלא ידעתי עד הנה מה שהבטיחו האבני נזר ובן לאשרי וחזון יחזקאל.

אבל היטב חרה לי הפתגם שלכם "מקח בלייבט מקח", כולם יודעים המקור של הפתגם, דזה מאיש פתי שמכר כל חלקו בגן עדן עבור שני רובל, ושוב התחרט ובא לפני רב שרוצה לחזור מהמקח, ופסק הרב "נאר בלייבט נאר, אין מקח בלייבט מקח".

וא"כ אינו כבוד לצדיקים להשתמש בפתגם הזה. ואמרתי זאת להרב שלי שליט"א, והוא ענה לי בזה הלשון: אם הצדיקים האלו היו מתחרטים על מה שהבטיחו, כי זה מטריד להם בגן עדן להיות טרודים כל הזמן להמליץ יושר, אז אתה צודק.

אבל פשוט וברור דאינם מתחרטים, כי מתענגים בלי שיעור ממה ששפתותיהם דובבות בקבר. **והראיה לכך - הגליון שלכם.** כי אם היו מתחרטים, לא היו פועלים בשמים שיצליח כל כך הגליון שלכם, ואלפי ישראל ילמדו הגליון בקביעות בכל יום כבר קרוב לשני שנים.

הצלחה וכל טוב

מאיר ווייסבלום - בראזיל

לכבוד מערכת גליון הכי נפלא "מליצי יושר"

דבר אין בפי ובלשוני מלה להביע תודתי לכם על עבודתכם החשובה. חבל חבל שלא ראיתי עד הנה הגליון שלכם, בגליון זה מצאתי תנחומין לפטירת רבי הרה"ק רבי יענקעל'ע מפשעווארסק ורה"ק מטאהש זי"ע.

הנה מקום מגורי הוא באנטווערפן, ובכל עת מצוא נכנסתי להרה"ק ר' יענקעל'ע להתברך, וברכתו עשה פירות. ואחר פטירתו נסעתי כמה פעמים בשנה להרה"ק מטאהש זי"ע, ופיזרתי הון רב כדי לזכות לברכתו שבקע רקיעים. ולאחר פטירתו חיפשתי נכון דעדיין יש צדיקים בדורינו, אבל חסר לנו צדיקים מדור הישן שיכולים לפעול ישועות ולהמשיך רפואות שלא כדרך הטבע.

אמנם כשראיתי הגליון, מצאתי נוחם, עדיין אפשר לזכות לישועות שלא כדרך הטבע, ועדיין אפשר להתברך מצדיקים שרפי מעלה, וכמאמר המפורסם "צדיקים מיט זאקען קענען מער אויפטועהן ווי צדיקים מיט שיד".

שכרם הרבה מאד. כל טוב. ש.ז.ו. אנטווערפן

לכבוד עורך גליון הנפלא מליצי יושר

הנה צירפתי פה הקרעדיט קארד שלי, ואני מנדב מזה בכל שבוע ח"י דולר להפצת הגליון.

ואסביר הטעם שאני נותן בפעם אחת, רק מעט מעט בכל שבוע.

כי פעם אמרתי לאדמו"ר שליט"א מראחממסטרייזקא (ארצוה"ב) אודות בני שאינו מתנהג כראוי, ואמר האדמו"ר שליט"א:

"תן צדקה לע"נ ר' מאיר בעל הנס".

ואמרתי: "כבר נתתי". ואמר לי האדמו"ר שליט"א: נותנים פעם אחת ונגמר?

נותנים בכל יום! ולא רק פעם אחת ביום, אלא כמה פעמים ביום! בכל פעם שמעיק

לך, תתן פרוטה לצדקה לע"נ ר' מאיר

בעל הנס עם תפילה קצרה, עכ"ד הק'.

ומדבריו למדתי דטוב יותר ליתן כמה פעמים, מפעם אחת סכום גדול*

תודה רבה, תחזקנה ידיכם
י.ב. מאנסי

* **תגובת מערכת:** מקור הדברים הוא מהרמב"ם בפיה"מ אבות פ"ג מט"ו, וראה לבושי שרד יו"ד סימן ק"ג, ותניא אגרת הקודש פרק כ"א.

והנה המרדכי (הלכות קטנות ס' תתקמ"ד) כתב, דמותר ללבוש בשבת טלית בלי ציצית, כיון דאי אפשר לו לקשור בשבת ציצית. וכתב המג"א (ס' י"ג סק"ח) דגם אם אין ציצית נמצאים כמו רב שאין למשחית אחיה, דאפי' היה ניתן רשות בשכונה זו, לא היה בו כח לשלוט בצדיק גדול כמו רב, לכן לא היה לו כח להגין על השכונה, כי לא יזיק לו מה שיהיה ניתן רשות בשכונה זו, לכן רק משום האי גברא דמושיל מרא לקבורה שאין זכותו מספיק אם ינתן רשות למשחית, בזכותו ניצולו כל בני השכונה.

ולפ"י יובן שפיר שלוח נחתכם יוסף שיעלו עצמותיו עם עצמות שאר השבטים, ולכן לא מצא המקטרג מקום לקטרג כלל גם על שאר השבטים, שאילו לא עברו עצמות שאר השבטים, גם עצמות יוסף לא היו עוברים, אלא שעל יוסף לא היה שום קטרוג [כעין האי מלתא זוטרא ליה לרב], ובזכות עצמותיהם של השבטים נגזר היה סוף לגזרים וכולם עברו. (מלא העמר פרשת וישב).

ותירצו דמה שהצדיק מגין הוא משום שכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין (ב"ק ס:), לכן הקב"ה חס על הצדיק שלא יתפס ח"ו, לכן אינו נותן רשות למשחית כלל, וזהו מה שהצדיק מגין. אכן לצדיקים גדולים כמו רב שאין למשחית אחיה, דאפי' היה ניתן רשות בשכונה זו, לא היה בו כח לשלוט בצדיק גדול כמו רב, לכן לא היה לו כח להגין על השכונה, כי לא יזיק לו מה שיהיה ניתן רשות בשכונה זו, לכן רק משום האי גברא דמושיל מרא לקבורה שאין זכותו מספיק אם ינתן רשות למשחית, בזכותו ניצולו כל בני השכונה.

ולפ"י יובן שפיר שלוח נחתכם יוסף שיעלו עצמותיו עם עצמות שאר השבטים, ולכן לא מצא המקטרג מקום לקטרג כלל גם על שאר השבטים, שאילו לא עברו עצמות שאר השבטים, גם עצמות יוסף לא היו עוברים, אלא שעל יוסף לא היה שום קטרוג [כעין האי מלתא זוטרא ליה לרב], ובזכות עצמותיהם של השבטים נגזר היה סוף לגזרים וכולם עברו. (מלא העמר פרשת וישב).

לע"נ הרה"ק ר' מיכאל אליעזר ב"ר אברהם משה פארשלענער זצ"ל
מבולטימור

חילוק בין מצות כיסוי דם ומצות ציצית. כתב החינוך (מצוה קפ"ז) בטעם המצוה של כיסוי הדם, שהוא מפני שהנפש תלוי בדם, ולכן ראוי לכסות הנפש מעין רואהו, עכ"ד. ומשמע מדבריו דאין זה חובת גברא לכסות הדם, אלא זה דין על החפצא של הדם שלא יהיה מגולה.

וכ"כ האבני נזר (או"ח סימן ת"ו אות י') דמצות כיסוי אינו על הגברא שייכסה, אלא המצוה הוא על החפצא. וז"ל: מצות כיסוי - חובת דם הוא, ולא חובת הגוף, דהמצוה שלא יהיה דם מגולה כמו שכתב הרמב"ן בפירושו עה"ת (ויקרא יז:א) בטעם המצוה*. וכסוה הרוח אף דלא עביד מצוה כלל - פטור, כיון שמכל מקום אין הדם מגולה, ודומה לקבורת מת ושריפת קדשים דרך מצוות סילוק², עכ"ל³.

וכ"כ האבני נזר באבה"ע (סימן קכ"ב אות כ"א), וז"ל: הנה בכסוה הרוח פטור לכסות, ואם חזר ונתגלה תלוי באיבעיא אם יש דיחוי אצל מצוות, משום דבשעת כיסוי נדחה הדם ממצוות, ועל כרחך חזינן מזה, דבכסוה הרוח לא [נתקיים] המצוה, מדקרי ליה דיחוי. [וא"כ קשה דכיון דלא נתקיים המצוה בכסוה הרוח], א"כ למה לא יהיה מחויב לגלות ולחזור ולכסות [כדי לקיים המצוה]. אלא ודאי דמצוות כיסוי [אינו חובת גברא, אלא חובת דם] הוא כדי שלא יהיה דם העוף מגולה, ועי' רמב"ן (דברים יב:כא) שפירש משום דסתם חיה ועוף נשחטין במקום שניצודין במדבר, והקפידה התורה שלא יהיה שם דם מגולה. [ולכן אם הדם מכוסה, אע"ג דלא קיים המצוה, אין צריך לגלות ולחזור ולכסות, כיון דליכא עוד חובת דם], עכ"ל.

ולכן אסור לו לשחוט. משא"כ ציצית זה חובת גברא, אבל ליכא חסרון בגוף הבגד אם ליכא ציצית בכנפיו, ולכן כיון דאי אפשר לו לקיים המצוה בשבת, לכן יכול ללבוש הבגד בלי ציצית, דבין אם ילבש הבגד ובין אם לא ילבש, לא יקיים המצוה.

וז"ל: ואין זה דומה לציצית ומזוזה שהם קנין מעלה, [דקפידת התורה אינו שלא ילבש בגד בלי ציצית, אלא קפידת התורה הוא לקיים מצות ציצית, ולכן אסור לו ללבוש בגד בלי ציצית, דבזה מבטל המצוה], וכשאי אפשר לו לעשות ציצית ומזוזה, מותר ללבוש ולדור בלא ציצית ומזוזה, דהבגד בלא ציצית אין כאן חסרון, [וכן אין חסרון בבית בלי מזוזה], אלא שאין כאן מצוה, וכשאינו לובש, ג"כ אין מצוה. [משא"כ כיסוי הדם, אם הדם מגולה, איכא חסרון, דזה חובת הדם שלא יהא מגולה], עכ"ל.

והנה הרמב"ם (פ"א ברכות ה"ו) כתב בנוגע נוסח ברכת המצות, דמצות שהם חובה, מברכין ב"ל", כגון להניח תפילין, ומצות שהם רשות כמו שחיטה ונטילת ידים מברכין ב"על", ובכיסוי הדם כתב ג"כ שמברכין ב"על", משום שהוא רשות, דהרי אינו מחויב לשחוט. וקשה דמאי שנא מציצית ומזוזה דג"כ אם אין לו בגד בת ד' כנפות פטור מציצית, ואעפ"כ מברך ב"ל", משום דמ"מ כשלוש - שוב הציצית חובה, וא"כ הכי נמי כששחט - שוב הכיסוי חובה. וכ"ש הוא, דבציצית עדיין בידו לפטור ממנה, דהרי יכול לפשוט הבגד, אבל לאחר ששחט אין עצה לפטור מכיסוי.

ותירץ האבני נזר לפי חילוק הנ"ל, דרך בציצית דהוא חובת גברא, מברכין ב"ל", דאחר שלובש בגד בת ד' כנפות, איכא חובת גברא לקשור ציצית.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר גליון מליצי יושר
וועט מען מודיע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון
- ווארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, בן לאשרי און חזון
יחזקאל - הר המנוחות
אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די
צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!
געדענקט "מקח בלייבט מקח"!

* לכאורה קשה דהתינח אם זה חובת גברא, מובן דאם כבר כיסה מקצת מן הדם כבר יצא בזה ידי חובתו, ואין צורך לכסות הנשאר. אבל אם זה חובת הדם שלא יהא מגולה, מאי מועיל בזה שכיסה מקצת מן הדם. וז"ל דע"י קיום מצות כיסוי הדם במקצת מן הדם, פקע החיוב ושוב ליכא חובת דם שלא יהא מגולה.

² מה שכתב האבני נזר דדומה לקבורת מת ושריפת קדשים, כוונתו, דהא"נ דיש מצוה על הגברא לקבור המת, אבל המצוה הוא רק כל זמן שלא נקבר, אבל אם נקבר מעצמו אין צורך לקבור עוד הפעם, כיון דליכא מצוה רק אם המת מגולה. וכן הוא בשריפת קדשים דאם נשרף מעצמו אין מה לשרוף עוד. וכן הוא בנוגע מעקה, דגם אם בנה הגוי מעקה, אין צורך לסתור ולבנותו מחדש, דאע"ג דלא קיים המצוה, אבל ס"ס פקע החיוב כיון דיש שם מעקה. (עי' בשר"ת מנחת שלמה ח"א סימן א').

³ אבל בצנפת פנח (פ"ד שחיטה ה"א) כתב באופן אחר, וז"ל: לפי מה דמשמע מדברי הגמ' (חולין יז). [דאיתא שם: ושפך וכסה מי ששפך יכסה, שחט ולא כסה וראהו אחר מנין שחייב לכסות שנאמר "ואומר לבני ישראל"], דאיכא אזהרה לכל בני ישראל [לכסות], משמע דהוה ב' דינים, על מי ששחט עליו מצוה לכסות, ועל אחרים עליהם החיוב שלא יהיה גלוי, עכ"ל. והיינו דבמצות כיסוי הדם נכללו תרי מצוות: א) חיוב על הגברא לכסות הדם. ב) שהדם לא יהיה מגולה. ורק השחט בעצמו מחויב במצוה של מעשה כיסוי הדם, אבל אם לא כיסה, אז כל ישראל מחויבים לכסות כדי שהדם לא יהא מגולה.

משא"כ מצות כיסוי אינו חובת גברא, רק חובת הדם, ולכן אינו חשיב חובה, ולהכי מברכין ב"על".
וזה: יש לומר, דמצות כיסוי הוא לסלק החסרון [מה שהדם מגולה], וכשאינו שוחט ג"כ אין כאן חסרון, והוא רשות, דאין הפרש בין שאינו שוחט, ובין שוחט ומכסה, דבשניהם אין דם מגולה, ואין עליו חיוב יותר אף לאחר ששחט, שהרי אם כסוה הרוח ליכא [קיום] מצוה, ואעפ"כ נפטר. ואינו דומה לציצית, דכשעושה ציצית [מקיים] מצוה, [וזה קפידת התורה לקיים מצות ציצית], אבל כשאינו לובש אינו מתקן כלום, דלבישה אף בלא ציצית אין עבירה כלל.

לע"נ הרה"ק רבי משה ב"ר יצחק מפשעווארסק ז"ע
י"א צ"א טבת

ויקח משה את עצמות יוסף עמו.
אמרו חז"ל (סוטה יג.): בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל עסקו בביזה, והוא עסק במצוות, שנאמר "הכם לב יקח מצוות ואויל שפתים ילבט", ע"כ. ובמפרשים הקשו מדוע הביאה הגמרא סיום הפסוק שאינו שייך לעניננו. עוד קשה מדוע אמרה הגמ' "מצוות" בלשון רבים, הלא לא היתה אלא מצוה אחת.

ויש לומר, דבאמת היו כאן שני מצוות: א) העלאת עצמותיו ממצרים, דבזה קיים השבועה שהיתה מוטלת על כל ישראל שהשיעם יוסף "והעליתם את עצמותי". ב) מצות קבורתו, שזה מצוה גדולה בכלל גמילות חסד של אמת. אבל אח"כ חטא משה רבינו במה שאמר "שמעו נא המורים" (במדבר כ"ג, ע' אבן עזרא שם), ולכן נגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל, ולא היה יכול לגמור מצות העלאת גמור, דארץ ישראל גבוהה מכל הארצות (זבחים נד.), וכל זמן שלא הכניסם לארץ ישראל לא נגמרה המצוה אפילו הראשונה. וזה כונת סיום הפסוק שהובא בגמרא "ואויל שפתים" שע"י שאמר להם שהם שוטים כפירוש רש"י שם: שוטים שוטים את מוריהם, "ילבט" - ענשם שלא הכניסם לארץ ישראל, וממילא לא היה יכול לגמור המצוה ונקראה על שם בני ישראל.

ונטה את ידך על הים ובקעוהו ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה. בפני דוד (בשלח אות ד') הביא מדרש "הים לא נבקע אלא בזכותו של יוסף". וכן אמרו "בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל". ותמה היפה תואר

דאין אפשר לומר דבלי זכות יוסף היה מניחם ליפול ביד מצרים, ותיקן בדוחק גדול. וע' מה שכתב בפני דוד. ולענ"ד י"ל ע"פ דברי התוס' (ערכין טו.) דבני ישראל לא עלו מים סוף לצד אחר אלא לאותו צד שירדו ממנו, וכל הירידה לים סוף היתה רק בשביל להטביע את המצריים, א"כ פשוט דהיה אפשר ע"י חשכות עמוד הענן כדכתיב "ויהי הענן והחשך", לטעות המצריים שילכו לתוך הים, ולבני ישראל דהיה אור, כדכתיב "ויאיר את הלילה", ולכן היו הולכין ביבשה, כי הם גם עכשיו הלכו באותו צד, ורק משום זכות יוסף נבקע הים, וזה פשוט וברור.

לע"נ הרה"ק ר' שלום ב"ר מרדכי יוסף משה
מאסקאוויטש זצ"ל משאץ

ויקח משה את עצמות יוסף עמו.
אמרו במכילתא: בא ועמד על נילוס, נטל צרור וזרק לתוכו, מיד צף ארונו של יוסף. לכאורה קשה מהא דתניא (תוספתא שבת פ"ז ה"א): המונה ומשליך צרורות לים או לנהר הרי זה מדרכי האמורי. וי"ל דוקא כשמונה איזה מספר ידוע של צרורות ומשליכם לים או לנהר, יש בזה מדרכי האמורי, אבל אם אינו מדקדק לדעת מנינם ומשליכם סתם, וכל שכן אם משליך רק צרור אחד, אין בזה משום דרכי האמורי.

ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה', היום לא תמצאוהו בשדה. "היום" - השבת - לא תמצאוהו בשדה, מן אתם מוצאים בשדה, אבל לא את השבת, הוא אינו בא בהישוב הדעת, ששת ימים אתה צריך לחשוב חשבון של מעשיך כדי שתוכל להיות מקדש שביעי כראוי. (הקדמה לחזו"י מסכת שבת).

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. לא אמר לו הקב"ה "ונתתי אותו בידך", כמו שאמר לו בסיוחון מלך האמורי ובעוג מלך הבשן. משום דמלחמה בעמלק היא מלחמת אמונה וכפירה, עמלק בא להוציא את בני ישראל מאמונתם שהעולם מתנהג בפקודת הקב"ה, כמו שראו עיניהם בקריעת ים סוף, ובכפירה צריך האדם להלחם תמיד, רק הקב"ה עוזרו, שאלמלא עוזרו אינו יכול לו.

ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד. אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום, לעומת זאת חור קינא קנאת ה' ומסר נפשו שלא יעשו את העגל. משה רבנו - מנהיג ישראל,

צריך שתהיה לו תמיכה משתי תכונות אלו, לפעמים צריך להיות סבלן, ולפעמים צריך להיות קנאי לדבר ה'.

לכבוד מערכת מליצי יושר

ראשית כל - תודה לאין שיעור על גליון הנפלא שמקבל אני באימעייל כל שבוע!

לומד אני הגליון מרישא ועד כלה כל שבוע ביישוב הדעת ובעיון רב, ותולה אני הברכה מרובה יותר מכפי הרגיל בחגותי, בזכות חמשה צדיקים אלו שאני מקיים בקשתם במילואם. והנה על זה באתי, לומר אני בכלל ערב מסכת בכורות, עוסקים אנו עכשיו בסוגיא דהיוצא מן הטהור טהור, כל הספרים מציינים לדברי האבני נזר (או"ח סימנים תפ"ו-תפ"ז) שמפלפל בזה עם הגאון בעל נפש חיה בענין זה, קשה לירד לעומק הדברים מה נקודת מחלוקתם, אולי תוכל לעזור אותנו ולכתוב בקיצור תמצית מחלוקתם. עוד הפעם תודה על הכל, מאחל אני אתכם ברכות לרוב, כדי שיהיה לכם מנוחה ויישוב הדעת לערוך הגליון כראוי מידי שבוע בשבוע לרוות אלפי המעינים בכל אתר ואתר.

ייער כוחכם וחילכם
מיכאל אדלר, מאנסי

תגובת המערכת

יש לבאר גדרו של סימני טהרה מבהמה טהורה, בשני אופנים: א) זה סימן בעלמא לזיהוי המין. ב) זה סיבה המטהר הבהמה, דסימני טהרה מטהרים הבהמה. ובה נחלקו הגאון בעל נפש חיה והאבני נזר.

בעל נפש חיה סובר דזה סימן בעלמא, וזה הטעם דבהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר אכילה, דכיון דהסימנים הוא רק להבחין המין, לכן אע"ג דבהמה זו אין לה סימנים, מ"מ מותר, דודאי זה מין של בהמה טהורה.

ואילו האבני נזר סובר דהסימנים הם הסיבה לטהר, לכן בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה כיון דאין לה סימנים המטהרים אותם, אי לאו הדין ד"כל היוצא מן הטהור - טהור", היה אסור לאכלו. רק כיון דנולד מן הטהור מותר, דזה גופא דנולד מן הטהור מטהר אותו.

וכן נחלקו להיפך, בבהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה דאסור באכילה.

הנפש חיה סובר דהסימנים הם סימן בעלמא, ולכן פשוט מדוע זה אסור באכילה, דכיון דבהמה זו בא מבהמה טמאה, הרי ידעין דזה באמת בהמה טמאה, ולכן אסור.

אבל לפי האבני נזר דסובר דהסימנים הם סיבה לטהר הבהמה, קשה דמדוע אסור באכילה, והרי יש לה סימנים שמתירים הבהמה לאכילה. ולכן כתב האבני נזר דאע"ג דהסימנים הם בעצם המטהרים, ואפ"ה בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה - אסור, משום הדין המיוחד של "כל היוצא מן הטמא טמא".

כמוכן דזה רק נקודת הכובד של מחלוקתם, ובגוף הדברים כבר נחלקו בזה הקדמונים, ואכ"מ.

סגולת אריה"ק ע"פ הדרכת הרה"צ מ'אראד

אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים
א ת"ח ויר"ש וועט טון פאר אייך די סגולה באמנות, די אריה"ק איז מבטיח
"יבער לבו לשמים לטובה, ותראה פלאים".

שטרענג קאנפידענשעל. מייקען עס געבען פון מעשר

מכון דורות ישרים 917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

בשורה טובה!
אפשר להשיג הספר
בקודש חזיתך
בעניני שמירת העינים
1237 48th St.
בחנים
לכל מי שילמד בו ככל יום עשר דקות (מינית)
במשך ימי השוכרים

תורת ההשתדלות

בענייני אמונה וביטחון והשתדלות
מפי הגאון הגדול רבי גבריאל יוסף לוי שליט"א ראש ישיבת באר התורה וחבר נשיאות 'השתדלות'

השתדלות בעשיית מעשים טובים

בפרשת בא (שמות יג, טז), כותב הרמב"ן את דבריו היסודיים: "...שאינן לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזרת עליון..."

כאשר עוסקים בהשתדלות, חובה להשריש ולשנן את האמונה היסודית, כי בסופו של דבר 'אם יעשה המצוות יצליחו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו'. דהיינו, שההשתדלות הנכונה והמועילה ביותר היא עשיית מעשים טובים. ולעומת זאת, עשיית ההפך, תביא לתוצאה הפוכה.

התפילה כהשתדלות

עוד צריך לזכור, את דברי הרמב"ל בספרו דרך ה' (חלק ד, פרק פרק ה, אות א) על-פי חז"ל והקדמונים: "ענין התפילה הוא, כי הנה מן הסדרים שסידרה החכמה העליונה הוא שלהיות הנבראים מקבלים שפע ממנו יתברך, צריך שיתעוררו הם אליו ויתקרבו לו ויבקשו פניו וכפי התעוררותם לו כן ימשך אליהם שפע ואם לא יתעוררו לא ימשך להם".

פירושו של דבר, שאפילו כאשר נגזר על האדם לקבל טובה, אם הוא לא יתפלל על כך הוא לא יקבל אותה! ולמעשה, יסוד הדברים מופיע מיד בתחילת ספר בראשית (ב, ד) "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה", וכתב רש"י: "...כשינגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם, וכל עשב השדה עדיין לא צמח... ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם

אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וצמחו האילנות והדשאים".

הרי אפוא, כי כבר בתחילת הבריאה, עד שלא עמד אדם הראשון והתפלל, לא ירדו גשמים ולא צמחו האילנות והדשאים.

וכך סדר הדברים לעולם. שכן לאחר השלמת הימים הנוראים, וחג הסוכות בו נידונים על המים (ר"ה טז, א) מתחילים להזכיר גשמים בתפילה (שו"ע או"ח סי' קיד ס"א). דהיינו שעם זאת שנגזרו גשמים, הם לא ירדו בלא תפילה.

לאור זאת, כמובן שכמה שאדם ירבה בהשתדלות, גם אם זו נעשית על-פי דרכי ההשתדלות הראויים, ככל שלא יתפלל אדם, כיצד יקבל את השפע הראוי לו?!

הוזה אומר, כי ראשית ההשתדלות היא התפילה, כאשר לאחריה יש לנקוט בדרכי ההשתדלות האחרים.

וכפי שמצינו את סדר ההלכות בשולחן ערוך חלק אורח-חיים, שלאחר סיום הלכות התפילה והמסתעף אליה, כתב רבינו המחבר (סי' קנו): "אחר כך ילך לעסקיו..."

דהיינו, קודם כל תפילה, ולאחר מכן שאר דרכי ההשתדלות.

שידוך עשיר לעומת 'בת תלמיד חכם'

אחת הסוגיות הנוגעות לשאלת ההשתדלות בתחום השידוכים, מתייחסת לשאלה - בדרך כלל מצד החתן, האם ראוי להעדיף שידוך הכולל תמיכה כלכלית גדולה יותר מצד החתן, כאשר המטרה היא כמובן, כדי לאפשר

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל: מה נשאר לחברים שלי שעשו שידוכים עשירים?

והוסיף הרב שך את הדברים הבאים: 'אני לא מבין מדוע אנשים רצים אחרי כסף... היו לי הרבה חברים שעשו שידוכים עשירים. ואילו אני, מה קיבלתי? [כאן נקב מרן את הסכום שקיבל, 100 או 50 דולר]. בתחילה, לא הייתה לי דירה לגור, אלא רק נתנו לי חדר אחד בביתו של דוד אשתי, הגרא"ז מלצר, ושם התגוררנו, וזה מה שהיה לי בחתונתי. ותראה, כל החברים עם השידוכים העשירים הם עכשיו זקנים שאין להם כמעט כלום, ולי, שכמעט לא קיבלתי מאומה, מה חסר...?' [והוסיף בבדיחותא: 'אפילו 'קדילאק' יש לי...']

ובנקודה זו חובה לסייג, כי מדובר בסיפור לפני שנים רבות, ויתכן שהפרטים אינם מדויקים במאת האחוזים, וכמו כן, יתכן שתשובת מרן התייחסה פרטנית כלפי אותו בחור, בהתאם אליו, ולא נאמרה בתור הוראה כללית.

ויש לציין, שדברי הרב שך נאמרו ביחס לשתי הצעות אשר ההבדל הכספי ביניהן טמון ביכולת הכלכלית של אבי הבת, וכלפי זה נאמרו דבריו. אולם דבריו לא נאמרו לגבי מקרה, שמבחינת היכולת הכספית של האבות, אין הבדל בין ההצעות, וההבדל הוא רק בכך, שבאחת מהן מציעים יותר כסף שכן האב בוחר לקחת על עצמו התחייבות כספית גבוהה יותר באמצעות גלגול חובות וכדומה. ויתכן בהחלט, שבאופן

כזה, אין זה בגדר השתדלות ראויה, להטיל על האב התחייבויות כספיות קשות.

ועל כל פנים יש ללמוד, כי בכל מקרה חובה לזכור, כי ההשתדלות לא משנה באמת את התוצאה, והרבה כאלה שעשו שידוך עם הטבה כלכלית לכאורה, התוצאה בשטח הייתה שונה. וכבר אמר דוד המלך (תהלים קמו, ג): "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה". וכדברי חנה בשירתה (שמואל א' ב, ז): "ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם".

על אודות סוגיה זו - כיצד הדרך הנכונה להתייחס אל החלק הממוני בשידוך, וכן על סוגיות דומות נוספות, נשמח לקבל חומרים אמינים ומבוססים מן הקוראים, בשם גדולי הדורות זיע"א ויבלחט"א, ובלנ"ד נפרסם את הדברים לתועלת הרבים.

לשבת ולהגות בתורה ביותר שלווה, או שמא, לא לתת משקל כבד לעניין הממון, ויש להתמקד אך ורק ב'קרן', באיכות הבית והמדוברת.

על הנושא אשה לשם ממון אמרו חז"ל (קידושין ע.): "אמר רבה בר רב אדא אמר רב כל הנושא אשה לשם ממון הויין לו בנים שאינם מהוגנים". אמנם פסק הרמ"א (אהע"ז סי' ב ס"א ע"פ ריב"ש שו"ת סי טו) שהמדובר הוא בנושא אשה פסולה לשם כך, אולם אשה שאינה פסולה מותר לשאת לשם ממון. ומכל מקום הוסיף וכתב: "ומי שפסקו לו ממון הרבה לשידוך וחזרו בהם, לא יעגן כלתו משום זה ולא יתקוטט בעבור נכסי אשתו, ומי שעושה כן אינו מצליח ואין זוווג עולה יפה, כי הממון

שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של

ישר, וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליח".

וכמובן, שעניין זה מצריך בירור כיצד הדרך הנכונה הלכה למעשה.

אחד מראשי הישיבות בדורנו סיפר, שכאשר היה בפרק האיש מקדש, הוצעו לו הצעות שונות והוא התלבט לאיזו מהן לגשת. לשם כך ניגש אל מורו ורבו, מרן רשכבה"ג הרב שך זצוק"ל, ושטח את שאלתו: האם להעדיף הצעה של 'בת תלמיד חכם' וכדברי חז"ל (פסחים מט.) "לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם", או שמא נכון יותר להעדיף את השידוך אשר נראה מבטיח יותר מבחינה כלכלית, אשר על פי הדרך הטבע בצורה הזו יתאפשר לו יותר לשבת ולהגות בתורה למשך זמן.

מרן השיב, שכל עוד שתי ההצעות

שוות פחות או יותר ודומות מצד ה'בת תלמיד חכם', יש להעדיף את השידוך הנראה טוב יותר מבחינה כלכלית. כדי לבאר את דבריו, הרים מרן את ידיו והחוה אותם כלפי תקרת החדר, ואמר: 'גם כשהקב"ה נותן מתנה, היא לא נופלת מהתקרה, אלא הוא נותן אותה בדרכי הטבע. אחת מהדרכים הטבעיות לקבל רווחה כלכלית בדרך הטבע, היא באמצעות שידוך'. דהיינו, כמו שאצל אדם שעוסק במסחר, הצורה הטבעית שהקב"ה ייתן לו עושר היא על-ידי שמזמן לא עסקה טובה, כך אצל בן ישיבה, לפעמים השידוך הוא הדרך שהקב"ה מעניק לו את הרווחה הכלכלית.

אמנם, בהיות שבמקרה המדובר שם, היה הבדל משמעותי מבחינת ה'בת תלמיד חכם' בין שתי ההצעות, שבהצעה העשירה יותר, היה מדובר באב, שאמנם היה בן תורה וכלל לא בגדר 'עם-הארץ', אולם לא בגדר 'תלמיד חכם', ואילו בהצעה אחרת שהייתה על הפרק, היה מדובר ב'בת תלמיד-חכם' באופן מובהק, על כן הכריע מרן להעדיף את בת התלמיד חכם.

יו"ל על-ידי ארגון 'השתדלות' * מתוך עלון 'השתדלות' המכיל תוכן רב מעשי ומועיל עבור הורים המשיאים או עומדים להשיא ילדים

לקבלת העלון במייל יש לשלוח בקשה לכתובת: cn580718682@gmail.com

אביו הגה"ק זצ"ל, היקשה אביו בלימודו קושיא אחת גדולה וחמורה בעיניו, אבל בנו העילוי הק' השיבו על אתר, שקושיא זו מעיקרא ליתא, דחה אביו לתירוצו, הראה לו שטעה מאוד, נתן לו על לחייו הכאה קטנה, גער בו מאוד והורה לו שלהבא לא ירגיל עצמו להשיב במהירות כ"כ; ולא נתרגש הילד הק' מאומה, ולמד הלאה.

ויהי ברבות השנים, בימי זקנותו של אביו, כשבא אליו בנו, גדול הדור, לבקרו בחוליו, הזכירו אביו את המעשה הנ"ל מילדותו, וגילה לו, שלאחר שהיה בקי בסוגיא עם הראשונים ז"ל, ראה שהצדק היה עם תירוצו על קושיית אביו הנ"ל, אלא שלא אמר לו זאת אז, שהיה ירא פן תזוח דעתיה עליו; ע"כ ביקש ממנו אביו זצ"ל, שעתה ימחול לו על מה שנתן לו אז פעטשעל (סטירה קטנטונת) על לחייו בחנם.

ענהו בנו, הוא רבינו הקדוש, בענוות צדקתו, ואמר: "אבי אבי, תיכף בילדותי, בשעת מעשה, הייתי יודע שהצדק הוא כתירוצי ואתה מכה אותי בחינם, ומחלתי לך מייד על זה, ומה שהייתי שותק היה מחמת מצות כיבוד אב".

לכאורה מבואר במעשה זה שיש חיוב על האב לבקש מחילה מבנו, אלא שיש על האב לשקול היטב, מתי לבקש את המחילה, כדי שזה לא יזיק לחינוך בנו.

אכן נראה, שאין זה מעיקר הדין, מפני שהאב מחוייב מדאורייתא לחנך את בנו, ונאמר גם במשלי [י"ג כ"ד]: 'חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שיחרו מוסר', ודרשו חז"ל במדרש [שמות רבה שמות פרשה א':] "בנוהג שבעולם אדם שאומר לו חבירו פלוני הכה לבנך יורד עמו עד לחייו, ומה ת"ל חושך שבטו שונא בנו, ללמדך שכל המונע בנו מן המרדות סוף בא לתרבות רעה ושונאהו, שכן מצינו בישמעאל, שהיו לו געגועים על אברהם אביו ולא רידהו, ויצא לתרבות רעה ושנאהו והוציאו מביתו ריקם... כיוצא בו [בראשית כ"ה] ויאהב יצחק את עשו, לפיכך יצא לתרבות רעה על אשר לא רידהו... כיוצא בו דוד שלא ייסר לאבשלום בנו ולא רידהו, יצא לתרבות רעה וביקש להרוג את אביו... וכיוצא בו עשה דוד באדוניה שלא רידהו ביסורין, ולא גער בו, ולפיכך יצא לתרבות רעה, דכתיב [מלכים א' א':] 'ולא עצבו אביו מימיו', 'ואותו ילדה אחרי אבשלום', והלא אבשלום בן מעכה ואדוניהו בן חגית, מהו 'ואותו ילדה אחרי אבשלום', אלא מתוך שיצא לתרבות רעה ולא רידהו אביו, וכתיב באדוניהו ולא עצבו אביו מימיו, אף הוא יצא לתרבות רעה לפיכך כתיב ואותו ילדה אחרי אבשלום.

"לא יוסיף - פן יוסיף"

טיאלה:

שוטר תפס גנב, ידע בוודאות שהיה לו נשק, אבל לא הצליח לחלץ מפיו הודאה, על מקום הנשק. הגנב היתל בו ושלח אותו ממקום למקום, אך בשום מקום לא מצאו את הנשק. ברגע מסוים השוטר סטר לגנב בעוצמה על לחיו ואיים עליו שזו רק ההתחלה... אם לא יגלה לו; הגנב מייד גילה את המקום בו נמצא הנשק. השוטר בא אל הרב ושאלה בפיו: הוא יודע שהגנב לא ילשין עליו כי הוא פוחד ממנו מאוד, אבל כתוב בתורה "כי הכית את כל אויבי לחיי", אומר רש"י: מכת לחי היא מכת ביזיון. שואל השוטר: הרי הוא היה יכול לתת לו מכות במקומות אחרים בגוף והיה מוציא ממנו גם כך את מיקום הנשק, אלא שזה היה לוקח יותר זמן. מה עדיף: מכת ביזיון אחת או כמה מכות שאין בהן בזיון?

תשובה:

אמר הרב אלישיב זצ"ל, אם מכת הביזיון, חוסכת במספר המכות, היא עדיפה, כי במכת הביזיון חוסכים הרבה לאווים. להרים יד על יהודי זה איום ונורא, לכן לתת מכת ביזיון אחת, יותר קל מלתת מס' מכות. אמר הרב שליט"א, שמקורו של הרב אלישיב זצ"ל הוא ודאי מהנדון בשו"ע: אדם החולה בשבת - יש אפשרות לתת לו לאכול נבילה ויש אפשרות לשחוט בהמה כשרה ולתת לו. שחיטה היא מלאכה שיש עליה מיתת בי"ד, ואילו אכילת נבילה היא חיוב מלקות. הר"ן אומר, שעדיף לשחוט כי זו עבירה אחת, אך לעומת זאת - אכילת נבילה זו עבירה על כל כזית וכזית. קל יותר לעשות עבירה אחת גדולה מאשר הרבה עבירות קטנות.

האם האב צריך לבקש מחילה מבנו, כשהיכחו שלא בדין?

טיאלה:

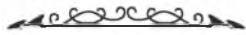
אב שראה צורך גדול להכות את בנו לצורך חינוכו, באופן שהדבר מותר ומומלץ לפי ההלכה, ואח"כ התברר שהייתה כאן טעות, ולא היה צריך להכותו. האם צריך לבקש מבנו מחילה?

תשובה:

מסופר בספר 'אביר הרועים' (תולדות בעל ה'אבני נזר', עמ' י"ב): "פעם אחת כשלמד בילדותו אצל

שבת כדי להתברך מצדיק, וכן הבאנו שם את דברי השפת אמת [הו"ד בכלי חמדה, פנחס] שדן לגבי מי שרצה להתיר לחלל שבת ברפואה סגולית, וכתב שם, שהרפואה הכי טובה היא 'והייתם לי סגולה', דהיינו שלא לעבור על דיני התורה, משא"כ בהצלה טבעית, שהתורה התירה לחלל עבודה שבת, אם כן פשוט שזה קודם לברכת הרב[1].

פדיון פטר חמור - בזמנו או ברוב עם ?

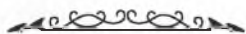
שאלה :

פדיון פטר חמור עושים ביום השלושים להולדת החמור. באחד מימי ה'בר בי רב' בחולון ערכו טקס פדיון פטר חמור. השאלה שעמדה בפני הרב שליט"א הייתה: האם לקיים את הטקס ברוב עם על אף שכבר עבר היום השלושים, או שמא רצוי לפדות בזמן ?

תשובה :

הרב שטיינמן זצ"ל אמר, שאמנם כתוב, ש'זריזין מקדימין למצוות', אולם אין זה איסור לאקור. לעומת זאת כאשר יש ציבור גדול, זה 'ברוב עם הדרת מלך' וכך עדיף. שאל הרב שליט"א את הרב שטיינמן זצ"ל, כיצד מניחים על החמור כלי כסף וכלי זהב, והרי הוא אסור בהנאה, ואין להשתמש בו ? ענה הרב שטיינמן זצ"ל, הרי אנחנו מקיימים פדיון פטר חמור זכר ליציאת מצריים, שאז בני ישראל הוציאו איתם כסף וזהב לרוב, ונושאי המשא הזה היו החמורים.

ייתכן, שיש מקור למה שמקשטים את החמור בתכשיטי זהב, על סמך הכתוב בפר' מקץ [מ"ג כ"ה] "ויכינו את המנחה עד בא יוסף בצהריים", מפרש"י "ויכינו - הזמינו עטרוהו בכלים נאים". תורתנו הקדושה מלמדת אותנו דרך ארץ, שכאשר מביאים מנחה לאדם חשוב, צריך לעטרה בכלים נאים. אם כן כשמביאים פטר חמור למשרת אדון הכל, על פי ציווי, צריך לעטרו בכלים נאים. כך נוהגים גם בפדיון הבן, שמעטרים את התינוק הנפדה בשרשראות זהב.

מתי קרה, שנים ישראל נתן מתנות לגויים ?

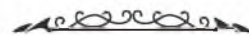
שאלה :

נאמר בתורה "לא תחנם" [דברים ז', ב'] שאסור ליתן לנכרים מתנה, וידוע, שכשהרב מבריסק (הגרי"ז זצ"ל) היה בשווייץ והיה צריך לנסוע במונית ממקום למקום, היה מתחשבן עם הנהג על הפרוטות, כדי

ואוהבו שיחרו מוסר', זה הקדוש ברוך הוא על שאהב את ישראל, דכתיב [מלאכי א']: 'אהבתי אתכם אמר ה', שהוא מרבה אותן ביסורין..., וכל המייסר את בנו מוסיף הבן אהבה על אביו והוא מכבדו... אתה מוצא שאברהם ייסר את יצחק בנו ולימדו תורה והדריכו בדרכיו... כיוצא בו היה יצחק משחר מוסר ליעקב שלימדו יצחק תורה וייסרו בבית תלמודו..., לפיכך זכה לברכה וירש את הארץ... ואף יעקב אבינו ייסר את בנו ורידה אותם ולימדם דרכיו, שלא היה בהם פסולת, שכן כתיב: 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה' וגו', השוון כולם ליעקב שכולם צדיקים כיוצא בו היו, הרי 'ואוהבו שיחרו מוסר'. יעו"ש באורך.

ומעתה נראה, שכיוון שהאב חייב לחנך את בנו, ופעמים שחייב להכותו, והרי האב אינו 'מלאך', ומותר לו לפעמים לטעות, לכן אין לו חיוב מעיקר הדין לבקש מחילה, כי עסוק בדבר מצוה, ועוד - שגם מכות אלו יעזרו בחינוך בנו, ואם יבקש ממנו מחילה, לפעמים הדבר יכול להיראות מוזר ולגרום שהבן לא יקבל מוסר מאביו.

אמנם יש לו לפייס את בנו בדיבור ובמתנות וכיוצא בזה, והכל לפי העניין.

במקרה של יולדת המקשה לילד - האם לפנות תחילה לחכם או לרופא ?

שאלה :

יולדת המקשה לילד, והיא ועובריה בסכנת נפשות, וצריכים לפנות לחכם שיברכו, ולרופא שירפאו, אל מי יש לפנות תחילה ?

תשובה :

שמעתי מכ"ק האדמו"ר בעל 'דברי יציב' זצ"ל, שאמר, שיש תחילה ללכת לחכם, ואח"כ לרופא, כדי שהחכם יתפלל תחילה וימתיק את ה'דינים', לפני שהרופא יפסוק את פסוקו, ואז ייתכן שיצטרכו נס גלוי כדי להתרפא.

אמנם נראה פשוט, שכל זה כאשר אין הזמן לחוץ, אבל כאשר הזמן לחוץ ואין זמן לשניהם, ודאי שיש לפנות תחילה לרופא, שהרי לרופא מותר לחלל שבת כדי לרפא, אבל כדי לפנות לחכם אין רשות לחלל שבת, וכמו שהארכנו בספר תורת היולדת [מהדורה חדשה, פט"ז הערה ה'], ויעו"ש שהבאנו את דברי המהרש"ם [ח"ג סימן רכ"ה], שאסר בתכלית לחלל

היה השעון המהודר של נכדו-רבינו, שאותו העניק לנכד לא מכבר כמתנה לרגל היותו בר מצוה. הציע אפוא לנכדו, שיעניק לרב החובל את השעון, שהיה יקר המציאות בימים ההם. מובן, שהנער עשה כפי שנצטווה, והעניק במתנה את שעונו לרב החובל, כאות הכרת הטוב.

רואים אנו את חשיבותה של מידת הכרת הטוב, אפילו כלפי נכרים. דבר נוסף שחשוב להדגיש: כיום, מן הסתם יהיו כאלו שיאמרו, שבקשה מנער צעיר לוותר על המתנה שקיבל לבר המצוה לטובת אחרים, עלולה לפגוע בנימי נפשו וכו', אך מה שעלינו ללמוד מכאן, שלפעמים רצוי לבקש מנער לוותר על דברים כאלו, אלא שיש לדעת כיצד לבקש, וממי מבקשים...

איך ייתכנו שני רבנים, שהנהגתם בדרכי הציבור שווה, אך אחד נחשב לצדיק והשני לחוטא ?

תשובה :

נאמר במסכת שבת [נ"ו.]: "כל האומר בני שמואל חטאו אינו אלא טועה, שנאמר [שמואל א', ח' א' - ג']: 'ויהי כאשר זקן שמואל, ולא הלכו בניו בדרכיו, בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו, אלא מה אני מקיים 'ויטו אחרי הבצע' ? שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן".

והיקשה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ב- הערות): הלוא באמת היו להם הוצאות לתת לחזניהן ולסופריהן, ומה שייך דבר זה לחטא, ואף שלא הלכו בדרכי אביהם, בצדקות ובחסידות, מכל מקום קיבלו ממון שמגיע להם בדין ?

ותירץ על פי המאירי שכתב וז"ל: "אף על פי שמידת חסידות בנטיה אל קצה אחרון מידה יתירה היא, ולא ניתנה לכל, עד שייענש הנמנע ממנה, מכל מקום מי שנתפרסמו אבותיו במידה זו באיזה עניין, ובא הבן למלא מקומו באותו עניין, הרי אותה מידה שבה אצלו, כמידה ממוצעת שכל אדם ראוי לאחוז בה, עד שאם יניחנה ראוי לו ליענש עליה".

כלומר, שהדין בכל אדם הוא, שצריך לקיים את התורה בדרך הממוצע, ואין צריך להחמיר על עצמו יותר מדי, ולא - יתבעו אותו אם ינהג כן, אמנם יש אנשים שקיימו את התורה בקצה אחרון, כמו שמואל שהחמיר על עצמו לסובב בעצמו בלא חזנים ושמשים, על אף שהתורה לא דרשה זאת, מכל מקום על בניהם

לא לעבור על איסור "לא תחנם". מתי קרה בכל זאת שעם ישראל חילק מתנות גדולות לנכרים?

תשובה :

נאמר בתורה [שמות ט', ה']: "וישם ה' מועד לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה (דָּבָר) בארץ. וכתב ה'משך חכמה' שמות [פרשת וארא פרק ט', פסוק ה']: "(לכאורה צ"ב למה דחה השי"ת את מכת דָּבָר למחר ?) במכוון עשה השם יתברך הדָּבָר הזה, כדי שימכרו המצרים את בהמתם לבני ישראל (ומסתמא נתנו רק פרוטה אחת כדי שיחול קניין כסף) ולא ימותו. וכן היה, כי מכרו את כל בהמותיהם לבני ישראל, בני ישראל נהגו בהם טובת עין, ונתנון אח"כ למצרים. ולכן בושו אחרי זה להשיב פניהם ריקם בשאלם מלבושים וכלי כסף וזהב".

הנה לפנינו, שהבקר והצאן היו של יהודים ונתנום חינם למצרים, ומה באמת היה ההיתר לתת מתנות לנכרים? כנראה ההיתר היה ע"פ הנפסק בשו"ע [יור"ד סי' קנ"א סעי' י"א]: "אסור ליתן מתנות חינם לעובד כוכבים שאינו מכירו", וכתב הט"ז [ס"ק ח']: "אבל אם מכירו, לא הוה עליהו שם מתנה, אלא כמכירה, שהרי ישלם גמולו".

הנה ידוע המעשה שהיה אצל רבינו ה'נודע ביהודה', שראה ילד גוי יושב ובוכה, וכששאלו לפשר בכיו, אמר הילד, שהוא עובד אצל אופה ומוכר כעכים, וכעת גנבו ממנו את כל הכסף. ריחם עליו ה'נודע ביהודה', ונתן לו צדקה. כעבור שנים, האופים הנכרים בעיר הכניסו רעל ללחמים, שעתידיים היו להימכר מייד לאחר הפסח. אותו ילד, שבינתיים כבר היה מבוגר, החליט לגמול טובה עם ה'נודע ביהודה', וגילה לו את אשר זממו האופים. הכריז ה'נודע ביהודה' בחכמתו, שיש טעות בלוח ויש להמשיך את חג הפסח עוד יום נוסף (כדי שיידחו ביום נוסף את אכילת הלחם).

רואים אנו, שכאשר לפנינו אדם בצרה, אפילו כשמדובר בנכרי, והוא מבקש מאיתנו לעזור לו, עלינו לנהוג עימו ברחמים, כי 'רחמיו על כל מעשיו'. וייתכן, שתהיינה בכך גם צדקה והצלה לישראל, כדכתיב 'שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו' [קהלת י"א א']. בספר 'משוש דור ודור', על מסכת חיי המופלאה של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, מסופר: בעל ה'לשם' זי"ע, הפליג עם בתו, חתנו ונכדו הצעיר יוסף שלום, ופניהם היו מועדות לחון את עפר ארץ הקודש. כאשר התקרבה האנייה לארץ ישראל, ביקש בעל ה'לשם' להכיר טובה לרב החובל, ששירתם נאמנה באופן מיוחד, וחיפש ליתן לו מתנה מכובדת. הפריט המתאים ביותר שמצא,

[1] מסופר, כי יהודי בא לביתו של ה'בית הלוי', בליל שבת קודש, ואמר לו שבתו מקשה ללדת, וכי נשקפת סכנה גדולה גם לעובר וגם ליולדת.

ה'בית הלוי' הורה ליהודי שיעשה קידוש ויאכל סעודת שבת כדת, אך היהודי, במר לבו, השיב, כי אין הוא מסוגל, במצב בו הוא נתון, להתיישב לאכול ולשתות; ה'בית הלוי' התעקש, שיקדש ושיישב לסעוד את סעודת השבת.

לאחר שסיים לאכול, אמר לו ה'בית הלוי': "בעזרת השם יתברך בתך היולדת תזכה לישועה בקרוב", ואכן, לאחר זמן לא רב, שב היהודי לביתו של ה'בית הלוי', ובישר לו בשמחה שבתו ילדה בשעה טובה ומוצלחת, ושגם היא וגם הוולד בריאים ושלמים, והוסיף ואמר: "זה ממש מופת של הרב".

ה'בית הלוי' ביטל את דבריו ואמר, שזהו פסוק מפורש בתהילים [ל"ז, ד']: "והתענג על ה'", וייתן לך משאלות לבך" - מי שמתענג על ה', זוכה לכך, שהשי"ת ימלא את כל משאלות לבו לטובה ולברכה.

של דיינים אלו, יש תביעה למה אינם הולכים בדרכי אביהם, כי מסתמא אביהם חינוכם גם לדרך זו, עד כדי כך, שהתורה כותבת עליהם 'ויטו אחרי הבצע'.

וכתב הרב אלישיב זצ"ל על כך, שהוא דבר חידוש, אך מפשטות הגמרא משמע כן, והוסיף, שכל זה בהנהגות כלליות, אבל בהנהגות פרטיות בדרך מקרה, אינו חייב להחמיר כאביו, כמו שמצינו לפעמים בגמרא, שאמרו אמוראים, 'אני לגבי אבא כחומץ בן יין'. עוד כתב הרב אלישיב זצ"ל, שכל זה באב עם בנו, אבל תלמיד, אין להחמיר בזה כרבו.

הרי פתרון החידה: שני דיינים הנוהגים כדין, למשל, שפתחו בית דין בעירם, ונוטלים שכר עבור פתיחת תיק, שהוא לצורך תפעול המשרד, שניהם נוהגים כדין ומרבים שלום בישראל, אך אחד הדיינים, שאביו לא נהג כן, אלא נהג לבוא לערי ישראל והיה דן אותם ללא משרד וללא עלות של פתיחת תיק, צריך לנהוג כאביו, ויש עליו תביעה על כך שאינו נוהג כאביו.

מאמר מהגאון הגדול רבי אריה לוי שליט"א

ראש ישיבת הנגב שכר שכיר

ט"ו בשבט הוא זמן של התפשטות תורה שבע"פ

ונראה שיש כאן רמז, דהנה ענין שבעים לשון הוא התפשטות התורה בתכלית ההתפשטות לכל מקום ובכל דרגה. וגילוי זה שייך לחודש שבט דוקא, דאילן הוא משל לתורה ועץ השדה רומז לעץ החיים שהוא התורה, באופן דהתורה שבכתב הוא האילן עצמו שאין גזעו מחליף והוא קיים לעולם, והענפים המתרבים ומתפשטים הם כנגד תורה שבע"פ שמתרחבת ומתפשטת בלא גבול ומקום, וזהו הנאמר בתורה דאחר ארבעים שנה שהוא גמר תורה שבכתב, הואיל משה באר את התורה, דפרשה להם בשבעים לשון, שהוא תורה שבע"פ, התפשטות ענפי התורה בלא גבול.

וזהו ענינו של יום ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות, שהוא יו"ט של תורה שבע"פ, היינו שהוא זמן ראשית אורה והתפשטותה של תורה שבע"פ.

ד. מעתה נאמר דזהו כח המתנגד לעמלק, דעמלק נלחם בישראל ב'אשר קרך בדרך' ופירש"י "ד"א לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכב זכור", ויזנב בך "מכת זנב, חותך מילות וזורק כלפי מעלה". ומודגש כאן ענין הטומאה דעריות.

ואיתא בזוה"ק, בשעה שביטלו ליצרא דע"ז רצו לבטל ליצרא דעריות ולא ביטלוהו, כדי שלא יבטל חדותא דאורייתא, שלא יבטל כח חידושי התורה (עי' בהקדמה לאגלי טל), ר"ל דיצרא דעריות הוא כח ההשפעה וההתפשטות – להוליד תולדות – בכח הרע, וכנגדו בקדושה הוא חידושי התורה דהוא כח הלידה והתפשטות של תורה. וזה היה מטרתו של עמלק, כח התפשטות של הרע, יצרא דעריות, כנגד כח התפשטות של תורה, חידושי התורה.

ולכן כשהמן הוא עמלק הפיל פור נגדה של כנסת ישראל, בחודש שבט לא עלתה בידו כיון שבו ר"ה לאילנות, דבחודש שבט יש את ראשיתה של תורה שבע"פ שהוא כח התפשטותה של תורה וזה גובר על כוחו של עמלק, אשר קרך בדרך ויזנב בך, כח התפשטות של הרע, שכנגדו עומד החידושי תורה שהם כח התפשטותה של הקדושה בעולם.

ולכן בחודש שבט שהוא ראשיתה של תורה שבע"פ, אין כחו של ראשית גויים עמלק לשלוט בכלל ישראל דעסקי בחדותא דאורייתא. (מכתבי תלמידים)

א. ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים, באחד באלול ר"ה למעשר בהמה וכו', באחד בשבט ר"ה לאילן כדברי ב"ש, ב"ה אומרים בחמשה עשר בו. (ר"ה פ"א מ"א).

מצינו דר"ה לאילנות התייחד מיתר ראשי השנים הנזכרים במשנה דיש בו הנהגה של יו"ט, אין אומרים בו תחנון ואין מספידים בו. והענין צ"ת, מה התייחד ר"ה זו של אילנות יותר משאר ר"ה – אחד באלול – שאין אומרים בו תחנון.

בשו"ע או"ח סי' קלא, נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו בשבט. ובביאור הגר"א שם, שהוא ר"ה לאילנות כמו כל ד' ר"ה שהם יו"ט, ובדמשק אליעזר כתב לפרש דכוונתו על ד' ר"ה הנזכרים בר"ה פ"א מ"ב "בארבע פרקים העולם נידון בפסח על התבואה" וכו'.

נמצא מבואר בדברי הגר"א דט"ו בשבט הוא יום הדין כשאר הד' פרקים הנ"ל שהם ימי הדין, שהצד השווה שבהם הוא שכיון שהם תחילת היצירה, לכן הם נקבעו לימי דין, וזהו סיבת היו"ט שלהם.

ועדין ללמוד אנו צריכים, מהו היו"ט ומהו היום דין שבכאן, ומהי ההשפעה הנשפעת אליו ביו"ט זה.

ב. אי' בתרגום שני אסתר פ"ג פס' ז', כשהמן הפיל פור להשמיד ולהרוג את כל ישראל, על חודש שבט לא עלתה בידו, כיון שחל בחודש זה ר"ה לאילנות. "בשבט לא מן בגלל די ביה הוא ריש שתא לאילניא" ע"ש. מבואר דהמן אינו יכול לנצח את ישראל בחודש שבט שבו ר"ה לאילנות, ואותו ר"ה הוא כח הגובר על כחו של עמלק.

וצריך להתבונן במהותו של ר"ה לאילנות כדי להבין את כחו, שכח זה מתנגד ומתגבר על כחו של עמלק.

ג. הנה אי' בקרא ריש פרשת דברים "ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש וגו' בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת", וברש"י שם "באר משה את התורה בשבעים לשון פירשה להם".

הרי מבואר בתוה"ק דבחודש שבט – הוא חודש עשתי עשר – באר משה את התורה, בשבעים לשון.

לקראת שבוע מלכתא

dirshu@dirshu.co.il לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 310

פגנים לפרשת בשלח

הגיע רבי אלחנן וסרמן זצ"ל לבית הכנסת ועלה לדרוש, שפך 'אש וגופרית' על החילונים המסלפים את מהות היהדות, והוקיע את שותפיהם ואת המתייחסים אליהם בסלחנות. התחוללה מהומה. אנשים קמו ומחו. בדרכנו חזרה אמר לי: "הגעתי ללונדון כדי לאסוף כספים עבור הישיבה. לשם כך הלכתי לבית הכנסת, ונשאתי דרשה. לבסוף קוממתי עלי חלק נכבד מהקהל והפסדתי את תרומותיהם. מדוע עשיתי זאת?! כי ההצלחה - ממרום. לא אני מביא את הכסף, אלא הקב"ה!"

ראב"ד העדה החרדית, הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, על ההשתדלות ברוחניות ובגשמיות

"הגני ממטיר לכם לחם מן השמים" (שמות ט"ז, ד')

בן ישיבה ביקש ברכה להצלחה בלימוד התורה וביראת שמים. אמר רבינו: "רבי אלחנן וסרמן זצ"ל לא ברח על עניינים רוחניים, באמרו ששמע מרבו ה'חפץ חיים', שעל כך אמרו (ברכות לג ע"ב) שהכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים. על כך יש לעמוד לבד... פעם ביקשה ממנו אמי ע"ה שיברכנו להצלחה בלימוד, סרב לברך. 'על כך עליו לעמוד בעצמו', אמר.

"התעקשה ואמרה: 'אני אלמנה, ואני דורשת מכם!'

"נענה רבי אלחנן וברך, אבל ברח...!

"ואילו אנו רואים עולם הפוך, הפרנסה היא מן השמים, ואנשים מרבים עבורה בהשתדלות בלי סוף. והרוחניות תלויה בנו, ומבקשים בה ברכות..."

וסיפר: "כשהגאון רבי אלחנן וסרמן היה מגיע לאנגליה לאסוף כספים עבור ישיבתו, היה מתארח בביתנו. הואיל ולא ידע את שפת המדינה, הייתי מלווהו למחוזות חפצו. באחת השבתות ליוויתי אותו בדרכו לדרוש עבור ישיבתו באחד מבתי הכנסיות. בדרך, חקר אותי לאופי

בית הכנסת שאליו מועדות פנינו, מי המתפללים בו. סיפרתי שהם נוטים ברובם לחוגי הפשרנים, לשיטת המזרחי. "הגיע לבית הכנסת ועלה לדרוש, שפך 'אש וגופרית' על החילונים המסלפים את מהות היהדות, והוקיע את שותפיהם ואת המתייחסים אליהם בסלחנות.

בשיעור שאני אומר בליל שבת, השתתף יהודי מבוגר שמיד כשמגיע הוא מתיישב ונרדם. שאלתי אותו: "האם אתה נהנה מהשיעור?", והשיב: "אני לא שומע בכלל את השיעור, כי מיד אני נרדם!". שאלתי אותו: "אם כן מדוע אתה בא לשיעור? אתה יכול לשכב במיטה זה יותר נח!". והוא השיב: "בבית אני לא נרדם, וכאן אני נרדם מיד!", הרי שאני 'הרב המרדים'...

הגאון רבי בן ציון פלמן זצוק"ל, בלימוד מיוחד כיצד מוכיחים ילדים

"וְהַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה" (שמות ט"ו, כ"ז)

כשרצה להוכיח את ילדיו - והלא ילדים זקוקים לתוכחה - כיצד עשה זאת ר' בן ציון?

בסעודות שבת מנהגו היה בדרך כלל, לפתוח 'משנה ברורה' וללמוד (ואחר כך אומר גם דברי אגדה), לימוד ה'משנה ברורה' לא היה על פי סדר מסוים. בדרך כלל למד הלכות שבת - מבשל או מוקצה ועוד. אבל לפעמים פתח הלכות אחרות ב'משנה ברורה'. לדוגמא, ליל שבת אחד למד את ההלכה המדברת בחומרת איסור דיבור בשעת התפילה. מי יכול לעמוד על סודו, מדוע בחר דווקא הלכות אלו? אבל מי שהיה צריך לדעת, ידע!

כי ר' בן ציון הבחין שאחד מבני המשפחה דיבר בתפילה בליל שבת. בעת התפילה וגם לאחריה לא העיר לו, אבל בסעודה פתח ולמד את ההלכה...

כך במקרה נוסף, כשאחד מבני הבית הדליק בשבת אור בטעות ואיש לא הבחין בכך, הוא למד אז הלכות הבערת אש בשבת, ללא כל תוספת הערה. והמדליק הבין. כאשר הבחין פעם שאחד הילדים עבר על ספק איסור בורר, פתח אחר כך הלכות בורר ולמד את ההלכות.

אבל היו כמה פעמים, שלא יכול היה להמתין לאחר כך. לפתע ראו שנתקף ברעד. הוא ראה שאחד מהיושבים בשולחן נכשל ממש ב'בורר' - והוא החל לרעוד. גם במקרה זה בלם את פיו, ולא העיר דבר מפורשות, אלא שאחר כך למד הלכות בורר, בפנים חיוורות...

אחד מבניו הגיע פעם מהישיבה, ביום שיש בצהרים, עיין בספרים הישנים (שעברו בירושה מהסבא) ורצה שאביו יתן לו את אחד הספרים במתנה. הבן הפציר מאד, אך אבא סירב ולא פירט מדוע. הבן הפציר שוב.

למחרת בבוקר בסעודת שבת, פתח הגרב"צ כהרגלו ספר כדי להקריא הלכה. הפעם בחר ללמוד הלכה רחוקה מספר שמירת הלשון סוף חלק ב', בחתימת הספר פרק ד', והקריא את לשונו של ה'חפץ חיים':

"עוד אמרתי לעורך על דבר אחד, שנכשלים בו בני אדם. הנה ידוע שעוון גזל הוא גם מקרוביו, ואפילו אביו ואמו כדאי אתא בבא קמא, ופשוט דהוא הדין הלאו ד'לא תחמוד' שייך גם כן לכל... וכן כל כהאי גוונא מתנות של רשות, שאין בליבו של הנותן לתת, כי אם לאחר הפצרת רעים, יש בזה משום לא תחמוד" וכו'.

לאחר מכן סיפר עובדה נאה מה'בית הלוי', בענין 'לא תחמוד', "ורק אני הבנתי היטב מה היה טמון בציטוט ההלכה, ומאז ידעתי כי לבקש ולהפציר לקבל משהו מאדם, ואפילו מאבא, יש בכך חשש לאו דאורייתא. הדברים נכנסו לליבי", סיפר בנו שיחי'.

"השתתפתי בחתונה של גביר גדול, שהחזיק את הכולל שבו למדתי" - סיפר אחד הילדים - "היתה זו חתונה יוקרתית, וכאשר באתי אחר כך באותו לילה לבקר את ההורים, תיארתי באוזני אמא את החתונה ואת 'נפלאותיה' - המאכלים והתפאורה, ופירטתי בתיאורי צבע עזים את האירוע הנדיר והמיוחד, והתבטאתי (כדי לתאר במקסימום): 'זה היה משהו מעין עולם הבא'..."

"אבא זצ"ל שהיה בחדר הסמוך, כנראה שמע את שיחתי. הוא לא נשאר בשתיקה. קם ממקומו, ניגש אלי ואמר לי: 'ענקל, אבל אתה יודע ש'אמן יהא שמיה רבא' אחד, שווה הרבה יותר מכל מה שהיה שם בחתונה!', חייך ונפטר ממני לשלום..."

סגנון של תוכחה

כסלק, כפשוטו ללא גוזמא! - העיד המעיד.

היהודי המדבר הבחין בכך, והשתתק.

במשך כל השבת חש אותו יהודי תחושה מרה, ומיד במוצאי שבת הגיע לבקש סליחה, "על כך שהרב כועס עלי". ר' בן ציון פרץ בחיוך רחב: "ממני אתה מבקש סליחה? בי לא פגעת כלל, אתה פגעת ברב ... מומנו אתה צריך לבקש סליחה. בי לא פגעת מאומה!", והחיוך שב למקומו.

"במשך חיי ייסרו אותי בהרבה תוכחות, גם השמיעו שיחות מוסר על דיבורי לשון הרע, אבל תוכחה כזו, בלי מילים, לאחר מכן חיוך רחב פנים, השפיעו עלי יותר מכל התוכחות שקיבלתי" - אמר האיש, "וריסנתי מעט את פי מכאן ואילך..."

במשך שנים רבות, מסר ר' בן ציון שיעור בביתו בליל שבת לאחר הסעודה, לבחורים משיבת פוניבז'.

לפעמים לאחר השיעור יצא ועלה איתם לכיוון היכל הישיבה, ובדרך היו דנים ומלבנים את העניינים שנאמרו בשיעור. לאחר מכן שאלו הבחורים שאלות נוספות, בהלכה שהתעוררה להם במשך השבוע, כך שהדרך מביתו ברח' סעדיה גאון לישיבה, שאמורה היתה לארוך כמה דקות, נמשכה למעלה משעה. ההליכה היתה ברוגע ובנעימות, עד שהגיעו למרגלות הישיבה, שם נכנס ר' ב"צ ללמוד עם חברותא, עד השעות הקטנות של ליל שבת.

סיפר אחד הבחורים: "באחת הפעמים כאשר צעדנו יחד, שאל אותי אחד הבחורים שאלה, ובתוך דבריו הזכיר - שלא לצורך - שם של אחד הבחורים שהזיק לו וגרם לו עוול גדול.

"ר' בן ציון נעמד על עמדו. לא יכול היה להמשיך והחל לרעוד. פניו נעשו אדומות והוא לא אמר דבר, אבל אמר הכל!

"אנחנו, הבחורים שהלכנו איתו, נבהלנו מאד ממראה פניו, אחד מאיתנו התעשת ותיכף שאל שאלה אחרת, כדי להסיח את הדעת לנושא אחר. יראה גדולה נכנסה בנו על העוון הגדול של לשון הרע".

(מתוך הספר 'ללא שם')

גם בתפקידו כ'ראש כולל', כמעט לא העיר לאברכים (הדוגמא האישית כראש כולל, היתה הברוכה ביותר). בכל זאת קרה לפעמים שלא היתה ברירה והיה הכרח להוכיח, מה עשה? העיר בעקיפין.

כך היה מנהגו, חוק ולא יעבור, לא להעיר בצורה ישירה, אלא רק בעקיפין. דיבר בשיעור באופן כללי על העניין הזקוק לחיזוק ותוכחה. "אספר לכם" - אמר פעם בפתאומיות בעיצומו של שיעור בכולל. "בשיעור שאני אומר בבית הכנסת 'אור החיים' בליל שבת, השתתף יהודי מבוגר שמיד כשמגיע הוא מתיישב ונרדם. שאלתי אותו אחרי השיעור: 'האם אתה נהנה מהשיעור?' והשיב: 'אני לא מצליח ולא שומע בכלל את השיעור, כי מיד אני נרדם', שאלתי אותו: 'אם כן מדוע אתה בא לשיעור, אתה יכול לשכב במיטה זה יותר נח!', והוא השיב: 'בבית אני לא נרדם, וכאן אני נרדם מיד!', הרי שאני 'הרב המרדים'..."

האברכים שנרדמו באותו שיעור - הבינו את תוכחתו, ולא חשו נפגעים בעקבות החיזוק והענווה.

קרה שניגש לקבוצת אברכים שעמדו יחד, שח איתם על ענין הצריך חיזוק - והדברים היו מכוונים לאחד מהעומדים. ההערה העקיפה היתה מזועזעת אליו.

בסוף הזמן בחודש אדר, היה פעם רפיון בכולל בשמירת הזמנים, הוא אמר אז מתוך חיוך כדרכו, בסוף אחד השיעורים: "בגמרא במגילה כתוב: 'בזמניהם, זמנו של זה לא כזמנו של זה' - אותם אברכים שמגיעים מאוחר לכולל, מקיימים את הפסוק בזמניהם, כי זמנם הוא לא כזמן שאר האברכים - זמנו של זה לא כזמנו של זה..." המאחרים הבינו היטב.

תוכחה מאדימה ומחייכת

ר' בן ציון השתתף ב'שלום זכר' בשכונת 'רמת אלחנן'. בשולחן מולו ישב יהודי שהחל לדבר לשון הרע במילים בוטות, על תלמיד חכם מגדולי הדור. ר' בן ציון לא הגיב מילולית, אבל יישר את ראשו והסתכל עליו ישירות בעיניים כעוסות: "פניו של הרב פלמן האדימו

למעמד הסיום העולמי
על 'הדף היומי בהלכה'
הצטרפו עוד היום לעשרות אלפי
הנבחרים משתתפי תוכניות 'דרשו'

28 ימים

לפרטים ולהצטרפות: 02-5609000

באחת משיחותי עם פסיכולוג בכיר בבית הספר לרפואה, הוכחתי לו את מידת רחמנותו של הקב"ה על עמו ישראל, וכיצד דאג בעת צאתם ממצרים, לסלק מהם את כל הטראומות שנשארו בהם לאחר שנים כה קשות של עבודת פרך

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, על הישועה והיד הגדולה של הקב"ה

"וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם" (שמות י"ד, ל"א)

ה'חפץ חיים' פרש, שלקב"ה יש, כביכול, יד גדולה וארוכה, ולפעמים לוקח זמן רב עד שרואים את 'היד הגדולה'. לא תמיד ניתן לראות באופן מיידי את הכוונה האמיתית במעשיו של השם יתברך, וכדי לזכות לכך צריך להתאזר בסבלנות רבה.

יש בדברים אלו כדי להרגיע את האדם, המתבונן על אירועי החיים החולפים עליו, אינו מבין את פשרם ואת מהותם, ואינו יודע למה באו עליו כל הדברים הללו.

אבל, בדיוק כפי שקרה לעם ישראל במצרים, שבהיותם בבור הגלות סבלו והתענו עד מאוד, ורק כאשר הגיעו לים סוף וראו את הניסים הגדולים - ראו "את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים", והבינו את כל התהליך, כך גם קורה בעולמו הפרטי של כל יהודי.

גם כאשר הנך מתייסר וכואב, ואינך מבין כלל מה קורה, דע וזכור שלקב"ה יש 'יד גדולה', ולפעמים התהליך הוא ארוך מאוד, ועשוי להמשך זמן רב וכדי לראות ולהבין את הכל - צריך להמתין באורך רוח עד לסיומה של כל ההשתלשלות.

מעשה שהיה בשני חברים בלב ונפש, ראובן ושמעון, שעברו יחדיו קורס בהנהלת חשבונות, וסיימו בהצלחה. ראובן התקבל מיד לעבודה במפעל, שחיפש מנהל חשבונות מוצלח, ועבד שם כמה שנים, בשלב מסוים חיפשו במפעל מנהל חשבונות נוסף, וראובן המליץ בחום על חברו הטוב, שמעון. המנהל אכן השתכנע וקיבלו לעבודה.

עברו כמה שנים נוספות. מנהל היחידה של הנהלת החשבונות עזב את משרתו, ומנכ"ל המפעל חיפש איש מוכשר שימלא את מקומו. שני החברים הטובים חפצו במשרה המכובדת, שגם משכורתה היתה פי שלוש מהמשכורת הנוכחית שלהם.

והנה, ראובן, שהיה זה שהמליץ בזמנו על שמעון, היה בטוח שהוא יזכה במשרה. אבל גם שמעון פרש בפני המנכ"ל את יכולותיו וניהול היחידה, ו... זכה במשרה המכובדת.

ראובן שהיה בטוח שהמשרה תפורר עבורו, וציפה לה בכיליון עיניים, התרגז על כך מאוד אבל חשק את שפתיו, ולא הגיב במאום. הוא אמנם לא הצליח להירדם כמה לילות על מיטתו, וכליותיו יסרוהו קשות, אבל למרות הכל לא הגיב ולו במילה אחת, ולא הסתכסך עם שמעון.

הוא הרבה ללמוד ולשנן לעצמו פרקי אמונה, והכניס אל לבו את הידיעה שהכל משמים, ובודאי שהכל הכל לטובה, ואין 'חבל' בעולם כלל...

חולפות כמה שנים נוספות, וראובן נמצא בתקופת שידוכי ילדיו. בנו הבכור הגיע לפרק 'האיש מקדש', והוא בחור מצוין וירא שמים גדול. יום אחד מתדפק על דלתם שדכן, ואומר שיש לו עבור בנם הצעה מיוחדת של בת מעולה המתאימה מאוד לבנם המוכשר, ואביה מציע לחתן שיזכה בה דירת ארבעה חדרים בבני ברק!

כשהתעניין ראובן אצל השדכן על משפחת הבת, מתברר לתדהמתו שאביה הוא לא אחר מאשר חברו הטוב, שמעון... "כבר דיברת איתו?" - שואל ראובן את השדכן. "בודאי, והוא אומר לי שאת כל הכסף שיש לו, אסף עבור חתן כמו הבן שלך, והוא מוכן לתת לו את הדירה!" - לא חלפו ימים מספר, ונשברה שם צלחת בארוסי ילדיהם של ראובן ושמעון...

עכשיו נעשה חשבון פשוט: מה היה קורה אילו היה ראובן מגיב בחריפות למול המינוי הבכיר של שמעון? הרי היה מאבד בידיו את השידוך המעולה, וגם את הדירה שהציעו לבנו המצוין! בזכות זה שהתאפק ולא הגיב, זכה לכל העושר והאושר הזה!

הגאון רבי אשר וייס, בהקדמה לספרו על מסכת פסחים, כותב דבר נאה מאוד:

והנה לפתע הקשה הילד החכם שאלה: "אמור נא לי אבי, מדוע אנחנו כל כך מתפעלים מקריעת הים, הרי פשוט וברור הוא שהקב"ה שברא את הים, יכול גם לקרוע אותו לחצאים! מה ההתפעלות הגדולה שלך?!"

באחת משיחותי עם פסיכולוג בכיר בבית הספר לרפואה, הוכחתי לו את מידת רחמנותו של הקב"ה על עמו ישראל, וכיצד דאג בעת צאתם ממצרים, לסלק מהם את כל הטראומות שנשארו בהם לאחר שנים כה קשות של עבודת פרך.

זכורני, שבעת מלחמת המפרץ, ראיתי יהודי אחד שכאשר שמע את האזעקות פרץ בצעקות: "הגרמנים באים! הגרמנים באים!". העומדים מן הצד הביטו עליו כעל אחד שנטרפה דעתו, אבל הסיבה לכך הייתה פשוטה מאד:

יהודי זה חווה את כל מוראות השואה על גבו. הטראומות נותרו בו כצללקת פתוחה, וכששמע את האזעקות התעוררו בו כל החששות והפחדים של אז, עד שהיה בטוח שהגרמנים נכנסו לעיר.

והנה, ה'אור החיים' הקדוש בפרשת שלח מוכיח שבעת שעם ישראל יצא ממצרים, דאג הקב"ה לסלק מהם את כל הטראומות שהיו להם. דבר זה מוכח ממה שהקב"ה הביא לכך, שכל יהודי ויהודי הכיר את המצרי שהשתעבד בו, ואמר לו: "מדוע עשית לי כדבר הזה?", וציווה על כלבו לאכול את היד שהשתעבדה בו וכו'.

גם לאחר מכן מובא, שהים פלט את המצרים המתים, כדי שעם ישראל יראה שלא נשאר מהם אחד.

וכל זה היה כדי לסלק מעם ישראל את הטראומות משנות העבודה במצרים, כי הדברים האלה - כאשר המשעבד מכה את מכהו ונוקם בו - מוציאים ממנו את כל הזיכרונות הלא טובים, כידוע בתורת הפסיכולוגיה.

הגר"א דינר, דומ"ץ לונדון, מוסיף על כך ואומר שיתכן שזו הסיבה שאומרים בשירת הים את הפסוק: "זה א-לי ואנוהו", ודרשו חז"ל: "התנאה לפניו במצוות" (סוכה יא ע"ב). דהרי לכאורה יש לשאול,

כיצד נכנס כאן, בשירת הים, ענין ההידור במצוות?

ותרץ, שעם ישראל משיב כאן אהבה לקב"ה: מה הקב"ה הצילו בהידור, ולא התיר בו זכר לטראומה, אף אנחנו נשתדל לקיים את מצוותיו באהבה ובהידור, ולא נחסיר מהן פרט כלשהו.

(לקט מתוך 'חשוקי חמד' - הגדה של פסח)

ישב לו פעם ילד יהודי בליל הסדר, ואביו סיפר לו ניסים ונפלאות על קריעת ים סוף, תוך שהוא מתאר את חמישים הניסים שנעשו שם לאבותינו, כפי שמובא ב'מעם לועז'.

והנה לפתע הקשה הילד החכם שאלה: "אמור נא לי אבי, מדוע אנחנו כל כך מתפעלים מקריעת הים, הרי פשוט וברור הוא שהקב"ה שברא את הים, יכול גם לקרוע אותו לחצאים! מה ההתפעלות הגדולה שלך?!"

האב לא איבד את עשתונותיו למשמע השאלה, והמשיל לבנו משל: אמון שהתמחה בפיסול אמנותי, פיסל פעם דמויות של סוס, ובשל האמנות היתרה שהיתה באותו פיסל, הצליח לעשות את הסוס בצורה כזו שאף אחד לא ראה הבדל בינו ובין סוס אמיתי. הוציא האמן את סוסו לחוצות קריה על מנת שיתבוננו בני האדם ביצירתו המופלאה.

יושב הפסל יום ויומיים, ואיש אינו ניגש להביט במראה המופלא, ואף לא טופחים לו על השכם ומשבחים אותו על עבודתו. עד שניגש הוא עצמו לאחד העוברים והשבים ושאל אותו: "אמור נא לי, מדוע אינך מתבונן בסוס היצירתי המיוחד הזה? הלא הוא נראה כסוס אמיתי לכל דבר!". השיב האיש מיניה וביה: "הוא אשר דיברת! משום שיצירתך נראית כסוס אמיתי, אין היא מעניינת אף אחד, שהרי כמה סוסי איכא בשוקא...".

החל הפסל להרהר בקול: "נו, אם כן לשם מה הקדשתי שעות על גבי שעות ליצירה זו? הרי אם רוצים שאצור סוס שיהיה נראה כלא אמיתי, אין צורך לשם כך להשתלם בכל ההתמחויות והקורסים שעברתי, עד שהגעתי לרמה של פסל בינלאומי?..."

השיב לו חכם אחד: "אני אייעץ לך מה לעשות: חתוך את הסוס שלך לשני חלקים, והעמד האחד ליד השני. המראה הלז ימשוך לבטח המוני אנשים, שיבואו להתבונן במראה הנדיר של סוס אמיתי החצוי לשני חלקים...".

כך, ממשיך הגר"א וייס, השיב גם האבא לבנו החכם: "אם היינו זוכים להתפעל מעצם יצירתו של הים, ומכל הניסים המתרחשים לנגד עינינו מידי יום ביומו, בזריחת השמש ובשקיעתה, ובכל יתר יצירותיו המופלאות של הבורא יתברך, לא היה צריך הקב"ה לקרוע את הים, אבל כיון שבני אדם לוקים במחלת ה'מלומדה' ואין הם מתרגשים כבר מהניסים הרגילים, לכן יש צורך לקרוע את הים, על מנת שנתעורר ונלמד מהניסים הגדולים על הניסים הקטנים, כפי שכותב הרמב"ן בסוף פרשת בא: 'ש'אין באף אחד מהם טבע ומנהגו של עולם כלל, אלא הכל בגזרת העליון'".

זה גם פרושה של ההבטחה על ימי הגאולה: "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". שהרי בתקופה ההיא נזכה לראות עין בעין את השגחת ה' על בראיו, וכל ההנהגה תהיה בנגלה, וממילא לא נזדקק לנס המיוחד של קריעת ים סוף, כדי לעורר את הרגשותינו, במצב של "כמים לים מכסים", גם ללא קריעת הים, נגיע לתכלית האמיתית.

"הגיע רגע שבו היה מי שלקח את היתר ה'גרמא' אל הקצה, ויצרו 'קלנועית' שבת. רבי ניסים יצא בחריפות רבה נגד זה. הוא אמר שהנוסעים בזה הם מחללי שבת בפרהסיא, ובכלל יצא בתקיפות נגד כל ממציאי ומשתמשי היתר ה'גרמא', שהתחיל בחולים וצרכי ביטחון - ומהר מאוד הגיע גם לצורך 'עונג שבת'..."

הגאון רבי אליהו בייפוס שליט"א, העומד בראשות 'משמרת השבת', על החותם הגדול שטבע מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל בכל ענייני ההתחדשות הטכנולוגית בימינו

"שבתון שבת קדש לד' מחר" (שמות ט"ז, כ"ג)

"כשבאנו למרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוק"ל, הוא הקדים ואמר לנו, שאי אפשר לומר שעיקר המטרה היא למצוא פתרונות, אלא לברר את האסור והמוותר. כי לכל דבר יש פתרונות, וגם למה שאין פתרון - צריך לדעת האם וכיצד מותר להשתמש בו.

"באופן כללי, מרן הגר"נ זצוק"ל הורה הלכה למעשה, כפי העקרונות שקבע מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, שכל שינוי חשמלי ורישום דיגיטלי אסור. כך למשל בדיון על 'גלאי מתכות', הקריאו לו מה שכתב אחד שרצה להתיר, ובין הדברים נכתב שם שזה דומה למכשירי שמיעה, ואמר מרן הגר"נ זצוק"ל שהרי מרן הגרי"ש זצוק"ל אוסר גם מכשירי שמיעה.

"כך", מסכם הגר"א בייפוס, "התגלגל העניין עד שפנו אליו, ואמרו שצריך משהו שייקח את הנושא לידי, והסכמתי להצטרף. מאז זכה דורנו לפסיקותיו הבהירות של רבי נסים בעניינים אלו שאין להם הכרעה לא באחרונים, ובוודאי לא בראשונים, ורק גדולי דורנו נדרשו להם לקבל הכרעה בהם. רבי נסים בגאונותו הגדולה ובראייתו הרחבה הכריע והאיר בפסקיו את כל העניינים לכל העולם היהודי."

חשש מהרס השבת רח"ל

כיום זה נראה מובן מאליו, אבל רק לפני שנים ספורות צצה ההתחדשות הזו של 'החשמל הדיגיטלי'.

"השבת אינה זקוקה להיתרים". זה היה המסר באותה אספת יסוד היסטורית, בה התכנסו רבני 'משמרת השבת', העוסקים בבירור דיני והלכות השבת בעניינים המתחדשים בדורנו. מי שהיה לאחד ממאורי הדרך שהתוו את דרכו של הארגון, היה פוסק הדור מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל.

"עיקר התפקיד של הרבנים", חזר ואמר רבי ניסים באותה אסיפת יסוד משמו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, "הוא לברר את האסור ואת המותר ולמצוא פתרונות כשאפשר, אבל גם כאשר לא מסתיעא מילתא, עליכם לברר את מציאות הדברים, את האסור ואת המותר."

מי שנכח באותן שיחות הדרכה, הוא אחד מרבני בית ההוראה של מרן הגר"נ, העומד בראשות 'משמרת השבת', הלא הוא תלמידו, יבלחט"א הגאון רבי אליהו בייפוס שליט"א. בשיחה מיוחדת, חזר הגר"א אל שנות הבראשית של יסוד הארגון:

"הראשון שליבו התעורר לעסוק בשאלות השבת המתחדשות - היה הגאון רבי נחום מנדלבוים זצ"ל, מדייני רחובות. הוא ראה שיש אברכים ובני תורה שמשתמשים במקררים דיגיטליים ללא הכשר, וכן על זו הדרך. הדבר הטריד את מנוחתו, והוא אף פרסם על כך מאמר כדי לעורר על זה.

"אבל במאמרים לא היה די. הרב מנדלבוים פנה אלי, וביקש ממני לנסות ליצור שיתוף פעולה בעניין עם הבד"ץ של העדה החרדית. כך הגענו לחדב"נ, הגאון רבי מנדל לובין שליט"א, שהוביל את העיקרון ההלכתי שקיבלנו מרבנותינו, שכל הפונקציות הדיגיטליות וכל החיישנים יהיו מנותקים ביום השבת. עיקרון שעד היום מנחה את 'משמרת השבת'.

"הגר"מ לובין גם ניסה לפעול ולהגיע אל החברות המייצרות את אותם מכשירים בחו"ל, להסדיר את העניין כבר בשעת הייצור. אבל מנהלי החברות לא הסכימו להתייחס לכך. הם טענו שאין לדבר ביקוש כלכלי, ושכל המוצרים נמכרים בלי שום בעיה. לכן גוועה היוזמה כבר בשלב זה.

"נדרשה הכרעה, מה בדיוק ההגדרה של זה. היו שטענו שהדיגיטלי קל יותר מחשמל מכני, שיש בו חיבור של פרקים, אבל רבי ניסים ושאר גדולי הדור, מרנן ורנן הגרי"ש אלישיב, הגראי"ל שטיינמן, הגר"ש וואזנר זצוק"ל ויבלחט"א מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א - דחו את הטענות האלו בהכרעה ברורה שכל חשמל, אפילו יש בו רק הגברת זרם ופעילות דיגיטאלית, אסור הוא באיסור גמור בשבת!".

"השורש של הדברים שקיבלנו ממרן זצוק"ל". מבהיר הגר"א בייפוס, "והיסוד שהנחה אותנו בכל דרכנו היה אחד: אין לעשות שום היכי תמצי ושום תחבולה של גרמא בשבת, ולא משנה לדון איך עובד ואיך פועל, ככל שהאדם עושה מעשה בשבת - כשהתוצאה היא פעולה חשמלית בשבת - הדבר אסור! אבל גם אם יהיה היכי תמצי שאין איסור מדינא, בכל זאת יש לאסור כדי שלא יבואו להתיר באופנים שמותר מדינא, וכך עלול לצאת מכך הרס השבת רח"ל".

כבר בשנת תשמ"ה כתבו רבי ניסים ובית דינו מכתב: "הננו להודיע לכל שומר שבת, כי ההמצאות הטכנולוגיות במלאכות שבת שנתפרסמו - אינן מועילות להיתר שום תוצאה של מלאכה איזו שהיא, והדברים אסורים, ומלבד זה הרי הדבר מהווה הרס לכל שמירת השבת, ואוי לדור שכך עלתה בימיו, ובזכות שמירת שבת כהלכתה נזכה לראות בגאולתן של ישראל".

עד כדי כך הגיעה מעורבותו, למרות שבדרך כלל היה מופנם מאוד ברגשותיו - לגבי שבת, גילה את צפונות ליבו, וכך כתב לפני כמה שנים בהקדמות ספרו: "יש להתעורר, שחוץ ממה שאנו רואים שהאדם מחויב במצוות והאיסורים שמצוות שבת כוללת, יש עניין מהעבודות שבלב להרגיש שהשבת היא מתנה טובה שהקב"ה נתן לישראל, ולדעת 'כי אני ד' מקדישכם', והבחינה על זה לדעת מהי הרגשתנו בקדושת השבת, היא באיזו מידה אנו משתוקקים ומשתדלים להוסיף עוד שהות זמן לשבת, אחר שניתנה לנו אפשרות להוסיף מחול על הקודש מפלג המנחה, כך אנחנו מורגלים בדקדוק הלכה, אולם יש להשתדל שתהא עם כל ההדגש וההיקף לקיים מצווה כמאמרה".

והנה עניין נוסף שסידר רבי ניסים בדורנו: "גם האיסור להשתמש במונימים דיגיטליים בשבת, תקף גם אם מדובר בבית שבו מתארחים ולא רק כאשר מדובר בבית הפרטי".

סערת ה'אינוורטר'

בשנים האחרונות, התרבו מזגני 'אינוורטר', ושוב עלתה הטענה כביכול השימוש במזגן אינוורטר קל יותר מכל מזגן רגיל שפועל בשיטת 'און - אוף' (on - off). שוב יצא רבי ניסים במכתב נחרץ, שחדר שפועל בו מזגן אינוורטר המושפע על ידי פתיחת דלת או חלון, יש להימנע משימוש בו בשבת. וכן מי שנקלע לחדר שפועל בו מזגן אינוורטר בשבת, שימנע מפתחת חלון או דלת. למכתב הנחרץ הצטרפו גם שאר פוסקי וגדולי הדור.

הגר"א בייפוס מספר, שבאחד הימים הוא הופתע לקבל טלפון מראש ישיבת 'תפרח', הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א, שהתקשר בבהילות ל'משמרת השבת' לאחר שנודע לו שהמזגנים בישיבה הם

אינוורטר.

בקיץ הלוהט של הנגב, אי אפשר להשאיר את הבחורים בלי מזגן, ומאידך להפעילם ללא התקן שבת גם בלתי אפשרי. לכן הגיע לשיבה באופן מיוחד טכנאי מטעם 'משמרת השבת', עשה שם 'משמר' בליל שישי וסידר התקן לכל המזגנים.

"ככלל", מוסיף הגר"א בייפוס, "לא אחת, כשנכנסנו למעונם של גדולי הדור, לברר ולקבל הכרעה בנידונים מסוימים, שלחו אותנו גדולי הדור לרבי ניסים, שברוב גאונותו וחכמתו יכריע ויורה את הדרך ילכו בה. ובאמת זכינו לכמה הכרעות מרבי ניסים בעניינים אלו, שדורשים הכרעה של פוסקי ומנהיגי הדור, שבעיניהם הרחבות יכולים להכריע להיתר או לאיסור, ולהורות היכן לגדור גדרים וסייגים.

"זכינו במשך השנים, שמרן הר"נ זצוק"ל נשא אותנו על לוח ליבו ממש, וקירבנו בקרבה מיוחדת, כשיצא מגדרו בכל עת לעזור ולסייע לכלל פעולות 'משמרת השבת', וגם הטריח עצמו לבקש מנדיבי העם להטות שכם וכתף לפעילויות נשגבות אלו, כל זאת עקב כך שראה צורך גדול בדברים אלו, בכדי לעמוד על המשמר ולגדור גדרים, שח"ו לא יהיה הרס השבת".

מחאה על כבוד השבת

פרק מיוחד ניתן לכתוב, על המלחמות שניהל רבי ניסים נגד כל ההמצאות וההיתרים של 'גרמא' בשבת.

הוא הביע את דעתו הנחרצת כמה וכמה פעמים, שלא לעשות שום היכי תמצי ושום תחבולה של 'גרמא' בשבת ולא משנה באיזו דרך וצורה. כל עוד האדם עושה איזשהו מעשה בשבת, שהתוצאה שלו היא פעולה חשמלית בשבת - זה אסור!

הוא היה מוסיף ואומר, שלמרות שבדרך כלל יש איסור מדינא, אבל גם אם יהיה היכי תמצי שאין איסור מדינא, יש לאסור את הדבר בתכלית האיסור, כדי שלא יבואו להקל בכבוד השבת.

"הגיע רגע שבו היה מי שלקח את היתר ה'גרמא' אל הקצה, ויצרו קלנועית שבת. רבי ניסים יצא בחריפות רבה נגד זה. הוא אמר שהנוסעים בזה הם מחללי שבת בפרהסיא, ובכלל יצא בתקיפות נגד כל ממצאי ומשתמשי היתר ה'גרמא', שהתחיל בחולים וצרכי ביטחון - ומהר מאוד הגיע גם לצורך 'עונג שבת' (כלשון המפרסמים על הקלנועית), ועמד להביא חורבן רח"ל על שמירת השבת בעולם היהודי.

"היה פעם יהודי תושב בני ברק, שרכש בתמימותו את הקלנועית. רבי ניסים - שעל מידותיו התרומיות ורחמיו הכבירים אך למותר להאריך - הורה ללכת ולמחות בפניו עד שיפסיק את השימוש בקלנועית בשבת ברחובות בני ברק".

בעניין המצלמות הנפוצות היום בכל פינה, השאיר רבי ניסים חותם גדול, כשהורה לדינא להתיר ללכת במקומות בהם מותקנות מצלמות. למעשה כל בית ישראל נוהג היום על פי ההיתר הזה. "אך יש לזכור", מסייג הגר"א בייפוס, "שבספרו: 'חוט שני' סייג את דבריו, שכל ההיתר היא רק כשאין צורך של ההולך במצלמות, לא

אמרה לי הרבנית קנייבסקי ע"ה: "יודע אתה כמה הרב השקיע בילדים? עם כל ילד הוא גמר ש"ס!". שאלתי: "ש"ס משניות?", והיא 'נעלבה' ואמרה: "מה פתאום, ש"ס גמרא!! עם האחד הוא סיים בגיל חמש-עשרה, עם השני בגיל שש-עשרה ועם השלישי לבר מצוה. עם כל אחד סיים ש"ס שלם!..."

הגאון רבי שלמה לוונשטיין שליט"א, על התורה היקרה מפנינים

"אם שמוע תשמע לקול ד' אלקיך" (שמות ט"ו, כ"ו)

על התורה הקדושה נאמר בפסוק: "יקרה היא מפנינים" (משלי ג, טו) ואמרו חז"ל (הוריות יג, א), שיקרה היא מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים [לקודש הקדשים].

והקשה **רבי שלום שבדרון** זצ"ל, מדוע הוציאו חז"ל את הפסוק מידי פשוטו, שהתורה יקרה יותר מפנינים?

ובאר זאת במשל: אדם רצה לקנות לאשתו יהלום ענק במתנה. "תן לי את היהלום הגדול ביותר בחנותך", ביקש מהמוכר. מחיר היהלום היה מאות אלפי דולרים. שילם ויצא. והנה, רואה הקונה בחלון הראווה יהלום גדול יותר!

שב על עקביו, וביקש להחליף את היהלום שזה עתה רכש. "יהלום זה", הסביר המוכר, "עשוי זכוכית, ומחירו דולרים בודדים, והוא מונח כחלק מתפאורת חלון הראווה".

רכש הקונה גם את 'יהלום' הזכוכית. כשהגיע לביתו, אמר הקונה לאשתו: "יש לי עבורך שני יהלומים, אחד מהם יותר יקר מהשני".

האם כך ניתן לתארם?
כשכתוב: "יקרה היא מפנינים" - האם יתכן לומר שהכוונה שהתורה יקרה יותר מפנינים? האם הם כלל בני השוואה?

לכן אמרו חז"ל שהיא יקרה יותר מכהן הנכנס לפני ולפנים! כדי להמחיש את הדברים, נצייר לעצמנו את הציור הבא: משיח בא [בעזרת ה', בקרוב בימינו] ולקראת יום כיפור כולנו נוסעים לירושלים, לחזות בעינינו במחזה המרהיב של עבודת הכהן הגדול. לא רק אנחנו נהיה שם. תהיה תחיית המתים וכל העם היהודי, גם אלו שחיו לפני אלפי שנים, כולם יבואו. יהיה צפוף, אבל לא נורא, עומדים צפופים ומשתחווים רווחים.

ואז רואים כולם את הכהן הגדול, מלאך ה' צבאות, עומד שם בקדושה ובטהרה, וברקע נראית הלשון של הזהירות כשהיא אדומה לגמרי, פחד פחדים.

אחרי כמה רגעים נפרס סדין של בוך, והכהן הגדול יורד לטבול, מתקדש קדושה על קדושתו, לובש בגדי לבן, וכעת נראה ממש כמלאך אלוקים, זקן לבן, בגדי לבן, כולו לבן!

הוא כבר אוויר בידו האחת את המחיתה עם הגחלים הלוחשות, ובידו השנייה כף מלאה קטורת, עוד רגע קט והוא נכנס לקודש הקדשים.

או אז, יראו כולם כיצד הלשון של הזהירות הופכת להיות לבנה. אפשר לנסר את המתח שבחלל האוויר!

לפתע פתאום, לפני שהכהן הגדול נכנס פנימה, הוא קורא למישהו ואומר לו: "אתה סיפרת לי אתמול שאביך חולה, היית רוצה שאזכיר את שמו בקודש הקדשים? אם כן, אמור לי מה שמו ושם אמו!..."

מה כל אחד היה עונה? "ודאי, מה השאלה, כמה נפלא!". ששמו של החולה יוזכר על ידי הכהן הגדול בתוך בית קדשי הקדשים - אין לך דבר גדול מזה!!

והנה תארו לעצמכם, שעל שאלה זו של הכהן הגדול, אם הוא רוצה שיזכיר את שם אביו בקודש הקדשים יענה אותו יהודי: "בסדר, למה לא... האמת שזה לא כל כך חשוב לי. כי עוד מעט אני הולך ללמוד בבית המדרש, ושם אזכיר את שמו על דף גמרא שאלמד..."

הרי למשוגע יחשב בעיניו!!!
אבל חז"ל מגלים לנו את האמת: "יקרה היא מפנינים, יותר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים", לדף הגמרא יש יותר כח מברכת הכהן הגדול בבית קדשי הקדשים!!!

שמעתי פעם **מרבי אליעזר שמחה וסרמן** זצ"ל, באור נפלא על ברכת התורה, וכה היו דבריו:

"כיבדו אותי היום לעלות לתורה. ניגשתי אל הבימה וראיתי שם את ספר התורה, אז ברכתי 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו'. ברכתי, כי הבנתי שצריכים לומר תודה על המתנה שקיבלנו מהבורא.

**והנה תארו לעצמכם, שעל שאלה
זו של הכהן הגדול, אם הוא רוצה
שיזכיר את שם אביו בקודש
הקדשים יענה אותו יהודי: "בסדר,
למה לא... האמת שזה לא כל כך
חשוב לי. כי עוד מעט אני הולך
ללמוד בבית המדרש, ושם אזכיר
את שמו על דף גמרא שאלמד..."**

של רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, סיפרה לי פעם בהתפעלות על התמדתו של אביה: "אבי אף פעם לא ישן אחרי השעה 2:00 בלילה! בשעה 2:00 בדיוק הוא כבר יושב ולומד ליד הגמרא, בקביעות! "יותר מזה" היא אמרה, "כשהיינו ילדים, הוא לא הכיר אותנו כלל. לא דיבר איתנו מוטב ועד רע. רק פעם אחת בשבוע, בשבת אחרי הצהריים כאשר לא יכול היה ללמוד מתוך ספר, כי היה חשוך והוא לא השתמש בחשמל, היה יוצא לטייל, ואז היתה תורנות בין הילדים מי ילווה את אבא..."

"ואז", היא מסבירה, "שלא תחשבו שהכוונה שהוא דיבר איתנו. הוא עצמו חשב כל העת בלימוד, אבל היה זה כבוד לילד ללכת עם האבא".

שאלתי אותה: "ורבי חיים, האם הוא מכיר את הנכדים?". והיא ענתה: "אינני יודעת אם הוא מכיר את כולם בשמות, אבל אני חושבת שהוא מכיר את כולם. ובנוסף, יודע אתה כמה הרב השקיע בילדים? עם כל ילד הוא גמר ש"ס!". שאלתי: "ש"ס משניות?", והיא 'נעלבה' ואמרה: "מה פתאום, ש"ס גמרא!! עם האחד הוא סיים בגיל חמש-עשרה, עם השני בגיל שש-עשרה ועם השלישי כבר מצוה. עם כל אחד סיים ש"ס שלם!".

(מתוך 'ומתוך האור' - הגדה של פסח)

"לאחר שסיימתי לברך קראו בתורה, ואז ברכתי שוב. הפעם 'אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו'; ואינני מבין: מדוע צריכים לומר תודה פעמיים? הרי כבר אמרתי תודה לפני שתי דקות?!"

"אך הבאור בזה הוא: יהודי נתן לי מתנה ארוזה בקופסא העטופה בנייר צבעוני. אינני יודע מה יש בתוך הקופסא, ואם בכלל זקוק אני לדבר הנמצא שם. בכל זאת אמרתי לו תודה, מפני שנתנית המתנה לי, מראה שהוא אוהב אותי ומקדיש לי תשומת לב.

"באתי הביתה, הסרתי את העטיפה, פתחתי את הקופסא ואז ראיתי את המתנה הנפלאה. זהו חפץ שאני מאד זקוק לו! כל חיי ישתנו בזכות מתנה זו! או-אז צלצלתי לידידי ואמרתי לו תודה פעם נוספת.

"לא אמרתי לו תודה מיותרת! שכן, בפעם הראשונה הודיתי לו על היחס המיוחד שהעניק לי, ובפעם השניה הודיתי לו על המתנה עצמה.

"כך", אמר רבי אליעזר שמחה וסרמן זצ"ל, "כשניגשתי לבימה וראיתי שם את ספר התורה, הודיתי לה' שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, הודיתי לו על כך שנתן לנו את התורה, לנו ולא לכל העמים. היתה זו הודאה על הנתנה, שיש בה ביטוי לאהבת ה' את ישראל.

"אבל לאחר שקראו בתורה ושמעתי וראיתי מה שקיבלנו, אז הודיתי שוב פעם לה', שנתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו. הודיתי לו על התורה עצמה ועל החיים שהעניק לנו בנתינתה".

ודברי פי חכם - חן!

ונתן לנו את התורה

רבי חיים מוולוז'ין חיתן את אחד מצאצאיו. אחיו, רבי זלמל'ה, הגיע לחתונה. רבי חיים שמח מאד לקראתו ואמר: "עד שיגיע מועד החופה אשלח לך את המנגנים שינעימו וינגנו לפניך". באו הנגנים לחדרו והתחילו לנגן ולשמח אותו. רבי זלמל'ה יושב ועיניו בורקות משמחה. כשהגיע זמן החתונה פנה רבי זלמל'ה לאחיו ושאלו: "היכן המנגנים שהבטחת לשלוח אלי?", התברר שפניו קרנו משמחה של עמל התורה, והוא כלל לא הרגיש שהיו אצלו המנגנים...

הרבנית קנייבסקי ע"ה, אשת רבי חיים קנייבסקי שליט"א ובתו

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

אבא, ראש הישיבה רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, שהיה מקורב לשני הגדולים, היה תמיד משנן באוזנינו: "קינדערל'ך, כשלומדים תורה לשמה - זוכים גם לקיים את מצוות ה' וגם שלא תצא תקלה תחת ידיכם". שימו לב! הקב"ה סובב את כל הסיבות, שהאיש יעזוב את רוסיה ויעלה לארץ הקודש, יתקשה בפרנסה ויחפש אחר הרב מטעפליק

הגאון רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א, על הסייעתא דשמיא להולכים בדרכי ד'

"והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו" (שמות ט"ו, כ"ז)

בהפרש של חודשים ספורים עלו שני אריות מן הגולה הרוסית: אוקראינית: רבי שמשון אהרן פולונסקי, הרב מטעפליק, שעלה ארצה באמצע שנת תרפ"ה; ורבי שלומק'ה מזוועהיל, שהגיע אחריו בתחילת שנת תרפ"ו. שניהם התיישבו בירושלים של מעלה.

באותם ימים פנה הרבי מזוועהיל לגאון מטעפליק, וביקש ממנו ללמוד יחדיו בחברותא. סיכמו ביניהם ללמוד בשטיבלך של השכונה. למחרת היום התייצבו הצדיקים ב'רבי לייבל'ה שוהל' והחלו ללמוד. "מה נלמד?", שאל הרב מטעפליק, והרבי מזוועהיל הציג: "חושן משפט". שקעו השנים בסוגיה ושכחו מהסובב אותם.

תוך כדי לימוד, נפלטה באחד הימים גניחה מכיוונו של הרבי מטעפליק. הרב מזוועהיל הרים את עיניו וראה את החברותא פוצח בבכי, ומעיניו זולגות דמעות רותחות. "מה קרה?", שאל הרבי, והחברותא השיב: "לפי הסמ"ע הוא כן צדק. וי' לי!", התייפח הרב מטעפליק, וכל ניסיונות ההרגעה לא עלו יפה.

לאחר דקות ארוכות, סיפר על דין תורה שהיה לו בטעפליק לפני שנים ארוכות, שבו חייב את החייב וזיכה את הזכאי. עכשיו, לאחר לימודו, מתברר כי לשיטת הסמ"ע לא היתה כל חובה על בעל הדין לשלם, ונמצא שהוציא כסף מאדם שלא כהלכה.

רבי שלומק'ה נענה ואמר: "אי אפשר להחזיר לו". הוא הציג לרב מטעפליק שיפריש בכל חודש מעט כסף לקופה סגורה, וכך יוכל לפצות את האיש על הנזק שנגרם לו.

"אבל הוא ברוסיה! איך אגיע אליו?", הקשה הרב מטעפליק, והרב מזוועהיל חיך כמרגיע: "הוא עוד יבוא, הוא עוד יבוא!".

בחוקותי, שהיא עסק התורה, צריכים שתלכו ממקומכם אחריה. גם כדי שתהיו פנויים, אין נכון ללמוד והוא בביתו, כי יטרידוהו בצורכי הבית, לכן יעזוב איש את אביו ואת אמו, ויסע ממקומו ללכת אחריה".

וכל כך למה דווקא בתורה נצטוונו להרחיק נדוד? התשובה לכך היא בהמשך דברי המשנה: "רבי נהוראי אומר: הווי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחרך, שחברך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תישען". התנא מונה שתי סיבות לגלות: "ואל תאמר שהיא תבוא אחרך, שחברך יקיימוה בידך" - התורה לא תרוץ אחרך, וגם החברים שנוסעים ללמוד לא יעזרו בידך. "ואל בינתך אל תישען" - אל תישען על הבינה העצמית שלך, אלא קנה תורה מפי חכמים וסופרים.

נמצאנו למדים שהגלות נועדה לכך שהתורה תבוא לידי מעשה, ולא תישאר רק בלימוד גרידא; כי כשהאדם במקומו ולומד רק מתוך הספר, אין הוא יודע כיצד לנהוג למעשה; אבל מי שלומד מרבותיו גם מבין איך מיישמים את ההלכה והמצוה.

בכך מפרש 'האור החיים' את הכתוב: "אם בחקתי תלכו" - לצאת לגלות אחרי התורה; ולא די בכך, כי אם "ואת מצותי תשמרו" - שלומד לשמה כדי לדעת לקיים את מצוות ה' - אז "ועשיתם אותם", מובטח לו שלא ייכשל בדבר הלכה ויקיים מצוות ה' כראוי.

המשך בעמוד 29

בפרשת בחוקותי מתייחס רבינו חיים בן עטר בעל 'האור החיים' הקדוש, לענין ההליכה בתורה - מה שלא מצינו כן בשאר המצוות. "עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (אבות ד, יד) הווי גולה למקום תורה, שצריך לכתת רגליו ממקום למקום ללמוד תורה. וצא ולמד דבריהם ז"ל בגמרא (חגיגה ה, ב) כי כולם היו גולים ללמוד, ויש שהיה הולך שישה חודשים וחוזר כמו כן לעסוק ביום אחד. והוא אומר: 'אם

בוקר אחד, כאשר נכנס להיכל הישיבה לקראת תפילת שחרית, הורה לו באצבעו ראש הישיבה, מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, שיתקרב אליו. לפליאתו, כשניגש אל ראש הישיבה שמעו אומר כביכול לעצמו: "אוחזת בי צמרמורת... אוחזת בי צמרמורת..." התלמיד נבהל כהוגן. "קרה משהו?", שאל את רבו בבהלה. "אולי ראש הישיבה אינו חש בטוב?", הוסיף לשאול בחשש...

מאוצרותיו של הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

"אֶזְיִיר מִשֵּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ט"ו, א')

שמעתי פעם מעשה נפלא מאחד מרבני ישיבת פוניבז' בבני ברק: בוקר אחד, כאשר נכנס להיכל הישיבה לקראת תפילת שחרית, הורה לו באצבעו ראש הישיבה, מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, שיתקרב אליו. לפליאתו, כשניגש אל ראש הישיבה שמעו אומר כביכול לעצמו: "אוחזת בי צמרמורת... אוחזת בי צמרמורת..." התלמיד נבהל כהוגן. "קרה משהו?", שאל את רבו בבהלה. "אולי ראש הישיבה אינו חש בטוב?", הוסיף לשאול בחשש. רבי דוד השתיקו באצבע על שפת פיו ואמר לו: "תקשיב לרגע מה אני שומע מחדרו של המשגיח!".

כשהשקט השתרר בהיכל הישיבה, נשמע לפתע קול נעים מחדרו של המשגיח, הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינסקי זצ"ל. הקול בקע ועלה בנעימות מופלאה, בעודו אומר 'אז ישיר'. "בכל מילה שלו", מספר התלמיד, "חשנו את ה'בשמחה הגדולה ובנעימה' בהן יש לומר את 'שירת הים'!". "אני מקבל צמרמורת", אמר רבי דוד, "מלהוכח כיצד יהודי יכול לומר בכזו צורה מרוממת את 'שירת הים'!".

"דקות ארוכות", סיים התלמיד את סיפורו, "היה רבי דוד דרוך להקשיב לכל הגה ולכל צליל והברה של המשגיח. הוא התפעל עמוקות כיצד נאמרת 'שירת הים' בכזו רוממות ובכזו התרגשות!". הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א, מראשי ישיבת מיר, ספר כי שמע מהגאון רבי אברהם שמואלביץ שליט"א, כי בעת לומדו בפוניבז' ניגש פעם למשגיח בעיצומו של זמן חורף, בסביבות חג החנוכה, והתבטא בפניו כי הוא חש קרירות מהקבלות אותן קיבל על עצמו בימים הנוראים.

המשגיח ענה לו בהתרגשות: "בודאי שנופלים! היודע אתה מדוע? מפני שמקבלים קבלות גדולות! צריך לקבל קבלות קטנות!... הנה דוגמא לקבלה קטנה", הוסיף המשגיח לומר: "לומר כל יום 'אז ישיר' בכוונה ובשמחה! אך לצורך זאת, יש ללמוד קודם התפילה את פסוקי השירה, עם פרוש רש"י ושאר מפרשי הפשט היסודיים.

משום שכאשר מכוונים ב'אז ישיר', הברכה של 'ישתבח' כבר נראית אחרת, וכן שאר כל התפילה נמשכת בהתעלות אחרת!..."

רבינו השל"ה זיע"א מביא בכתביו (יומא, פרק דרך חיים) כמה סגולות כיצד לזכות בדין. בין הדברים הוא כותב כך: "יכוון בשירת הים שאומרים בכל יום, לאמרה בקול ובשמחה רבה, כאילו אותה שעה יצא ממצרים. שהרי אמרו במדרש 'ויסע משה את ישראל מים סוף' (שמות טו, כב) - שהסיעם מעוונותיהם, שנמחלו על ידי השירה שאמרו. שכל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, מוחלין לו על כל עוונותיו. והנה אחר שציונו השם יתברך לומר שירה זו בכל יום, כדכתיב (שם א) 'ויאמרו לאמר', וכפי שנאמר בזוהר הקדוש (ח"ב דף נד עמוד ב) שרוצה לומר, שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה כשעה ראשונה שאמרנו אותה. ודאי כוח סגולת כל יום כשעה ראשונה שאמרנו אותה!".

כעין זה מצינו בזוהר הקדוש (פרשת תרומה, קל"ב.): "בזמן שישראל אומרים שירת הים, מעטרין לכנסת ישראל בעטרה שעטרה לו על

ליום שכלו טוב, ליום שכלו ארוך, ליום שצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, ויהי חלקנו עמהם".

זוהי בקשה נשגבה, שאין אנו מזכירים אותה במשך כל עתות השנה; ובכלל, בכל ימות השנה אין לנו כלל עסק עם עניינים טמירים ונעלים כעין אלו, בתפילה ובברכות. מה המיוחד כל כך בליל הסדר שמבקשים בו בקשה נשגבת זו?

אלא, אמר הרב שטיינמן, אמנם נכון שמושגים טמירים כשל ענייני עולם הבא, והשכר הצפון לנו לעתיד לבוא, אין לנו עסק עמהם כל השנה. הרי על זה נאמר (ישעיהו סד, ג): "עין לא ראתה אלוקים זולתך". אך בליל הסדר, הלילה הכי מרומם של השנה, שכולו רווי אמונה והתרוממות רוח - זוהי העת בה יש לנו את הזכות והיכולת אף לדרוש בנסתרות, ולבקש גם על דברים המופלאים מבינתנו ורחוקים מהשגתנו!

עלינו מוטלת, אפוא, החובה לדעת ולנצל את אותן מרגליות טובות ואבנים יקרות, המתגלגלות דרך קבע לפתחנו. הרגעים הנדירים והסגוליים הללו שווים לאין ערוך. בנקל יכולים אנו לזכות בימים אלו להתרוממות שבכוחה לשנות את כל מהלך חיינו לטובה. אשרי החכם המבין זאת, ומשכיל לנצלם כראוי.

"וישלך אל המים - וימתקו המים"

בין השיטין, משני מקומות שונים בפרשתנו, נוכל להאיר נקודה נפלאה שיש לשים עליה דגש:

נתחיל בדוגמה מצויה המוכרת לנו היטב מבין כתלי בית המדרש, כמעשים שבכל יום ויום. אברך ניצב על משמרתו בכולל בבוקרו של יום, לפני ניצבות ארבע שעות תמימות של סדר א', שאמורות להיות מוקדשות אך ורק ללימוד התורה ברציפות וברצינות.

פעמים רבות חש האדם בחוסר משיכה ללימוד. סימני עייפות מכריעים אותו. עול כזה או אחר טורד את מנוחתו, וכל אלה ועוד גוזלים ממנו את החשק להתחיל במשימה שלפניו - לשקוע בלימוד הסוגיא.

לכאורה, כיצד ניתן להתגבר על כך? מה העצה נגד תופעה כה מוכרת?

חז"ל אומרים (שיר השירים רבה ה, ב) שהקדוש ברוך הוא מצפה ומבקש מאתנו - "פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם". כלומר אין מוטלת על האדם חובה לפעול ולעשות אלא מה שבגבול היכולת והכוחות שלו. מכאן ואילך, הקדוש ברוך הוא ישלים ויעשה את שלו להשפיע סיעתא דשמיא. אך בכדי שהסיוע יגיע מלמעלה, צריך שתבוא מצדו התעוררות אישית שלו - 'לפתוח פתח כחודו של מחט', ולהראות מבחינתו את ההשתדלות, את הרצון, כדי שיד ההשגחה העליונה תהיה לו לעוזר וסיוע להשלים את הדבר בכי טוב; גם אם על פי דרך הטבע אין ביכולתו המוגבלות של אותו אדם ובסגולותיו האישיות להשלים זאת בכוחות עצמו.

כעין זה אומרים חז"ל גם במסכת יומא (לט, א): "תנו רבנן, 'והתקדשתם והייתם קדושים' - אדם מקדש עצמו מעט, מקדשין

הים. וכשמגיעים לישתבח, אז נוטל הקדוש ברוך הוא את הכתר ההוא ומניחו לפניו, אז כנסת ישראל מתעטרת בשלש עשרה מכילין דרחמי, ולזה תקנו שיר ושבתה הלל וזמרה וכו', עד ומלכות". וכך אמרו חז"ל (סנהדרין צא, ב): "אמר רבי יהושע בן לוי, כל האומר שירה בעולם הזה זוכה ואומרה בעולם הבא".

אדם אינו מודע לאוצרות הטמונים בתפילה שלו. הוא אינו יודע מה כוחו לפעול ב'שירת הים' כשהיא נאמרת בכוונה והתבוננות. בידי למשוך משמים שפע של ברכה וישועה לו ולכל הנלווים אליו. אולם לדאבון לב, 'אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו'. האדם נוהג בבטלנות ואינו מתבונן בדברים העומדים ברומם של עולם. כפי שהיה אומר המשגיח מפוניבז': "כאשר ישר מהמיטה הולכים להתפלל, התפילה היא המשך של השינה"!!!

"המצה יוצרת ועושה מהאדם בריאה חדשה"

בספר 'דעת חכמה ומוסר', הכולל את תורתו של מרן הגאון הצדיק רבי ירוחם ליוואויץ זצ"ל, משגיח ישיבת 'מיר', מצאתי שיחה בלתי מוכרת מהעתק לשונו הזהב של המשגיח עצמו.

לפני שנביא את הדברים, נציין כי אחד מגדולי תלמידיו של רבי ירוחם היה מורי ורבי, מרן הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז'. זכורני כיצד היה מרתת ופחד להזכיר את רבו הגדול בשמו, וכינה אותו רק בתואר 'המשגיח', מבלי להזכירו בשמו. כמו כן כשהיה אומר 'הער זאגט' (- הוא אומר), היינו יודעים שכונתו לרבי ירוחם. עד כדי כך היתה אימת רבו עלינו.

סיפר לי בנו, יבדל לחיים טובים, ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א, ששמע מסבתו הרבנית עליה השלום, רעייתו של רבי ירוחם, שאמרה לו בזה הלשון: "אינני יכולה לפרט, אבל בטוחני שהוא היה מלאך"!!!

בשיחה, מתאר רבי ירוחם בהתפעלות מיוחדת את גודל עניין אכילת מצה, סגולותיה הנדירות והשפעותיה על נפש האדם. למתבונן מפליא להיווכח עד כמה אנו דומים להולכים בחושך, כעיוורים המגששים באפילה, ואיננו יודעים לנצל את הרגעים העצומים והנפלאים המתגלגלים לפתחנו כל העת. זה לשונו:

"המתבונן במצוות מצה, האם לא יראה שמצה אינה מצוה מעלמא הדין? אינה מעולמנו? האם לא רואים שהמצה היא מהרקייע השביעי? הרי אין מצב בעולם, בשום אופן, תרופה מהעולם הזה. הרי מצה ממש מחייה מתים, יוצרת ועושה מהאדם בריאה חדשה! אין ערך ואין תרופה מהעולם הזה, שיכולה לשנות את טבעי האדם, ורק מן השמים היא, ומי שהוא, זולת יוצר האדם, אי אפשר שייצר כזה כלי, שמייצרת יצירות ובוראת ומחדשת מציאות חדשה כמו המצה!"

ובספרו 'דעת תורה' (פרשת צו) כותב רבי ירוחם: "מה שהפילוסופים לא הצליחו לשכנע את החניכים שלהם בעשרות שנים, בא לילה אחד של ליל הסדר, ונותן לאדם השקפה של אמונה!"

על פי זאת, האיר מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, הארה נפלאה: ב'ליל הסדר' מבקשים אנו בברכת המזון: "הרחמן הוא יזכנו

כצפוי, במחלקת המציאות בחברת התחבורה הגיבו בביטול, לא שמעו על תפילין כאלה שהגיעו לאף סניף בארץ. לך תחפש תפילין שאבדו בין עשרות אלפי אוטובוסים המשוטטים בישראל, וכל מהותם נדודים ממקום למקום... בני המשפחה החליטו לשנות כיוון: חדלו מלחפש ומלהתקשר, ופשוט החליטו להודות לאבא שבשמים שהעלים מהם את התפילין!

וגם כיצד כמה מילים פתחו שבילי הבנה בלימוד הגמרא למשפטן הממולח?

הרה"ג אשר קובלסקי שליט"א

"אז ישיר" (שמות ט"ו, א')

כל יהודי ויהודי, באשר הוא, משורר, מודה ומשבח לבורא עולם על הניסים אשר גמל עמו, על חסדיו הרבים. אנו מקדישים חלקים גדולים מהתפילה הקבועה, מברכת המזון ומתפילות מזדמנות כדי להודות, ואינספור פעמים ביום נושא יהודי את עיניו השמימה, ואומר 'תודה, תודה אבא שבשמים'!

כל אדם שמתבונן, ולו לשעה קלה, לבו מתרונן בקרבו ונפשו עולצת מאליה בשירת ההודאה לבוראה. מהרגע בו היהודי פוקח את עיניו בבוקר במילים 'מודה אני', ועד הרגע בו הוא עוצם אותן בשירת השבח 'אדון עולם'. הן בכל רגע ורגע, בכל צומת בחיים ובכל התמודדות שגרתית, הוא חש את יד בורא עולם המלווה אותו ומנווטת את דרכו, ועל כך לבו מתרונן בשיר ושבח.

כשהכל מצליח, נחמד ופורה, קל לו לאדם לשורר ולהודות. אבל גם כשהמצב מסתבך, כשמתחילה התמודדות, כשצפים קשיים - לא רק שאף אז חייבים להודות, אלא שהאנשים המודים לה' בעת הקושי, המעצימים הודאה בשעת צרה, אלו שליכם מתרונן להודות על הקושי עצמו - מספרים כי ההודאה הזו נותנת להם כוחות, מעצימה אותם, מאפשרת להם להתמודד טוב יותר, וגם פותחת להם שערי שמים לפתור את המצוקה ולקרב את הישועה הנספת.

וכאן גואה השאלה: האומנם? וכי אפשר להודות גם בעת הקושי? האם ניתן לשורר תודה לאבא שבשמים גם כשלא חשים בטוב ובנעימים? מניין הכוחות להודות מעומק הלב על מה שנראה כה סבך וחשוך? ומה באמת עוצמת ההודאה, ככח עוצמתי במיוחד לפתוח את שערי השמים ולהרעיף ישועות בלתי נתפסות?!

התשובה היא, שההודאה בעת הקושי מטמיעה באדם אמונה, ביטחון חזק. אדם שמודה לה' על הקושי - מבטא בכך שהוא בטוח שזה מתוכנן, שהוא מאמין שיש לו מטרה טובה, שהוא יודע שהדבר אינו טעות או תקרית בלתי צפויה, אלא שאבא שבשמים תכנן את הנסיון לפרטי פרטי, והוא בוודאי לטובתו. ולכן, ההודאה מעצימה בו כוחות של אמונה וביטחון, מאפשרת לו לצלוח את הקושי

בקלות יחסית - כי הוא חש בטוח ומלווה בידי בורא עולם... את הגילוי הזה חושף הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, במילים 'אז ישיר' שבפרשתנו, בהן הוא מגלה נופך נוסף: 'אז' - הוא בזמן שעמדו ישראל על שפת הים, המצרים מאחוריהם ממטירים עליהם חיצים ואבנים, והים הסוער לפניהם. הם מבינים כי נקלעו לצרה צרורה, שונאים הגדולים ביותר סוגרים עליהם מכל עבר, הים עומד לפנייהם כחומה בצורה שאינה מאפשרת מעבר, הם נושאים עיניהם השמימה בתפילה ו...

אז עולה בליבם לשיר שירה. אז הם מחליטים להודות. כי הם מבינים שאביהם שבשמים הביא אותם למצוקה הזו, והם מאמינים בו יתברך, למרות האתגר אותו הוא מציב בפניהם, ובטוחים בידו החזקה ובורעו הנטויה שהביאתם עד הלום - אל הקושי הזה. והאמונה הזו הביאה אותם אל הצורך לשיר שירה ולהודות מעומק הלב!

ובסופו של דבר, זה מה שהביא להם את הישועה הנספת, בנס פלאי שאין שני לו, כאשר הים נבקע ובני ישראל הלכו בתוך הים - ביבשה. זהו נס ייחודי ונדיר, נס שעצר את הנשימה בעולם כולו, נס שיכול לקרות רק כאשר יהודים מודים מתוככי הקושי, מעומק הכאב!

מתברר, שדווקא כשהעמיד נראה מסובך, דווקא כשהקשיים

**אפס, כי דבר אחד עמד בדרכו,
מכשול משמעותי מאוד. לימוד
הגמרא. השפה הארמית, מבנה
הגמרא, המחלוקות הנפוצות - כל
אלו לא הצליחו להיכנס ללבו,
שנותר אטום וחתום. מוחו שהיה
גאון בלימודי משפטים, התברר
כסתום לחלוטין בלימוד הגמרא**

ועדיין האדם מודה להשם - הוא חש כי כוחותיו הופכים רעננים,
קירבת אלוקים יקרת ערך כובשת את לבו. ההודאה היא מגנט רב
עוצמה שמחבר את היהודי לאביו שבשמים, מטעין אותו בכוחות
חדשים לצלוח את כל האתגרים שבפניו - אמר החבר בעיניים
נוצצות...

רוני שמע, התבונן, למד עוד על כח ההודאה, ובכל זאת חש שאינו
מתחבר. האומנם? הניתן להודות לה' גם על מה שנראה רע? היתכן
לשורר תודה כשהכל נראה כה מסובך? האם שייך שיהודי יתרונו
בשבח לאבא שבשמים גם כשהכל כה חשוך? איך עושים את זה,
האם זה עובד?! - שאל את עצמו פעם אחר פעם...

ויהי באחד הימים, שוב התיישב רוני לנסות ללמוד גמרא. הפעם
הצטייד בספר חדש שזה עתה יצא לאור, יחד עם חברותא מקצוען
בהסברה. שוב הקדיש שעות ללימוד שורותיים, ושוב חש כי
הגמרא הכתובה בארמית - נראית לו כיפנית או סינית עתיקה. הוא
פשוט לא מבין כלום!

רוני קם מהכסא בזעף, ויצא לרחוב להתאוויר. הוא חש מחנק
שחוסם לו את האוויר, חש כמעט זקוק להחייאה... שוב הנסיון
הזה, שוב האכזבה, שוב התסכול. די, הוא כבר לא מסוגל, מרגיש
אבוד במערכה!

הוא עומד ברחוב, רגליו מוליכות אותו אנה ואנה, משוטט לאטו,
מגיע אל קצה השכונה, ועומד על צוק גבוה, ממנו נצפה נוף מרהיב
של הרי ירושלים. הערב כבר ירד, שמיכה קטיפתית כהה עוטפת
את היקום כולו, והנה הוא ניצב כאן לבד, רק רוני ואבא שבשמים,
ולב מרוסק מבפנים...

הוא רצה להתפלל, שאף לבקש, אבל לא הצליח להוציא הגה. הוא
חש שהוא רוצה להשתפך בדמעות תפילה לאבא שבשמים, אך אינו

גדלים, דווקא כשהאופק חשוך - דווקא אז ההודאה פותחת פתח
ייחודי, מי שזוכה להודות ברגעי הקושי - פותח לעצמו עתיד חדש,
קסום ופלאי. אבא שבשמים מצפה לראות כי בניו מודים לו, וכשהם
עושים זאת - הוא מעניק להם סיבות טובות מאוד להמשיך להודות
לו מכל הלב!

הבה נאמץ את המסר העולה מפרשת השבוע, משירת ההודאה שעל
שפת הים. גם כשנראה שהכל אבוד, הקשיים מצטברים, הכל סוגר
מכל הכיוונים - דווקא אז נודה ונשבח לה' על כל חסדיו עימנו, ניתן
לעצמנו את הזכות להתחבר אליו בדברי שבח ושירה. כך נטעין את
עצמנו בכוחות לשרוד את הקשיים, ובעיקר - לצאת מהם מחוזקים
ומאושרים!

רגע שפתח את השער...

סיפורו של רוני, הוא סיפורו של נער צעיר שלא זכה להתחנך
על ברכי התורה והמצוות, והעביר את שנות נערותו בין כתלי
הפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב, עד שהפך לעו"ד
מן המניין במשרד עורכי דין נחשב. כשהגיע קרוב-קרוב לפיסגת
שאיפותיו עד אז, גילה לפתע את בורא עולם והוקסם מהיכולת
של בני האדם להתחבר אליו...

עד מהרה זנח רוני את עיסוקיו הקודמים, והתמקד בלימוד התורה.
הוא עבר לכולל ירושלמי נודע, עזב את כל תענוגות ומאוויי העולם
הזה, והניח את כל כובד משקלו על לימוד ההלכה וספרי מוסר,
התחזקות ביראת שמים, ורצון להתקרב עוד ועוד לבורא עולם.
הוא ישב ולמד בשקיקה, משתדל להתעלות ככל יכולתו.

אפס, כי דבר אחד עמד בדרכו, מכשול משמעותי מאוד. לימוד
הגמרא. השפה הארמית, מבנה הגמרא, המחלוקות הנפוצות - כל
אלו לא הצליחו להיכנס ללבו, שנותר אטום וחתום. מוחו שהיה
גאון בלימודי משפטים, התברר כסתום לחלוטין בלימוד הגמרא,
דברי הגמרא לא מצאו מסילות ללבו.

שנים חלפו. רוני התחתן והקים בית בישראל, את ההלכה הכיר על
בוריה, גידל ילדים בשמחה ובטוב לבב, ורק תחום אחד נותר מחוץ
להישג ידו, נשגב מבינתו: הגמרא הקדושה. לבו חישב להישבר,
הן זהו הלימוד בו עוסקים כל בני ישראל בכל הדורות, האם נגזר
עליו להתנזר מלימוד זה? האם אינו זכאי לחוות את צוף מתיקות
הגמרא?!

הזמן שחלף לא הקהה את הכאב, אלא העמיק אותו. הוא כמעט
נשבר, מדי יום ביומו שב וניסה, אך כבר החל להתייאש. לא פעם
ישב מול הגמרא ובתום שעה ארוכה של נסיון נוסף שאיכזב - זלגו
עיניו דמעות כאב טהורות, על העובדה כי גם הפעם המאמץ לא
צלח. שינויי חברותות, ספרי עזר, אבחונים מקצועיים, שיעורים
פרטיים - את כל אלה ניסה והתאכזב, הכאב הגדול שהלך והצטבר
בלבו הפך לגוש תסכול מחניק, ואין לאל ידו להושיע...

באחד הימים, בשיחה סתמית עם אחד מידידיו, סיפר לו החבר על
כח ההודאה. 'יש קסם פלאי שטמון בהודאה' - סת החבר - 'קסם
שאי אפשר להסביר אותו. ככל שהמצב יותר מסובך ויותר קשה,

גיליון שהוביל למשפחתון...

הסיפור הבא מתחיל דווקא בגיליון זה, 'פניני פרשת השבוע', גיליון 198 - חג הסוכות תשע"ט. מסתבר, שהגיליון האמור הגיע לביתו של ידידי הרב אבא חייא רייזמן שליט"א בדיוק ברגע הנכון... ומעשה שהיה כך היה:

עד לפני כחצי שנה, התגוררה משפחת רייזמן בשכונת רוממה בירושלים. צרכי הפרנסה גדלו, והמשפחה החליטה לפתוח משפחתון בבית, כשהאם תהפוך לעקרת בית ובד בבד תטפל בתינוקות בבית בשעות היום. לצורך כך הוצרכה המשפחה לעבור לדירה גדולה ורחבת ידיים, עלויות השכירות האמירו מהישג ידם, אך הכל היה שווה כדי להגיע לרגע בו יפתח המשפחתון, צהלת התינוקות תמלא את החלל, והמשכורת הנשאפת תיכנס מדי ראשון לחודש...

המשפחה עמדה בכל הדרישות, ההתאמה היתה מושלמת, נדרש רק שהמרכז תבוא ותאשר וחיש קל המשפחתון יפתח. אלא שהיא דוחה את ביקורה יום אחר יום, שבוע אחר שבוע. בינתיים משולם הון עתק עבור שכירות, החובות הולכים ותופחים, ולא נראה כי יש מוצא. מה עושים עכשיו?

ואז, בהשגחה פרטית מופלאה, מישוהו בישר להם כי בירושלים תם הביקוש, אבל בבני ברק הדרישה למשפחתונים גבוהה מהצפוי. 'אם תעברו לבני ברק, אזי יש סיכוי לפתוח את המשפחתון בקלות ובמהירות', אמר הלה, והמשפחה, בלב כבד ולאחר התלבטות לא פשוטה, החליטה ללכת על המהלך. בחופשת חודש אב תשע"ח ארזה המשפחה את מיטלטליה, ועברה לבני ברק. המאמץ לא היה קל, אבל התקווה היתה גדולה...

אלא שגם כאן לא היתה הדרך סוגה בשושנים. שוב ניסתה האם לקבל רישיון מתאים להפעלת משפחתון, ושוב גילתה הררי בירוקרטיה, טפסים, אישורים, המלצות ומבחנים, עד לאישור המיוחל. בכוחות נפש אדירים הסתערו בני הזוג על המשימה, התאימו את הבית, חתמו על המסמכים, הסדירו את כל התנאים, ושוב המתינו לאישור שבושש מלבוא...

היתה זו תקופה קשה, קשה מאוד. לאחר שהמשפחה הוציאה הון עתק בירושלים על שכירות וציוד, ושוב בבני ברק הוצאת ענק על התאמת הבית וציוד, עדיין לא נראה האור בקצה המנהרה. חברים וידידים כבר החלו להעיר על התבונה שבמהלך, לעזוב את העיר המוכרת והחביבה לטובת הרפתקאה מוזרה שכזו. השבועות עוברים ביעף, החובות עולים ומשתרגים עוד ועוד, והישועה אינה נראית באופק...

ואז, בתום חודש אלול רווי מהמורות וקשיים, הגיע חג הסוכות, ובהשגחה פרטית מופלאה, הגיע לידיהם גיליון זה - 'פניני פרשת השבוע', שגיליון חג הסוכות שלו עסק בנושא כח ההודאה. בני המשפחה החליטו שבמקום לחוש את החסר ולהתמודד עם כל מה שלא הולך, יש לשנות את השיטה לטובת העצמת רגשות הודאה על כל מה שיש וגם על מה שחסר, לעורר בלב תודה נרגשת לבורא עולם על מה שטוב, וגם על מה שנראה בינתיים פחות טוב...

מסוגל, התסכול חזק ממנו. ואז, נזכר בכח ההודאה, ומפיו פרצה שאגה אדירה: 'רבונו של עולם, תודה!' - - -

איש לא שמע אותו, איש לא הבחין בו. האופק היה חשוך, רק כוכבים נצנצו מרחוק. הוא לבד, ולבו נפתח כמעייין נובע: 'אבא שבשמים', - לחש בעיניים דומעות, 'תודה! תודה על שנתת לי את הכח לגלות אותך, תודה על שנתת לי כל כך הרבה הצלחות בחיים. ותודה, תודה על הקושי בהבנת דברי הגמרא. אינני מבין למה זה טוב, אבל אני בטוח שאתה עושה לי רק טוב, אז אני מודה לך מעומק הלב על השעות בהן אינני מתקדם, על המאמצים שלי שאובדים לשווא, על האנרגיות הרבות שאני משקיע ללא הצלחה. תודה על הקושי הזה, תודה על שדברי הגמרא חסומים וחתומים בפניי. ואני מבטיח שאמשיך לנסות בכל הכח, וגם אם לא אצליח - אשוב ואודה לך על הקושי הזה!'

שעה ארוכה ישב על סלע במרומי הצוק הגבוה והודה לאבא שבשמים, על הקושי הבלתי נסבל המלווה את חייו. הוא חש כי גוש המחנק והתסכול מתרופף לאטו, מפנה מקום לרגשות קירבת אלוקים ויד טובה של אבא שמלטפת, מלווה, בונה ומנווטת. הוא חש כי כל הקושי היה שווה כדי לחוש את הרגע הקסום הזה, בו הודה לאבא על הקושי, כן, על הקושי הכי מאיים בחייו. עתה חש כי הוקל לו, ויש בו את הכוחות לשוב ולנסות מחר מחדש...

ביום המחר שבו רוני להיכל בית המדרש, ופתח שוב את הגמרא. הוא חש כי שיחת התודה אמש עם אבא שבשמים רוממה אותו, קירבה אותו ליעדו. לראשונה בחייו, באותו יום הצליח ללמוד ולהבין כמה שורות שלימות, הוא הפך למאושר באדם, וכמובן - הודה על כך לבורא עולם בשמחה ובטוב לבב, בנפש משתפכת ובלב מתרונן.

ומאותו היום, נפתחו לו שערי החכמה, לפתע הצליח ללמוד ולהבין. עם הזמן הלכה הבנתו והשתפרה, והוא הצליח לזכור, לנתח, להקשות ולתרגן. כיום הזה, מסופר בספר 'האמנתי ואזמרה' המביא את סיפורו המרגש, הוא כבר עמל על הוצאת ספר בהלכות שבת לאור עולם, מבוסס על דברי הגמרא ומפרשיה, שקנו שביתה בלבנו...

מתברר, שקושי להבין לימוד, או להתחבר לתורה, התמודדות במציאות שיעור או חברותא ראויה, וכל קושי אחר הכרוך בחיבור וקשר אמיתי עם התורה - כל אלה ניתנים לפיתרון ואפילו די בקלות. ההודאה לה' על ההתמודדות, נשיאת העיניים השמימה בתודה על כל מה שעובר עלינו ובפרט על הקשיים להבין ולהשכיל בדברי תורתו - פותחת את שערי החכמה ומעניקה את החיבור לדברי תורה.

וככל שנקדים להודות לבורא עולם על חסדיו עימנו וגם על הקשיים, ככל שנשפר את כח ההודאה שבליבנו על מה שטוב וגם על מה שנראה פחות טוב, ככל שליבנו יתרונן ופינו יביע שיר ושבחה לאבא שבשמים על כל העובר עלינו לטוב או למוטב - כך נזכה שבורא עולם יפתח את ליבנו בתורתו וישים בליבנו אהבתו ויראתו!

וככל שנכביר בהודאה, ככל שנרבה בה, ככל שנוסיף ונקנה לה מעמד ומקום בליבנו - כך נזכה שהיא תעצים את הקשר שלנו עם בורא עולם, את החיבור אתו, וגם נפתח לנו שערי שמים, לשפע של ישועות נכספות, ברכה והצלחה!

תפילין צפוניות ששבו...

כל המאמצים עלו בתוהו, החיפושים העלו חרס. בני משפחה ירושלמית חיפשו אחר עקבות התפילין של הבן, שפשוט אבדו בלי להותיר כל סימן וזכר. לפתע נזכרו כי כנראה נשכחו באוטובוס, אי שם, הרחק הרחק ממקום מגוריהם, והיטב הבינו כי מדובר במאמץ אבוד מראש....

כצפוי, במחלקת המציאות בחברת התחבורה הגיבו בביטול, לא שמעו על תפילין כאלה שהגיעו לאף סניף בארץ. לך תחפש תפילין שאבדו בין עשרות אלפי אוטובוסים המשוטטים בישראל, וכל מהותם נדודים ממקום למקום... בני המשפחה החליטו לשנות כיוון: חדלו מלחפש ומלהתקשר, ופשוט החליטו להודות לאבא שבשמים שהעלים מהם את התפילין!

במשך חודשיים נמשכה שירת ההודאה על אובדן התפילין, פשוט כך. ואז, בהפתעה מוחלטת, התקשר מישהו ובישר כי מצא תפילין אי שם בצפון הארץ, נהג אוטובוס הגיש לו אותן והוא מבקש לקיים 'השבת אבידה'... אז התברר, כי כל החיפושים היו למעשה אבודים מראש, חסרי סיכויים. אבל להודאה יש כוחות אחרים, והם יכולים להביא תפילין מהצפון הרחוק אל המשפחה הירושלמית, נגד כל הגיון...

סיפור נפלא זה, שפורסם בקו 'קול תודה' מפי בעל המעשה, מוכיח עד כמה ההודאה היא כח עוצמתי, שמצליח לפעול גם כשנראה שאין סיכוי. המטרה של הקושי היא לגרום לנו לשאת עיניים השמימה, הבה נעשה זאת בשמחה ובהודאה, מכל הלב והנשמה, ונזכה לראות את הישועה בקרוב!

לשליחת תגובות לכתב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com
מתוך הספר המפואר פניני פרשת שבוע

ומאז, הפך ביתם למקהלה של הודאה נרגשת לה' בכל עת מצוא. תודה אבא שבשמים על החובות, תודה על הקשיים. תודה על הפרנסה שאיננה, ותודה על כך שאיננו מבינים. תודה, מכל הלב, מעומק הנשמה, תודה אבא!

וזה לא קל. יום אחר יום לחוש אבודים במערכה, מול הררי חובות ופרנסה מובטחת שנעלמה, ובכל זאת לשיר תודה, למרות הקושי. ולפתע, חשו כי ליבם מתחדש בתחושה מרוממת של קירבת ה', של קשר קרוב לאבא שבשמים. הקושי לא הלך לשום מקום, הבעיה לא נפתרה, אבל הלב השתנה, משהו בנשמה התעלה, לפתע הם הרגישו קרובים כל כך לאבא שבשמים, נתונים בידו, מחוברים אליו באמת!

ובכל זאת, הזמן חולף והישועה לא נראית באופק. בחוסר ברירה החליטה האם כי תנסה להתקבל לעבודה אחרת, וכבר החלה להתקדם בכיוון הזה. לפתע, ללא כל התראה וללא כל השתדלות, בלי כל לחץ או תחנונים ובקשות, פתאום זה קרה:

המרכות העירונית התקשרה ובשורה בפייה: האישור המיוחל הגיע, והמשפחתון יכול להיפתח תיכף ומיד!

עיניה של האם נקרעו בהפתעה, היא לא היתה בטוחה שהיא שומעת נכון... הנה כי כן, ברגע הכמעט אחרון, ידו של בורא עולם שהיתה עימם, הביאה להם את האישור לו נכספו כל כך. חלום המשפחתון המלווה אותם מזה כשנה וחצי קם והפך למציאות, ואת הנס הגדול היה ניתן למשש בידים:

כן, כח ההודאה הוא ששינה את התמונה. המצב נראה היה כאבוד, הסתבת נמשכה ללא הרף, הבירוקרטיה לא נגמרה. אבל כח ההודאה יצר להם חיבור עמוק עם אבא שבשמים, העצים את ליבם והעניק להם כוחות לעמוד באתגר, ולבסוף - גם הביא את הישועה הנכספת...

הסיפור המופלא, אותו שמעתי מידידי גיבור המעשה, חושף בפנינו את עוצמת ההודאה בעת הקושי, הכוחות שהיא מעניקה, העוצמות שהיא מטעינה. יהודי יקר, אם אתה מתמודד, אם קשה לך - התחבר נא לכח ההודאה, תטעם את המתיקות שטמונה בהתרפקות על אבא שבשמים בשמחה ובטוב לבב, בהודאה ובדברי שבת מעומק הלב.

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה ראשית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'.

דבר שבקדושה. שאלו האם הוא קובע עתים לתורה ונענה באנחה. פעם היתה התורה מושג חייו, אבל עתה אין לו פנאי, העסקים בולעים את כל עתותיו...

סיפר לו רבינו, שבשעה שהאויבים הקיפו את ארץ ישראל והמצב היה מסוכן מאד, הגיעה משלחת מחוגי המזרחי אל הרב מטשעבין זצ"ל, וטענו שהם מבינים שיש להניח לבני הישיבות ולא לגייסם, אבל בעת חרום כזו חייבים לגייס כל אדם.

ענה להם הרב בפקחותו: "פעם נסע עגלון והעגלה נכנסה לביצה. הסוס הכחוש לא עלה בידו לחלצה. פרק העגלון את המשא, ולא הועיל. חשב ומצא מוצא: פרק את הגלגלים מהעגלה הרי הם מחושקי ברזל, ומשקלם רב. אם יסירו תתנהל העגלה בקלות..."

"אמרו לו: 'שוטה שבעולם, הלא דברים קל וחומר! אם העגלה לא זזה עם גלגליה, בלעדיהם ודאי לא תזוז'..."

כך אמר הרב מטשעבין: "אם המצב קשה כשבני הישיבות שוקדים על תלמודם, ו'מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שיערי ירושלים - שהיו עוסקים בתורה' (מכות י"ע א). אם תגייסם על אחת כמה וכמה!"...

הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, שלח לגיסו הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל, שהמצב הרוחני בישיבה מעולה, בני הישיבה לומדים בהתמדה ומתעלים מיום ליום, מאידך גיסא המצב הגשמי עגום, המאפיות מסרבות להקיק, ואין לחם לאכול, פשוטו כמשמעו. הוא נצרך לצאת לחו"ל לגייס כספים, אבל הוא חושש שאז ייפך המצב. היעדרותו תיצור רפיון בישיבה ויצא שכרו בהפסדו.

ענהו רבי חיים עוזר שיסע, ויראה לקצר שהותו בחו"ל ככל האפשר. באותם ימים נקלע משגיח הישיבה, הגאון הצדיק רבי יעקב ישראל לובצ'אנסקי זצ"ל, לבית רבי חיים עוזר. נשאל על מצב הישיבה, ואמר שבגשמיות הוא טוב מאד, אבל ברוחניות אינו במיטבו, וצריך רחמי שמים. תמה רבי חיים עוזר ואמר: "מגיס, ראש הישיבה, שמעתי הפוך. שבגשמיות המצב קשה מאד, וברוחניות המצב נפלא!"

ענה משגיח: "אכן בגשמיות המצב קשה. אבל זה רצון הקדוש ברוך הוא, ואין לנו טענות. לכן אמרתי שהמצב טוב מאד, כי כל מה דעביד רחמנא, לטב. אבל ברוחניות המצב תלוי בנו, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ובוזה חוששני שאין אנו עשים דיינו ואין אנו יוצאים ידי חובתנו..."

(לקט מתוך 'ויגד משה' - הגדה של פסח)

"אמר: 'הן עם לבדד ישכן, ובגויים לא יתחשב'. 'עם' הוא קבוצת אנשים החולקים ענין מסוים כשפה או עבר משותף. ואילו 'גוי' הוא עם היושב בארצו. עם ישראל, הוא 'עם לבדד ישכן' - כי מה המקשר בין יהודי ממרוקו, יהודי מרוסיה ויהודי מתימן? לא שפה, לא תרבות, לא עבר משותף, רק האמונה והתורה! 'ובגויים לא יתחשב' - אין לנו מדינת לאום, וכל שאיפותינו להגיע לארץ הקודש, רק כדי לקיים את המצוות התלויות בה..."

"התחוללה מהומה, אנשים קמו ומחו, ורבים יצאו מבית הכנסת, נשאר קומץ בלבד לתפילת מוסף..."

"בדרךנו חזרה, אמר לי, והרי ילד הייתי, איזו ענווה! וכך אמר: 'הרי הגעתי ללונדון כדי לאסוף כספים עבור הישיבה. לשם כך הלכתי לבית הכנסת, ונשאתי דרשה. לבסוף קוממתי עלי חלק נכבד מהקהל והפסדתי את תרומותיהם. מדוע עשיתי זאת?!"

"כי ההצלחה - ממרום. לא אני מביא את הכסף, אלא הקדוש ברוך הוא. אמנם מוטלת עלי החובה להשתדל, אבל עיקר ההשתדלות היא ברוחניות, ואם צריך לעורר ולחזק בענייני השקפה - זו חובתנו הראשונית!"...

"בענין זה שמעתי בהזדמנות אחרת, מפי הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל, שפרנסתו של אדם קצובה לו, ואין בכח ההשתדלות היתרה להוסיף מאומה. אמנם 'בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו', ואם ישתדל יותר ירוויח יותר, אך יש לקדוש ברוך הוא דרכים רבות ליטול את הכסף שירוויח בדרך זו. וכדברי המדרש (תנחומא מטות ה') שהחוטפים מתנותיהם - יאבדון.

"הקדוש ה' חפץ חיים' זצ"ל, המשיל את הדבר לאדם שקנה חבית יין כדי למכור יין לקידוש ולהבדלה, ולהתפרנס מכך. יעצו חברו לקבוע בחבית ברז נוסף, ועל ידי כך יוכל למכור כפליים. אמר לו בעל החבית: 'אמנם אמכור כפלים, אבל היין יגמר במהירות כפולה. תן לי עצה איך להוסיף על היין שבחבית, ואודה לך'..."

"כך תוספת השתדלות לא תרבה את הקצבה שנגזרה בראש השנה. אבל אם יקדיש מעתותיו לתלמוד תורה, יוכל להוסיף לאותה קצבה, כמו ששנינו (עבודה זרה י"ט ע"ב) ש'העוסק בתורה נכסיו מצליחין'..."

רבינו שוחח עם גביר אחר, בן תורה שנסחף לעסקים וליבו פתוח לכל

המשך מעמוד 26 | הרב אהרן כהן

צריך רק לרצות באמת חזק ועקביות רצינית. וכמובן, ממהר הוא לציין, לא להשתכנע אף פעם מה'יצר הרע' שלפספס רק מבחן אחד זה לא נורא... כי זה שקר. ביטול מבחן אחד גורר ביטול נוסף וכך הלאה. הרבה הצלחה לכולם.

לשליחת תגובות לכותב המאמר,
כתבו ל: a0533185209@gmail.com

מבקש הרב רוטנר להבהיר, זה גישמאק אחר של לימוד בהנאה לצד תוספת בהירות וברירות בכל הלכה הנלמדת והנרכשת.

מה תרצה להעביר לחברים או למכרים שלך?

מבחינתי, המסר העיקרי שאני יכול להעביר בניסיון להבעיר את הלב, זה מה שאני אישית חוויתי וראיתי בעצמי, שזה פשוט דבר אפשרי ומעשי לזכות להיבחן על כל ה'משנה ברורה'..."

כשהיה חולה ולא הרגיש טוב, קיבל אותנו כדי לחתום על מכתב לנדיב, כדי לעזור למצוקה הקשה של 'משמרת השבת'. הוא הרגיש שמשמרת השבת שייכת לכלל ישראל, ושנחנו שלוהי דרבנן. "היתה ברשותנו רשימת פסקים שאמר לנו, אבל רבי ניסים הורה לתלמידו ומו"ל ספריו, שלא יכניס את הפסקים לספר 'חוט שני', מכיוון שמה שנכתב שלא בעיון כל הצורך, אי אפשר לקבוע הלכה לדורות. כך היה אצלו, הכל שקול בפלס, לעזור ולפתור - אבל להיזהר בהלכה. זה נותן לנו עד היום את הכיוון. "זכינו שחתניו יבדל"ח הגאונים רבי שריאל רוזנברג שליט"א ורבי מנדל לובין שליט"א, עומדים לימינו בעצה ותבונה, ופוסקים לנו עד היום בשאלות המתחדשות ובאות. לאורו ולאור פסיקותיו נמשיך ללכת ולהזהיר על כבוד השבת".

(מתוך 'מוסף שבת קודש' - יתד נאמן)

צריך את זה הוא עובר איסור דרבנן בשוגג. "כך גם בעניין המקרים המכניים. רבי ניסים הביא את דעתו של מרן החזו"א צוק"ל, שלא לפתוח את דלת המקרר גם בשעה שהמנוע פועל, על אף שהחשש הוא רק המשכת מצב". חובה לציין, שרבי ניסים פסק והקל בדברים רבים, אבל לעצמו החמיר מאוד, הוא עצמו לא השתמש כלל בחשמל בשבת בביתו, כידוע. רק לעת זקנתו, כשהיתה חובה בכך לצורך בריאותו. ובכל זאת בערב שבת היה מנתק את המקרר מהתקע. כששאלו אותו - הרי אין חשמל כלל בבית? אמר שמחמיר לעצמו על המפסק של המקרר, אפילו כשאין חשמל - מה שנקרא חצי מעגל - אבל כשמנותק הוא לא מחמיר בזה, ולכן מוציא את התקע. "סביר להניח", אמר הגר"א בייפוס, "שאם לא היו שואלים אותו, עד היום לא היינו יודעים מה סיבת הנהגתו". המעורבות של רבי ניסים הורגשה ונמשכה בכל עת ובכל מצב. גם

המשך מעמוד 15 | הגאון רבי יצחק גרוסמן שליט"א

האיש לא הבין, אבל הרב מטעפליק אמר לו: "זה מוכח לך כבר כאן שמונה שנים. זכית בדין. הסמ"ע הרי אמר סברא מפורשת הדומה לטענות שהשמעת אז, וממילא מחויב אני לך את מה ששילמת שלא כדין. קח, יהיה לך עם מה להתחיל את חיך החדשים בארץ ישראל!".

אבא, ראש הישיבה, רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, שהיה מקורב לשני הגדולים, היה תמיד משנן באוזנינו: "קינדערלך, כשלומדים תורה לשמה זוכים גם לקיים את מצוות ה', וגם שלא תצא תקלה תחת ידיכם. שימו לב! הקב"ה סובב את כל הסיבות שהאיש יעזוב את רוסיה ויעלה לארץ הקודש, יתקשה בפרנסה ויחפש אחר הרב מטעפליק. וכל כך למה? העיקר שהרב יוכל להשיב לו את כספו. כוחה של תורה לשמה!".

(מתוך הספר 'אור השבת' - בחוקותי)

במשך שמונה שנים קיבץ הרב מטעפליק מעות לקופה מיוחדת שהתקין בביתו, שהיתה חתומה ונעולה. יום אחד נשמעו נקישות על דלת הבית. הרבנית פותחת את הדלת ומורה לאיש לחכות שהרב יתפנה מלימודו.

האיש, קשה"יום, הגיע לאחרונה מאוקראינה ושוכן בחיפה. פרנסה לא היתה מצויה בידו, וכל-כולו מחסור, והוא חוכך אם לחזור על עקבותיו או להישאר כאן. גמר אמר בדעתו לעלות לירושלימה, כדי להתייעץ עם מי שניהן פאר כרבה של עירו בימים ההם. עוד שעה ארוכה ישב הרב מטעפליק והתרכז בלימודו, עד שהרבנית הסבה את לבו לדמות האורח שנכנס לחדר. מיד כשזיהה את האורח רץ לפאתי החדר, הרים את הקופה ואמר לאיש: "קח, הרי שלך לפניך!".

המשך מעמוד 21 | הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א

'הולך' לאדם ללמוד את התורה כפי שבעמקי לבו היה רוצה. הוא אינו מצליח ללמוד מתוך מנוחת הנפש, טרדות שונות צפות ועולות במוחו וגוזלות ממנו את הרצון והחשק ללמוד. מי התורה נדמים לאדם כמים מרים - "ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם". אז "ויראו ה' עץ", מלשון עצה. מהי העצה? "וישלך אל המים". האדם צריך להשליך את עצמו אל התורה, להראות את 'אות הרצון' ואת חשקו להתנתק מכל הבלי העולם, ולהשליך את עצמו אל תוך מי התורה. הפעולה הבאה כבר תהיה סיוע של ההשגחה העליונה, שתגרום לכך ש'וימתקו המים'. אך, כאמור, הפעולה הראשונית צריכה לבוא מצד האדם, ואז יזכה לטעום מנופת צוף נועם התורה הקדושה.

(מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

אותו הרבה; מלמטה, מקדשין אותו מלמעלה; בעולם הזה, מקדשין אותו לעולם הבא".

לאור זאת, נמצא את העצה אותה אנו מבקשים בפרשה שלנו. כפי ששמעתי מדודי, הגאון רבי משה קופשיץ זצ"ל, רבה של שכונת רוממה, ששמע מפי מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, בעל ה'חזון יחזקאל', שהתבטא בלשונו: "שמעתי זאת מיהודי חסידי וקניתי את הווארט הזה..."

נאמר בפסוק "ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם" (טו, כג). בהמשך (שם כה) נאמר: "ויצעק אל ה', ויראו ה' עץ וישלך אל המים, וימתקו המים".

כנודע, תורה נמשלה למים, כי כתוב "באר חפרוה שרים" שדרשוהו על התורה, הפסוק "הוי כל צמא לכו למים" ועוד. אך לפעמים, לא

החיוך המשועשע נעלם... הבחור הבין באיחור שבעצם טמנתי לו מלכודת קטנה, כדי להמחיש את השאלה בצורה חזקה יותר...

הצצה לרגעים משמעותיים במרוץ החיים השוטף

בכנות ובישרות יוצאת דופן בדורנו...

"הסיבה היא", אמרתי לו את ההסבר הידוע, "שבלי לאהוב את לימוד הגמרא, קשה מאוד ללמוד גמרא. אתה לא היחיד, כולם ככה, מי שלא אוהב את הלימוד - קשה לו להתמיד בו לאורך שנים. זה כמעט בלתי אפשרי. לכן תיקנו את זה חז"ל כחלק בלתי נפרד מההכנה עצמה, כי בלי שיהיה לנו מתוק בפה, זה קשה מאוד!

"ולכן, אתה צריך למצוא את הדרך לאהוב את הלימוד, במקום להכריח את עצמך ללמוד בלי חשק, בוא ננסה ללמוד איך מתחברים ללימוד, איך מתחילים לאהוב את הגמרא ואת העיסוק בה..."

בשלב זה הפקדתי בידו את החוברת 'תורת הגישמאק' שיצאה בעבר לאור על ידי 'אחינו' - זרוע החיזוק של 'דרשו', והוספתי לו עוד אמרה אחת קטנה שתהיה לו כצידה לדרך, עד שיזכה לחוש את מתיקות התורה:

"תזכור משהו חשוב: כשקשה לך ללמוד, והיצר הרע מנסה להוציא אותך מהלימוד, אז תזכיר לעצמך, שלא רק אותך הוא מחפש, 'היצר הרע', הוא מחפש גם את הילדים שלך ואת הנכדים שלך עד סוף כל הדורות, כשאתה לא תלמד כמו שצריך - זה ישפיע גם לדורות שלך. את כל אלו הוא רוצה להוריד מהדרך, תזכור את זה בפעם הבאה שהוא מנסה להכניע אותך!"

לפני ימים אחדים פגשתי בחור כבן 17, שכל ימיו גדל על ברכי החכמים: "אני משתדל להיות בחור טוב", הוא אמר לי, "אני שומר על הכללים, עומד בסדרים, לא מסתובב עם חברים בעייתיים, יש לי יראת שמים ואני משתדל בכל כוחי לעשות את רצון ה'. אבל יש לי בעיה רצינית..."

"ללמוד גמרא. אני לא מצליח ללמוד כמו שצריך! זה מתסכל אותי, אני לא מסוגל להתחבר. אני יושב שעות ומתאמץ, ובכל פעם הלב שלי נשבר מחדש..."

הבחור תלה בי עיניים עצובות, וחיכה לראות אותי מרחם עליו ומבין ללבו...

"תגיד לי, אפשר לשאול אותך שאלה?", אמרתי לו, והוא כמובן השיב בחיוב. "אם אני עכשיו נותן לך סוכריה לאכול, מה תברך עליה???"

הבחור התחיל להתבלבל: "מה זאת אומרת, על סוכריה, מברכים 'שהכל!' 'ברוך אתה... מלך העולם שהכל נהיה בדברו'..."

"אבל למה אתה לא מברך 'ברוך אתה... שיהיה לי טעים ושהכל נהיה בדברו'???" למה על לחם אתה לא מברך 'ברוך אתה... שיהיה לי משביע וטעים המוציא לחם מן הארץ'???"

הוא לא הצליח להסתיר את צחוקו: "מה הקשר טעים ומשביע???" מברכים את הקב"ה שנתן לנו את האוכל, זה לא הזמן להתפלל שיהיה לנו טעים, על זה אפשר להתפלל להקב"ה, מי שרוצה להוסיף תפילה משלו..."

"כל הכבוד!", החמאתי לו בעודי מדפדף בסידור ומניח לפניו, "אתה כמובן צודק... אבל עכשיו אני רוצה שתקרא מה כתוב כאן, בברכות התורה?"

הוא התחיל לקרוא והגיע ל'**והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו...**'. עצרתי אותו: "נו... עכשיו באמצע ברכות התורה, זה הזמן להתפלל שיהיה לך טעים???" עכשיו אנחנו מודים לקב"ה שנתן לנו את התורה. מה הקשר עכשיו 'והערב נא', שיהיה לי מתוק בפה ללמוד תורה???"

החיוך המשועשע נעלם... הבחור הבין באיחור, שבעצם טמנתי לו מלכודת קטנה, כדי להמחיש את השאלה בצורה חזקה יותר...

"אממ... האמת, אף פעם לא חשבתי על זה!", כך הוא השיב לי

יד ה. ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו. אומר רש"י נהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם שהשאלום. ויש לעיין היכן נרמז כאן בפסוק דבר הזה? וי"ל דמצינו בסנהדרין צא, כשתבעו המצרים את ישראל על כל חלו הכסף שהשאלום אמר להם בניהא בן פסיסא על לנו שכר עבודה של 60 ריבוא וכו'. ויש להקשות על טענתו, הא פועל שיצא באמצע זמן שכירותו רבו פטור לגמרי מלשלם לו, וא"כ גם כאן כיוון שיצאו ישראל קודם הזמן פטורים מלשלם להם שכר עבודה, וי"ל דהנה כאן אילו היו יוצאים מעצמם היו פטורים אבל כאן פרעה אמר להם קומו צאו מתוך עמי ובדין הוא שיטלו שכרם, וזה כלול בדברי פרעה מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל שהוא בעצמו שילחם, וא"כ הפסדנו את כספנו. ויתפרשו ג"כ הפסוקים בתהילים קה ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל שמח מצרים בצאתם, וזו כוונת הפסוק: ויוציאם בכסף וזהב ונשאלת השאלה למה לא החזירום, ע"ז התשובה ואין בשבטיו כושל והיינו שלא נכשלו. למה? כי שמח מצרים בצאתם, כי מצרים שחררום מרצונם בשמחה. דברי מהר"א.

יד כא. ויבקעו המים. איתא בסוטה ב. קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, וביאר שם המהר"ל שכשם שקשה לקחת ים ולחצות אותו לשניים כך קשה לעשות משניים אחד. ויש להעיר דל"ד כי בים זה לחצות לשניים וזה באמת קשה ואילו בזיווג הוא להיפך לחבר שניים והוא קל וליד. וי"ל, אומר רבי דב דיסקין, הנה אם אדם ייקח הרבה אגוזים ויעשה דיסקין ערימה, מיד כשיעזוב את הדי הכל יפול, ולמה, כי זה לא מחובר ורק דבר מחובר מחזיק יחד. ואותה הבעיה יש בלחצות את הים לשניים, כיוון שהטיפות לא מחוברות יחד אז ברגע שתנסה לחלק מיד הכל יפול, כי הבעיה היא בחיבור שזה לא מחובר ולכן זה נופל, וא"כ בנס של קריעת ים סוף ה' עשה שהטיפות יהיו מחוברות ועי"כ הם נהיו מכל גוש אחד ע"י החיבור שלהם וזה הנס הגדול של קריעת ים סוף, והוא להדיח כנס הזיווג שמחברים שני אנשים ביחד.

יד כב. ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה. כאן נאמר 'בתוך הים ביבשה' ואילו להלן יד כט. כתוב 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'. ויש ליישב שבתחילה נחשו ואנשיו קפצו למים שעדיין היה הים מלא ולכן זה נקרא 'בתוך הים' ורק אח"כ 'ביבשה'. ואילו בהמשך שכבר יבשו המים ורק אז נכנסו כולם אז 'ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים'. ולפ"ז **יובנו דברי הבעל הטורים**, הנה בפסוק שם כתוב והמים להם חמה בל יו, ומדייק הבע"ט שהטעם הדוא בלי וו כי הקב"ה התמלא חמה על פסל מיכה שעבר איתם את הים. ויש להקשות הרי כבר לעיל בפסוק כב כתוב והמים להם חומה עם וו ולמה לא כתוב שם כבר בלי וו, ולנ"ל י"ל שהפסוק הקודם עוסק בתחילת כניסתם של בניי שהיו בלי פסל מיכה, והפסוק השני מדבר בסוף הכניסה של בניי שעברו על הפסל, כי הלא שבת דן לקחו את פסל מיכה והם היו מאספים לכל המחנות, היינו בסוף המחנות, כמו שכתוב הלכו ביבשה בתוך הים היינו כשהיו כבר ביבשה והיינו בסוף כדלעיל, ואז המים להם חימה, אבל בפסוק הראשון עדיין לא התמלא חימה, כי כתוב שם בתוך הים ביבשה דהיינו הראשונים. כלי יקר

יד ל לא. וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים... וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים. לכאורה נראה כי יש כאן כפל לשון. וי"ל, על פי הגמ' בברכות, שמי שזכה לראות נס, עליו להזכיר באותה הזדמנות גם את כל הניסים שעשה לו השי"ת קודם נס זה. ואם כן, ירא ישראל אחרי יציאתם ממצרים היו מסובבים בניסים גלויים, אך הנס הראשון הקשור להצלחתם היה נס הצלת משה ביאור, ע"י בתייה בת פרעה. הרי ידוע מה שאמר הקב"ה למשה: "אם אין אתה גואלם – אין אחר גואלם" (שמות רבה ג, ג). וזהו הפירוש, בזמן שראו ישראל "את מצרים מת על שפת הים", והיה עליהם להודות ולשיר לפני השי"ת, צירפו לשמחתם שם את הנס הראשון של הצלת ישראל ממצרים – "היד הגדולה" של בתייה בת פרעה, שהוציאה את משה רבנו ע"ה מן היאור והצילתו מטביעה. (ואמר "היד הגדולה" לרמוז מה שאמרו ברוותני שנשתרבה ידה למרחוק). פניני הבן איש חי.

טו א. אז ישיר משה. במגילת ו'. בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה! ותמוה, הלא באבוד רשעים רינה, וישראל מאוד נשתבחו ע"כ שאמרו שירה לבסוף שאמרו אז ישיר, אז למה המלאכים לא יכלו

לומר שירה? וי"ל ע"פ הסיפור בגמ'. שסנחריב בא עם חייליו להילחם בישראל וכשהם היו למרגלות ירושלים מתו כל ה-250,000 אנשי הצבא של סנחריב, ואומרת הגמ' שהם מתו מזה שהם שמעו את שירת המלאכים ומרוב רגש מתים מזה, ע"כ. וא"כ י"ל שאותו הדבר היה במצרים שרצו מלאכי השרת לומר שירה כדי להרוג את המצרים ע"י שירתם, אמר להם הקב"ה הרי אני הורג בדרך של מידה כנגד מידה, וכמו שמבואר ברש"י באז ישיר, הם הטביעו את הילדים שלי ביאור – והיינו דאמר מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה – היינו שאתם רוצים להרגם ע"י שירה! הרי זה אינו מידה כנגד מידה. אש דת.

טו כא. ותען להם מרים אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים. הלשון ותען קשה קצת, דהא מה הם שאלו ומה היא ענתה. ועוד למה היא בדיוק בחרה את הפסוק הזה: סוס ורכבו רמה בים. וי"ל שמרים אמרה לנשים בואו גם אנן נשיר לקב"ה, א"ל הנשים לא ראוי שנשיר כי מטרת היציאה ממצרים היא קבלת התורה ומה זה קשור אלינו? ענתה להם מרים הנה כתוב בפסוק סוס ורכבו רמה בים, וקשה למה הסוסים נעשו הרי הם לא עשו כלום, רק המצרים רכבו עליהם! אלא י"ל, אמרה מרים, שמי שמשיע כאילו הוא עושה, וכיוון שהסוסים סייעו כאילו הם עשו ג"כ ולכן נעשו. אותו דבר, השיבה להן מרים, אתן הנשים בסיוע שלכן לבעלים ללמוד זה כאילו אתן ג"כ לומדות. וע"כ מובן מה זה ותען, וגם מה שהביאה את הפסוק סוס. ולפ"ז אומר האומר, מובן גם הפסוק בשיר השירים – לסוסי ברבבי פרעה דמיתין רעיתי. **והביאו** לי בשם הרב אלישיב דלח"י ותיקח מרים את התוף כי תוף זה לא כלי נגינה אלא רק ליווי וה"ה הכא דנשים רק מלוות. ולכן הרב אלישיב אסר בירושלים כלי נגינה אחד כאורגן כדומה כי זה כלי נגינה, ולא כתוף, שהוא רק ליווי.

טו יח. ה' ימלך עולם ועד. יש לעיין דבתהילים כמו י נכתב בצורה שונה ושם כתוב ימלך ה' לעולם, והטעם שכאן נכתב ה' ימלך ובתהילים ימלך ה'! י"ל דמצינו בנדרים שאסור לומר לה' נדר שמא ימות לאחר שאמר את המילה לה' ויציא שאמר שם שמים לבטלה. וא"כ י"ל דהכא לאחר קריעת ים סוף אמרו חז"ל שפסקה וזהמתן וחזרו להיות כדאם הראשון קודם החטא שלא שייך בו מיתה כלל לכן שפיר הקדימו ה' ימלך, כי אמירה זו מובחרת. אך דברי דוד המלך נאמר לאחר חטא העגל שחזרה וזהמתן של ישראל וחזר מלאך המוות לשלוט אז אומרים ימלך ה' בשביל שלא תהיה אפשרות שייצא חלילה ש"ש לבטלה. קדושת לוי.

טו כה. ויצעק אל ה' ויורה ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו. דרשו חז"ל שבמרה נצטוו על מקצת ממצוות התורה, ומביא רש"י שנתן להם ג' מצוות ואלו הם שבת. פרה ודינים. ורבים נתקשו מה עניין פרה אדומה לכאן, הרי מבואר בחז"ל (ירושלמי ג. ה. ורש"י גיטין ס:) שפרה אדומה נעשתה רק בשנה השנייה לצאתם ממצרים וא"כ מה היה דחוף ללמדם במרה, ובשלמא שבת הם כבר החלו לשמור ויש לזה הרבה דינים ופרטים, וכן דינים היה להם הרבה דיונים כמו שמצינו בפרשה הבאה עם יתרו שמינו שרי אלפים וכו', ולכן היה צורך להקדים וללמדם במרה. אלא פרה מה היה דחוף ללמד כאן? ועו"ק מה הקשר בין תחילת הפסוק שמסופר על המתקת המים לסוף הפסוק ששם הובא שנצטוו על ג' דברים הללו? וי"ל דהנה התוס' בבכורות נה: ד"ה אין, הקשה כיצד היו להם לישראל מי מעיין להטיהר מטומאה הרי בעיני מים חיים? ותיקו שם ממעיינות קטנות שהיו שם. וא"כ י"ל שכאן במרה היה להם מעיין, והקב"ה רצה שיקחו ממימי המעיין, כי לאחמ"כ לא יהיה להם מעיין לקחת משם מים חיים. והרי הדן הוא שמים מרים פוסלים במי חטאת (פרה ח ט) אז הוצרך משה להתמקח אל המים, ואז החלו לשמור פה. דבשעה שרצה לקחת המים. ומתוך מדוע נכתב זאת כהמשך לפסוק שהמתיק להם המים, וכן מובן מדוע נצטוו אז על פרה. רבי חיים ברלין.

טו כה. וימתקו המים שם שם לו חוק ומשפט. סנהדרין כ. תניא עשר מצוות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהם בני נח, והוסיפו עליהם דינים שבת וכיבוד אב. יש לעיין מדוע דווקא ג' מצוות הללו נצטוו במרה קודם מתן תורה? וי"ל, אומר רבי מאיר שפירא מלובלין, דמצינו בשבת פה. דבשעה שרצה הקב"ה ליתן תורה לישראל, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה שישאיר את התורה בשמים. טענתם היתה

פרשת בשלח תשפ"ב

שהם קודמים מדין בר מצרא. והנה בבר מצרא נפסק בחו"מ קעה א, ששותף קודם למצרן. ומצינו בשבת ודינים וכיבוד אב, שהמקיים אותם נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית. (דינים הוא בשבת י, ושבת הוא בשבת קט: וכע"ז בכיבוד אב מצינו בקידושין ל: שהמכבד אביו ואמו כאילו כיבד את ה' שהוא שותף בבריאתו יחד עם הוריו, והכיבוד שלהם הוא כיבוד השותפות של הקב"ה בו, וכמו שמצינו בשבת שע"י שאומר ויכולו הוא מעיד על הקב"ה שברא העולם ועי"ז הוא נעשה שותף, ה"ה הכא הוא מעיד על הקב"ה שבראו ועי"ז נהיה שותף במעשה בראשית), וא"כ זאת המטרה שקיבלו המצוות הללו מקודם מתן תורה, כדי שיהיו שותפים לקב"ה ושותף קודם למלאכים שהם בני מצרא.

טז טז. הוא הלחם אשר נתן ה' לכם לאכלה. יש לעיין למה כתוב נתן בלשון עבר, לכאורה הול"ל נותן לשון הווה? וי"ל שמצינו ברש"י טז לה מהחז"ל שאף בעגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בחז"ל טעם, ולפ"ז י"ל שמשה השיב להם הוא הלחם אשר נתן ה' לאכלה והיינו שכבר טעמתם אותו בעבר. זרע שמשון.

טז כ. וייתרו אנשים ממנו עד בוקר וירוס תולעים ויבאש. כאן נקט לשון תולעים, ואילו להלן לגבי שבת שהשאירו את המן עד בוקר נאמר ורימה לא היתה בו, וקשה מה הטעם שכאן כתב תולעים ולהלן רימה? ויש ליישב ע"פ מה שכתב הגר"א בישעיה יד יב, שתולעת היא תולעת גדולה, ואילו רימה היא תולעת קטנה. וא"כ כשהתורה באה לומר את העונש שלהם שהם השאירו עד בוקר, נכתב שזה התמלא בתולעים גדולים. ולגבי שבת שנצטוו להניח עד בוקר אז אדרבה אפי' רימה שזה תולעת קטנה לא היתה בו. מתלמיד הגר"א.

טז לא. וטעמו כצפיהית בדבש. יש להקשות הא מצינו בברכות נז: שדבש הוא אחד משישים מהמן, וכאן כתיב שכל המן אינו אלא כדבש. וי"ל דהנה קיי"ל דעד שישים יש בנותן טעם, ומעבר לכך מתבטל הטעם. וא"כ פירוש הפסוק הוא כך, דבאמת המן שישים פעמים יותר מתוק מהדבש כמו שמצינו בברכות שם, אלא שאם המן היה מעורב במשוה אחר והיה אחד משישים במשוה אחר, והיינו שהמן היה נותן טעמו במשוה אחר אז טעמו כדבש כי אחד משישים הוא כמו דבש, ולכן כתב בפסוק וטעמו הוא כצפיהית בדבש, כלומר שאילו היה בידך רק טעמו הוא כבר היה דבש. חנוכת התורה.

יז ט. ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. וברש"י **אנשים גיבורים, יראי חטא.** וקשה מניין לו למשה רבינו מיהו ירא חטא, הלא אין אדם נראה לעינים? ועוד דאם חיפש יראי חטא בשב"מ הוצרך גם לגיבורים, דאם זכותם מסייעתם יכל לבחור גם יראי חטא חלשים? ועוד מנין לרש"י שברר גיבורים, דבשלמא ראיים יש ללמוד מדכתיב אנשים ואנשים הוא לשון חשיבות ורש"י בבשלה, אך גיבורים מני"ל? וי"ל שהוא רצה יראי חטא, ודבר זה הוא ידע ע"י שדק למי ירד המן ע"י ביתו, וכדאיתא בחז"ל שלצדקים המן היה יורד ליד בתיהם. אבל איתא בחז"ל (בילקוט) שגם לחלשים המן ירד ליד בתיהם, א"כ אולי הם לא צדיקים אלא חלשים, וע"ז י"ל שהוא בחר גיבורים שהמן נפל ליד בתיהם ועי"ז ידע שהם וודאי צדיקים. ספר עיר דוד.

יז יא. והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. איתא ברי"ה וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו' אלא בזמן שהיו ישראל משעבדן ליבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו נפלים, ועדיין יש להקשות ע"כ מדוע הרים משה והניח את ידיו והא אין הדבר תלוי אלא בישראל? וי"ל דמצינו בחז"ל (זהר ויקרא) אם הכהן המשיח יוטא לאשמת העם אם העם אינם זכאים אז גם השליח ציבור אינו יכול לכווין בתפילתו כראוי ולכן ש"צ שטעה סימן רע לשלוחי כי העם הנורמים, עוד איתא בזוהר בלק דאסור להרים ידים אלא בשעת התפילה, ולכן כאשר הרים משה ידו ובעי"כ שאז התפלל גבר ישראל, וכאשר הניח ידו ופסק להתפלל גבר עמלק, ויש להקשות מדוע הניחו משה להתפלל ובעי"כ שחשם דתפילת הש"ץ תלוי בציבור וכאשר ישראל לא שיעבדו את ליבן לאביהם שבשמים אז גם משה לא יכל לכוין ופסק מלהתפלל והיו אז נופלים. כותנות אור.

יז יד. כתוב זאת זכרון ספר. הטעם שמלחמת עמלק נכתבה בספר, בשונה משאר פרשיות התורה שלא מצינו ציווי כזה? וי"ל דהנה מצינו בב"ב טו. שכתבת הס"ת הושלמה רק בסוף ארבעים שנה שהיו במדבר, והנה יש דין שמהתורה צריך לקרוא כל שנה פרשת זכירת עמלק, ומצינו בתענית כח. דאין קורין את התורה בציבור בעי"פ, לכן הוצרך לכתוב זאת זכרון ספר, בשביל לקיים את המצווה שיקראו בזה כל שנה. עמודי אור.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה.

התוויו"ט). ולו היה הכלל ישראל נוהרים בזה כבר היינו נגאלים ונושעים מכל צרה וצוקה, והשותק הוא סגולה לאריכות ימים ורמז לזה שיבי"ה ר"ת שתיקה יפה בשעת התפילה, אשר בזכות זה זוכים לאריכות ימים. והרמ"ק כתב שהנזהר מלדבר בבית הכנסת יראה זרע ויארץ ימים, וחפץ ה' בידו יצליח, ולא ימות לשחת, ולא יחסר לחמו, ולאחר אריכות ימים תנחו נפשו בלטה, ולא ירקבו עצמותיו, חוץ מאשר זוכה שהקב"ה שומע תפילות. ומכלל ה"ן.

לפני שנתיים ממש כשהתחילה הקורונה הלך לעולמו האברך רבי חזקיהו יוסף פלמן זצ"ל, תושב בית שמש ובנו של הגר"צ פלמן זצ"ל, לאחר שחלה לאחרונה בטרט, והוא בן 52 בלבד. שבועות ספורים לפני שנפטר התגלתה המחלה בגופו אך במקום לשקוע בתחושות קשות, השקיע את כל כוחו הדל כדי להפיק את המודעות לאיסור לדבר בבית הכנסת, עקבות חלום שחלם. וכך הוא כתב, בין היתר: "ברצוני לשנתן אתכם במה שראיתם בחלום היללה. לפני כחודשיים באמצע חודש חשוון הירני שומע בחלום הלילה קול, ללא דמות או מישהו שאני מכיר או זוכר, ואומר לי כך: יוסי חזקא את הנושא של לדבר בתפילה וקריאת התורה, לכל אחד יש תפקיד בעולם, ועליך לחזק את נושא זה. קמתי בבוקר, ולא התייחסתי לחלום, ואמרתי 'חלומות שווא ידברו'", תיאר הרב פלמן, "ושבוע לאחר מכן הופתעתי עד מאד לקרוא בעלון 'אישי לרה"ו' סיפור על אדם שגם חלם חלום דומה להפליא, בו מבקשים ממנו לדאוג שיפסיקו לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה, ולאחר תקופה חלה אותו אדם במחלה הנוראה, אותו אדם חשב שיש קשר בין הדברים והחתיים 770 אנשים שלא ידברו בשעת התפילה וקריאת התורה ולאחר תקופה הוא החלים לגמרי מהמחלה. חשבתי אף אני אולי גם כאן מתרחש סיפור דומה, אבל דרכו של עולם לא התייחסתי לחלומות, ואמרתי שוב 'חלומות שווא ידברו'. לאחר כחודש וחצי בתחילת חנוכה חלמתי שוב את אותו החלום, אלא שאז אני רואה את אבי מורי הצדיק עומד בקדש לגנז עיני, ואומר לי: יוסי, דבר זה נוגע אליך, יוסי תדאג שיפסיקו לדבר בבית הכנסת בעת התפילה. הפעם קמתי מבוהל, אך נרגעתי לאחר מכן ואמרתי לעצמי שזה כלום. הרי החלום חזר ונשנה. כנראה חשבתי על כך ביום והרי יאן מראין לאדם בחלום את מהרהורי לבו... וכאן באה התפנית, הקשה מנושא: מאז התחלתי להרגיש לא טוב, וכשבועיים לאחר מכן גילו אצלי את המחלה הנוראה. אני סמוך ובטוח שענשתי ע"ז שלא התייחסתי למה שעוררו אותי פעמיים משמאי, ועוד פעם אחת כשאבי מורי טרח וביקש בתחנונים לחזק דבר זה, ולא נעניתי. על כן באתי כעת לכל מי שקורא דברים אלו, אולי בזכות ההתעוררות שתבוא עתה מקריאת דברים אלו, ירחם המרחם וישלח לי רפואה מן השמים בתושחי". המצפה לשיעוּת ה', חזקיהו יוסף בן שרה פייגא", סיים האברך בתחינה לכלל הציבור.

הרב מלעלוב משכון ה' שפטר לפני 12 שנים: גם העיד שהבחינתו נהגו להיאבק במחלה הארורה על ידי הימנעות משיחה בשעת התפילה, ואף הורה לכתוב על גבי ארון הקודש שבבית מדרשו את האמרה: "שתיקה יפה בשעת התפילה" – ראשי תיבות 'שיבי"ה' אות לכך שהשתיקה בשעת התפילה היא סגולה בדוקה ומונסה לאריכות ימים. ואף העמיד שומרים מיוחדים שתפקידם היה לעצור בכל מי שהעז לדבר בשעת התפילה, כשהוא מורה להם מפורשות שניהגו ללא משוא פנים, ולא יעלימו עין גם מאנשים נכבדים ונושאי פנים שמדברים בשעת התפילה. באחת הפעמים נזדמן לבית מדרשו שבבני ברק יהודי נכבד שהשתתף בשבת עליה לתורה של חתן מקרובי משפחתו. אותו יהודי שראה את המודעות המזהירות שלא לדבר בשעת התפילה, חשב שמדובר בהמצאה בלבד, ובזמן קריאת התורה, בין גברי לגברי השיח לפי תומע ועם היושבים לצדו. ה'שומר' שמינה הרבי העיר לו בעדיות פעם ופעמיים, וכששב אישה לסורו בהביר לו הממונה במילואי הנרצות שאם יראה אותו מדבר פעם אחת נוספת הוא יחזיק בזרועו ויגרור אותו החוצה מבית המדרש תוך השפלה וביזיונות גדולים. נחרד האורח חרדה גדולה ושתק עד סוף התפילה. לאחר התפילה ניגש האיש לרבי והעיר על ההתנהגות האלמונית של השומר שפגע בכבודו: אומנם מבין אני שיש חשיבות רבה לעניין של הימנעות משיחה בטלה בשעת התפילה וקריאת התורה, אבל האם נכון היה לעצור בי בצורה זאת ולפגוע בכבודי עד כדי כך? השיב לו הרבי בחריפות רבה: אילו היה לי מקל, הייתי נוטל אותו לשומר כדי שיכה את המדברים בשעת התפילה. **יזוע שהמוני יהודים** מכל הקהלים החוגגים והעדות, ועולים בכל ימות השנה אל הציון של האדמו"ר מלעלוב הקבור בהר הזיתים, שופכים ליבם כמים בתחינה ובתפילה לשיעוּת ורחמים. רבים מעידים על הישועות הרבות שזכו לראות במקום מסוגל זה, במיוחד לאחר שקיבלו על עצמם שלא לדבר עוד בשעת התפילה מתחילתה ועד סופה. עוד בחייו עלי אדמות נהג היה האדמו"ר מלעלוב להורות לרבים מהפונים אליו לדבר שיעוּה, לקבל על עצמם את הקבלה הנשגבת ועתיקת היומין שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה, בכך ראה האדמו"ר את מפתח הישועות, דרכו ניתן להיושע בכל העניינים ולזכות לכל ההשפעות הטובות. אלפים עוד זוכרים ברטט את רגעי ההוד וההתעלות בשולחנותיו הטהורים של האדמו"ר ביום הפורים, כשהיה נוטל בידיו את הכרזה המפורסמת "אסור לדבר בשעת

בחומר האיסור לדבר בשעת התפילה.

בפרשת השבוע מובא הפסוק ה' ילחם לכם ואתם תחרישון' עת נעמדו בני ישראל במצב הנואש ביותר, כאשר קומות בלתי עבירות סגרו עליהם מכל עבר, וכבר החלו קולות של ייאוש להישמע במחנה, הופיע לפתע משה כמלאך מושיע, מרעיף עליהם טללי נוחם ותקווה: אל תיראו! התייצבו וראו את ישועת ד'... ד' ילחם לכם ואתם תחרישו, אומרים חז"ל שיש כאן רמז גדול לאיסור החמור בדבריו בשעת התפילה לשיעוּת הגדולה עצומתה כשלא משוחחים בזמן התפילה: והיינו ה' ילחם לכם, מתי? כשיאותם תחרישון', היינו לא תשוחחו שיחת חולין בבית כנסת: ידועים דברי האמרי אמת מגור על הפליאה שהייתה בעיני עולם התורה שבעת השואה האוימה נהרגו כשליש מהעולם היהודי במדינות אירופה, ואילו במרבית קהילות ספרד לא היתה שואה. ואמר האמרי אמת שהטעם הוא משום ששמרו מאוד על קדושת בתי כנסיות שלהם, כידוע. וידוע שישנו בית כנסת (אייזנמן) בבגליה שהקפידו שלא לדבר בשעת התפילה ובית כנסת הזה לא חרב בשואה ונשארו שם כל הספרי הקודש ותשמישי קדושה במקומם ללא כל היזק. עוד מובא בחז"ל שבכל יום כשעומד השטן לקטרע על ישראל דוחה הקב"ה את דבריו, אם אומר השטן 'גנבים הם', אומר לו הקב"ה: צא וראה כמה אלפי גנבים יש אצל אומות העולם, וכן כל כיצא בזה. אמנם גם לטען ישנה טענה אחת הנותרת ללא מענה, שכאשר טוען הוא שישראל מזלזלים בכבוד בית הכנסת ומשוחחים בשעת התפילה, שוב לא ניתן להפנותו לגוים, שכן אדרבה, הם בבית יראתם באמת נזהרים בכבוד ונזהרים משיחה בטילה. דברי חז"ל אלו, כותב החידת שמשון, נרמזו בלשון הפסוק: ה' יילחם לכם – "אם רוצים בני ישראל שהקב"ה יילחם עבורם כנגד השטן וינצחו בכל טענותיו, עליהם לקיים ואתם תחרישו ולא לשוחח בבית הכנסת, כך לא תיוותר ולו טענה אחת של השטן ללא מענה.

איता בספר חרדים: האדם צריך להתבונן איך היה עומד לפני מלך בשר ודם ומדבר דברים בטלים שאינם נוגעים למלך, הלא יחתכו את ראשו, ק"ו כשעומד בבית הכנסת ובבית המדרש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ואיך לא יבוש ממנו, זה העבירה היחידה שכתוב עליה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא **ווגיעין בו**. עווד כתבו חז"ל המשיח בבית הכנסת בשעה שציבור עוסק בשו"ע של מקום מראה עצמו שאין לו חלק באלקי ישראל, וכתוב ע"כ השל"ה שלא רק מקלקל לעצמו שלא תתקבל תפילתו, אלא גורם לכל העם שלא תתקבל תפילתו, והחידו"א כתב המדבר שיחת חולין טוב לו שלא יבוא לכ עיקר, וביערות דבש כתב המדברים בבית הכנסת יוצרים ענין שמונע את התפילות מלעלות אותם. רבי חיים פלאגי כתב "בזמן חזרת השי"ץ יש שלשה סוגים לאנשים, צדיקים גמורים שהקב"ה מכניס אותם לפנים ונותן להם שאלתם, והבנונים הקב"ה נותן להם שאלתם מבחוץ בלי להכניס אותם, והרשעים הקב"ה דוחה מפניו ואינו נותן להם שאלתם ומי וקראים הרשעים אותם אנשים שפוסקים לשמוע את הברכות והושב על הקב"ה בחזרת השי"ץ ומדברים דברים בטלים, וראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בשביל עון זה, וידוע שבעקבות גזרות ת"ח ות"ש הותו"י ערך שאלת חלום מן השמים ומתוך סגופים ותפילות התחנן כי יגלו לו בשל מה באה הגזירה הנוראה הזאת על ישראל ומן השמים ענו לו בשל התנהגות של קלות ראש בבתי הכנסת ושיחות בשעת התפילה, ובחתי"א כתב אומרים מדברים בשעת התפילה גורמים ח"ו שהס"מ נהיה הבעל הבית של בית הכנסת ובית המדרש וכל התפילות והתורה ח"ו הולכים לחיצונים. ובבעל הטורים כתב העונש על מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת מקפידים לו כל גופו בקצופים ושופרים אותו רח"ל. ומובא במדרש אמר ר' יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגעתי באליהו זכור לטוב ועמו כמה אפים גמלים טעונים אמרתי לו במה הם טעונים אמר לי באף ובחימה לעשות נקמה למי שמדבר בני קדוש לברוך, ובין ברכה לברכה, בין פרק למק, ובין אמן יאה שמדבר רבה ליתברך, ובין גאולה לתפילה ולא עוד אלא שאין תפילתו נשמעת. ומעשה בחסיד אחד שזא לחסיד אחר כמותו בחלום וראה פניו מוריקות אמר לו מדוע פניך מוריקות אמרו לו החסיד מפני שלא הייתי מקפיד והייתי מדבר בשעה שהשי"ץ, שהיה אומר "ויכולו" ו"בברכת" "מגן אבות" ובי"תגדל". עוד מעשה בחכם שנראה לתלמידו בחלום וראה התלמיד שהיה כתם במצח של הרב ואמר לו רבינו מפני מה נהיה לך כך אמר לו הרב מפני שלא הייתי נזהר לדבר בשעת הקדיש. ואפילו להרהר בדברי תורה בשעת קדיש אסור מפני שצריך לכוון למה שחזון אומר. המהרש"ק כתב שבמקומו מי שמדבר בבית הכנסת שמים אותו בחרם, ומשלים קנס כאשר יושע עלי, כדי שכל היהת ישמעו ולא יזידון עוד. ורבינו גרשום החריס את מי שמדבר בבית הכנסת ובבית המדרש. מעשה במקום אחד שהיו עשרה אנשים והיה מתפלל עמהם ויש מהם שהיו מדברים בבית הכנסת בשעת התפלה ולא רצה להתפלל עמהם עד שקבלו עליהם שלא לדבר, וכל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה "הקב"ה ישימרהו מכל חרב וצוקה ומכל נגע ומחלה ויחולו עליו כל הברכות הכתובות בספר תורת משה רבינו וכל ספרי הנביאים והכתובים, ויזהר לראות בנים חיים וקיימים ויגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים ויעבוד את ה' אלוהיו על תמיד באמת ובתמים" (מתוך) מי שחיבר שחיבר בעל

התפילה" ויוצא כך בריקוד נלהב, בכך ביקש להנחיל ולהשריש בלב כל הנוכחים את גודל חשיבות העניין... ובמוצאי "שמחת תורה" האחרון לחייו, התבטא האדמו"ר מפורסם במקהלות עם "כל מי שמקבל על עצמו שלא לדבר בתפילה ובקריאת התורה – אני מבטיח שתתקבל תפילתו!" **בשנת תק"ה** נחנך בעיר פראג בית כנסת מפואר ובו נשא דברים רבי יונתן איבשיץ ואז שאלם לראשי הקהל כיצד תגיבו אם תראו אדם נוטל בוך סמך ועוכר ומטיח אותו על קירות בית הכנסת מפוראים: הלא בוודאי תתנאלו חימה ותגרשוהו מבית הכנסת! דעו לכם שדיבורים בטלים בביהכ"נ משחיתים פי כמה וביהכ"נ כותלי בית הכנסת, ובראותכם אדם שמדבר במהכ"נ עליכם להסתכל עליו כאילו הוא זורק בוך ורפש בכתלים המחודשים.

בפרשת נח תשע"ז כתבו אנשי הקהילה במונטריאול "שמענו סיפור נפלא ומדהים מאיש אחד מחסידי קלויזנבורג, המתגורר בעיר יוניאן סיטי שבארצה"ב, והגיע לעירונו לרגל שמחת משפחתית. בליל שבת הגיע איש זה להתפלל תפילת קבלת שבת בבית מדרשינו משום קרבת המקום לבית אבסנייתו. בכניסה לבהימ"ז יש מודעה הפילה וקריאת התורה ומוסגלת לכל הישועות "למחרת היום הגיע יהודי זה לבית מדרשינו לתפילת מנחה וסעודה שלישית. בדרכו לביהמ"ד מצא את אחד המתפללים, והביע לפניו את התפעלותו, כאשר ראה שהכל היכל ביהמ"ז אינו רואים אברכים ומשוחחים באמצע התפילה, אבל עוד יותר התרגש מאוד בלבו כאשר ראה את המודעה הגדולה התלויה: שהשתיקה בשעת התפילה מוסגלת לכל הישועות, מפני שהוא עצמו חווה סיפור אישי, בהמשך המכתב, כתב אנשי מונטריאול מילה במילה את הסיפור המלא כפי שנשמע מפי יהודי זה, רבי אלכסנדר משה בן לאה לאנדא: הסיפור החל לפני כעשרה חודשים, בסוף חודש טבת תשע"ה, התחלתי להרגיש כאבים חזקים באזור הכתלים. חשבתי תחילה שיש לי אבנים בכליות ומהם באים הכאבים, הכתתי לרופא לערוך בדיקה, ולאחר שראה את התוצאות אמר לי שאין אבנים בכליות אבל הוא רואה שם דם. הוא שלח אותי לסדרת בדיקות מקיפות, בדיקות סי.טי. ובדיקות דם שונות, ולאחר כמה ימים בישרו לי הרופאים את הגרוע מכל, שנתגלתה אצלי המחלה הנוראה ר"ל, גידול ממאיר שהתחיל באזור הכבד וכבר הסיפק להתפשט לכל האיברים מסביב. הסיכויים לצאת מזה הם נמוכים השם ירחם, עד כדי כך שאפילו לא היה שייך לעשות ניתוח כדי לחתוך את הגידול, והמצב היה בכי רע. תיכף כאשר נודע לי דבר המחלה המקננת בגופי, סיפרתי את הדבר לכל חברי וידידי. לא ניסיתי להסתיר את הדבר, כי הייתי סבור שכלל שיותר אנשים יתפללו עלי, יש כמוך יותר סיכויים שיתקבלו תפילות בשמים, ניסיתי להתחזק ככל היותר באמונה שלימה בהש"ת שישועה אותי ממחלתי, ולא הנחתי לייאוש להשתלט עלי בשום אופן. כידוע דבר זה הוא אחד הגורמים המרכזיים בסיכויי ההישרדות של אדם החולה במחלה. בשבת השנייה כשהרגשתי טוב יותר, הלכתי כבר להתפלל ביהמ"ד. לפני התפילה ניגש אלי הגבאי נר' גרשון אייזנברגער הי"ו, והוא שואל אותי אם אני מסכים שישתמש בשמי בכדי לערוך מגבית בביהמ"ד, מגבית ללא התרמת כספים. הסכמתי לכל בחפץ ב"ה. הוא עלה על הבימה לפני קריאת התורה, והחל לתאר ברבים את מצבי, וקרא לכל המתפללים לקבל על עצמם שלא לשוחח בעת התפילה, ובזכות זה ישלח הש"ת רפואה שלימה מחלתי. "ואכן קריאתו נענתה אצל קהל המתפללים. ביום שליש שלאחר מכן עלה הגבאי לביתי לבקרני, והגיש לי דף עם שמונים תחיתומים של מתפללי בית המדרש, שהם מתחייבים להיזהר לא לשוחח דברים בטלים בכל זמן התפילה מתחילתה ועד סופה, והדבר יידקף לזכותי שאזכה לרפואה שלימה. "בשבת שלאחר מכן שרר שקט מוחלט בביהמ"ד בכל עת התפילה, וכך המשיך הדבר והאנשים מחזיקים בהתייבבות ב"ה. בנייתים התחלתי לעבור טיפולי כימותרפיה, ומצב מחלתי התחיל להשתפר באופן מדהים. לאחר ג שבועות הרופא התקשר אלי מיד, ואמר לי בהפתעה מהולה בהתרגוּש שהדבר נתפס במחוו, וע"פ מדעי הרפואה אני הוא יכול להסביר בשום פנים ואופן עובדה מדהימה זו. שמצבי הרפואי הוטב מאוד. כמו כן מצאו שהגידול כבר התחיל להיעלם באופן ניכר, מעבר למצופה, והדבר נותן הרבה תקווה שאוכל להירפא ממחלתי ע"י טיפולי ההמשך בע"ה. "המשכתי לעבור את הטיפולים, ולאחר 12 שבועות ערכו בדיקת מעקב נוספת. ושוב, הרופא מתקשר אלי בהתפעלות שהם אף פעם לא ראו דברים כאלו, וכל עובדי ההתפללות החוללים וידועים לספר על המקרה שלי ועל הסג גדול שראו אצלי. "אני בטוח בלי שום ספק שזכות זה של שתיקה בשעת התפילה היא שעמדה לי עד עתה, ועומדת לי בהווה וכן מעתיד בע"ה, ורק הודות לכך המספרים וורדים ומצבי מתתפר מיום ליום ב"ה. לפני ראש השנה האחרון כתבתי מכתב מרגש ללוי ידידי בבית המדרש, ובו הודיתי להם מקרב לבי על ההמצאים וההשגדלויות שעשו עבורי, וביקשתי מהם שישמיעו הלאה להיזהר ולהקפיד על דבר חשוב ונושגב זה, ובזכותו מן ישמע הש"ת לתפילותיו לשלוח לי רפואה שלימה מן השמים, ואצא מזה לגמרי בע"ה. "וכאשר הגעתי לביהמ"ד התרגשתי מאוד כאשר ראיתי את המודעה ששתיקה בשעת התפילה מוסגלת לכל הישועות.

ידיעות חשובות, וכן דברים מגדולי ישראל, ערוך בדרך שו"ת

שאלה: בפרשה מובאים כמה פעמים ענייני נסיון. במרה כתוב שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו, ובפרשת המן מוזכר שהקב"ה בדק למען אנסנו הילך בתורתִי אם לא. מה מטרת הניסיונות? **תשובה**: בחז"ל מובא הרבה פעמים שלפעמים מגיע לאדם עונש גדול ומלאכי חבלה רוצים להזיקו ובאים מליצי יושר ומבקשים למנוע הנוק ובב"ד מכריעים לחובה ואז המליצי יושר מבקשים רחמים ומבקשים שעממדו אותו בנסיון והיה אם יעמוד יזכה להיצל ואם לא ר"ל יענש. וכן להפך, הרבה פעמים אדם רוצה ישועה או בניחיי ומזוני ומבקש הרבה מהקב"ה וכיוון שלא מגיע לו אומר הקב"ה אני אנסה אותו באיזה נסיון אם יעמוד בזה אז הוא יקבל את השפע, כי ברגע זה שהתגבר ועמד בנסיון נהיו לו המון זכויות, אך אם לא יתגבר אז ימשיך להיות במצב שלא מגיע לו. לכן כל פעם שיש לנו איזה נסיון של כעס, או דיבור אסור, וכן וויתור גדול, או כל נסיון אחר, עלינו להתאמץ ולוותר בכל הכוח כי ע"כ נרוויח לנצח נצחים.

שאלה: ידוע מה שאמרו חז"ל קשה זיווגו ופרנסתו של אדם כקריעת ים סוף. מה הדמיון. **תשובה**: י"ל שבקריעת ים סוף היה מצב שהים היה מקדימה, ומצרים מאחורה, ומדבר עם חיות בצדדים, וישראל עמדו חסרי אונים. גם כשהתפללו לקב"ה, הם התפללו למשל שיוכלו להתמודד עם תנאי המדבר, כמו נח שהתמודד עם אלפי בעלי חיים בתיבה, או שכל המצרים ימותו כמו במכת בכורות שבכורות מתו. אך בדמיון הכי פרוע הם לא חשבו שייבקע הים. וזאת הנקודה שרואים גם בזיווגים וגם בפרנסה. איך שעל הכל חשבו אבל כבזו צורה לא חלמו לעולם שתפתר הצרה. והתוצאה מגיעה רק כשנשענים על הקב"ה ובוכים לו מלב נשבר.

שאלה: מנהג התקבל בתפוצות ישראל בשבת שירה נתינת אוכל לציפורים, והמג"א הזכיר מנהג זה, מה טעמו של מנהג זה? **תשובה**: כיוון שהציפורים אמרו שירה ביחד עם ישראל על שפת הים, לכן משלמים להם באוכל שניתן להם בשבת שירה. ועוד שהקב"ה אמר שלא יהיה מן בשבת, בלא דתו ואבירים ורצו לחלל ש"ש ע"י שפזרו מן במחנה, והציפורים קידשו ש"ש ואכלו מהר את המן שזרקו דו"א ובשכר זה מביאים להם אוכל. ואריך להביא כאן את דברי המג"א שבעלי חיים שאינם של **אסור** לתת להם אוכל בשבת, אלא משאירים להם אוכל לפני כניסת השבת ולמחרת הם ניזונים ממנו. ורבי חיים פלאגי הביא ברוח חיים שמי שדואג לאוכל לחיות (לא דווקא לשבת זו) זה סגולה לישועה ולרפוי"ש, כי כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים.

שאלה: אדם שרוצה לתרום בניין בית כנסת לבד בלי עזרה מאדם נוסף האם יש לתת לו דבר זה? **תשובה**: החפץ חיים פעם פרסם מודעה בעיתון שהוא זקוק ל-4 מליון רובל בשביל לבנות את ישיבת ראדיון, הגיע גביר גדול ואמר שהוא רוצה לתת כל הארבע מליון, אך הח"ח לא הסכים, כי אמר שבבנין בית המקדש צריכים להיות שותפים כל כולל ישראל. הגביר תבע את הח"ח לדין תורה אצל רבי חיים עוזר (לחלואי כל דיני התורה היום היו כאלו לראשי הישיבות), ורבי חיים עוזר פסק שיינתן רבע מהסכום ואכן כך היה והיה כתוב שמו על הקיר המזרחי של בית המדרש. הח"ח בירכו שיזכה לחיות ולהאריך ימים עד סוף ימיו של הח"ח בעצמו, ואכן הח"ח נפטר ביום ששישי כד אלול, ונקבר ביום ראשון כו אלול וביום הקבורה נפטר אותו גביר, כי כתבו המקובלים שאדם שיועד לימודו בע"פ נותנים לו הכיות ללמוד עד הקבורה, לכן נחשב שהח"ח נפטר ביום ראשון ואז רק נפטר אותו גביר.

שאלה: בתקופה האחרונה היו כמה מקרים של "שפעת העופות" במקומות שונים בארץ. מהי "שפעת העופות" ומה היקף הפגיעה שלה? **תשובה**: שפעת העופות היא סוג של מחלה קטלנית התוקפת בעיקר עופות, אך בשנים האחרונות, התגלו כמה מקרים של הידבקות בני אדם בשפעת העופות. התסמינים של בני אדם שחלו בשפעת העופות דומים לתסמינים של בני אדם שחולו בשפעת רגילה אם כי בשנים שעברו נרשמה אף תמותת בני אדם משפעת העופות בעיקר בדרום מזרח אסיה. בשנה שעברה היתה התפרצות של שפעת העופות בארץ בכמה מוקדים, בהם גן החיות התנ"כי בירושלים ובפארק הלאומי ברמת גן. השנה הופיעה שפעת עופות בצפון הארץ וגרמה למותם של אלפי עופות באגמון החולה ולאחר מכן אותרה שפעת העופות בעוד יישובים בעיקר בצפון ומאות אלפי תרנגולות הושמדו או מתו מהנגיף.

שאלה: מה המספר של החרדים לדבר ה' בעולם? **תשובה**: בארץ חיים למעלה ממליון אנשים המגדירים

עצמם חרדים לדבר ה'. מדובר בעליה מבורכת של מאות אלפים בעשר השנים האחרונות והזו שיעור הצמיחה מהגדולים בעולם בלע"ה כ"י. לשם השוואה בקרב הבוגרים מעל גיל עשרים מספר החרדים נאמד בעשר אחוז ובקרב הילדים המתחנכים במוסדות חרדים האוכלסיה החרדית מונה עשרים אחוז, ואי"ה עוד עשרים שנה (לפי הערכות של המומחים והשי"ת יעזור שהרבה מאוד לפני כן) רוב האוכלסיה היהודית במדינת ישראל יהיו חרדים. בארה"ב חיים כחצי מליון חרדים. באירופה בפרט בבריטניה ובצרפת חיים עוד 100 אלף חרדים כ"י. קהילה חרדית גדולה מתקיימת גם בקנדה, בעיקר במונטריאול ובטורונטו. במרכז ודרום אמריקה יש מספר קהילות גדולות, בפנמה סיטי, סאן פאולו, ריו דה ז'נירו, בואנוס איירס וקראקס. ס"ה יש בעולם כשני מיליון חרדים לדבר ה' בלע"ה כ"י. ויה"ר שכל אחינו הטועים רח"ל ישובו בתשובה שלימה בב"א.

שאלה: השבוע יד שבט חל יום הפטירה של בעל הפני יהושע. כיצד ניצל והביא לעולם את ספרו הגדול? **תשובה**: בג' בכסלו ה'תס"ג, חווה הרב יעקב יהושע פלק אסון נורא: אשתו, אמה ובתו התינוקת, נספו באסון מחריד. האסון התרחש בעת פיצוץ של מחסני אבק שריפה בעיר, שגרם להחרבת ביתו ובתים נוספים, וכן לשריפה ברחבי העיר, אך הפני"י שרד באורח נסי. בהקדמה לספרו "פני יהושע" הוא מספר על האסון בלשונו המיוחדת: בתוך דבריו כתב כך: "וגם אנכי הייתי מן הנפילים... ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכשב מחמת כובד משא הגלי גלים שנפלו עלי וקורות בתינו יותר מקורות בית הבד... ודין ארבע מיתות לא בטל ממני. "אז אמרתי ערדני בתוך הגל, אם יהיה אלוקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמר עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיית הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה, אף לינות הרבה בענין אחד". "אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבן, שמע ה' בקול עניי ונתן לי מהלכים בין העמודים כמין שביב ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע, וחבל לא הוה בי. אז ידעתי נאמנה כי מה' היה הדבר ממש במקום שאין מצילין, ומאז והלאה השמתי הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר הלכה בסוגיית הש"ס ופוסקים". לאחר שניצל, קיים את נדרו ועסק כל חייו בלימוד התורה והשקיע את כל כוחו בעיון בלימוד סוגיות הש"ס והפוסקים, ואת דבריו העלה על גבי ספרו העמוק. בעל ה"פני יהושע"

שאלה: מה מורה רבי חיים קניבסקי בימים אלו שיש רבים שנדבקו באומיקרון, שאנו מקווים שזה באמת שום דבר ויחלוף מהר ללא חולים קשה וללא תופעות לוואי בעי"ה? **תשובה**: ברור שבמים אלו הציבור כבר עייף מהקורונה שמתעצת בנו ללא הרף ובפרט שההוראות מבובלות יד ימין לא יודעת מה יד שמאל עושה, וכו' וכו'. רבי חיים קניבסקי אומר שכל מה שקורה זה השטן רוצה למעט את לימוד התורה בפרט בימים אלו שזה זמן חורף ארוך. והניסיון שלנו הוא להתחזק בלימוד התורה ביתר שאת ועי"כ זוכים לעמוד בנסיון של ימים אלו וזוכים לחיי עוה"ב גם בעוה"ב, ורבי חיים וכן רבי גרשון אדלשטיין כתבו מכתב מיוחד לחיוזק לימוד התורה ביתר שאת, ומי שעושה את זה יצל מכל הגזירות והמחלות הניתכות עליו דבר יום ביומו.

שאלה: רבי חיים קניבסקי מורה רבות שיש להימנע כמה שניתן לבקר אצל פסיכולוגים שלומדים ונשענים על חכמות הגוים, מה הטעם לזה? **תשובה**: פסיכולוגיה של הגוים זה לדאוג לעוה"י, והיינו שיהיה לי טוב כאן ואם לא טוב לי כאן אז לא שווים לי החיים. והפסיכולוגיה היהודית אומרת שכל קושי ומשבר יש להפוך את זה ולמנף את זה לקשר עם בורא עולם. איך אניעושה את זה: אניחושב מה הקב"ה רוצה ממני, הוא רוצה שאקיים רצונו, ובעיקר שאני אתפלל מלב נשבר, וגם אם לא אראה תוצאות בעוה"י לפחות זכיתי לקרבת אלוקים ולידיעה שהוא יתברך עושה לי את ההכי טוב.

שאלה: בכל התנהלות בחיי האדם יש את הדרך המקובלת, דרך שכולם הולכים בה, רוב העולם מתנהג כך. ויש את הדרך הקיצונית שרק מעטים מתנהגים בדרך זו. כאשר רואים אצל אדם התנהגות אשר שונה מהמקובל ומהמוסכם, כיצד להתייחס לזה? **תשובה**: צריך לברר את המניעים להתנהגות זו. לדוגמא, כל אדם לפעמים הוא שמח, לפעמים הוא עצוב ובד"כ הוא נמצא בדרך אמצע. אבל יש התנהגות חריגה קיצונית, תפאוס רואים מישהו מתנהג בצורה לא שגרתית לא כמו שאנו מכירים אותו, תפאוס הוא כועס יותר, או מאושר יותר, כשאדם משנה מהתנהגותו הרגילה בפתאומיות, צריך

לבדוק את סיבת ההתנהגות ולברר האם הוא עובר משהו כרגע, או אולי הכל שגרתי ועוד מעט יחלוף ויחזור לעצמו וישתכח העניין. ואותו הדבר יש אצל ילדים, לכל הילדים יש שגרה ותלם, כל ילד יש לו התנהגות אמצע, הוא מקשיב בשיעורים, שמח, זורם, פעיל בבית ובמוסד הלימודים, ההורים רואים שהוא בסה"כ מתנהל בשיגרה וההורים רגועים. אך פעמים רואים אצל הילד להתנהג בעצלתיים חוסר חשק, עצבני, קצר רוח, או-אז יש לבדוק האם יש במה לתלות את ההתנהגות שלו, לבדוק מה קורה בבית. כגון אם זה לפני שמחה בבית או אחרי שמחה בבית וכדו' אז יש לשער שהמצב יחלוף ולא צריך לתת יחס מיוחד לתחושות אלו. אך אם אצל במה לתלות ובמשך יותר מ 3 ימים המצב לא חולף, יש לבדוק לעומק עם מוסד הלימודים או עם חברים שלו וכו' מה פשר ההתנהגות הזו. פעמים רבות נוטים אנו לחשוב כי אדם מישחו פגע בילד או צחק עליו, במבט של אדם מבוגר הוא אומר שזה עבורך אך יש פגיעות שמשאירות בילד צלקת לכל החיים, אלא אם כן יבררו את הבעייה ויטפלו בה. וככל שמגלים יותר מוקדם יותר קל לטפל ולהשתחרר. אין מושג שילד ייפגע והוא יצליח לצאת מזה לבד, הוא יכול להתעלם אבל זה נשאר לשבת באיזה מקום לבד ושם זה גודל ומפריע לו להתקדם ואח"כ בגיל מבוגר מתקשים להבין מה קרה לילד, למה הוא לא תואם את בני גילו. יש ילדים שעוברים כל מיני מצבים פגיעות סחיסות ואוימים והילד משווע לספר אך מפחד שישפטו אותו או שלא יאמינו לו, ואפי' ילד שאראה מצב מפחיד כגון תאונת דרכים הדברים האלו משפיעים עליו בטווח הקרוב והרחוק. שלח לי גרפולוג מומחה שעוסק בתחום הגרפולוגיה שיש אפשרות לגלות את זה ע"י בדיקה גרפולוגית כאשר הגרפולוג מקבל כתב יד וציור הוא יכול לזהות האם הילד נמצא בסערת רגשות ממשוה שעובר עליו או מעיק עליו וכך אפשר לכוון את הטיפול ולעזור לו להמשיך בצמיחה שלו. תפקיד הגרפולוג הוא לראות מה עובר על הכותב, באיזה מצב הוא נמצא והאם יש לו חסכים מהעבר שמונעים ממנו להתקדם. ולכן ע"י בדיקה מקצועית ניתן לזהות אותן תחושת ולמקד הטיפול הנכון.

שאלה: בימים אלו רבים רבים חלו והעלו את חוס גופם. אדם שרוצה שהמערכת החיסונית שלו תישאר חזקה ואיתנה ולא ישוב לחלות שוב, מה עושה כדי להתאושש לאחר שיורד לו החוס? **תשובה**: ברור שחייבים לאחר החוס לנוח לפחות עוד יום אחד, ולאכול מאכלים בריאים ירקות מרק עוף וכדו' וכן לשנות המון. מנוחה אמיתית לאחר מחלה מאפשרת לחזור במהירות גדולה למסלול, ומי שלא נח כראוי עלול להיחלש והמחלה עלולה לגרום לגופו להיחלש ולא להתאושש חלילה.

שאלה: איך צריך להתנהג בבית בימי שישי הקצרים? **תשובה**: ביום שישי בכל בית נורמלי שורר איזשהו מתח בפרט בימי שישי של החורף. וכן השטן חוגג אז ביתר שאת, וזה זמן של ניסיונות גדולים. ע"כ אדם צריך כל יום שישי להשתדל להשרות אווירה רגועה בבית ולעזור בביתו ככל שמתבקש בלי גבול והכל שכבר פנים פניות, ואז זה עת רצון גדול לבקש מהקב"ה כיוון שמתגבר על הכעס ומתכוון לשבת, שה' ישלח לו ישועה בכל הדברים הנצרכים לו כהצלחה בריאות פרנסה נחת זש"ק ושידוכים, ורבים נושעו כשעשו כך.

שאלה: ילד שאוהב כבוד או כל הנאה שלילית אחרת איך אפשר לנתב את זה לכיוון חיובי? **תשובה**: להרגיל אותו לקבל כבוד ממצווה, למשל ללמד אותו לומר משניות בע"פ, ולבחון אותו לעניי כולם, זה נותן לו המון סיפוק. הרעיון הוא להפוך את הילדים של הילד למשהו חיובי. עוד דוגמה: ילד שאוהב כסף ואוהב "לקנות" ממתקים במכולת, לתת לו להיות אחראי על קניית הממתקים לשבת ואז הוא מקבל כסף בהיתר והוא הקונה ויש לו לשבת לקנות ומנתבים את זה לחסד ועזרה להורים וכן לקנייה לכבוד שבת. ועי"ע בספרו הגדול של רבי שלמה הופמן ע"ז.

שאלה בחושן משפט: אדם שהזיק נגרשת התלויה על הקיר האם צריך להוסיף לדמי הנזק את עלות החשמלאי על התקנת הנברשת החדשה? **תשובה**: מצד אחד אפשי"ל שיתחייב גם על עלות החשמלאי כיוון שזה נחשב כשני עניינים. ועל הת הנברשת היא נזק אחד ועלות החשמלאי היא נזק שני ולוא נחשבת כחפץ אחר. מצד שני אפשי"ל שההתקנה היא רק נרמא ויש לדון לכאן או לכאן. ועיין בזה משפטי אהרן עמוד רי. **מישהו שלח לי נידון יפה**, אחד הזיק לחבר ארגו שתיה לפני כחודש, וכעת עלה המס על השתייה מתוקה. האם חייב לשלם את עליית המס או שיכול לשלם כמה שעלה בשעת הנזק כי המס הוא כלל לא חלק ממה שהזיק והוא נחשב לגרמא. ויש לדון בזה.

הלכות

טו בשבט: במשנ"ב סימן קלא ס"ק לא'. הביא שנוהגים האשכנזים **המשך קיצור הלכות שביעית:** ערוך מתוך שיעורי רבי דוד שריבר להרבות באכילת פירות בטו בשבט, ובכף החיים הביא שגם בהרבה שליט"א: **מעו** **שביעית:** בכל האופנים שמותר לסחור בפירות קהילות הספרדים נהגו כן. ויש שנהגו לברך שהחיינו על פרי חדש בטו שביעית, כאשר מקבל על כך תשלום חל על הכסף קדושת שביעית. בשבט. יש מגדולי ישראל שנוהרו הרבה במנהג זה ונוהגים להרבות ומותר לקנות בו כל מיני מאכל [ולא רק מפירות הארץ] וצריך לנהוג בכל סוגי הפירות ובעיקר מז' מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל (כן במאכל הנקנה את כל דיני קדושת שביעית. וכאשר קונה בהם מאכל, מצאנו אצל כל גדולי ישראל מעדת החסידים), אך יש גם רבים מגדולי עוברת הקדושה מהמעו למאכל, והמעו יוצאות לחולין. ישנם כמה ישראל שלא נהגו לאכול רק פרי אחד או שניים (כך נהג הרב שטינמן, עצות שלא יחול קדושת על המעו; אם התשלום על הפירות שביעית וכן נהג כל השנים רבי חיים קניבסקי, ובשנים האחרונות מביאים לפני הוא בהקפה, אין על המעו קדושת. הגדרת הקפה [העיקר להלכה] רבי חיים קניבסקי כל סוגי הפירות שיוכל לטעום מכל דבר) ובירושלמי הוא, שלא משלם על הפירות בזמן קבלתם, אלא רק לאחר שהם כבר (הובא במשנ"ב רכה יט) איתא שיש עניין לטעום מכל סוגי הפירות בבעלותו. אמנם, י"א שרק אם משלם לאחר שהפירות כבר נאכלו לא שברא הקב"ה בעולמו (אמנם זה לא הולך על טו בשבט, אך בטו בשבט חל קדושת על המעו. אם משלם מראש, נחלקו הפוסקים האם יש זה הזדמנות כי יש הכל בחנויות ונהגו להרבות בו בפירות). ויש במעו קדושת. עוד אפשרות שלא תחול קדושת על המעו, היא הנוהגים לאכול טו מיני פירות ואומרים טו שיר המעלות (ר"ח פלאגיא). לקנות בהבלעה, דהיינו שקונה יחד עם פירות שביעית דבר שאינו ויש שנהגו ללמוד מסכת ראש השנה דף יד: ורמב"ם הלכות מעשר. קדוש, וקובע שהתשלום הוא רק על הדבר השני, ואת פירות השביעית והכל בשביל שנוכח שהוא ראש השנה לאילן והיינו שאין מעשרין ממה נותן לו במתנה, ואז אין על המעו קדושת.

שנחנט קודם טו בשבט ע"מ שנחנט לאחר טו בשבט, ויש שנהגו להתפלל שיתברכו פירות האילן, והיבני יששכר! כתב שיש להתפלל בזמן זה על אתרוג מהודר, ויש שחלקו ע"י.

סדר הקדימה בברכות: 1. המוציא. לפי סדר זה: חיתה. שעורה. כוסמין. שיפון ושיבולת שועל. 2. מזונות. וכנ"ל. 3. מזונות על אורז. 4. הגפן. 5. העץ לפי הסדר הזה: זית תמר ענב תאנה רימון. 6. אדמה. 7. שהכל. 8. ברכת הריח. **אין דיני קדימה לאוכל לפני משקה.** כל מה שהבאנו זה רק שהכל חביב ושווה. **אך כשיש לפניו פרי העץ ופרי האדמה וחביב לפניו האדמה יברך על החביב: ובברכותיהם שוות** אין דין של חביב אלא שבעת המינים עדיף. דרגה שניה שלם. דרגה שלישית חביב. דרגה רביעית גדול. **ובפת:** פת שבעת המינים עדיף. ב. פת שלימה. ג. נקיה. ד. חביבה. ה. גדולה. שבעת המינים קודם לפרי. ש. מברך עליו שהחיינו. **ולעניין להקדים** בסדר האכילה את הענבים לפני שאר המינים וכי' לאחר שכבר בירך על החביב, נחלקו בזה החת"ס והתורת חיים.

המשך הלכות שבת: מהספר מנחת איש לרבי אברהם ישעיהו שפירא שליט"א: **שני מיני אוכלים** שרוצה להפרידם לצורך שימוש שאין האוכל מיועד לו, וכגון שרוצה לברור בטנים מאגוזים כדי לתת לבנו לשחק באגוזים, הרי זו ברירה גמורה. **אופנים שונים הנחשבים ושאינם נחשבים ל"שני מינים": חתיכות שונות של עוף מבושל, כגון שוקיים וחזה וכנפיים וכדומה, אינם נחשבים שני מינים. תפוחים חמוצים ומתוקים הרי הם נחשבים שני מינים, ואפילו אם אין הם חמוצים ביותר אלא כגון מהסוג הנקרא "גרנד" ומעורבים בתפוחים מתוקים, יש להחמיר להחשיבם כשני מינים. החלמון והחלבון של ביצה חיה, יש להחמיר להחשיבם כשני מינים, אבל החלמון והחלבון של ביצה מבושלת בין רכה ובין קשה אינם נחשבים כשני מינים. ביצים קשות המעורבות עם ביצים רכות הרי הן נחשבות שני מינים.**

חידות

חידות שינון הפרשה ע"פ סדר הא-ב. מותאם אחד. 2. החדש השני, שני העומר. ויסעו גם לילדים: א. כמו מה ירדו במצולות? אבן. ב. מה היה חסר לבני ישראל במין? בשר. ג. העומר היה לכל? גולגולת. ד. ה' אמר למשה אל תצעק אלי? דבר אל בני ישראל ויסעו. ה. העמוד שנסע לפני ישראל היה עמוד? האש. ו. מה קרה למן שהשאירו עד הבוקר? ויבאש. ז. מי הלך עם משה להכות בצור? זקני ישראל. ח. למה נהפכו המים בקריעת ים סוף? ל' חומה. ט. מה קרה למצרים? טבעו בים. י. איזה אדם שאינו בין החיים נלקח ביציאת מצרים? יוסף. ויקח משה את עצמות יוסף. כ. טעמו של המן? כצפית בדבש. ל. צבע המן? לבן. מ. איזה לחם לקטו ביום השישי? משנה. נ. קפץ ראשון? נחשון. ס. מי רמה בים? סוס ורכבו. ע. מי ליווה את בני ישראל לכל אורך המדבר, עמוד ענן ועמוד אש. פ. איזה ארץ לא הלכו דרכה? פלשתים. צ. טעם המן? צפית בדבש. ק. איזה רוח הייתה בצאתם ממצרים? קדים. ר. מה עשו המצרים? רדפו אחרי בני ישראל. ש. כמה ימים הלכו במדבר ולא מצאו מים? שלושת ימים. ת. איזה כלי נגינה מובא בפרשה? תוף.

שמות ספרים בפרשה: עצמות יוסף. עמוד אש. יד רמה. מחנה ישראל. שפת הים. מכון לשבטך. שבעים תמרים. לחם משנה. שבת היום. מלא העומר.

חידות פר"ש: היכן בפרשה סיפרה? 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 1. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה

חידות פר"ש: 1. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד. 2. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד. 3. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד. 4. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד. 5. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד. 6. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד. 7. קח צנצנת אחת. מזה אחד ומזה אחד.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

בס"ד

לרגל תחילת מחזור הלימוד היומי החדש – י"א בשבט תשפ"ב

בשורה משמחת ללומדי ה"חפץ חיים"!

בשעה טובה ומוצלחת

יצא לאור עולם

ספר

"שפתי כהן"

על הספר "חפץ חיים"

מאת רבינו הגאון הגדול

רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א

ראש ישיבת "מאור התלמוד" וחבר מועצה"ת

אשר יאיר מעתה את עיני הלומדים והמעיינים
בליכון ובירור יסודות וגדרי איסור לשה"ר
כדרכה של תורה, משוכצים בפניני חכמה
ומוסר המאירים את דרכי החיים

טעמו וראו כי טוב!

טקסט רץ. הוצאה לאור

039-111-444

www.textratz.co.il

מתבני הספרים נבר יודעים

ניתן להשיג: בחנויות הספרים המובחרות // בישיבת 'מאור התלמוד' בנימין 34 רחובות
במוקד המכירות של טקסט רץ הוצאה לאור בטל' 039-111-444 שלוחה 2 ובאתר
לכמויות: 08-979-1758

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 70 | פר' בשלח תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

המגפה מתפשטת בארץ ובעולם

גדולי ישראל בביתם, לאודם נסע ונלך

מרחן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

מרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

רבינו הגדול מרחן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

עצרת זכרון בישיבת 'עטרת ישראל' במודיעין עילית

במלאת ל"ג שנים להסתלקות המשגיח הגר"מ חדש זצ"ל

תלמידי הישיבה בעצרת

הגר"מ אודחי נושא דברים

הגר"ד כהן נושא דברים

הגאון הגדול רבי מרדכי אידרש שליט"א בתפילת ראש חודש שבט

הגר"י בויאר שליט"א בקידוש לבנה

מדרן ראש הישיבה הגר"א גורביץ שליט"א בשיעור בישיבת מאור התורה בארה"ב

הזמנה של גדולי ישראל לחתונת בית גור

חתניו של האדמו"ר מגור הרב אברהם שמואל דגד ואביו יחד עם הנגיד ר' יצחק שפירא שליט"א עלו להזמין את מדרן ראש הישיבה הגר"א גורביץ שליט"א לחתונה

סב הכלה הנגיד ר' יצחק שפירא שליט"א בא בשליחות האדמו"ר מגור שליט"א שהוא סב החתן להזמין את מדרן הגאון הגדול ר' יצחק זילברשטיין שליט"א חבר מועצת גדולי התורה לחתונת בית גור

ילדי תשב"ד בניצול הזמן בימי שישו
בלימוד בחברותות בכולל בר שאול ברחובות

ילדי תשב"ד בכולל בר שאול ברחובות
כל יום שישו, באמירת שיר השירים ושתיים מקרא

הגר"ע פריד שליט"א בשמחת הכר מצוה
עם האדמו"ר מביאלה

מרח הגר"ד לגר"ד שליט"א יוצא מביתו (יום שני) למסידת השיעור היומי בישיבה לאחד שהחלים מהנגיף

מעמד תחילת לימוד חומש במעונו של מרח הגאון רבי חיים פיונשטיין שליט"א לתלמידי ת"ת 'חורב' רעננה

מעמד זכרון וכינוס תלמידים ע"י מוסדות 'בית אהרן'

בראשות זקן המשגיחים הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א -

לזכרו של סבו הגה"ק רבי אהרן וואלקין שליט"א גאב"ד דפינסק, במלאות שמונים שנה לפטירתו

החיים החדשים

החיים שלך עומדים להשתנות שם

ביום המסוגל לישועות ט"ו בשבט

במקום המסוגל לישועות קבר רחל

בעת רצון, לאחר אמירת כל ספר התהלים וסדרי תפילות מיוחדים ומסוגלים, יעתירו בקבר רחל גדולי וצדיקי הדור באופן אישי עבור כל שם ושם בפירוש בקשתו האישית, לישועה בזיוגים הגונים, זרע של קימא, נחת מהצאצאים ובריאות איתנה

ניתן להעביר שמות לישועה למעמדי התפילה

בעת נעילת שער

עד יום שני בשעה 16:30

בעת רצון בחצות הלילה

עד יום ראשון בשעה 23:30

מוקד קבר רחל 24 שעות
*8631
02.5800.863

